

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет (ЦНТУ)
Факультет обліку та фінансів

**ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

(24-25 травня 2018 р.)

УДК 336.02:336.1: 336.6

Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 24-25 травня 2018 р., м. Кропивницький. – К.: «Ексклюзив-Систем», 2018. - 204 с.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків

Редакційна колегія: Левченко О.М., д.е.н., проф., Давидов Г.М., д.е.н., проф., Шалімова Н.С., д.е.н., проф., Базиліук А.В., д.е.н., проф., Хобта В.М., д.е.н., проф., Пальчевич Г.Т., к.е.н., проф., Пальчук О.В., к.е.н., доц., Загреба І.Л., к.е.н., доц., Попова С.П., асист. (відп.секретар), Москаленко В.М., асист. (техн.редактор)

Представлені матеріали є результатами досліджень науковців та практиків з проблем фінансово-кредитного регулювання розвитку економіки та соціальної сфери. До збірника ввійшли тези доповідей, що розкривають проблеми сучасної фінансової науки та практики: розробки методів реалізації фінансової політики держави; фінансово-аналітичного забезпечення, податкового регулювання і страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності; напрямів реформування фінансів соціальної сфери та системи соціального забезпечення; оцінки впливу глобалізації економіки на розвиток фінансів; сучасних проблем обліку, аудиту та оподаткування; розвитку новітніх інформаційних технології у фінансах.

Рекомендовано до друку Вченою радою Центральноукраїнського національного технічного університету (протокол № 9 від 29 травня 2018 року)

Матеріали публікуються у авторській редакції.

За підбір і точність наведених фактів, цитат, даних, власних імен та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей. Редакція може приймати рішення про публікацію статті в порядку обговорення, не поділяючи точки зору автора.

ЗМІСТ

Андрощук І.І.

Статуси «обов'язковості» та «рекомендаційності» для завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації: доцільність введення та види..... 8

Базиліук А.В.

Розвиток проривних фінансових технологій: виклики та перспективи для України..... 11

Барвінок М.В.

Маркетинг взаємовідносин засобами CRM-системи..... 13

Бержанір І. А.

Бухгалтерський облік як складова системи управління підприємством.... 16

Білошкурська Н.В., Білошкурський М.В.

Теоретичні аспекти антикризового фінансового управління підприємством..... 18

Бовкун О.А.

Проблемы и перспективы использования современных информационных технологий в отечественном аудите..... 20

Боровик П.М., Сліпченко В.В., Котрікова Я.О.

Посилення фіскальних та регулюючих властивостей податку на додану вартість..... 23

Вінницька О.А.

Передумови та напрями реалізації реформування місцевих бюджетів..... 25

Волчкова Г.К.

Роль соціального капіталу у розвитку фінансових інститутів країни..... 28

Вуйченко М.А.

Особливості страхування у сфері туризму..... 31

Гаврилова Н.В.

Напрями грошово-кредитного регулювання економіки..... 34

Гай О.М., Білецька І.М., Дигас І.О.

Облікова політика в комунальних закладах охорони здоров'я України..... 37

Гриценко Л.Л., Рябенков О.В.

Автоматизація бізнес-процесів у системі фінансового контролінгу..... 40

Демченко Т.А.

Забезпечення прибутковості власного капіталу підприємства як важливий фактор економічного розвитку..... 43

Дем'янишина О.А.

Обліково-аналітичне забезпечення фінансово-господарської діяльності підприємств.....	45
--	----

Загреба І.Л.

Напрями реформування податкового менеджменту в Україні.....	48
---	----

Захаркіна Л.С., Москальова О.О., Абравім А.Ю.

Електронні сервіси в оподаткуванні малого бізнесу.....	51
--	----

Іванченко В.О.

Забезпечення становлення та розвитку економіки і підприємництва в процесі сталого розвитку України.....	54
---	----

Ілляшенко К.В., Ілляшенко Т.О.

Проблеми підвищення ефективності бюджетних витрат в контексті забезпечення сталого розвитку міст України.....	56
---	----

Іщенко Н.А.

Шляхи забезпечення фінансової стійкості підприємства.....	59
---	----

Кісіль М.І.

Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства України у стратегічній перспективі.....	62
--	----

Кирилюк І.М.

Інвестування туристичної сфери в Україні: стан та проблеми.....	66
---	----

Коган Н.Ю.

Тенденції та перспективи розвитку підприємництва в умовах євроінтеграції.....	70
---	----

Козинець Г.О.

Податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу.....	72
---	----

Колотуха С.М., Гвоздєй Н.І.

Оцінка ефективності використання банківських кредитів сільськогосподарськими підприємствами в контексті сучасних умов.....	75
--	----

Корнієнко Т.О.

Особливості формування економічної безпеки підприємства.....	79
--	----

Коцюрба О.Ю.

Структурна модель зв'язків предметної області фінансового забезпечення діяльності підприємств ЖКГ.....	82
--	----

Kravchenko Viktoriya

State of the banking system of Ukraine.....	85
---	----

Кравченко С.І.	
Інтелектуалізація сучасної економіки в умовах зміни технологічних укладів.....	87
Лагодієнко Н.В.	
Взаємозв'язок функції обліку з іншими функціями управління процесом матеріального забезпечення.....	91
Лупенко Я.С., Смірнова Н.В.	
Сучасні підходи до визначення облікової політики бюджетних установ...	94
Мажара В.А., Москаленко В.М.	
Санаційна спроможність та санаційний аудит підприємства.....	97
Мельник Т.А.	
Напрями реформування системи пенсійного забезпечення в Україні.....	99
Міліченко О.С.	
Визначення податкового періоду для суб'єктів малого підприємництва, що обрали спрощену систему оподаткування.....	102
Moskalenko Vasil	
Predicting financial distress of the Ukrainian companies.....	106
Насипайко Д.С.	
Методи реалізації митної політики держави.....	109
Пальчевич Г.Т.	
Використання новітніх форм фінансування інноваційного бізнесу: світові тенденції та можливості для України.....	111
Пальчук О.В.	
Бухгалтерська освіта в умовах глобалізації економіки.....	116
Панкова М.В., Хобта В.М.	
Видова класифікація ресурсів підприємства.....	119
Пачева Н.О.	
Місце трансакційних витрат у системі банківського менеджменту.....	122
Петренко Л.М.	
Джерела фінансового забезпечення інвестиційного розвитку регіону.....	124
Поварова А.В., Смірнова І.В.	
Проблеми обліку та контролю нематеріальних активів як складової необоротних активів бюджетної установи.....	127
Поддєрьогін А.М.	
Фінансовий менеджмент у розвитку виробничої сфери.....	129

Подзігун С.М.	
Сучасні тенденції розвитку глобального бізнесу.....	132
Подплетний В.В.	
Управління кредитним портфелем комерційного банку.....	135
Попов В.М.	
Фінансові аспекти розвитку соціальної інфраструктури сільських територій.....	138
Ророва Svitlana	
Current state and directions in health care system financial provision reforming in Ukraine.....	141
Притуляк Н.М.	
Корпоративна звітність в підвищенні інвестиційної привабливості підприємства.....	144
Пугаченко О.Б.	
Ставки єдиного податку для платників фізичних осіб-підприємців.....	147
Решицько Т.В.	
Соціальні ризики для сільського населення України у зоні вільної торгівлі з ЄС, пропозиції щодо їх подолання.....	151
Савченко В.М., Савченко О.С., Кухаренко О.А.	
Облікове супроводження інвестиційної діяльності.....	153
Савченко О.С., Базан О.В.	
Інформаційні системи в управлінні ефективністю використання техніки в сільському господарстві.....	155
Сафонова Л.Д., Степанюк Н.І.	
Механізм бюджетного фінансування та актуальна проблематика його функціонування в Україні.....	157
Слатвінський М.А.	
Економіка безпеки: захист банківських операцій.....	161
Смірнова І.В., Смірнова Н.В.	
Особливості розробки та застосування національних стандартів обліку для державного сектору.....	165
Станіславчук Н.О.	
Соціально-економічні ефекти впровадження пантиципаторного бюджетування.....	168
Сторожук О.В., Заярнюк О.В.	
Фінансово-економічна безпека закладу вищої освіти: джерела загроз.....	171

Фіщенко О.М.

Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності промислових підприємств.....	174
--	-----

Фоміна Т.В.

Типи податкової політики та моделі податкових систем зарубіжних країн.....	177
--	-----

Чвертко Л.А.

Розвиток посередницьких послуг у перестрахованні на ринку фінансових послуг України.....	180
--	-----

Шакіна Н.А., Ташилицька К.Д.

Пільгове оподаткування підприємств як один з головних чинників розвитку державної інноваційної сфери.....	184
---	-----

Шалімов В.В.

Напрями реформування системи місцевого оподаткування в контексті стимулювання інноваційної діяльності в регіоні.....	187
--	-----

Шалімова Н.С.

Пріоритети регіонального розвитку при розподілі державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам в контексті забезпечення інноваційного розвитку регіону.....	190
---	-----

Шаховалова Є.О.

Розвиток аграрних підприємств України в умовах глобалізації.....	194
--	-----

Шульц С.Л., Луцків О.М.

Фінансові інструменти підтримки соціально-економічного розвитку територій.....	196
--	-----

Юрченко О.В., Суржик П.М.

Соціальні витрати як об'єкт управління, обліку та контролю у бюджетній сфері.....	200
---	-----

Юрченко О.В., Шевченко О.В.

Соціальні витрати як об'єкт бюджетного обліку та контролю у світлі розвитку облікових парадигм.....	201
---	-----

СТАТУСИ «ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ» ТА «РЕКОМЕНДАЦІЙНОСТІ» ДЛЯ ЗАВДАНЬ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ, ІНШИХ НІЖ АУДИТ ЧИ ОГЛЯД ІСТОРИЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ВВЕДЕННЯ ТА ВИДИ

Класифікація видів аудиту на даний момент повинна розглядатися з точки зору наступної класифікації завдань з надання впевненості, яка запропонована в Міжнародних стандартах контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, виданих Радою з Міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (PMCAHB) – International Auditing and Assurance Standard Board (IAASB), яка заснована Міжнародною федерацією бухгалтерів (МФБ) – International Federation of Accounting (IFAC): аудит історичної фінансової інформації; огляд історичної фінансової інформації; завдання з надання впевненості, які не стосуються історичної фінансової інформації, а відповідно не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації; супутні послуги [2; 3].

Аналіз ринку аудиторських послуг, проведений на підставі аналітичних даних, представлених Аудиторською палатою України показує, що ці завдання не займають значної ніші на ринку аудиторських послуг. В 2016 році кількість укладених по Україні угод на їх виконання склала 387 од. (або 4,3%), вартість наданих послуг - 21 млн. грн. (2,5%) [1]. Суб'єктами аудиторської діяльності Кіровоградського регіону такі завдання взагалі не виконувалися. Факторами, що уповільнюють розвиток таких завдань є: різноманітність можливих об'єктів перевірки та відсутність критеріїв оцінки, що унеможливорює надання послуг саме як завдання з надання впевненості; недостатній рівень стандартизації організації і методики виконання таких завдань; відсутність чітких рекомендацій розмежування аудиту, інших завдань з надання впевненості та консультаційних послуг.

Разом з тим, необхідно використовувати потенціал таких завдань в сфері забезпечення суспільної контрольованості діяльності суб'єктів суспільних (публічних) інтересів: акціонерних товариств, фінансових установ тощо. Перевагами таких завдань, які актуалізують перспективи їх розвитку, є: необхідність співпраці з особою, незалежність, поведінка та кваліфікація якої чітко регламентовані; наявність вимог щодо дотримання незалежності та організації контролю якості, але менш жорстких порівняно із завданнями з аудиту; можливість отримання письмового документу з думкою стосовно відповідності предмета завдання встановленим критеріям.

Виконання ініціативних (добровільних) завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації, обмежене, оскільки для аудиторів і клієнтів більш звичним є виконання консультаційних послуг.

Загальносвітовою практикою є введення обов'язкового аудиту. Необхідність проведення обов'язкового аудиту виникає в тому разі, якщо держава вважає потрібним захистити інформаційні права та законні інтереси групи в отриманні достовірної інформації про діяльність окремих суб'єктів, тобто бере на себе функцію регулювання процесу виробництва та розподілу інформаційних продуктів, без яких суспільство не може нормально розвиватися [5]. Це створює більш-менш однакові можливості у сфері споживання інформаційних продуктів, адже інтереси суспільства вимагають, щоб значна частина інформації була доступною, тому держава має створити механізм забезпечення доступу до інформації [5]. Подібний підхід має бути застосований і при обґрунтуванні випадків обов'язковості окремих завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації.

Специфіка інших завдань з надання впевненості проявляється в тому, що деякі з них виконуються саме внаслідок існування законодавчих вимог, про що зазначається у відповідних Міжнародних стандартах завдань з надання впевненості (МСЗНВ). Так, в МСЗНВ 3410 «Завдання з надання впевненості щодо звітів з парникових газів» зазначається, що звіти щодо парникових газів та відповідно звіти з надання впевненості щодо них готуються суб'єктами господарювання та суб'єктами аудиторської діяльності в таких випадках: а) дотримуючись регуляторних вимог щодо розкриття; (b) в рамках програми торгівлі викидами, або (c) добровільно інформуючи інвесторів та громадськість. Такі добровільні розкриття можуть, наприклад, публікуватись окремим документом; включатись окремим розділом у звіт про корпоративну соціальну відповідальність або в річний звіт суб'єкта господарювання; або готуватись на підтримку включення в «реєстр вуглецевих одиниць» (п. 1). В МСЗНВ 3420 «Завдання з надання впевненості щодо складання гіпотетичної фінансової інформації, яка включається в проспект емісії» підкреслено, що цей стандарт застосовується, якщо такий звіт необхідно надавати відповідно до вимог законодавства про цінні папери або правил фондової біржі або надання такого звіту є загальноприйнятою практикою в певній юрисдикції (п. 1). Якщо розглядати світову практику, то майже обов'язковим є, наприклад, виконання завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації, стосовно звітності із соціальних питань. Тим більше, що розроблені Міжнародні стандарти стосуються саме таких об'єктів, які становлять важливість для суспільства в цілому: звіти з парникових газів, гіпотетична фінансова інформація, включена до проспекту емісії акцій.

У вітчизняній практиці можна застосовувати і інші випадки. Наприклад, при виконанні завдань з обов'язкового аудиту публічних акціонерних товариств аудитор повинен досліджувати стан корпоративного управління. Оскільки стан корпоративного управління - це фактично неісторична нефінансова інформація, то можливо доцільним буде введення обов'язковості виконання окремого завдання з надання впевненості.

Так, зараз надзвичайно актуальним є питання соціального обліку та підготовки нефінансової звітності в рамках підтвердження соціальної відповідальності та сталого розвитку компанії, які регламентується на

міжнародному рівні різноманітними документами з питань сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності, серед яких важливими є такі: стандарт соціальної відповідальності SA 8000 (Social Accountability 8000), розроблений Міжнародною організацією з соціальної відповідальності (SAI - Social Accountability International); стандарт ISO 26000 «Guidance on Social Responsibility» з питань соціальної відповідальності. З цими питанням тісно пов'язано питання «соціального аудиту», яке піднімається у фаховій вітчизняній літературі. Це питання виділяється як важливий напрям розвитку аудиту, підкреслюється, що в нашій країні практично не приділяється достатньої уваги регулюванню підготовки, перевірки та оприлюдненню нефінансової інформації (звітності), пов'язаної з природоохоронними та соціальними аспектами та питаннями корпоративного управління, і цей процес повинен інтегруватися із загальними концепціями та стратегіями розвитку бухгалтерського обліку та аудиту, і потребує нормування відповідними законодавчими актами [1].

Найбільший інтерес представляють стандарти серії AA1000 (The AA1000 Series), які розроблені Інститутом з соціальної та етичної відповідальності (ISEA) - (Institute of Social and Ethical Accountability) і складаються з трьох стандартів: AA1000APS Account Ability Principles Standards 2008; AA1000AS Assurance Standard 2008; AA1000SES Stakeholder Engagement Standard 2011.

Стандарт AA1000AS присвячений розкриттю питань організації і методики виконання завдань з надання впевненості, метою яких є перевірка дотримання організацією, яка перевіряється, принципів та вимог AA1000APS (2008) Account Ability Principles. Вперше він був опублікований в 2003 році (це була перша його редакція), а вдруге – в 2008 році (перероблений та доповнений). За змістом (висвітленими питаннями) цей стандарт нагадує Концептуальну основу завдань з надання впевненості та МСЗНВ 3000, зокрема, це стосується рівня впевненості, цілей, документації, звіту. Проте, не визначено, хто може бути виконавцем («assurance provider»), етичні вимоги обмежені принципом незалежності і лише декількома абзацами, не розглянуто питання контролю якості виконання завдання.

Також доцільним може бути застосування випадків «рекомендаційності», а не «обов'язковості». Завдання з надання впевненості, інші ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації, можуть широко використовуватися в механізмі забезпечення позитивного міжнародного та інвестиційного іміджу суб'єктів господарювання регіонального рівня, для чого доцільно встановити рекомендаційний перелік об'єктів, які можуть виступати в якості об'єкта надання аудиторських послуг у вигляді виконання завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд фінансової звітності (наприклад, інформація, яка міститься в інвестиційних проектах).

Література:

1. Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2016 рік. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні у 2016 році [Електронний ресурс] / Аудиторська палата України. – Київ, 2017. – 61 с. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/zvit-do-kmu>

2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 1, видання 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/1038/Part_1_2015.pdf

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 2, видання 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/1038/Part_2_2015.pdf

4. Петрик О.А. Формирование и развитие современного аудита в Украине: институциональный подход [Електронний ресурс] / О.А. Петрик // Международный бухгалтерський учет. – 2013. – №9(255). – С. 45–53.

5. Шалімова Н.С. Суспільний (публічний) інтерес в контексті регулювання обов'язкового аудиту / Н.С. Шалімова // Економіка та держава (Міжнародний науково-практичний журнал). – 2014. – №3 (березень). – С. 6-11.

Базиліук А.В.

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ПРОРИВНИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

В останні роки значного розвитку набув сектор фінансових технологій (ФінТех), який охоплює компанії, що використовують інновації та технології для конкуренції з традиційними фінансовими організаціями: банками, посередниками на ринку фінансових послуг та іншими фінансовими компаніями. Реалізація розроблених ними нових фінансових технологій і постійна їх модернізація дедалі все більше впливає на національні та світові фінансово-економічні системи.

З розвитком фінансових технологій принципово змінюються бізнес-моделі та стратегії розвитку суб'єктів реального та фінансового секторів економіки, коли цифрові та мобільні атрибути стають обов'язковою складовою діяльності. Поява і широке розповсюдження різноманітних засобів і пристроїв телекомунікаційного зв'язку робить можливим виконання широкого спектру розрахункових операцій без присутності її учасників. Це значно спрощує процедуру отримання фінансових послуг, скорочує час на її проведення, зменшує вартість відповідних послуг, що є особливо привабливим для користувачів.

Впровадження нових технологій зумовили істотну децентралізацію та демократизацію надання фінансових послуг. З одного боку, суб'єкти реального сектору економіки розширюють власну діяльність за рахунок надання фінансових послуг, які до того надавались виключно фінансовими спеціалізованими установами. З іншого – спеціалізовані фінансові посередники розпочали безпрецедентну модернізацію діяльності, опинившись в новій фазі гострої конкурентної боротьби з нетиповими позафінансовими конкурентами. Відповідні процеси створюють новий конкурентний ландшафт для світового

фінансово-економічного розвитку, який є відносно малодослідженим та потребує поглибленого вивчення як його прикладних, так і теоретичних аспектів.

Експертами міжнародної мережі фірм, що надають аудиторські, податкові та консультаційні послуги KPMG прогнозується, що у 2018 р. значно посиляться такі ФінТех тренди як: ширше розповсюдження штучного інтелекту для вирішення задач у сфері надання фінансових послуг, поглиблення взаємодії між потужними провайдерами, розвиток наступного покоління цифрового кредитування (розширення технологій та платформ онлайн-іпотеки), розвиток ініціатив з впровадження систем виробництва блокчейну, збільшення операцій відкритого банкінгу, створення існуючими фінансовими структурами власних цифрових банків, прискорення розвитку ІншурТех (страхових інновацій, пов'язаних з цифровими трансформаціями) і створення відповідних хабів у світових масштабах, розширення спектру фінансових послуг зрілими ФінТех-компаніями, поглиблення технологічного партнерства між ФінТех-компаніями та технологічними гігантами.

Наслідки фінансової кризи 2008 – 2009 рр. вказали на ряд невирішених проблем, зокрема у сфері безпеки здійснюваних за допомогою телекомунікаційних засобів фінансових операцій. В результаті з'явилася нова галузь РегТех (RegTech), яка зорієнтована на формування більш жорстких критеріїв ідентифікації клієнтів. Розробники нових технологій допомагають банкам, фінансовим установам адаптувати їх роботу під вимоги законодавства. Натепер компанії РегТех істотно просунулись у впровадженні технологій з автоматизації операцій з первинної перевірки клієнтів та їх багатофакторної ідентифікації (по сітківці ока, відбиткам пальців, особливостям поведінки тощо), автоматизації звітності, захисту даних, страхування від кібер-атак, безпечної передачі даних, здійснення тестових кібер-атак тощо). За оцінками Reuters цей ринок до 2020 р. у світі досягне розміру у 120 млрд дол США.

Згідно з дослідженнями Accenture [1] фінансування глобального сектору у 2017 р. ФінТех збільшилось на 18,0 % відносно попереднього періоду та склало 27,4 млрд. дол. США, при цьому біля третини (31,0 % всіх операцій або 11,3 млрд дол. США) припадало на США. Кількість операцій з ФінТех компаніями також різко зросла – від біля 1800 у 2016 р. до майже 2700 у 2017 р. За оцінками UNIT.City український ФінТех знаходиться на етапі зародження та налічує понад 60 компаній з різним ступенем зрілості [2], найуспішнішим прикладом українського ФінТех є ПриватБанк.

З розвитком сектору ФінТех в Україні відкриваються вагомі перспективи поживлення соціально-економічної фінансової та інноваційно-технологічної динаміки розвитку. Суттєві зусилля у формуванні сприятливого регуляторного середовища в Україні відзначено іноземними фахівцями [2]. Водночас вже сьогодні актуалізуються потреби модернізації державної політики у сфері освіти, переосмислення програм курсів з фінансових дисциплін, а також системи державної підтримки та заохочення фінансових інновацій. Зокрема у таких сферах:

- ✓ Формування комплексних планів інклюзивного навчання (починаючи

з середньої освіти і для різних вікових категорій населення) з комп'ютерної та фінансової грамотності, розширення їхнього доступу до ІКТ-технологій;

- ✓ Впровадження освітніх програм з вивчення сучасних фінансових технологій, безпечності їх реалізації та попередження можливих ризиків;

- ✓ Застосування освітніх програм, які дозволяють студентам відповідних спеціальностей практикуватись у зрілих ФінТех компаніях, бізнес-інкубаторах, центрах знань та наукових парках із збереженням та дотриманням їхніх прав як найманих працівників.

- ✓ Поширити вивчення дисципліни фінансової грамотності для студентів всіх, в тому числі неекономічних спеціальностей;

- ✓ Формування та імплементації сучасної політики заохочення фінансово-технологічних інкубаторів, акселераторів, а також кластерів.

Література:

1. Global Venture Capital Investment in Fintech Industry. Accenture Analysis Finds [Електронний ресурс]. – News Release February 28, 2018 – Режим доступу : <https://newsroom.accenture.com/news/global-venture-capital-investment-in-fintech-industry-set-record-in-2017-driven-by-surge-in-india-us-and-uk-accenture-analysis-finds.htm>

2. «ФІНТЕХ В УКРАЇНІ». [Текст] Звіт. – Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» та інноваційного парку UNIT.City. – 2018 р. – с 76.

Барвінок М.В.

старший викладач кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

МАРКЕТИНГ ВЗАЄМОВІДНОСИН ЗАСОБАМИ CRM-СИСТЕМИ

В сучасних умовах ринку України підприємства змушені переорієнтувати свою увагу на пошук нових можливостей для утримання клієнтів та покращення рівня їх лояльності. Це змушує до використання підприємствами маркетингу взаємовідносин, що зосереджується на формуванні спільної цінності з кожним окремим споживачем. Такий підхід обумовлює реалізацію стратегії успішного майбутнього розвитку підприємства.

Маркетинг взаємовідносин включає в себе створення, підтримку та розширення надійних зі споживачами та іншими партнерами компанії. Метою є не просте формування та в перспективі збільшення клієнтської бази, а й підвищення якості взаємозв'язків з кожним окремо взятим споживачем [3].

Одним з ефективних каналів комунікації сьогодні є CRM чи система управління взаємовідносинами з клієнтами.

У сучасному веденні комерційної діяльності необхідність автоматизації різних бізнес-процесів стала вже звичним явищем та необхідним кроком. Вже стало складно уявити облік товарів на склад чи комплексний бюджетний облік

без залучення спеціалізованого програмного забезпечення, торговими представниками використовуються спеціальні програмні продукти для оформлення і відправлення заявок в офіс безпосередньо з планшета або мобільного телефону, достатньо велика частина замовлень приходить з спеціалізованих сайтів вже у вигляді готових до обробки формулярів або пакетів документів. Але при цьому взаємовідносини з клієнтами, принаймні, в середньому і малому бізнесі, часто ведуться без впровадження хоча б якоїсь елементарної часткової автоматизації і достатньої уваги до обліку чи фіксації етапів співпраці.

CRM - прикладне програмне забезпечення для організацій, призначене для автоматизації стратегій взаємодії з замовниками (клієнтами), зокрема, для підвищення рівня продажів, оптимізації маркетингу і поліпшення обслуговування клієнтів шляхом збереження та оброблення інформації про клієнтів та історії взаємин з ними, встановлення і поліпшення бізнес-процедур і подальшого аналізу результатів.

Але сьогодні все більше провідних спеціалістів у ІТ сфері та менеджерів переконуються в необхідності розширенні поняття «CRM-система». Знаходиться багато підтверджень на користь того, що CRM-системи вже давно вийшли за рамки лише банального програмного продукту. Натомість це поняття переросло в цілу концепцію, спрямовану на побудову стійких ділових(фінансових) відносин з клієнтами та, більш того, бізнес-стратегію, що спрямована на використання передових управлінських і інформаційно-комунікаційних технологій, за допомогою яких компанія збирає та обробляє інформацію про своїх клієнтів на всіх стадіях його життєвого циклу (залучення, утримання) і використовує в інтересах свого бізнесу шляхом вибудовування взаємовигідних відносин.

Ситуацію на ринку, коли клієнт перестає здійснювати купівлю певного товару чи комплексу послуг, спроможне виправити впровадження системи CRM, яка створена для ефективного управління взаємовідносинами. CRM – це стратегічний напрям розвитку компанії, що визначає пряму взаємодію з клієнтами в усіх організаційно-маркетингових аспектах, вона стосується:

- реклами,
- продажу,
- доставки і обслуговування клієнтів,
- дизайну і виробництва нових продуктів,
- виставлення рахунків тощо.

Головна ціль CRM-системи – визначити найбільш «прибуткових» клієнтів, навчитися ефективно працювати з ними, запобігти їх відходу до конкурента та збільшити дохід компанії

Під час впровадження CRM-систем як програмного продукту, автоматизації процесів на його основі, компанії обов'язково, отримують прямі і в певній мірі непрямі ефекти, що отримуються через підтримку існуючої бізнес-моделі, а також ефекти зниження ризику. До категорії прямих економко-маркетингових ефектів можна віднести ефекти прямої дії, які впливають на

прибутковість компанії:

- підвищення доходів компанії за рахунок виявлення найбільш прибуткових сегментів, за рахунок підвищення задоволеності учасників каналів просування, можливості більш своєчасних і якісних керуючих впливів;
- зниження витрат у каналах і ланцюгах просування; → скорочення часу виконання замовлень [2].

До категорії непрямих економіко-маркетингових ефектів можна віднести ефекти, які складно піддаються прямому розрахунку, але своєю дією здатні суттєво вплинути на ефективність функціонування організації. Наприклад, до таких відноситься покращення іміджу в результаті підвищення прозорості процесів, підвищення керованості, що важливо для залучення інтересу сторонніх акціонерів.

Під так званим ефектом «зниження ризиків» слід розуміти запобігання впливу негативних факторів на розвиток компанії. Впровадження CRM-системи дозволяє знизити:

- ризик втрати найбільш прибуткових клієнтів;
- ризик зниження гнучкості організації;
- ризик погіршення відносин з клієнтами;
- ризик втрати конкурентоспроможності;
- ризик зниження продуктивності (ефективності) процесів;
- ризик звуження цільової аудиторії.

На українському ринку CRM-систем пропонується наступне відповідне програмне забезпечення: 1С:CRM.ПРОФ, 1С:CRM.КОРП, Call-центр InfinityClientele CRM, CLIENTmanager CRM, АСОФТ, DeltaSoftEditionofTerrasoft CRM, GoldMine CRM, MarketingAnalytic Microsoft Dynamics CRM, Monitor CRM, Naumen CRM, Oracle's CRM, Siebel, SalesExpert II, SalesLogix, mySAP CRM, SoftUnit CRM, Terrasoft CRM, WinPeak CRM, Капелла CRM, КлиентКоммуникатор, КОМПАС: МЕНЕДЖМЕНТ И МАРКЕТИНГ, ЭкспрессКонтакт, Deductor:CRM, index.CRM, Maximizer, NetSuite CRM, Oncon tactClientManagementSoftware, Perfect CRM, Relavis CRM Suite, SM Plasma, SuperOffice CRM та інші [1].

Маркетинг взаємовідносин і впровадження системи CRM виправданий буде лише у тих компаніях, мають можливість витрати досить немалі кошти на впровадження CRM-системи, вбачають довгострокову вигоду та усвідомлюють необхідність і переваги нової філософії ведення бізнесу.

Не зважаючи на дискусійність питань ефективності таких систем, вони добре зарекомендували себе на вітчизняних ринках як один з найперспективніших напрямів удосконалення системи управління, інноваційне рішення при реалізації клієнто-орієнтованої стратегії компанії.

Література:

1. Базюк О.Д., Михалевич В.М. Використання CRM-системи для управління взаємовідносинами з клієнтами [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=74955>
2. Галактика CRM [Електронний ресурс]: официальный сайт компании «Галактика».

Бержанір І. А.

к.е.н., старший викладач кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Трансформація національної економіки до ринкових відносин вимагає від суб'єктів господарювання управління власним розвитком на принципі самостійності. Бухгалтерський облік як складова системи управління є впорядкованою системою збору, накопичення, реєстрації, класифікації, й узагальнення інформації у грошовому вимірнику про майно, капітал і зобов'язання підприємства та їх рух шляхом суцільного, безперервного й документального відображення всіх господарських операцій.

Бухгалтерський облік є складною системою – сукупністю елементів, пов'язаних між собою та об'єднаних в єдине ціле. Виступаючи ланкою зв'язку між господарською діяльністю та особами, які приймають рішення, бухгалтерський облік вимірює господарську діяльність шляхом реєстрації даних про неї для подальшого використання; обробляє дані та інтерпретує їх таким чином, щоб вони набули практичної корисності; передає у вигляді звітів інформацію тим, хто використовує її для прийняття управлінських рішень [1]. Таким чином, метою ведення обліку є забезпечення управління точною, достовірною й об'єктивною інформацією для визначення доходів і витрат, оцінки активів та зобов'язань.

Бухгалтерський облік є важливим елементом економічної системи, без знання якого неможливе ефективне управління підприємством, тому його організація є одним із головних джерел отримання інформації необхідної для прийняття та реалізації управлінських рішень.

Бухгалтерський облік є сполучною ланкою між господарською діяльністю та людьми, які приймають рішення і він забезпечує:

- виявлення економічної сутності, вимірювання господарських операцій, їх реєстрацію (запис) в облікових регістрах з метою підготовки для подальшого використання;
- обробку облікових даних, забезпечення їх зберігання до визначеного моменту, а потім переробку (узагальнення) в необхідну корисну інформацію (внутрішню та зовнішню);
- передачу цієї інформації у формі звітів тим, кому вона необхідна для прийняття рішень [2].

Незалежно від соціально-економічних відносин дані бухгалтерського обліку завжди були основним джерелом інформації для управління. Економічна ситуація в Україні призвела до диспропорційного її розвитку, який пов'язаний з нестабільною динамікою фінансових результатів діяльності підприємств. Такі результати є наслідком неефективного управління економічними ресурсами, які становлять національне багатство.

Розвиток ринкових відносин ще більше зумовлює потребу в інформації, необхідної для планування, контролю та прийняття рішень. Керівникам підприємств доводиться постійно приймати управлінські рішення, суть яких у зводиться до того, щоб підвищити ефективність функціонування підприємства. Сучасна облікова система повинна відповідати стратегічним цілям підприємства, тому при її побудові до уваги слід брати не тільки внутрішні фактори мікросередовища, але й враховувати вплив зовнішніх факторів макросередовища. Такий підхід можна реалізувати на базі концепції стратегічного обліку. Отже, під стратегічним обліком потрібно розуміти облікову систему, яка покликана забезпечувати фахівців підприємства усією необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на досягнення стратегічних цілей підприємства. Користувачами інформації стратегічного обліку є керівництво підприємства як на вищому, так і на нижчих рівнях управління. Керівникам вищого рівня інформація стратегічного обліку потрібна для прийняття стратегічних рішень та їх моніторингу, керівникам нижчих рівнів – для реалізації стратегії. Стратегічний аналіз дає змогу оцінити вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на діяльність компанії, що визначає вибір стратегії та перспективи розвитку її реалізації.

Отже, бухгалтерський облік як одна з найважливіших складових у системі управління повинна бути зважено організованою та чітко регульованою діяльністю науковців та практиків з обліку, поєднувати в собі професійні знання, міжнародний досвід і компетенцію, оскільки від правильності дій бухгалтера залежать ефективне й законне функціонування підприємства. Отже, метою управління є підвищення ефективності господарських процесів. Бухгалтерські дані дозволяють виявляти проблеми управління, а баланс в цьому випадку є звітом, який оцінює ефективність управління. Усвідомлення цих підходів призведе до трансформації бухгалтерського обліку з пасивного нагляду в інструмент активного впливу на господарські процеси. Тому бухгалтер повинен не лише отримувати дані про факти господарського життя, а брати лише ті, які потрібні для вирішення конкретних завдань.

Література:

1. Верига Ю. Роль обліку в управлінні підприємством / Ю. Верига. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sophus.at.ua/publ>.
2. Осмятченко В. О. Функції бухгалтерського обліку в умовах застосування інформаційних технологій / В. О. Осмятченко. – Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 2. – С. 56–62.

Білошкурська Н. В.

к.е.н., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом

Білошкурський М. В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Антикризове управління – це розробка та впровадження оптимального (з позиції різного виду витрат) комплексу заходів, що направлені на досягнення запланованих результатів фінансово-господарської діяльності, які враховують не тільки поточний стан підприємства.

Основними принципами антикризового управління слід вважати: готовність до порушення фінансової рівноваги підприємства; діагностика кризових явищ підприємства; розподіл показників кризового стану; миттєве реагування на прояви кризового стану; цілковита реалізація внутрішніх можливостей підприємства; використання форм санації підприємства.

Політика антикризового управління полягає у створенні системи методів попередньої діагностики банкрутства та проведенні фінансового оздоровлення підприємства [1]. Тому основними етапами антикризового фінансового управління є: безупинне спостереження фінансового стану підприємства; дослідження діапазону кризового стану підприємства; визначення основних чинників еволюції кризових явищ; розроблення цілей виходу підприємства з кризового стану; вибір і застосування максимально ефективних механізмів стабілізації підприємства; вибір максимально ефективних форм санації підприємства; здійснення контролю за результатами реалізації розроблених заходів.

Всі суб'єкти господарювання за період своєї діяльності так чи інакше опиняються у кризовій ситуації. Великі підприємства, зазвичай, зберігають свої позиції, а малі та середні підприємства досить часто опиняються на грані банкрутства. Саме тому, метою керівництва підприємства має бути орієнтація на збереження стабільного становища підприємства у кризових умовах, застосування всіх можливих заходів щодо недопущення до банкрутства і подолання кризових ситуацій [2, с. 40].

Практика показує, що в умовах нестабільності економіки, часто змінюваного законодавства, цінової політики, грошового дефіциту ряд підприємств стає неплатоспроможними, що може призвести до їх банкрутства. Воно характеризує неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів щодо сплати за товари, роботи і послуги, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди [3, с. 266].

За умов ринкової економіки підприємства постійно перебувають під впливом різних несприятливих чинників, які можуть негативно вплинути на платоспроможність підприємства. Тому аналіз банкрутства становить систему

фінансового аналізу, направлено на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства. Процес аналізу банкрутства підприємства поділяється на дві основні системи: експрес-діагностика банкрутства; фундаментальна діагностика банкрутства.

Основними індикаторами характеристики банкрутства підприємства застосовують такі показники: коефіцієнт достатності чистого грошового потоку; коефіцієнт ліквідності грошового потоку; ринкова вартість підприємства; коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансування; період обороту кредиторської заборгованості; період обороту дебіторської заборгованості; коефіцієнт абсолютної ліквідності; тривалість операційного циклу; коефіцієнт операційного левериджу.

Фундаментальна діагностика банкрутства визначає порядок оцінки кризового розвитку підприємства, яка здійснюється на основі методів фінансового аналізу і прогнозування. Цілі фундаментальної діагностики: посилення результатів експрес-діагностики банкрутства; передбачення розвитку окремих чинників, які виробляють загрозу банкрутства; аналіз перспективи підприємства щодо нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів.

Фундаментальна оцінка банкрутства реалізується за наступними етапами: класифікація основних чинників розвитку кризових явищ; здійснення повного аналізу; прогнозування розвитку кризового фінансового стану підприємства; прогнозування потенціалу підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за допомогою внутрішніх фінансових ресурсів; визначення розмірів кризового стану підприємства.

У системі стабілізаційних заходів, направлених на вихід підприємства з кризового фінансового стану, важливу роль відіграє санація. Під санацією можна вважати комплексну процедуру прийняття управлінських рішень, що стосуються однієї, декількох або всіх сфер діяльності суб'єктів господарювання, метою яких є оздоровлення або відновлення процесу його функціонування, зміна діяльності на більш конкурентну на основі ефективних ресурсних або організаційно-структурних змін [4].

Основні форми санації підприємства: дотації та субвенції з бюджету; державне пільгове кредитування; державна гарантія комерційним банкам за кредитами, які надаються підприємству; цільовий банківський кредит; переклад боргу на іншу юридичну особу; реструктуризація короткострокових кредитів у довгострокові; випуск облігацій та інших боргових цінних паперів; відстрочка погашення облігацій підприємства; списання санатором-кредитором частини боргу [5, с. 206].

Основними формами санації підприємства також можна вважати: поглинання; злиття; розділ; трансформація у відкрите акціонерне товариство; передача в оренду; приватизація.

Наслідки санації підприємства можуть бути оцінені розміром додаткового прибутку (різниця між його сумою до та після здійснення санації). У ході розрахунку ефективності санації сума додаткового прибутку підприємства приводиться до дійсної вартості.

Отже, для підприємств, що знаходяться у фінансовій кризі, необхідним є пошук коштів для покриття існуючих збитків. Слід зазначити, що для підприємства наявні й інші фактори, які затримують розвиток фінансового стану, наприклад, нестабільна економіка, політична ситуація, корупція, інвестиційний клімат, попит та пропозиція на ринку, тіньова економіка тощо.

References:

1. Mantsurov, I. H., Yakushyk, I. D., Yastremskyi, O. I., Biloshkurskyi, M. V. & Yastremskyi, Ya. O. (2010). *Metodyka otsinky vnutrishnohaluzevoi konkurentospromozhnosti v umovakh adaptatsii vitchyznianskykh pidpriemstv do nestabilnosti zovnishnoho seredovyshcha* [The method of estimating intra-industry competitiveness in conditions of adaptation of domestic enterprises to the instability of the external environment]. *Ekonomika, menedzhment, biznes – Economics, management, business*, 2, 66–81 [in Ukrainian].
2. Voronkova, T. Ye. & Rybalchenko, N. P. (2017). Bankrutstvo pidpriemstva ta shliakhy yoho podolannia [Bankruptcy of the enterprise and ways to overcome it]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka» – International Scientific Journal “Internauka”*, 2, 39–43. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2\(2\)__11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2(2)__11) [in Ukrainian].
3. Lytvyn, B. M. & Stelmakh, M. V. (2008). *Finansovyi analiz* [Financial analysis]. Kyiv: Khai Tek Pres [in Ukrainian].
4. Povsteniuk, N. H. Sanatsiia yak kompleksna protsedura ozdorovlennia pidpriemstv v suchasnykh umovakh [Sanation as a complex procedure for the improvement of enterprises in modern conditions]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. – Economy. Management. Innovations.*, 1. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_87 [in Ukrainian].
5. Bazetska, H. I., Subotovska, L. H. & Tkachenko, Yu. V. (2012). *Finansy pidpriemstva: planuvannia ta upravlinnia u vyrobnychii sferi* [Finances of the enterprise: planning and management in the production sphere]. Kharkiv: KhNAMH [in Ukrainian].

Бовкун О. А.

к.э.н., доцент кафедры маркетинга, менеджмента и управления бизнесом
Уманский государственный педагогический университет
имени Павла Тычины
г. Умань, Украина

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОТЕЧЕСТВЕННОМ АУДИТЕ

Компьютеризация информационных систем как внутреннего, так и внешнего аудита является гарантом развития и повышения эффективности управления предприятием.

Сегодня актуальным является поиск путей снижения затрат рабочего времени аудитора и его оптимизация, что может удовлетворить высококачественное компьютерное обеспечение. Кроме того, будущее компьютеризации аудита определяет его способность ориентироваться на инвесторов, собственников, акционеров, а следовательно, удовлетворять

информационные требования различных направлений аудита. Отметим, что проблемой остается оптимальный выбор соответствующего обеспечения для аудита и непосредственно применения соответствующего продукта.

По мере всевозрастающего применения информационных технологий и компьютерной техники в бизнесе, прежде всего, в сфере управления бизнесом, все более актуально встает вопрос компьютеризации аудиторской деятельности.

Критерием качества при проведении аудита считается, в первую очередь, выполнение аудиторами требований Международных стандартов аудита, связано с увеличением трудозатрат аудиторов, сбором дополнительной информации, документированием процесса проверки.

В такой ситуации повышение эффективности аудиторской работы невозможно без использования компьютерных технологий, которые сегодня в принципе могут использоваться в течение всего процесса аудита: на этапах планирования и организации аудита, контроля, подготовки и обоснования аудиторского заключения.

Теоретические аспекты проблем компьютеризации аудита исследовали такие отечественные и зарубежные ученые, как М.Т. Белух, Ф.Ф. Ефимова, В.П. Завгородний, С. Ивахненко, Б.Е. Одинцов, В.И. Подольский, А.Н. Романов, В. Федорова, Е.Л. Шуремов и др. Они определили теоретико-методические подходы, применяемые аудиторами при компьютеризации, сформировали основные требования к автоматизации аудита на основе отечественных, а также международных стандартов [2].

На сегодня аудиторские фирмы разработали и применяют в работе специальные информационные системы, ориентированные на внутреннюю регламентацию аудиторской деятельности с применением внутрифирменных стандартов. Однако, рынок аудиторского программного обеспечения в Украине только начинает развиваться.

Укрепление позиций аудита в Украине, его приближения к международным принципам аудита требует актуализации, способности и эффективности использования новейших технологий, организации аудита на основе использования персональных компьютеров. Итак, важные изменения в аудите должны коснуться технологии ведения аудиторских проверок, прежде всего на основе применения компьютерных программ аудита [1]. На пути внедрения использования компьютерной техники и технологии в аудите существует определенный круг проблем, среди которых выделяют следующие:

1. Низкий уровень развития аудиторского рынка, вызванный незначительным периодом его становления.

2. Аудит финансовой отчетности в соответствии с международными стандартами во многом имеет основой так называемое «профессиональное суждение» аудитора, которое основывается на его опыте и интуиции. То есть, бездумная компьютеризация аудита может привести к такой его автоматизации, которая повлечет за собой ряд ошибок при проведении аудита.

3. Разная отраслевая специализация клиентов аудиторских фирм, при динамично меняющемся законодательстве мешает подробно наладить

специализированные системы на все возможные случаи.

4. Ряд методических проблем, в частности, необходимость разработки методических подходов реализации трансформационных процедур преобразования финансовых отчетов по заданным форматах, не разглашая при этом коммерческую тайну тех аудиторов, которые уже выполняют подобные заказы и знают, как эту работу выполнять.

5. Низкий уровень компьютерной грамотности пользователей [1, 3].

Кроме того, разработка аудиторского программного обеспечения является достаточно трудным процессом, который требует значительных финансовых затрат.

На сегодня аудиторские фирмы разработали и используют специальные информационные системы, ориентированные на внутреннюю регламентацию аудиторской деятельности с применением внутрифирменных и Международных стандартов [2]. Однако, рынок аудиторского программного обеспечения в Украине только начинает развиваться. Поэтому сейчас одними из главных инструментов аудитора по-прежнему остаются Word и Excel. Однако, конкуренция, усиливающаяся в аудиторско-консалтинговом бизнесе, уже заставляет компании искать новые пути повышения эффективности организации и рентабельности деятельности. Немалую роль в этом будет отведена и поиска путей решения повышения эффективности деятельности, качества предоставляемых услуг посредством применения специализированных программных средств.

Таким образом, можно сделать вывод, что использование информационных технологий является не только актуальной задачей и важнейшим фактором успешной работы аудитора, но и необходимым условием ее выполнения. Украинские фирмы должны осознать, что только быстрее освоение информационных технологий позволит им получить необходимые конкурентные преимущества в борьбе на отечественных и зарубежных рынках.

Литература:

1. Международный стандарт аудита 401. Аудит сред компьютерных информационных систем. - М.:, 2008. - 68 с.
2. Завгородний В.П. Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита. - М.: А.С.К., 2008. - 768 с.
3. Ивахненко С.В. Автоматизация аудита в Украине и мире: подходы и программное обеспечение // Аудитор Украины. - 2017. - №3. - С.19-24.

Боровик П.М.
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сліпченко В.В.
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Котрікова Я.О.
студентка факультету економіки і підприємництва
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

ПОСИЛЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ ТА РЕГУЛЮЮЧИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Із набранням чинності Податкового кодексу України (ПКУ) [1] та внесенням низки змін до цього нормативно-правового акту, найбільш кардинальні з яких відбулись після прийняття Закону України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» [2], механізм справляння податку на додану вартість суттєво реформовано, внаслідок чого відбулось скороченням пільг з досліджуваного податку та зміна ставок цієї податкової форми.

Варто зазначити, що ПДВ ще до реформування порядку його нарахування і сплати та й протягом останніх років забезпечував надходження значної частки доходів державної казни.

В той же час, згідно з вимогами статті 200 Податкового Кодексу України [1] (ПКУ) та статті 7.7. Закону України «Про податок на додану вартість» [3], що діяв в Україні до 2011 року, окремі його платники мають законне право на відшкодування з бюджету від'ємного значення об'єкта оподаткування з ПДВ. Передусім це відноситься до тих податкоплатників, які вивозять товари, роботи та послуги за межі України.

Внаслідок цього в Україну надходять валютні цінності, але, одночасно, експортерам, що є платниками ПДВ, відшкодовують з бюджету значні суми податку. Слід зазначити, що одним із наслідків дії статті 200 ПКУ, якою узаконено права платників податків, які мають від'ємне значення об'єкта оподаткування з ПДВ на відшкодування таких сум податку із бюджету та відповідної норми Закону України «Про податок на додану вартість», є штучне завищення окремими платниками розмірів податкового кредиту саме з метою отримання бюджетного відшкодування. Крім того, суми податку на додану вартість, заявлені окремими платниками до відшкодування та розміри самих відшкодувань з року в рік зростають, що свідчить про те, що проблема бюджетного відшкодування все більше заважає підрозділам ДФС України виконувати плани по мобілізації надходжень до бюджету держави.

Загалом, варто зазначити, що податкові пільги з ПДВ, як і відшкодування від'ємного значення об'єкта оподаткування, суттєво знижують фіскальну ефективність справляння цієї податкової форми а також, завдяки спричиненій ними нерівномірності податкового навантаження на окремі категорії та групи

платників ПДВ, послаблюють її регулюючі властивості.

Крім того, ПДВ, завдяки його перекладності на кінцевого споживача, зовсім не стимулює виробництво, а, натомість, сприяє розвитку торгівельної галузі. Також ПДВ зумовлює часткове зростання цін на продукцію, яку продає платник цього податку, а, отже, спільно з іншими факторами, може спричиняти інфляційні процеси.

Слід також зазначити, що практика адміністрування ПДВ продемонструвала, що завдяки можливості бюджетного відшкодування цього податку та перекладності його сум на кінцевого споживача, цей податок та його платників досить часто використовують в схемах мінімізації податкового навантаження та ухилення від оподаткування.

Підсумовуючи аналіз недоліків вітчизняного сучасного порядку нарахування і сплати ПДВ, зазначимо, що до них слід віднести:

- можливість відшкодування від'ємного значення об'єкта оподаткування з ПДВ з бюджету;
- значна кількість податкових пільг з ПДВ;
- механізм справляння ПДВ стримує виробництво, сприяє розвитку торгівлі та стимулює інфляційні процеси;
- можливість використання схем оптимізації сум ПДВ, що підлягають сплаті до бюджету, або відшкодування з бюджету.

Оскільки механізм справляння аналізованої податкової форми має суттєві недоліки, може здатись, що Україні краще відмовитись від використання ПДВ. На наше переконання, цього допускати ні в якому разі не варто, оскільки цей податок має значний фіскальний потенціал та суттєві регулюючі властивості. Поряд з цим, як перелічені так і інші недоліки механізму справляння податку на додану вартість потребують розробки таких напрямів вдосконалення порядку його нарахування і сплати, які б дозволили швидко та ефективно вирішити проблеми, що заважають виконанню цієї податковою формою її фіскальних та регулюючих завдань.

Результати проведеного нами дослідження демонструють, що першочерговими напрямками вдосконалення вітчизняного порядку нарахування і сплати ПДВ повинні бути: розширення повноважень фіскальних органів щодо перевірок достовірності сум ПДВ, заявлених платниками до відшкодування а також підвищення рівня відповідальності працівників державної фіскальної служби за результати таких перевірок; посилення відповідальності платників податків та їх посадових осіб за незаконне декларування від'ємного значення об'єкта оподаткування з ПДВ; розробка і запровадження понижуючих коефіцієнтів до сум ПДВ, задекларованих до відшкодування з бюджету за результатами операцій з експорту сировини та низькотехнологічної продукції; посилення відповідальності осіб за реєстрацію фіктивних фірм, які використовуються в схемах податкових оптимізацій; чіткіша координація дій податкових та митних підрозділів Державної фіскальної служби України з метою запобігання фіктивного експорту а також імпорту товарів за заниженими цінами; суттєве скорочення пільг щодо нарахування і сплати податку на додану вартість.

Перелічені заходи, на наше глибоке переконання, дозволять ефективно вирішити сучасні проблеми справляння ПДВ та значно посилять фіскальні і регулюючі властивості цієї податкової форми.

Література:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755–VI (зі змінами та доповненнями). База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 16.11.2017).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24 грудня 2015 року № 909–VIII. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-19>. (дата звернення: 16.11.2017).
3. Про податок на додану вартість : Закон України № 168/97-ВР від 3 квітня 1997 р. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/168/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 16.11.2017).

Вінницька О.А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Із кожним роком місцеві бюджети набувають дедалі більшої ваги як за обсягом фінансових ресурсів держави, так і щодо вирішення соціально-економічних проблем територій. У свою чергу доходи місцевих бюджетів є основою фінансової бази органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором територіального розвитку. Наявність доходів місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність органів місцевого самоврядування, активізує господарську діяльність, дозволяє їм розвивати інфраструктуру та фінансовий потенціал територій, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів, що розширює можливості місцевих органів влади у задоволенні потреб населення [1].

Чимало зобов'язань, що покладені на органи місцевого самоврядування, не фінансуються повною мірою через брак коштів і дефіцит бюджету. Однією з характерних рис місцевих бюджетів сьогодні є високий рівень їх залежності від державного бюджету, що зумовлює необхідність перерозподілу фінансових ресурсів між ланками бюджетної системи. Дотаційність більше 5 тис. бюджетів місцевого самоврядування становить понад 70 %, 483 територіальні громади на 90 відсотків утримуються за рахунок коштів державного бюджету [3]. Здійснення постійної фінансової підтримки через районні бюджети малочисельних територіальних громад з використанням системи дотацій

вирівнювання є обтяжливим для державного бюджету та стримує розвиток малих міст і великих селищ.

Реформування місцевих бюджетів, зокрема зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування – доходів місцевих бюджетів, повинне відбуватися поетапно з урахуванням суспільно-політичних та економічних умов із збереженням збалансованості бюджетної системи в цілому і у взаємозв'язку з проведенням реформ в галузях бюджетної сфери та інших сферах діяльності.

Необхідність проведення реформи у сфері місцевих бюджетів обумовлена такими проблемами:

- ✓ надмірна централізація бюджетних коштів;
- ✓ недостатньо обґрунтовані принципи розподілу повноважень, функцій і бюджетних ресурсів між ланками бюджетної системи, що призводить до дублювання та конкуренції повноважень і вимагає подальшого уточнення принципів їх розмежування [4];
- ✓ нерівномірність темпів соціально-економічного розвитку регіонів;
- ✓ недостатній обсяг доходної частини місцевих бюджетів;
- ✓ відсутність дієвих стимулів для місцевих органів влади до збільшення обсягу доходів місцевих бюджетів;
- ✓ нездатність невеликих територіальних громад забезпечити належну якість управління бюджетними ресурсами, що потребуватиме додаткових адміністративних витрат;
- ✓ слабка матеріально-фінансова база територіальних громад та високий рівень дотаційності місцевих бюджетів;
- ✓ складність прогнозування доходів через значне зростання навантаження на відповідні функціональні підрозділи;
- ✓ диспропорції у показниках доходів різних територій, що потребуватиме додаткового фінансового ресурсу;
- ✓ викривлення бази розрахунку трансфертів для місцевих бюджетів через наявні похибки статистичних даних щодо показників населення у розрізі міст, селищ, сіл;
- ✓ нерівномірність діючої мережі бюджетних установ, що зумовлює необхідність масштабного перерозподілу коштів між бюджетами;
- ✓ врахування особливостей окремих громад щодо зміни податкової бази, коригування показників якої здійснювалося на районному рівні, та зміни кількості споживачів, що обслуговуються закладами, які фінансуються з інших місцевих бюджетів;
- ✓ належність переважної більшості платників податків до рівня міст, їх міграція з однієї адміністративно-територіальної одиниці в іншу та здійснення фактичної діяльності поза місцем реєстрації [2].

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування – доходів місцевих бюджетів передбачає:

- визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг, а також необхідної для цього ресурсної бази [2];

- посилення зацікавленості органів місцевого самоврядування у підвищенні рівня власних доходів шляхом стимулювання збільшення обсягів виробництва, обсягу інвестицій та рівня доходів населення відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку;
- формування оптимальної кількості фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, основу яких повинні складати місцеві податки;
- уведення механізмів заінтересованості органів місцевого самоврядування у зростанні надходжень місцевих бюджетів за рахунок закріплення за ними на довготривалий термін загальнодержавних податків;
- надання органам місцевого самоврядування більших прав щодо регулювання ставок, закріплених за місцевими бюджетами, податків [1];
- забезпечення прозорості процесу формування доходів місцевих бюджетів.

Необхідно удосконалювати системи регулювання міжбюджетних відносин наступним шляхом:

- щорічне збільшення питомої ваги загального фонду місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України;
- оптимальний розподіл податків і зборів (обов'язкових платежів) між державним та місцевими бюджетами [4];

Бюджетна децентралізація має сприяти вирішенню двох основних питань: взаємообумовленому розподілу доходів та видатків між рівнями бюджетної системи; встановленню повноважень, у межах яких на місцевому рівні можливо визначати власні доходи та видатки місцевих органів влади.

Ключове значення для фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування має вирішення питання можливостей, які будуть знаходитися в розпорядженні органів місцевого самоврядування для фінансування виконання ними своїх функцій. При цьому найважливішими джерелами фінансування для всіх рівнів є їхні частки в розподілі загальнонаціональних податків. У зв'язку з цим для вирівнювання різної податкової спроможності окремих територій необхідно збільшити частки, які зараховуватимуться до місцевих бюджетів в розподілі загальнонаціональних податків, зокрема відмінити нові нормативи зарахування податку на доходи фізичних осіб, згідно яких до бюджетів сіл, селищ та міст районного підпорядкування податок на доходи фізичних осіб не буде зараховуватися, оскільки його спрямували до державного бюджету.

Отже, бюджетна система України сьогодні неповною мірою відповідає потребам достатнього фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Процес формування доходів місцевих бюджетів в Україні має ще багато невирішених нормативно-правових, методологічних та організаційно-технологічних питань, що негативно позначається на якості проведення бюджетної децентралізації. Невиправдана централізація фінансових потоків призводить до того, що органи місцевого самоврядування не мають можливості проводити незалежну політику у межах своєї компетенції. Тому нинішня модель міжбюджетних відносин потребує дальшого реформування з метою посилення самостійності місцевих бюджетів, удосконалення міжбюджетних відносин.

References

1. Bondaruk T. H. (2009) Mistseve samovriaduvannia ta yoho finansove zabezpechennia v Ukraini : [monohr.] [Local self-government and its financial support in Ukraine: [monograph.]. NAN Ukrainy ; In-t ekon. ta prohnozuv. – National Academy of Sciences of Ukraine; Inton econ. and predicting, 608 [in Ukrainian].
2. Vdovenko Yu. S. (2014) Fiskalno-biudzhetni novatsii detsentralizatsiinoho pidkhodu do reformuvannia derzhavy [Fiscal and Budget Innovations of the Decentralization Approach to the Reform of the State]. Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky. – Bulletin of Chernihiv State Technological University. Series: Economic Sciences, 4, 199-203, [The Internet] Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2014_4_31 [in Ukrainian].
3. (2014) Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.04.2014 r. № 333-[On approval of the Concept for the reform of local self-government and territorial organization of power in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 1, 2014, No. 333-r]. [The Internet] Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> [in Ukrainian].
4. Subbotovych Yu. (2012) Biudzhetna detsentralizatsiia ta zmitsnennia finansiv orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Budget Decentralization and Strengthening the Finance of Local Self-Government Bodies]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – Bulletin of the Kiev National Taras Shevchenko University. Economics, Vyp. 132, 44-46. [The Internet] Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2012_132_13 [in Ukrainian].

Волчкова Г. К.

к.е.н., старший викладач кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ КРАЇНИ

Трансформація українського суспільства, політичні зміни та економічні реформи, що проводяться в Україні потребують вирішення багатьох проблем та пошуку ефективних шляхів їх здійснення. Пошук джерел трансформацій, позитивного напрямку вирішення соціально-економічних проблем вимагають нестандартних підходів.

Соціальний капітал є «суспільним клеєм», що зв'язує між собою всіх суб'єктів економіки [1]. Функціонування соціального капіталу супроводжується його включенням у виробництво із повним спектром форм співпраці та спілкування для інтеграції суспільства на різних рівнях. При функціонуванні соціальний капітал виявляє себе принципово соціальним ресурсом з певним рівнем публічності, виражений у соціальних мережах і підтримуваний нормами взаємності. Здатність індивідів отримувати корисність при використанні своїх

зв'язків доповнюється довірою соціального середовища, де ці зв'язки реалізуються, що виражається в стратегії поведінки соціальних акторів. Руйнування соціальних зв'язків може виражатися негативними для економіки ефектами: спільна недовіра, непотизм, сприйняття корупційності.

В вітчизняній літературі спостерігається посилення зацікавленості вчених до розв'язання низки питань, пов'язаних з оцінкою стану та перспективами розвитку соціального капіталу та окремих його елементів, прикладами чого є наукові праці С. Архієреєвої, А. Бови, Б. Буркинського, В. Бушуєва, В. Геєця, О. Грішної, О. Демківа, Є. Драгомірової, А. Колота, М. Лесечка, Ю. Мішина, І. Семківа, О. Степанової, О. Убейволка, Е. Шаповалової, багатьох інших.

Функціонування соціального капіталу проявляється у таких елементах як «довіра», «норми», «мережі», кожен з яких є певною точкою зору на соціальний капітал. Розуміння специфіки функціонування соціального капіталу передбачає єдність норм, що скріплюють співпрацю між людьми на противагу особистим егоїстичним інтересам індивіда. Довіра як характеристика відносин між суб'єктами, передбачає наявність взаємності, передусім, очікувань щодо поведінки контрагента. Функціонування соціального капіталу створює зв'язки між вертикальною та горизонтальною довірою, які постійно підтримуються на основі довіри, норм і обміну.

Функціонування соціального капіталу має вплив на різні сторони суспільного життя, в тому числі на розвиток фінансових інститутів у країні. Соціальний капітал створює передумови для ефективного розвитку всіх фінансових структур, пов'язаних із залученням та розміщенням вільних коштів економічних агентів. Розвиток банківської, страхової, інвестиційної сфер безпосередньо залежать від рівня накопиченого соціального капіталу країни.

Проблема довіри до фінансових інститутів сьогодні є однією із актуальних. За даними соціологічного моніторингу, проведеного Інститутом соціології НАН України [2] автором показано рівень недовіри фінансових інститутів України (рис. 1).

Як свідчать дані соціологічних опитувань, останніми роками ситуація тільки погіршується. Якщо у 2004 р. банківській системі не довіряли 56,2 % опитаних респондентів, то за десятиріччя функціонування банківської системи ситуація лише погіршилась, і у 2015 р. банкам вже не довіряли – 71,9 % респондентів. Наслідками такої діяльності стає відтік капіталів із банківської системи, небажання тримати заощадження в українських банках, зниження кредитування. Для країни в цілому це означає зниження інвестиційної активності, відсутність розвитку підприємств, невіра у майбутнє економіки, безробіття та зниження рівня життя.

Недовіра до державних інституцій, у нашому випадку до податкової служби, свідчить лише про те, що бізнес та держава не стали партнерами, ділові підприємства не чекають на допомогу чи підтримку з боку держави, на адекватний діалог у вирішенні соціально-економічних питань, а індикаторами такої недовіри є ухилення від сплати податків, корупційні дії, бюрократичні перепони.

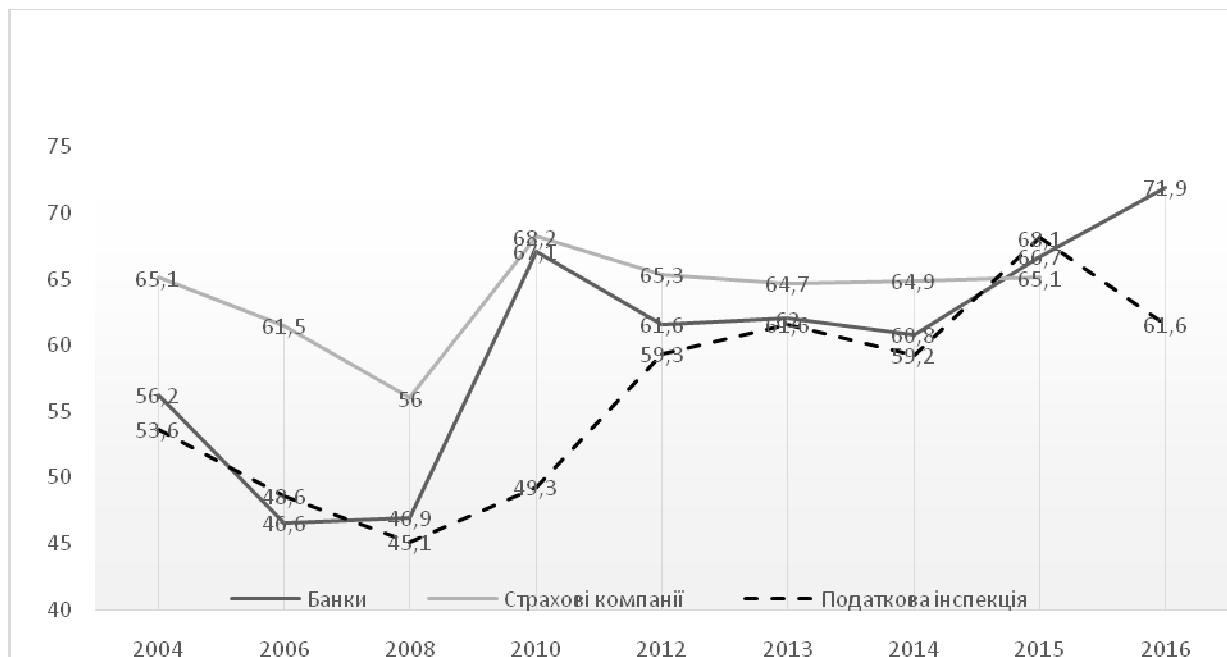

Рис. 1 - Рівень недовіри у % до банків, страхових компаній та податкової інспекції в Україні 2004-2016 рр.

Відсутність довіри, що склалася у фінансовій сфері протягом багатьох років подолати надзвичайно складно, але необхідно для розвитку будь-якої країни. Це має бути тривала робота в напрямку виконання договорів та дотримання домовленостей, прозорості управлінських рішень, створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, налагодження соціального діалогу між державою, роботодавцями, профспілками на засадах взаємної поваги, порозуміння і чесності. Підвищення довіри на всіх рівнях є джерелом довгострокового економічного зростання, наукового прогресу та створення нових робочих місць.

Література:

1. What is Social Capital? – Режим доступу: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTTSOCIALCAPITAL/0,,contentMDK:20185164~menuPK:418217~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:401015,00.html>.
2. Українське суспільство : моніторинг соціальних змін. Випуск 3 (17) / Головні редактори д.екоп.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. – Режим доступу : <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2016.pdf>.

Вуйченко М.А.

д.е.н., доцент, професор кафедри технологій та організації туризму
і готельно-ресторанної справи
Уманський державний педагогічний університет ім. П.Тичини
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Під страхуванням фінансових ризиків розуміється відшкодування страхувальнику втрат у випадку, коли застраховані угоди не принесли прогнозованої віддачі. Як правило, у сфері туризму рівень виплати відшкодування знаходиться в межах 10%, що відповідає середньому по майнових ризиках в цілому [2, с. 22-26].

Найпоширенішим прецедентом щодо страхування фінансових ризиків фізичних осіб може служити страхування на випадок анулювання подорожі з поважних причин. В такому випадку об'єктом страхування є майнові інтереси застрахованого, пов'язані з додатковими витратами у результаті відміни поїздки за кордон або зміни терміну перебування там.

Якщо неможливість виконати договір виникла з вини замовника, він зобов'язаний виплатити виконавцю плату в повному об'ємі, якщо не встановлене інше договором або законом. Але, дуже часто відмова від поїздки відбувається з незалежних від туриста причин. Практика консульських служб свідчить, що рішення про відмову у видачі візи на 70% передбачене [6, с.293-294]. Отже туристичні компанії мають нагоду здійснювати оцінку і врегульовувати ризики невіїзду з незалежних від туриста причин шляхом орієнтації клієнта на інші напрями подорожей.

Страхування від втрат прибутку виступає формою страхового захисту туристичної фірми від втрат майбутньої корисності що може настати з причини випадкового спаду чи зупинки виробничого циклу [4, с.122-123]. У такому випадку збитки не обмежуються лише втратою прибутку; до них додаються ще кошти, необхідні для підтримки життєдіяльності суб'єкта чи повернення його до попередньо визначеної програми. Але, на нашу думку, страхування від втрат прибутку у сфері туризму повинно завжди враховувати ризики, пов'язані із сезонністю виробництва, тривалістю терміну відшкодування, характером конкуренції в даній галузі, дольову участь у фінансуванні ризику втрати прибутку самого страхувальника.

Також, страхувальник може втратити прибуток у випадку настання страхового випадку у постачальника туристичної фірми. Зазнавши майнових втрат, постачальник не зможе виконати домовленість. Загальний обсяг страхової відповідальності страховика при страхуванні від втрат прибутку визначається величиною страхової суми, що обчислюється, виходячи з передбачуваного обсягу прибутку та обсягу постійних витрат поточного року.

Серед видів страхування фінансових ризиків туриста вагоме місце посідає страхування анулювання подорожі з поважних причин [3, 168-169]. У таких випадках у туристичній галузі застосовуються наступні види страхування: медичне; від нещасного випадку; майнове; на випадок затримки транспорту; витрат, пов'язаних із неможливістю здійснити поїздку; страхування відповідальності власника автотранспортних засобів та інші. З метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані здійснювати:

- підготовку безпечних умов для перебування туристів, облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій, місць проведення змагань, забезпечення туристів справним спорядженням та інвентарем;
- навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм та нещасних випадків, проведення інструктажу із надання першої медичної допомоги, а також інформування про джерела небезпеки, які можуть бути зумовлені характером маршруту та поведінкою самих туристів;
- контроль за підготовкою туристів до подорожей, походів, змагань, інших туристичних заходів;
- надання оперативної допомоги туристам, що зазнають лиха, транспортування потерпілих;
- розробку та реалізацію спеціальних вимог безпеки під час організації та проведення походів з автомобільного, гірського, лижного, велосипедного, водного, мотоциклетного, пішохідного туризму та спелеотуризму.

Не підлягають страхуванню дії органів виконавчої влади, зокрема відмова у видачі визі. Практика відносить це до форс-мажорних обставин. Туристична компанія, однак, утримує з клієнта частину своїх витрат.

Об'єктом страхування є майнові інтереси застрахованої особи, пов'язані з його збитками внаслідок відмови від туристичної поїздки або дострокового її переривання відповідно до договору про надання туристичних послуг або іншого документа, який свідчить про умови туристичної подорожі. Суб'єкт туристичної діяльності, який надає туристичні послуги, зобов'язаний забезпечити страхування туристів та осіб, які їх супроводжують. Для цього договір страхування із страховиком можуть укласти самі туристи або суб'єкт туристичної діяльності як агент страхової компанії. У першому випадку перевіряється наявність у туриста страхового полісу і його копія додається до договору про надання туристичних послуг. У другому – договір страхування укладається безпосередньо в туристичному підприємстві агентом страхової компанії, яка має ліцензію на право здійснення діяльності, пов'язаної з організацією медичного страхування і страхування від нещасного випадку.

Максимальна страхова сума за умовами страхування фінансових ризиків за цим Договором не може перевищувати суми, еквівалентної 7000 (Сім тисяч) EURO / USD на кожну застраховану особу, яка зазначена в договорі на туристичне обслуговування.

Договір страхування за умовою добровільного страхування фінансового ризику, пов'язаного зі збитками через неможливість здійснення туристичної подорожі або його передчасної відміни обов'язково повинен включати в себе

страхування медичних витрат і страхування від нещасного випадку під час подорожі і складатися одночасно з договором на туристичне обслуговування. Договір на умовах цього розділу складається з особами у віці до 70 років. У рамках даного виду страхування об'єктом виступають майнові інтереси застрахованого, пов'язані з додатковими витратами через скасування поїздки чи зміни її тривалості.

Оскільки досить часто відмова від поїздки відбувається через не залежні від туриста причини, вирішити проблему туристичні фірми можуть шляхом страхування підприємницького ризику. Тоді клієнту буде відшкодовано всю вартість туру, а понесені витрати компенсуються страховою компанією. Туризму, як і більшості галузей, притаманні форс-мажорні обставини, які пов'язані із стихійним лихом. У даному випадку сторони звільняються від зобов'язань, а у випадку, коли вони не могли передбачити цих обставин, умови договору змінюються повністю. Виникнення форс-мажору вимагає документального підтвердження, а його настання призупиняє дію договору до закінчення цих обставин.

Страхування витрат на юридичну допомогу передбачає покриття юридичних витрат в межах визначеного ліміту покриття. Страхування витрат на юридичну допомогу - відносно новий вид майнового страхування на українському ринку. В рамках страхових програм, які пропонуються туристам, існують опції, що передбачають покриття юридичних і інших витрат, пов'язаних з рішенням правових питань, в межах певного ліміту покриття. Дана послуга, однак, може надаватись і без оплати страховою компанією.

В останній час в Україні розповсюдження набуває страхування кредитних ризиків [5, с.27-28]. Учасники кредитної угоди – турист і банк - можуть обирати різні форми правового забезпечення виконання даної угоди: порука третьої особи, гарантія, передання кредиторської заборгованості боржника, застава майна тощо. Неплатоспроможність по кредитах може виникати з причини смерті чи непрацездатності туриста.

Варто зазначити, що процес охоплення страховим захистом туристичної діяльності в Україні знаходиться на стадії становлення. Туристичні фірми тісно співпрацюють із страховими компаніями з приводу страхування туристів. Вітчизняні страховики вже мають певний потенціал в питаннях розробки страхових продуктів для галузі туризму, проте туристичний бізнес все ще залишається поза страховим захистом. Причинами такої ситуації є відсутність страхової культури у керівництва туристичних компаній, відсутність взаємної довіри між туристичними та страховими компаніями, відсутність реальних страхових пропозицій щодо страхування ризиків у сфері туризму та багато інших. Найефективнішим способом вирішення даної проблеми, на нашу думку є здійснювання туристичною фірмою оцінки фінансових ризиків туристів та вибору оптимальної програми страхування. Крім того, з метою підвищення якості надання страхових послуг слід розширити перелік ризиків, що входять до програми страхування фінансових ризиків [1, с.104-105].

Також важливо розглянути можливість впровадження альтернативних способів страхування ризиків туристичних компаній – створення фондів

взаємного страхування. Мобілізація коштів з допомогою взаємного страхування дозволить вирішити питання надання гарантій туристам та захисту суб'єктів туристичної діяльності від підприємницьких ризиків.

Окрім того, велике значення для збільшення обсягів страхування фінансових ризиків туристичних компаній має створення фондів взаємного страхування. Мобілізація коштів за допомогою взаємного страхування дозволить вирішити питання надання гарантій туристам та захисту суб'єктів туристичної діяльності від підприємницьких ризиків.

Література:

1. Бухаріна Л.М. Разработка стратегии развития сферы туризма в Украине / Л.М. Бухаріна // Экономика и государство. – 2009. – №1. – С. 103-105.
2. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків: монографія / М.С.Клапків. - Тернопіль: Економічна думка, «Карт-бланш», 2008. – 318 с.
3. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Альтерпрес, 2005. – 436 с
4. Мальська М. П. Туристичне країнознавство. Європа : навч. посіб. Для студентів вищ. навч. закл. / М. П. Мальська, М. З. Гамкало, О. Ю. Бордун. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 224 с.
5. Охріменко О. Страхування фінансових ризиків у сфері туризму / О.Охріменко // Економіка України. – 2009. - №1. – 24-31.
6. Решетняк О. Сучасні методи управління підприємством сфери послуг : [навч.посіб] / Олена Решетняк. – Х. : Фактор, 2008. – 544 с.

Гаврилова Н.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

НАПРЯМИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Грошово-кредитна політика є основною складовою системи загальнодержавної економічної політики, її роль у розвитку економічних процесів дуже важлива. Грошово-кредитна політика базується на прогностичній економічній та фінансовій політиці. Реалії вітчизняної економіки потребують використання таких методів та інструментів грошово-кредитного регулювання, які спроможні досягнути поставленої мети на цьому етапі розвитку.

Різні напрямки грошово-кредитного регулювання економіки досліджували у своїх працях такі провідні вітчизняні науковці: Т. Андрейків, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Гриценко, О. Дзюблюк, А. Мороз, У. Михасюк, Л. Красавіна, М. Пуховкіна, С. Науменкова, А. Пересада, та ін.

Грошово-кредитна політика є не просто складником загальноекономічної політики, а її ключовим елементом з огляду на результативність та ефективний вплив на економіку. Застосування монетарних методів, на відміну від

використання адміністративних, дає можливість зберегти ринкові механізми і мотивацію економічних агентів, сприяє підвищенню ефективності ринкових механізмів у частині саморегулювання, нейтралізуючи певні недоліки, внутрішньо притаманні ринковій економіці. У сучасних умовах для проведення грошово-кредитної політики, НБУ використовує певний інструментарій, зокрема [1]:

- визначення норм обов'язкових резервів;
- операції на відкритому ринку;
- відсоткову політику;
- рефінансування комерційних банків;
- підтримання курсу національної валюти;
- регулювання імпорту та експорту капіталу.

Головним орієнтиром грошово-кредитної політики, що відображає рівень і тенденції стабільності грошової одиниці, є індекс споживчих цін. Регулювання обмінного курсу потрібно спрямовувати на підтримання цінової і фінансової стабільності, а показники монетарної бази і грошової маси використовувати як проміжний орієнтир для вирішення поточних завдань монетарного забезпечення макроекономічної рівноваги, а також досягати довгострокових соціальних, структурних та інституційних цілей.

Протягом найближчих років НБУ ще не зможе відмовитися від певного контролю за обмінним курсом як важливим орієнтиром для населення та суб'єктів господарювання, а також зважаючи на його значну роль у підтриманні макроекономічної рівноваги і стабільності. Однак удосконалення системи валютного регулювання повинно здійснюватися в напрямі поступового послаблення керованості валютного ринку та його подальшої лібералізації забезпечення більшої гнучкості обмінного курсу, можливого розширення діапазону його середньорічних значень із подальшою відмовою від встановлення такого діапазону.

Безумовно, для згладжування сезонних коливань і шоків необхідно використовувати інтервенції на міжбанківському валютному ринку. Водночас потрібно створювати умови і для розвитку інструментів хеджування валютних ризиків, забезпечити прогнозовану динаміку обмінного курсу залежно від стану платіжного балансу та уникнути його значних коливань.

Завдання забезпечення фінансової рівноваги значно актуалізується в цей час у зв'язку з підвищенням цін на енергоносії, погіршенням стану поточного рахунку платіжного балансу, появою в Україні іноземних банків та їх філій, зростанням приватних запозичень іноземної валюти, високим рівнем соціальних виплат із бюджету за недостатнього розширення бази надходжень до нього та іншими ризиками.

Проте не слід забувати, що реальним підґрунтям для економічного зростання та стабілізації на грошово-кредитному сегменті ринку є не лише правильна грошово-кредитна політика, а й створення конкурентоспроможної економіки і пошук суб'єктами господарювання власних ніш як основи для підвищення попиту економіки на гроші, тобто для розширення товарообороту[3].

Проведене дослідження дає підстави констатувати, що зовнішні аспекти стабільності національної грошової одиниці мають розглядатимуться не лише з точки зору утримання обмінного курсу гривні в певних межах, а й з урахуванням необхідності забезпечення таких умов і параметрів функціонування валютного сегменту ринку, які не мають негативного впливу на інвестиційні рішення та очікування економічних агентів, дають змогу мінімізувати вплив зовнішніх шоків фінансового характеру.

Продовження проведення мобілізаційних операцій НБУ та поступове повернення кредитів рефінансування сприяли зменшенню монетарної бази. У результаті критерії, відповідно до Меморандуму з МВФ, повністю виконувалися, при цьому залишився певний запас міцності для проведення монетарної політики НБУ [2].

Для підвищення дієвості грошово-кредитної політики НБУ необхідно:

- створити та стимулювати дієвий ринок державних цінних паперів, розвиток міжбанківського ринку кредитних ресурсів, збільшити кількість в обігу державних цінних паперів;
- підтримувати стабільні значення реальних процентних ставок (стабільні процентні ставки стимулюватимуть розвиток кредитування);
- сформувані дієвий набір операцій НБУ за термінами й інструментами рефінансування банків (у тому числі у формі аукціонів);
- посилити контроль за процесом мультиплікації грошей банківською системою шляхом оперативнішого коригування резервних вимог і нормативів;
- підвищити прозорість реалізації процентної політики шляхом регулярної публікації розгорнутих прес-релізів з обґрунтуванням причин зміни облікової ставки НБУ з кількісною оцінкою ризиків і наслідків таких кроків на основі оцінювання макроекономічних моделей.

Отже, грошово-кредитне регулювання економіки є ключовим елементом з огляду на результативність і ефективний вплив на економіку. Застосування монетарних методів, на відміну від використання адміністративних, дає можливість зберегти ринкові механізми й мотивацію економічних агентів, сприяє підвищенню ефективності ринкових механізмів у частині саморегулювання, нейтралізуючи певні недоліки, внутрішньо притаманні ринковій економіці. Тому вихід з фінансово-економічної кризи, наявної сьогодні в Україні, необхідно будувати на основі поєднання використання важелів, заходів та інструментів, що впливають не лише на фінансовий, а й реальний сектор економіки

Література:

1. Андрейків Т. Я. Особливості та основні напрями вдосконалення грошово-кредитної політики в Україні / Т. Я. Андрейків // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2014. - Вип. 1. - С. 228-235. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2014_1_30
2. Грошово-кредитне регулювання у механізмі забезпечення макроекономічної стабілізації і ефективності функціонування банківської системи України : моногр./ за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 530 с.
3. Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vr037500-17>

Гай О.М.
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Білецька І.М.
магістрант
Дигас І.О.
магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА В КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

В Україні процес реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі з урахуванням вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору (МСБОДС) шляхом запровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС), розроблених на основі МСБОДС.

Як визначено в Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р.: «Метою є побудова сучасної та ефективної системи управління державними фінансами, яка здатна надавати якісні державні послуги, ефективно акумулюючи ресурси та розподіляючи їх відповідно до пріоритетів розвитку держави у середньо- та довгостроковій перспективі» [1]. Відповідно до зазначеної Стратегії показником, за яким вимірюється досягнення результату реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі, є отримання оцінки «А» за показником РІ-29.3 «Стандарти звітності» Звіту про ефективність управління державними фінансами (PEFA).

У результаті реалізації Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2007 р. № 34, і Стратегії розвитку системи управління державними фінансами, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2013 р. № 774-р, здійснено низку заходів з удосконалення системи бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема затверджено НП(С)БОДС, які розроблені на основі МСБОДС, та методичні рекомендації щодо їх застосування.

З набранням чинності НП(С)БО у державному секторі бюджетні установи отримали реальну можливість визначати власну облікову політику як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Облікова політика суб'єкта державного сектору визначається у розпорядчому документі, в якому мають бути встановлені методи оцінки, обліку, види сегментів та їх пріоритетність і процедури, які має застосовувати суб'єкт державного сектору та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більше ніж один варіант [2].

Порівняно з іншими підприємствами облікових методів і процедур, що потребують визначення в обліковій політиці бюджетної установи, не так уже й багато. Більшу їх частину зафіксовано в «Методичних рекомендаціях щодо облікової політики суб'єкта державного сектору» [3].

Зазначимо, що чітко про обов'язкову наявність наказу про облікову політику йдеться в п. 4 розд. I НП(С)БО 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок» [4], де також зазначено що одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур до такого розпорядчого документа включати недоцільно.

Отже в бюджетних установах з'явилась варіантність у застосуванні методів і процедур в теорії. Але вивчення побудови облікової політики комунальних закладів охорони здоров'я м. Кропивницький свідчить про формальність підходу до облікової політики на практиці. Тобто наказ, безперечно, створюється, але він найчастіше містить перелік найпростіших необхідних складових.

Найчастіше наказ про облікову політику комунальних закладів охорони здоров'я м. Кропивницький має наступні зауваження:

- метод оцінки вибуття запасів – лише ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- порядок обліку й розподілу транспортно-заготівельних витрат найчастіше не відображається;
- щодо строків корисного використання основних засобів комунальні заклади охорони здоров'я обирають з переліку типових ті, що їх стосуються але змінювати ці терміни та обґрунтовувати ці зміни ніхто не береться;
- галузеві особливості не враховуються;
- багато пунктів наказу стосуються лише організації облікового процесу (графік документообігу, періодичність інвентаризацій, матеріально відповідальні особи, форма бухгалтерського обліку);
- частими є посилання на нормативні документи, що втратили чинність.

Зазначене вище свідчить про формальність підходу до побудови облікової політики. Крім того не на належному рівні знаходиться автоматизація обробки облікової інформації. Як правило, автоматизовані окремі робочі місця за допомогою розроблених на замовлення програм, комплексні системи не використовуються.

Отже, можна дійти висновку, що бухгалтерський облік комунальних закладів охорони здоров'я виконує інформаційну та контрольну функції, а в управлінській немає потреби.

Але таке ставлення необхідно змінювати, оскільки чинне законодавство України надає можливість власникам публічних закладів охорони здоров'я (відповідним територіальним громадам, від імені яких право комунальної власності здійснюють відповідні місцеві ради) перетворювати належні їм на підставі зазначеного права заклади охорони здоров'я, що нині мають статус бюджетних установ, у комунальні унітарні некомерційні підприємства. Причому, досліджені заклади охорони здоров'я м. Кропивницький вже змінили цей статус.

Серед переваг перетворення ЗОЗ із бюджетної установи у комунальне некомерційне підприємство наведемо наступні:

- керівник ЗОЗ, що діє у статусі підприємства, отримує значно більшу, ніж це можливо в умовах статусу бюджетної установи, свободу у розпорядженні активами, фінансами та формуванні кадрової політики ЗОЗ, визначенні внутрішньої організаційної структури закладу;

- ЗОЗ має можливість самостійно встановлювати будь-які форми оплати праці працівників, що допускаються законодавством;

- фінансування ЗОЗ зі статусом підприємства здійснюється не за постатейним кошторисом витрат, а на основі власного фінансового плану, що дозволяє такому ЗОЗ бути більш гнучким та самостійним у прийнятті рішень порівняно із суб'єктами, що мають статус бюджетної установи;

- ЗОЗ може наймати за цивільно-правовими договорами лікарів фізичних осіб – підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію на здійснення господарської діяльності з медичної практики.

Нова редакція ст. 18 Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо фінансового забезпечення охорони здоров'я та затвердження Методики розрахунку вартості послуги з медичного обслуговування, на нашу думку, вимагають від закладів охорони здоров'я сучасних підходів до побудови облікової системи в цілому та облікової політики зокрема.

Література:

1. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 142-р. від 8 лютого 2017 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 1541 від 28.12.2009. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10>

3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору, затверджені наказом Міністерства фінансів України № 11 від 23 січня 2015 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/law-314/>

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 1629 від 24.12.2010 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0090-11>

Гриценко Л.Л.
д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів і підприємництва
Сумський державний університет
м. Суми, Україна
Рябенков О.В.
к.е.н.
ПАТ «Українська залізниця»
м. Київ, Україна

АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ

На сьогоднішній день широке практичне використання в управлінні фінансами підприємств країн з розвинутою ринковою економікою отримала концепція виділення центрів відповідальності, розроблена американським економістом Дж. Хігінсом. Він ще в 50-х роках ХХ століття зазначив необхідність встановлення особистої відповідальності керівників різних рівнів управління за показники діяльності підлеглого підрозділу як можливого шляху забезпечення контролю за витратами. Теорія Дж. Хігінса базувалася на правилі закріплення витрат та доходів за структурними одиницями підприємства, керівництво яких спроможне забезпечити систематичний контроль за їх формуванням, використанням та розподілом і відповідальність за належне дотримання планових показників [1].

Аналіз сутності «центрів відповідальності» дозволяє зробити висновок, що це – організаційні одиниці системи фінансового контролінгу, що створюються в децентралізованій організаційній моделі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, керівникам яких делегують певні повноваження з реалізації обліково-аналітичних і контрольних функцій управління та відповідальність за досягнення певних виробничо-фінансових показників діяльності.

Визначення прав та обов'язків, які передаються на рівень структурних одиниць, потребує виділення різних типів центрів відповідальності у складі підприємства. У наукових публікаціях з даної проблеми можна знайти різні варіанти розподілу функцій центрів відповідальності як суб'єктів фінансового контролінгу. Неоднозначність думок щодо визначення складу центрів відповідальності ускладнює регламентування обсягу прав та обов'язків їх керівникам, що, у свою чергу, не дає можливості встановити центрам відповідні планові показники діяльності, а, отже, забезпечити можливість повноцінної ефективної реалізації цілей та завдань фінансового контролінгу.

На нашу думку, неправомірно визначати центри відповідальності як структурні підрозділи підприємства, оскільки сутність трансформації організаційної системи підприємства під потреби забезпечення реалізації завдань фінансового контролінгу полягає у формуванні специфічної фінансової структури підприємства, тобто виділення центрів відповідальності здійснюється у рамках спеціально створюваної фінансової структури, яка не

співпадає з організаційною структурою підприємства. Під фінансовою структурою при цьому, як правило, розуміється набір сфер фінансової відповідальності, які розподілені між структурними підрозділами підприємства, та за яким визначаються система планових показників та фінансових планів, схема їх консолідації в єдину збалансовану систему показників, а також порядок контролю стану та надання звітів з їх виконання. Вона є своєрідною трансформацією організаційної структури з погляду створення фінансово-економічних результатів діяльності та відповідальності за них окремих підрозділів підприємства [2, 3].

Центри відповідальності вирішують завдання координації, розподілу відповідальності й мотивації всіх підрозділів у досягненні стратегічних цілей підприємства, що дозволяє розглядати відповідну концепцію як основу ефективної організації фінансового контролінгу в контексті реалізації стратегічного фінансового менеджменту на підприємстві. При цьому центр фінансової відповідальності може розглядатися як структурний підрозділ підприємства, який повністю контролює ті або інші аспекти фінансової діяльності, а керівник самостійно приймає управлінські рішення та несе повну відповідальність за виконання підконтрольних йому планових показників. Ефективна організація фінансового контролінгу за центрами відповідальності потребує відповідної трансформації організаційної структури підприємства, спрямованої на можливість відтворення схеми розмежування функціональної спрямованості окремих підрозділів.

Зарубіжний досвід показує, що застосування фінансового контролінгу на підприємствах має сенс лише за умови використання системного підходу в організації управління фінансами при високому рівні диверсифікованості економічної діяльності суб'єкта господарювання. Отже, розподіл підприємства на центри відповідальності є основою для створення системи фінансового контролінгу, що являє собою найважливіший елемент усієї системи управління фінансами на підприємстві в умовах його децентралізації в ринкових умовах функціонування суб'єктів господарювання.

Цілеспрямована підготовка управлінської інформації в межах центрів відповідальності дозволяє акумулювати її, обробляти та аналізувати оперативно і з максимальною користю з точки зору обґрунтування управлінських рішень відповідно до змінюваних умов діяльності підприємства. При цьому менеджмент своєчасно одержує у своє розпорядження спеціалізовану, системно-організовану інформацію, яка задовольняє умовам обмеженості ресурсів, множинності виробничих і позавиробничих факторів, що впливають на кінцеві результати господарювання, можливостям альтернативного вибору рішень щодо управління в умовах конкуренції й інших особливостей вільної ринкової економіки.

Слід зазначити, що основною проблемою вітчизняних підприємств залишається слабкий рівень автоматизації контролінгових процедур, розв'язання якої вимагає формування ефективних обліково-аналітичних інформаційних систем, з поділом інформації, що акумулюється, за аналітичними розділами, які відповідають загальній схемі організації

виробничо-господарської діяльності на підприємстві з врахуванням його індивідуальних організаційних, техніко-технологічних, галузевих та інших особливостей і характеристик.

Одним з прикладів вдалої реалізації завдання автоматизації функцій фінансового контролінгу є автоматизована система «Планування, виконання та контроль бюджету», що розроблена та використовується на одному з вітчизняних машинобудівних підприємств. Вона забезпечує необхідну функціональність для складання, розрахунку бюджетів підприємства, контролю його виконання та аналізу відхилень на рівні функціональних бюджетів й натурально-вартісних планів, а також інтегрована з іншими інформаційними системами, що використовуються підприємством з метою організації комплексної системи управління.

Зазначена автоматизована система «Планування, виконання та контроль бюджету» використовує сценарії бюджетування, що дозволяють моделювати діяльність підприємства у майбутньому, надаючи можливість запроваджувати передбачувані зміни з наступного бюджетного циклу.

При цьому досягнення цілей фінансового контролінгу забезпечується за рахунок: використання повної, достовірної та несуперечливої інформації та єдиної нормативно-довідкової бази, що акумулюються в межах автоматизованої інформаційної системи підприємства; підвищення оперативності обробки інформації на основі використання первинних документів функціональних бюджетів; покращення взаємодії учасників бюджетного процесу за рахунок створення єдиного інформаційного простору та організації електронного документообігу.

Таким чином, система обліку за центрами відповідальності є також основою системи бюджетування і забезпечує керівників інформацією щодо досягнення планових показників і причини відхилень від них. Відповідно, формування системи бюджетів корпоративного підприємства повинно враховувати існуючу фінансову структуру, що дозволяє забезпечувати скоординоване планування основних параметрів функціонування всіх підрозділів суб'єкта господарювання, можливість узгодження поточних, оперативних та стратегічних фінансово-економічних показників.

На нашу думку, з огляду на те, що процес контролінгу об'єктивно заснований на плануванні фінансово-економічних результатів діяльності підприємства, а також оскільки бюджетування є універсальним інструментом з точки зору його застосування в системі фінансового контролінгу, доцільно при формуванні системи бюджетів підприємства класифікувати їх на стратегічні та оперативні. Це забезпечує можливість: чітко ідентифікувати об'єкти контролінгу в короткостроковій та довгостроковій перспективі; організувати загальну узгодженість планових показників за рахунок скоординованості процесу їх формування як в просторовій (за організаційною структурою підприємства та стадіями процесу виробництва), так і в часовій площині (за горизонтом планування та контролю); підвищити ефективність фінансового контролінгу через високий рівень деталізації планових параметрів та факторів їх формування з виділенням часових контрольних точок, в межах яких виникає

необхідність прийняття управлінських рішень у зв'язку із зміною характеру дії чинників внутрішнього та зовнішнього середовища.

Отже, ми вважаємо, що впровадження автоматизації бізнес-процесів у системі фінансового контролінгу дозволить сформувати якісну аналітичну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо виявлених проблем, забезпечити можливість внесення коригувань або перегляду стратегічних планів, вибору альтернативних напрямків економічного, інвестиційного та інноваційного розвитку, коригування управлінських дій з метою досягнення визначених граничних значень контрольних параметрів діяльності, завантаження виробничих потужностей, впровадження заходів за визначеними параметрами фінансового контролінгу (стратегічного і тактичного).

Література:

1. Бочаров В. В. Коммерческое бюджетирование / Бочаров В. В. – СПб. : Питер, 2003. – 368 с.
2. Кузнєцова І. О. Класифікація структурних підрозділів підприємства [Електронний ресурс] / І. О. Кузнєцова, Ю. В. Карпенко. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1658/1>. – 09.05.2018. – Назва з екрана.
3. Сухарева Л. А. Контроллинг – основа управления бизнесом / Л. А. Сухарева, С. Н. Петренко. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2002. – 208 с.

Демченко Т.А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В умовах макроекономічної нестабільності зростає чисельність збиткових і неплатоспроможних суб'єктів господарювання, ефективність фінансової діяльності підприємств погіршується, займатися бізнесом та інвестувати стає не вигідно. Для власників (інвесторів, акціонерів) постає проблема пошуку інструментів, засобів, механізмів відновлення та забезпечення прибутковості підприємства як внутрішніх, так і зовнішніх.

У фінансовому менеджменті ключовим мотивом власника (інвестора, орієнтованого на приріст капіталу в довгостроковій перспективі) є забезпечення щонайшвидшої окупності власного капіталу (вкладених інвестицій) свого підприємства. У зв'язку з цим виникає переконання, що віддача власних коштів (прибуток на 1 грн власного капіталу), вкладених у бізнес, який об'єктивно перебуває в умовах підприємницького ризику, має перевищувати відносно

безризикову альтернативу – дохід, одержаний від інвестування коштів у облігації внутрішніх державних позик (ОВДП). Така альтернатива веденню підприємницької діяльності може вважатися найменш ризиковою, оскільки гарантом повернення коштів виступає безпосередньо держава. Іншою альтернативою в Україні з 1 січня 2017 року можна назвати також внесення фізичною особою (у тому числі фізичною особою-підприємцем) коштів на депозит у комерційному банку в обсязі до 200 тис. грн, оскільки гарантом їх повернення, в разі настання банкрутства чи відкликання ліцензії банківської установи, є Фонд гарантування вкладів фізичних осіб [1].

У сучасних наукових дослідженнях з фінансового менеджменту головною ціллю корпорації визначено підвищення добробуту акціонерів, що втілюється у максимізації ринкової вартості звичайних акцій [2, с. 35]. В умовах нерозвиненості вітчизняного фондового ринку цієї цілі досягнути вкрай важко. Тому достатнім критерієм ефективності фінансового менеджменту підприємств в Україні доцільно визначити максимізацію рентабельності власного капіталу (*ROE*).

Проведемо аналіз динаміки рентабельності власного капіталу підприємств України з урахуванням методики його обрахунку для національної економіки (табл. 1).

Таблиця 1 - Формування та динаміка рентабельності власного капіталу підприємств України у 2007-2016 рр.

Роки	Найменування показника на кінець року					
	Чистий прибуток, млрд грн	Чистий збиток, млрд грн	Чистий фінансовий результат (сальдо), млрд грн	Середньорічний обсяг власного капіталу, млрд грн	Рентабельність власного капіталу, % (<i>ROE</i>)	Граничний рівень дохідності ОВДП, %
2007	132,5	-48,1	84,4	934,3	9,04	6,4
2008	144,5	-185,5	-41,0	1081,7	-3,79	17,0
2009	108,9	-146,0	-37,1	1219,8	-3,04	25,0
2010	155,2	-141,3	13,9	1260,9	1,10	10,1
2011	208,9	-141,1	67,8	1339,5	5,06	13,5
2012	210,6	-175,5	35,1	1745,6	2,01	8,5
2013	179,3	-202,1	-22,8	1927,7	-1,19	8,0
2014	202,7	-792,8	-590,1	1715,5	-34,40	14,25
2015	353,0	-726,5	-373,5	2049,5	-18,23	8,85
2016	397,1	-368,6	28,6	2420,6	1,18	15,3

Джерело: сформовано та проведено розрахунки за даними, наведеними у [3; 4].

Слід зазначити, що узагальнений показник рентабельності власного капіталу розраховано за зведеними даними річних фінансових звітів великих та середніх підприємств, які звітували перед Державною службою статистики України. Крім того, в табл. 1 окремо зведено обсяги фінансових результатів прибуткових і збиткових підприємств, а для обрахунку *ROE* взято сальдо. Середньорічний обсяг власного капіталу визначено як середнє арифметичне обсягів на початок і кінець року. В результаті видно, що максимального значення 9% рентабельність власного капіталу підприємств України набула на кінець 2007 року, а мінімального – 34,4% – на кінець 2014 року. При цьому

збитковість власного капіталу у 2008–2009 рр. склала від 3 до 4% (внаслідок світової фінансової кризи), а протягом 2013-2015 рр. – від 18 до 35% (через тимчасову окупацію АР Крим та військового протистояння на Сході України).

Примітним також є той факт, що лише у 2007 році рівень рентабельності власного капіталу перевищив граничний рівень доходності ОВДП (+2,6%), тобто узагальнена прибутковість підприємницького сектору забезпечила реалізацію інтересів підприємців-власників. З 2018 по 2016 роки цей принцип було порушено, а тому в основу стратегічних пріоритетів забезпечення прибутковості власного капіталу підприємств України необхідно закласти принцип забезпечення інтересів власників – перевищення рівня фактичної рентабельності власного капіталу над граничним рівнем доходності ОВДП.

Література:

1. Про гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] / Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
2. Brigham, E. F. Financial Management: Theory and Practice / Michael C. Ehrhardt, Eugene F. Brigham. – Thirteenth edition. – Boston : South-Western Cengage Learning, 2011. – 1151 + XXXI р.
3. Діяльність підприємств [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size.htm.
4. Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/control/uk/bonds/list>.

Дем'янишина О.А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних реаліях господарювання будь-який суб'єкт фінансово-господарської діяльності характеризуються нестабільністю та невизначеністю, що призводить до зростання економічних та фінансових ризиків.

Розвиток господарських взаємозв'язків в умовах ринку значно розширює кількість користувачів облікової та економічної інформації, якими є не лише адміністративний апарат підприємства, а й зовнішні користувачі: банки; постачальники, покупці; інвестори, акціонери.

Вагомий інтерес облікова інформація представляє і для органів управління, фіскальних і фінансових служб, органів державної статистики тощо.

Управління новітнім підприємством потребує систематизації інформації про господарські процеси, їх характеристику та обсяги, про наявність та ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Основним джерелом такої інформації є дані господарського обліку, які систематизуються у звітність.

Система обліку та звітності підприємства являє собою кількісне відображення і якісну характеристику господарських операцій з метою контролю, аналізу, планування й прийняття рішень на основі точної і об'єктивної інформації.

Багатогранність господарських операцій в процесі виробництва, реалізації, надання послуг не дозволяє відображати їх єдиними обліковими вимірниками. Кожна господарська операція підприємства супроводжується створенням документу, який є основним першоджерелом облікової інформації. Без первинного документу ні одна господарська операція не може бути врахована в обліку.

Всі показники результатів діяльності будь-якого суб'єкта господарювання формуються за даними фінансового та управлінського обліку, які об'єднуються в обліково-аналітичній системі підприємства і виступають обліково-аналітичною інформацією. Дана інформація формується в обліково-аналітичній системі, що об'єднує роботу облікового та економічного відділу підприємства.

Економічна література розглядає різні підходи до трактування такого поняття як «обліково-аналітичне забезпечення», деякі з них представимо в табл. 1.

Таблиця 1 - Визначення поняття «обліково-аналітичне забезпечення»

Автори	Твердження
Безродна Т. М.[1]	Обліково-аналітичне забезпечення - процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості. Термін “забезпечення”, на думку автора, означає виконання, гарантування здійснення процесу постачання обліково-аналітичної інформації системі управління.
Вольської В. В. [2]	Обліково-аналітичне забезпечення це сукупність процесу збору, підготовки, реєстрації та зведення облікової інформації підприємств залежно від законодавчо встановленої системи ведення обліку, і проведеного на основі цієї інформації глибокого аналізу із застосуванням певних методів і прийомів.
Гудзинський О.Д. [3]	Обліково-аналітична система - це інтегрована система прийомів обліково-аналітичного забезпечення менеджменту шляхом здійснення специфічних внутрішньо системних та загальносистемних функцій.
Мулик Я. І. [4]	Обліково-аналітичне забезпечення - процес збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень направлених на забезпечення захисту фінансових інтересів підприємств на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.
Попової Л.В., Маслова Б.Г., Маслової І.А. [5]	Обліково-аналітична система об'єднаний аналіз облікових і аналітичних даних по декільком операціям в єдиний процес, проведення оперативного мікроаналізу, дотримання умов безперервності цього процесу і використання його результатів при виробленні рекомендацій для прийняття управлінських рішень.

Юзва Р. П. [6]	Обліково-аналітичним забезпеченням - сукупність облікових і аналітичних процесів, об'єднаних у обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнюючу згідно з визначеними цілями, а також нормативно-правовим, методичним, організаційним, програмним, математичним, технічним та ергономічним забезпеченням.
----------------	---

На нашу думку, узагальнюючи розглянуті поняття, обліково-аналітичне забезпечення це складний механізм, який включає в себе дані з обліку та економічного аналізу в процесі збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень для ефективного функціонування суб'єкта господарювання.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення підприємства відіграє важливу роль у прийнятті ефективних управлінських рішень, але в сучасних умовах господарювання вимоги і критерії до інформаційної бази обліково-аналітичної системи суттєво змінюються в зв'язку зі зростанням корисності економічної інформації, якісних змін у формах внутрішньої звітності, визначенні оптимального переліку показників первинної звітності та розрахункових показників економічної ефективності функціонування конкретного підприємства.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення фінансово-господарської діяльності як складова інформаційного забезпечення управління підприємством дає змогу розв'язувати певні функціональні завдання управління, забезпечуючи адміністрацію повною та достовірною інформацією про господарські процеси, що відбуваються та взаємозв'язки із зовнішнім середовищем.

Література:

1. Безродна Т.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття [Електронний ресурс] / Т.М. Безродна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля № 10 (128) 2008. - Частина 2. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2008_10_2/bezrodna.pdf
2. Вольська В.В. Методичні підходи до обліково-аналітичного забезпечення та аудиту управлінської діяльності аграрних підприємств / В.В. Вольська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. - № 3 (24). – С. 83-88.
3. Гудзинський О.Д. Теоретичні аспекти формування обліково-аналітичного механізму менеджменту / О. Д. Гудзинський, Г. Г. Кірейцев, Т. М. Пахомова // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3. – С. 89-93.
4. Мулик Я. І. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств [Електронний ресурс] / Я. І. Мулик // Ефективна економіка. №10, 2014. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3416>
5. Попова Л. В. Основные теоретические принципы построения учетно-аналитической системы / Л.В. Попова, Б.Г. Маслов, И.А. Маслова // Финансовый менеджмент. – 2003. – № 5. – С. 34-37.
6. Юзва Р.П. Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємств спиртової промисловості: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Р.П. Юзва; Тернопільський національний економічний університет. – Т., 2011. – 20с.

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Сучасний податковий менеджмент в Україні характеризуються надмірним тиском фіскальних органів, що не сприяє покращенню умов ведення бізнесу, поліпшенню інвестиційного клімату. Проте в країні вже запроваджено певні механізми підтримки підприємництва. Зокрема, задекларовано намір вивести економіку з тіні за допомогою податкової амністії, а також створити новий правоохоронний орган, завданням якого стане розслідування злочинів в сфері публічних фінансів — Національне бюро фінансової безпеки України (НБФБ).

Особливого значення набуває розбудова дієвої системи адміністрування податків, здійснення заходів з підвищення рівня податкової культури. Неабияк сприяють цьому такі форми податкової роботи як: податкові консультації, реагування на запити та звернення громадян, співробітництво з Асоціацією платників податків України (АППУ).

Індивідуальна податкова консультація - роз'яснення контролюючого органу, надане платнику податків щодо практичного використання окремих норм податкового законодавства, та зареєстроване в єдиному реєстрі індивідуальних податкових консультацій. За вибором платника податків індивідуальна податкова консультація надається в усній або письмовій формі. За зверненням платників податків органи Державної фіскальної служби України (ДФС) надають їм безоплатно індивідуальні податкові консультації протягом 25 календарних днів, що настають за днем отримання такого звернення [1].

Згідно з Законом України «Про доступ до публічної інформації» запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту. Запит на отримання публічної інформації може бути поданий: на поштову адресу, на електронну адресу, факсом, телефоном. Також запит на отримання публічної інформації може бути поданий запитувачем під час особистого відвідування ДФС. Відповідь на інформаційний запит має бути надано не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту. У разі, якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду запиту може бути продовжено до 20 робочих днів з обґрунтуванням такого продовження.

Надання інформації щодо реєстрації вхідної кореспонденції звернень громадян, фізичних осіб-підприємців, адвокатів, арбітражних керуючих та запитів на отримання публічної інформації здійснюється відділом обліку

звернень громадян та організації доступу до публічної інформації Управління розгляду звернень та запитів Департаменту обслуговування платників.

Відповідно до Закону України «Про звернення громадян» громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Кожен громадянин користується правом отримувати необхідну інформацію на підставі письмових звернень, звернень, надісланих з використанням мережі Інтернет, засобами електронного зв'язку (електронне звернення), усних звернень, викладених на особистому прийомі, або за допомогою засобів телефонного зв'язку. Електронні звернення від громадян приймаються у ДФС на електронну адресу у вигляді сканкопій чи фотокопій письмових звернень з підписом заявника.

Відповідно до Порядку розгляду звернень та організації особистого прийому громадян у Державній фіскальній службі України та її територіальних органах, посадовими особами ДФС та її територіальних органів регулярно у встановлені дні та години проводиться особистий прийом. Графіки особистого прийому громадян керівництвом та посадовими особами ДФС розміщено на офіційному веб-порталі ДФС.

Суб'єкт господарювання має право, не відвідуючи органи ДФС, за допомогою електронних сервісів, що розміщені на офіційному веб-порталі ДФС, отримати від контролюючого органу необхідну для себе інформацію.

На сьогоднішній день функціонують такі електронні сервіси:

1) електронний сервіс «Інформація з реєстрів», який вміщує в собі такі відомості: «Дані про взяття на облік платників податків»; «Дані реєстру платників акцизного податку з реалізації пального»; «Дані Реєстру отримувачів бюджетної дотації»; «Реєстр страхувальників»; «Інформація про РРО»; «Реєстр осіб, які здійснюють операції з товарами»; «Дані реєстру платників ПДВ»; «Інформація про книги ОРО»;

2) електронний сервіс «Отримання відомостей з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про суми виплачених доходів та утриманих податків у електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису». Фізична особа – платник податків для отримання відомостей про себе формує, підписує електронним цифровим підписом та відправляє запит на електронну адресу «Єдиного вікна подання електронної звітності ДФС».

3) електронний сервіс «Інформування громадян про результати обробки файлів-запитів щодо доходів фізичних осіб, які звернулись за призначенням житлових субсидій, що надходять від підрозділів соціального захисту населення». За його допомогою громадяни, вказавши реєстраційний номер облікової картки платника податків та прізвище, ім'я по батькові, можуть у телефонному режимі отримати необхідну інформацію в Інформаційно-

довідковому департаменті ДФС;

4) електронний сервіс «Дані реєстру волонтерів АТО».

Також, на офіційному веб-порталі ДФС через електронний сервіс «Єдине вікно подання електронної звітності ДФС» реалізовані такі процедури реєстрації та обліку платників податків в органах ДФС на підставі документів, поданих суб'єктами господарювання в електронному вигляді: процедури обліку платника податків за неосновним місцем обліку; процедури внесення змін до облікових даних платника; процедури реєстрації, перереєстрації, анулювання реєстрації платника ПДВ; процедури формування та надання витягу і довідки з реєстру платників ПДВ; процедури включення с/г товаровиробників до Реєстру отримувачів бюджетної дотації, перереєстрації, виключення з цього реєстру; процедури формування та надання витягу з реєстру страхувальників або довідки про відсутність відомостей в реєстрі страхувальників.

Протягом 2017 року до ДФС надійшло 6488 звернень громадян, що на 1105 звернень більше, ніж у 2016 році (3635 письмових, 1311 електронних і 1542 звернень, які надійшли засобами телефонного зв'язку) [2].

Пріоритетним напрямом роботи органів ДФС є створення сприятливих умов для платників та подання звітності в електронному вигляді. Протягом 2017 року подали звітність в електронному вигляді 1,95 млн. (1,14 млн. за 2016 рік) суб'єктів господарювання. За січень – грудень 2017 року платниками надіслано до органів ДФС 320,45 млн. (278,9 млн. за 2016 рік) документів в електронному вигляді [2].

Асоціація платників податків України (АППУ) – добровільна всеукраїнська громадська організація громадян, що створена з метою представництва і захисту прав, економічних, соціальних, інших інтересів платників податків на місцевому, регіональному, галузевому, всеукраїнському рівнях, а також з метою координації та консолідації дій своїх членів у сфері соціально-трудових та економічних відносин. 22 листопада 2018 року АППУ відзначить 20-річний ювілей своєї діяльності [3].

Місія Асоціації платників податків України полягає у поліпшенні підприємницького клімату в країні, розвитку партнерських відносин між владою і бізнесом, підвищенні соціальної відповідальності платників податків.

Асоціація реалізовує наступні завдання: моніторинг законодавчих ініціатив, дій владних структур в сфері формування податкового законодавства з метою розширення та повної реалізації законних прав та інтересів платників податків; підвищення рівня знань платників податків з метою сприяння добровільній і своєчасній сплаті податків, зростання соціального престижу українського платника податків; вивчення міжнародного досвіду щодо захисту законних прав та інтересів платників податків, налагодження бізнес-партнерства, залучення інвестицій тощо [4].

Сьогодні АППУ є потужним осередком громадянського суспільства у сфері податків та фінансів, впливовим партнером держави, оскільки представляє і захищає інтереси малого, середнього та великого бізнесу усіх ключових секторів економіки по всій Україні.

Таким чином, можна констатувати, що вітчизняна модель податкового

менеджменту перебуває на етапі свого подальшого розвитку і вдосконалення стосовно ідеології і практичної діяльності. Вона відображає складні відносини, що супроводжуються невизначеністю і ризиком, суперечностями і конфліктами, множинністю цілей двох протилежних за спрямованістю дій суб'єктів цих відносин – держави та суспільства (окремих осіб).

Податковий менеджмент має збалансувати їх інтереси для реалізації фіскального та регулюючого призначення податків, спрямованого на мобілізацію ресурсів, необхідних державі для стимулювання економічного зростання та покращення добробуту суспільства.

Література:

1. Офіційний портал Державної фіскальної служби України - Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/ya-mayu-pravo!/>
2. Звіт Державної фіскальної служби України за 2017 рік - Режим доступу: <http://blind.sfs.gov.ua/data/files/223549.PDF>
3. Вісник. Офіційне видання Державної фіскальної служби України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/>
4. Асоціація платників податків України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.appu.org.ua/opencms/export/sites/default/.content/files/APPUStrategy2018.pdf>

Захаркіна Л. С.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і підприємництва

Москальова О. О.

студентка

Абравіт А. Ю.

студентка

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ В ОПОДАТКУВАННІ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Малий бізнес є органічним структурним елементом ринкової економіки, що історично та логічно відіграє роль необхідної передумови створення ринкового середовища. Саме малий бізнес має стати запорукою розвитку багатьох секторів та галузей економіки України, таких як сільське господарство, переробна промисловість, транспорт, торгівля, тощо. Тому питання функціонування малого бізнесу в цілому, та його фінансової складової зокрема, є досить актуальними, що підтверджується чисельними напрацюваннями вітчизняних та закордонних науковців в цьому напрямку.

Наприклад, О.С. Іванілов [1] зазначає, що малий бізнес – це самостійна, систематична господарська діяльність малих підприємств будь-якої форми власності та громадян-підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку. Практично, це будь-яка діяльність

(виробнича, комерційна, фінансова, страхова тощо) зазначених суб'єктів господарювання, що спрямована на реалізацію власного економічного інтересу.

Згідно ст. 55 Господарського кодексу України [2] «Поняття суб'єкта господарювання» від 06.10.2016 р. № 436-IV під малими підприємствами розуміються юридичні особи та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми господарювання та форм власності, в яких середньооблікова кількість працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного доходу не перевищує суму 10 млн. євро., визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Взаємовідносини малого бізнесу з державою в основному регулюються в рамках податкового законодавства, що передбачає використання низки податкових інструментів та важелів, застосування яких залежить від певних параметрів бізнесу: чисельність працюючих, обсяг валового доходу від реалізації, вид податкового режиму – загальний чи спеціальний (спрощений).

Саме спеціальний податковий режим спрямований на стимулювання малого підприємництва, а його система припускає тільки один вид податку: єдиний податок, який сплачується до місцевого бюджету. Незалежно від цього підприємці платять єдиний соціальний внесок, що зараховується на рахунки органів Пенсійного фонду України [3].

У зв'язку із цим особливого значення набуває використання електронних сервісів для обліку діяльності суб'єктів малого бізнесу. На сьогодні, на законодавчому рівні питання ведення обліку в електронному вигляді визначає низка нормативно-правових актів: Податковий кодекс України, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», Закон України «Про електронний цифровий підпис», Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» тощо [4].

Останнім часом на ринку надання послуг електронного документообігу набули поширення такі електронні сервіси: М.Е.Дос, Соната, Єдине вікно подання фінансової звітності, iFin, Taxer. Ці сервіси має ряд переваг та значно полегшують ведення як бухгалтерського, так і податкового обліку на підприємствах.

Усі ці програмні продукти мають можливість автоматичного оновлення та не потребують спеціалізованого обслуговування. Детальніше можливості даних сервісів проаналізовано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика електронних сервісів
(узагальнено авторами на основі [5–9])

Назва	Ціна, грн./рік	Функціональні можливості	Додаткове програмне забезпечення
М.Е.Дос	від 310 до 1500	- можливість електронного документообігу; - подачу звітності до державних органів; - зберігання актуальних бланків та форм; - автоматичне резервне копіювання; - камеральна перевірка звітів.	потребує

Соната	від 280 до 650	- можливість електронного документообігу; - подачу звітності до державних органів; - автоматична перевірка звітів.	потребує
Електронний кабінет платника	безкоштовно	- можливість електронного документообігу; - подачу звітності до державних органів; - електронне листування з органами ДФС; - отримання додаткової інформації щодо нарахування та сплати податків; - податковий календар.	не потребує
iFin	від 280 до 849	- можливість електронного документообігу; - подачу звітності до державних органів; - камеральна перевірка звітів; - консультація експертів.	не потребує
axer	450	- можливість електронного документообігу; - подачу звітності до державних органів; - автоматична перевірка звітів; - автоматичне формування книги обліку доходів; - автоматичний розрахунок курсових різниць; - податковий календар; - база знань підприємця; - он-лайн сплата ЄП та ЄСВ; - технічна підтримка та консультації.	не потребує

Якщо проаналізувати зазначений вище перелік сервісів, то можна зробити висновок, що кожен з них дає можливість електронного документообігу та подачу звітності до податкових органів. Проте, деякі з них мають додаткові функції такі як: податковий календар, автоматичне заповнення та перевірка звітів, технічна підтримка та інші. Однак, головним недоліком більшості даних сервісів виступає їх висока ціна, що в деяких випадках призводить до відмови їх використання в сфері малого бізнесу.

Безкоштовною альтернативою є державний сервіс «Електронний кабінет платника», що дозволяє виконання більшості основних функцій програм без встановлення додаткового програмного забезпечення.

Зважаючи на пришвидшення економічних операцій з кожним днем, електронна звітність є невід'ємною необхідністю організації обліку й вимогою часу. Таким чином подання податкової звітності в електронному вигляді є пріоритетним напрямком у розвитку партнерських стосунків між органами Державної фіскальної служби та суб'єктами малого бізнесу, що надає безліч переваг, як для платників податків, так і для органів ДФС.

Література:

1. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 728 с.
2. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15/paran380#n380>

3. Ручко С. Правові засади оподаткування діяльності суб'єктів малого бізнесу [Електронний ресурс] / Сніжана Ручко // Business Law. – 2017. – Режим доступу: <http://www.businesslaw.org.ua/opodatkyvannya-malogo-biznesu/>
4. Трофименко О. Г. Сучасний рівень упровадження електронних сервісів обслуговування платників податків [Електронний ресурс] / О. Г. Трофименко, Н. І. Логінова // Актуальні проблеми держави і права. - 2013. - Вип. 70. - С. 236-242. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2013_70_38
5. Офіційний сайт М.Е.Дос [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.medoc.ua
6. Офіційний сайт Соната [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sonatazvit.com.ua/>
7. Офіційний сайт Електронний кабінет платника [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cabinet.sfs.gov.ua/>
8. Офіційний сайт iFin [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ifin.ua/>
9. Офіційний сайт Taxer [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.taxer.ua

Іванченко В.О.

к.е.н., доцент, докторант відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА В ПРОЦЕСІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

За останні декілька десятиліть, основною парадигмою розвитку суспільства став сталий розвиток. Україна приєдналась до цієї концепції та закріпила свої прагнення законодавчо. Основним та останнім законодавчим актом з цієї проблеми стала стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [1].

Перехід до моделі сталого розвитку пов'язаний, в першу чергу, зі ступенем економічної міцності держави, надійності її відтворювальної структури, з можливостями формування високих і стабільних внутрішніх фондів накопичення і споживання для економічного і природного відтворення. Це означає, що активна підприємницька діяльність і регулюючі функції держави надійно стабілізують ринкову кон'юнктуру і прибутковість суб'єктів підприємництва – юридичних і фізичних осіб [2 с. 652].

В сучасних реаліях господарювання, залишаються в бізнесі тільки такі юридичні та фізичні особи, що можуть вдало та уміло зреагувати на ситуацію на ринку, ефективно підходити до свого асортименту продукції, робіт та послуг, забезпечувати їх попит та конкурентоспроможність, мотивувати до високопродуктивної праці персонал. Таке положення досягається ефективним управлінням політикою економічної діяльності фахівцями із економіки.

Грецький філософ Ксенофонт вперше запропонував назвати мистецтво ведення домашнього господарства словом «економіка». На сьогодні це визначення поняття «економіка» дещо вузьке. У наш час воно має набагато

ширше значення:

- Економіка – це господарство в широкому розумінні, тобто сукупність усіх засобів, предметів, речей, субстанцій матеріального і духовного світу, що використовується людьми з метою забезпечення умов життя та задоволення потреб. В цьому розумінні економіку треба сприймати як створену людьми систему їхнього життєзабезпечення, відтворення життя, підтримки та поліпшення умов існування.

- Економіка – це наука, сукупність знань про господарство і пов'язану з ним діяльність людей, про використання різноманітних, частіше всього обмежених, ресурсів з метою забезпечення життєвих потреб людей та суспільства; про відносини, що виникають між людьми в процесі господарювання. Ця наука займається вивченням народного господарства, а також окремих елементів виробництва (капіталу, фондів, праці тощо) [3].

- Економіка – це сукупність відносин, що визначаються характером власності на засоби виробництва.

В сучасній науці виділяють різні види економік: Політична економіка, Мікроекономіка, Макроекономіка, Економіка підприємства, тощо. Спільним тут є те, що Економіка досліджує економічні відносини між людьми у процесі їх господарської діяльності, закони такої діяльності та еволюції економічних систем у межах світового господарства або окремих країн, регіонів та суб'єктів господарювання.

Економіка підприємства, серед них, є найбільш конкретною наукою, що досліджує виробничі відносини та економічні закони й закономірності, що виникають і діють в окремих підприємствах та враховують його особливості виробництва. Об'єкт її дослідження – виробничі відносини й економічні закони та закономірності, що виникають і діють лише в окремих підприємствах і враховують особливості виробництва конкретного підприємства.

Економіка підприємства – це сукупність економічних процесів, які здійснюються на підприємстві при використанні ресурсів для задоволення матеріальних потреб у відповідності до матеріальних можливостей учасників господарської діяльності.

Поряд із зазначеним потрібно виділити економіку підприємництва, але тут є декілька протиріч. Підприємництво є суб'єктом економіки поряд із домогосподарствами та державою. Суб'єктами підприємництва, відповідно до законодавства України [4 ст. 55] є:

- 1) господарські організації (підприємства) - юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

- 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Здійснення підприємницької діяльності забороняється органам державної влади та органам місцевого самоврядування.

Відповідно основними суб'єктами і в економіці і в підприємстві є підприємець – так-би мовити трудовий чи «виробничий» капітал.

Основними ознаками економіки є виробництво, споживання, обмін та розподіл. При цьому основними ознаками підприємництва є самостійність, відповідальність, творчість, прийняття рішення, відповідальність за ризики, збільшення прибутку. З іншої сторони вся діяльність підприємництва спрямована на виробництво товарів, робіт та послуг для забезпечення власного споживання, обміну із іншими підприємницькими структурами та розподілом отриманого прибутку.

Економіці належать пізнавальна, прогностична, методологічна та практична функції. Підприємництву належать ресурсна, організаційна та творча функції. Практична, пізнавальна та прогностичні функції відповідають і економіці і підприємництву.

Із вищезазначеного можна зробити висновок, що деякі ознаки що притаманні економіці, її функції та принципи відносяться і до підприємництва, якщо його розглядати в загальному сенсі. А коли підійти до підприємництва у вузькому сенсі – то можна стверджувати що має право на існування економіка підприємництва, тобто сукупність усіх засобів, предметів, речей, субстанцій матеріального і духовного світу, що використовується людьми з метою забезпечення умов життя та задоволення потреб, отримання прибутку.

Література:

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Схвалено Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
2. Лукінов І.І. Вибрані праці. У двох книгах. – Кн. 1. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 816 с.
3. Визначення поняття економіка. Економіка. Вікіпедія. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка>
4. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

Ілляшенко К.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і підприємництва
Сумський державний університет м. Суми, Україна

Ілляшенко Т.О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і підприємництва
Сумський державний університет м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ВИТРАТ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ

Крайні десятиріччя існування людської цивілізації ознаменувалися тотальним домінуванням концепції сталого розвитку. Фокус уваги більшості сучасних науковців і дослідників сконцентровано сьогодні на питаннях

забезпечення сталого розвитку міських територій. Цьому є логічне пояснення: відповідно до прогнозів ООН до середини XXI ст. майже 70% населення нашої планети буде проживати саме в містах. В Україні вже зараз цей показник становить 69 % (на кінець 2017 р.) і спостерігається повільна поступова тенденція до його зростання.

Міста є безальтернативною просторовою базою та ареною глобальних процесів екологічних, соціальних та економічних перетворень нашого часу. У містах спостерігається зосередження інтелектуального та фінансового капіталу, які є ключовою рушійною силою еволюційного розвитку будь-якого суспільства. Забезпечення сталого розвитку як України в цілому, так і окремих її регіонів та міст зокрема, є ключовим пріоритетом для кожного уряду країни в останні десятиріччя.

Особливої уваги сьогодні для України набувають питання розробки та вдосконалення методичної бази оцінки і безпосередньо забезпечення ефективності бюджетних витрат на місцях з точки зору досягнення їх як фінансової та економічної ефективності у класичному розумінні, так і з точки зору необхідності забезпечення бажаних показників, що відображають рівень сталості розвитку відповідних територіальних утворень. Надзвичайної актуальності зазначеним питанням надає активізація процесів децентралізації бюджетних процесів в Україні.

Дослідженню окремих аспектів фінансового забезпечення сталого розвитку на регіональному та місцевому рівнях, було присвячено праці багатьох як вітчизняних, так і закордонних вчених: Є.О. Балацький [1], Д. В. Леус [2], В. М. Протас [3], О. М. Гончар [4] та багато інших.

На рівні державного бюджету та на рівні місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного Кодексу України застосовується програмно-цільовий метод фінансування витрат. Учасники бюджетного процесу в обов'язковому порядку здійснюють оцінку ефективності бюджетних програм, що в свою чергу передбачає заходи з моніторингу, аналізу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів. Як це встановлено Кодексом, оцінка ефективності бюджетних програм здійснюється на підставі аналізу результативних показників, а також іншої інформації, що міститься у бюджетних запитах, кошторисах, тощо. Описаний методологічний підхід відповідає сучасним передовим практикам та інструментарію бюджетного менеджменту розвинених європейських країн, але при цьому залишаються невирішеними цілий ряд питань.

До таких питань на нашу думку відноситься, по-перше, питання взаємної узгодженості результативних показників бюджетних програм із індикаторами рівня сталого розвитку відповідного населеного пункту і, по-друге, відсутність реального інструментарію, що дозволяв би отримувати картину не лише щодо абсолютної ефективності відповідної бюджетної програми, але і порівняльної ефективності бюджетних витрат. Фактично, сьогодні неможливо визначити, що саме принесе місту більшої користі у короткотерміновій та довгостроковій перспективі – реалізація програми із влаштування вело доріжок на території міста, чи програма із утеплення фасадів бюджетних установ. Вочевидь,

вирішення зазначених питань потребує розробки універсального механізму комплексної оцінки локальної ефективності бюджетних видатків.

Основою такого механізму, який дозволяв би порівнювати на перший погляд непорівнянні речі, на нашу думку, міг би стати підхід, за яким вдалося би порівнювати віддачу однієї гривні бюджетних коштів у вигляді приросту/економії певної універсальної характеристики, що безпосередньо пов'язана із сталим розвитком відповідної локальної території, чи території країни в цілому на одну гривню видатків. Окрему увагу слід приділити пошуку такого універсального інтегрального показника.

Одним із ключових факторів забезпечення сталого розвитку відповідної території є її здатність до ефективної трансформації енергії та мінімізація негативного впливу на оточуюче середовище. Зважаючи на зазначене, нам вважається обґрунтованим вибір у якості єдиного інтегрального показника ефективності бюджетних видатків такий індикатор, який враховував би зміни у «енергетичному балансі відповідної території» в розрахунку на одну гривню видатків. Оцінюватися відповідний індикатор міг би у джоулях економії енергії на 1 грн. видатків.

При цьому зміни у енергетичному балансі доцільно враховувати максимально повно та комплексно як у просторі (з урахуванням усіх можливих місць виникнення ефектів, як прямих, так і опосередкованих), так і у часі, коли слід порівнювати всі ефекти включно до моменту їх затухання у часі, що виникатимуть, можливо, навіть, через багато десятиліть після здійснення відповідних видатків.

Так, наприклад, реалізуючи проект із утеплення фасадів комунальних установ, доцільно порівнювати базове (до реалізації проекту) як пряме споживання енергії ($E_{пр6}$) відповідною установою на опалення та гаряче водопостачання, так і опосередковане ($E_{оп6}$) – кількість енергії, що необхідно витратити для компенсації шкоди, нанесеної оточуючому середовищу викидами окису вуглецю, який створює негативний вплив на тепловий баланс планети Земля із відповідними значеннями після реалізації відповідної бюджетної програми. Кількісний вимір ефекту від реалізації відповідної програми (показники після реалізації проекту) буде складатися як із позитивної величини економії енергії у джоулях, що витрачається на опалення відповідного приміщення, так і із інших ефектів. Окремо слід врахувати кількість енергії, необхідної для роботи машин і обладнання, що прийматиме участь у процесі реконструкції відповідної будівлі; кількість енергії, необхідної для безпечної для екології утилізації в майбутньому всіх матеріалів, що буде витрачено в процесі утеплення будівлі і т.п.

Проект влаштування велодоріжок у місті принесе інші позитивні ефекти місцевій громаді, до яких можна віднести зокрема: скорочення кількості приватного автомобільного транспорту на дорогах міста, скорочення видатків, на ремонт дорожнього покриття, а отже і кількості асфальту та мотогодин роботи будівельної техніки, виробництво та функціонування яких в свою чергу призводить до споживання певної кількості енергії.

Таким чином, якість трансформації енергетичного балансу території,

може виступати єдиним та унікальним за своєю природою мірилом ефективності бюджетних витрат в рамках реалізації доктрини сталого розвитку території.

Література:

1. Балацький Є. О. Структурний аналіз основних факторів розвитку міста на основі економіко-математичних методів / Є. О. Балацький // Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. – 2011. – № 3(57). – С. 57–64.
2. Леус Д. В. Механізм портфельного інвестування у сталий економічний розвиток: процесний підхід / Д. В. Леус // Економічний простір. – 2014. – № 81. – С. 82–90.
3. Протас В. М. Управління стратегічним розвитком міст: іноземний досвід / В. М. Протас // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 2. – С. 140–147.
4. Гончар О.М. Ефективність участі міст України у Європейському русі за сталий розвиток / О.М. Гончар // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2014. – № 6 (68). – с. 41-46.

Іщенко Н. А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах діяльність підприємств характеризується нестабільністю через вплив різних факторів, які не тільки ускладнюють процес виробництва, але й уповільнюють темпи його розвитку, а також створюють реальні загрози їх фінансовій стійкості. Тому, особливо за умов фінансової кризи та соціально-політичної нестабільності в країні, перед підприємствами стоїть складна задача – забезпечення стійкого та ефективного функціонування.

Питанням сутності та забезпечення фінансової стійкості підприємства присвячено праці вітчизняних вчених, зокрема таких як: М. Д. Білик [3], Н. Ю. Невмержицька [3], О. В. Павловська [3], Н. М. Притуляк [3], А. М. Поддєрьогін [4], Г. В. Савицька [2], Ю. С. Цал-Цалко [5] та інших, але процес вдосконалення ще триває, що потребує подальших наукових досліджень.

Метою дослідження є висвітлення шляхів забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси й витрати, не допустити невинуватеної кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями [4, с. 370].

Проаналізуємо фінансову стійкість на досліджуваному підприємстві (табл. 1)

Таблиця 1 - Аналіз фінансової стійкості підприємства*

№ п/п	Показник	2015р., тис. грн.	2016 р., тис. грн.	2017 р., тис. грн.
1	Власний капітал	51969	52378	53757
2	Необоротні активи	47024	47631	48680
3	Власні обігові кошти	4945	4747	5077
4	Довгострокові зобов'язання	292	1010	797
5	Власні обігові кошти і довгострокові зобов'язання	5237	5757	5874
6	Короткострокові кредити та позики	6367	6794	8152
7	Загальний розмір основних джерел покриття запасів	11604	12551	14026
8	Запаси	11139	12499	13947
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів	-6194	-8002	-8870
10	Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик	-5237	-6992	-8073
11	Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів	+465	+52	+79
12	Тип фінансової стійкості	Нестійкий	Нестійкий	Нестійкий

* Примітка: розраховано автором

Як показують дані таблиці 1, у 2015 – 2017 роках на підприємстві запаси забезпечувались за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових та короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів, а це значить, що фінансовий стан підприємства нестійкий.

Таким чином, для відновлення фінансової стійкості на аналізованому підприємстві необхідно [1, с. 29-30]:

1. Перший напрям відновлення фінансової стійкості полягає в модернізації виробництва. Цей напрям є основним, а його реалізація вплине на результати за всіма видами діяльності, на ефективність інших напрямів відновлення стійкого становища.

Модернізація у сфері виробництва включає такі основні завдання:

- оновлення основних виробничих фондів та подолання проблеми зношеності виробничого капіталу;

- впровадження енергоефективних ресурсозберігаючих технологій, які відповідають світовим стандартам і зменшують залежність промислових підприємств від цін, що складаються на паливо та енергію на світових ринках, і цін, що встановлюються вітчизняними державними монопольними компаніями;

- складання програм щодо перепідготовки промислово-виробничого потенціалу підприємств відповідно до вимог дотримання стандартів якості продукції, освоєння нових технологій виробництва;

- забезпечення своєчасної закупівлі продукції, незважаючи на технічне переозброєння, з метою досягнення прибутковості основного виду діяльності

на всіх напрямках збуту продукції й зростання вхідних грошових потоків, які є джерелом оновлення основних виробничих фондів.

Модернізація у сфері виробництва продукції дозволяє прискорити оборотність обігових коштів у сфері реалізації продукції, оскільки передбачає зростання обсягів товарної продукції й відповідно доходу від її реалізації, зменшення розміру промислових виробничих запасів і величини відволікання коштів на їх формування.

2. Другим напрямом відновлення фінансової стійкості підприємства є вдосконалення управління витратами, величину яких потрібно мінімізувати, на що спрямовується модернізаційний процес. Особливо гостро стоїть задача зменшення виробничих витрат, що передбачає:

- оптимізацію запасів, яка дозволить зменшити витрати на їх зберігання, позбавить підприємство необхідності авансувати кошти в їх закупівлю;
- вибір оптимального методу нарахування амортизаційних відрахувань відповідно до задач мінімізації собівартості продукції та скорішого оновлення основних виробничих фондів;
- мінімізацію витрат на закупівлю матеріальних ресурсів, що досягається завдяки перегляду фірм постачальників ресурсів, умов транспортування ресурсів, форм оплати тощо.

3. Третій напрям відновлення фінансової стійкості - удосконалення управління ціновою політикою на підприємстві - прямо залежить від попередніх двох: зменшення собівартості продукції, яке можливе за умов проведення модернізації виробництва, дозволяє корегувати ціни в менший бік, що посилює конкурентоздатність продукції та стимулює попит на неї серед існуючих і нових покупців. Слід урахувати, що зменшення ціни має забезпечувати рентабельність діяльності й отримання прибутків, які є гарантією відновлення стійкості та стабільного розвитку.

4. Важливим напрямом відновлення фінансової стійкості підприємства є вдосконалення управління фінансами, їх упорядкування для дотримання термінів виконання робіт за прийнятими угодами. Управління фінансами підприємства розповсюджується на всі сфери діяльності й, у першу чергу, пов'язане із необхідністю узгодження грошових надходжень і виплат. У сферах виробництва й реалізації продукції важливими завданнями є: погашення кредиторської заборгованості, недопущення її накопичення, оформлення розстрочки платежів за необхідністю; зменшення заборгованості дебіторів за умов ведення переговорів щодо реструктуризації боргів і недопущення їх переведення в стан безнадійних.

Література:

1. Кравченко М. Напрями відновлення фінансової стійкості підприємства / М. Кравченко // Схід. – 2011. – № 6 (113). – С. 28-32.
2. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г. В. Савицька. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
3. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – [2-ге вид., без змін]. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.
4. Фінанси підприємств: [підручник] / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та

ін. / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – [7-ме вид., без змін]. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.

5. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: [підручник] / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

Кісіль М. І.

к.е.н., старший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У СТРАТЕГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Інвестиції у виробництво продукції сільського господарства є найважливішим чинником його розвитку. Більше того, через нього вони сприяють розвитку усієї економіки. Автором з'ясовано, що між капітальними інвестиціями на 1 га угідь і показником валового регіонального продукту має місце кореляційна залежність середньої тісноти взаємозв'язку [1, с. 40]. Тому покращення інвестиційного забезпечення сільського господарства слід розглядати одним з найважливіших стратегічних завдань держави.

Різноманітні аспекти стратегії інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства досліджуються у більшості держав світу. Там, де економіка нестабільна чи недостатньо розвинена, вивчають шляхи вирішення проблеми бідності та несправедливості [2], а у базових відносинах – захисту від інвестицій у захоплення землі [3]. У порівняно розвинених економіках актуальні питання розвитку сільських територій [4], підтримки державних пріоритетів [5], відповідального інвестування [6], інвестиційного забезпечення дрібних товаровиробників [7], зокрема жінок [8], пріоритетного розвитку окремих галузей і регіонів [9,], а на міждержавному рівні – створення глобальної або міждержавної системи сільського господарства [10]. Усі зазначені аспекти нині актуальні для України, хоча й вирізняються різним ступенем гостроти.

З метою досягнення належного рівня інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства у розвинених країнах світу економічна діяльність товаровиробників не лише стимулюється, а й підтримується значними преференціями. Так, бюджет Спільної сільськогосподарської політики ЄС на період 2014-2020 рр. передбачає прямі виплати сільськогосподарським товаровиробникам та на ринкові заходи в розмірі 308,7 млрд євро (238 євро/га в рік). Окрім того, на розвиток сільської місцевості передбачено 99,6 млрд євро, що в пропорції до прямих вкладень у виробництво становить 1:0,3225. Якщо накласти ці показники на параметри України, то на розвиток виробництва сільськогосподарської продукції лише в 2017 р. слід було спрямувати 215, а на сільський розвиток – 69 млрд грн, що відповідно у

3,4 і 5 раз більше за фактичні обсяги капітальних інвестицій. Фактично досягнуті у 2017 р. розміри інвестиції в сільське господарство (115/га) відповідають показникам держав, які розвиваються (до \$150 на га).

Якщо стратегія розвитку економіки України буде й надалі передбачати повне входження в глобальні економічні процеси, необхідно формувати аналогічні світовим умови розвитку сільського господарства. Найприйнятнішою для наслідування є відповідна політика країн Організації економічного співробітництва і розвитку, найважливішими завданнями якої є формування інвестицій сільськогосподарських виробників за рахунок їхніх власних і залучених коштів, а у разі недостатності – надання прямої та опосередкованої підтримки за рахунок бюджету та інших джерел. На засадах такої політики автором було розроблено пропозиції для України [11.]

Запровадження зазначеної сільськогосподарської політики поки що стримує ряд негативних чинників, насамперед, тих, що породжують нестабільність. Такою є динаміка інвестицій на розвиток сільського господарства України. Так, через фінансову кризу 2008 р. капітальні інвестиції у сільськогосподарське виробництво в 2009 р. порівняно з попереднім роком зменшилися у 2 рази, але вже у 2010-2012 рр. почали зростати, хоча й не досягли докризового рівня. Посилення тіньових чинників у 2013 р. призвело до припинення зростання інвестицій., а в наступному році – до їх зменшення. У 2015 р. позитивні чинники переважили вплив факторів нестабільності. Інвестиційна привабливість сільськогосподарського виробництва підвищилася, обсяги капітальних інвестицій на його розвиток до попереднього року збільшилися на 19,6 %, 2016 р.– 51,7, а в 2017 р. – на 31,2 %. Основним джерелом цих інвестицій були власні кошти агропромислових формувань.

Автором зроблено висновок, що нинішнє зростання інвестицій у сільське господарство значною мірою пов'язане із сприятливою для нього фазою хвилі С. Кузнеця, яка характеризується пріоритетним спрямуванням капіталу на його розвиток. Ця фаза розпочалася в 2010 р. і триватиме до 2025 р. Потім пріоритетною стане харчова промисловість. Фактор пріоритетності сільського господарства у 2015–2017 рр. пересилив негативні чинники військового періоду, тому інвестиції зростають. Однак їх розміри поки що настільки недостатні, що створюють проблему національного значення. Здійснення радикальних заходів в умовах війни щодо вирішення цієї проблеми неможливе, розпочати їх слід після завершення її активної фази, що, за оцінками автора, може відбутися в 2019–2020 рр.

З метою покращення інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства у середньостроковій перспективі необхідно забезпечити:

1. Формування нормативної бази, необхідної для пом'якшення та усунення дефіциту в агровиробників коштів на фінансування інвестицій, вибору стратегічних і поточних пріоритетів інвестування та залучення додаткових інвестиційних ресурсів;

2. Суттєве покращення інвестиційного забезпечення дрібних виробників, особливо фермерських і селянських господарств, діяльність яких має важливе не лише економічне, а й соціальне значення;

3. Усунення регіональних диспропорцій у рівнях інвестування, які обумовлюють не лише спад сільськогосподарського виробництва, різноманітні негативні економічні, соціальні, екологічні та інші наслідки, а й суспільну нестабільність;

4. Подолання негативного впливу військових чинників у постраждалих регіонах Донецької і Луганської областях, які спричинили зменшення капітальних інвестицій у сільське господарство;

5. Відновлення напівзруйнованої матеріально-технічної бази установ бюджетної сфери, особливо тих, що формують інноваційну інфраструктуру аграрної економіки;

6. Формування дієвого механізму кредитної підтримки агровиробників, особливо дрібних і середніх;

7. Вирішення проблеми інвестиційного забезпечення розвитку шляхової мережі в сільській місцевості, стан якої не дозволяє реалізовувати будь-яку ефективну стратегію розвитку;

8. Здійснення організаційних, фінансових та інших заходів щодо інвестування розвитку сфери заготівель і збуту сільськогосподарської продукції, насамперед, молока і м'яса із селянських господарств.

9. Подолання корупції, негативного впливу тіньової економіки, кримінальних та інших структур й усунення інших негативних чинників.

Оскільки гострота проблеми інвестиційного забезпечення потребує її вирішення, насамперед, для малого агробізнесу, для нього слід: запровадити спеціальні механізми кредитної підтримки сімейних господарств; збільшити бюджетну підтримку фермерів, особливо молодих; розробити та реалізувати ряд пілотних інноваційно-інвестиційних проектів; сприяти створенню мережі цехів і пунктів для забою тварин з господарств населення, які б відповідали вимогам європейського і національного законодавства; забезпечити підтримку створення відокремлених фермерських садиб та їх автономного ресурсного забезпечення; запровадити механізм фінансового лізингу технічних засобів та племінної худоби; сприяти реалізації сімейним фермерським господарствам племінного молодняку тварин з високим генетичним потенціалом; розробити порівняно дешеві типові проекти будівництва і зразкові інвестиційні проекти створення ферм для сімейних і фермерських господарств тощо. Розрахунки свідчать, що на розвиток у 2018–2020 рр. сімейних ферм слід щорічно спрямувати 12, а в 2021–2025 рр. – 15 млрд грн у цінах 2016 року.

Для активізації інвестиційної діяльності в сільському господарстві, підвищенню його інвестиційної привабливості та залучення інвестицій у період 2019–2025 рр., окрім вищезазначених, доцільно здійснити заходи щодо:

- стимулювання інвестиційної діяльності виробників за рахунок власних і позикових коштів та сприяння залученню ними зовнішніх інвестицій;

- підтримки інвестицій на поверненій основі у придбання нової техніки, племінних тварин і будівництва тваринницьких об'єктів;

- розвитку тваринницьких племпідприємств, сортовипробувальних, сортодослідних, навчальних, наукових, дорадницьких, агроконсалтингових та інших закладів і установ бюджетної сфери;

– активізації організаційних та інших заходів із залучення агроформуваннями іноземних інвестиційних ресурсів та усунення перешкод у їх діяльності з дотриманням національних інтересів, сприяння залученню великими національними агроформуваннями інвестиційних ресурсів на міжнародних фондових, кредитних та інших фінансових ринках;

– надання депресивним сільським регіонам статусу територій пріоритетного розвитку шляхом прийняття відповідного законодавства і встановлення пільг для інвесторів;

– здійснення заходів щодо отримання міжнародної допомоги і компенсацій з боку винних сторін на відновлення постраждалих від військових подій суб'єктів господарювання у сільському господарстві Донбасу та інших регіонів;

– підтримки інвестиційних проектів сільськогосподарських кооперативів та суб'єктів малого підприємництва на селі, організованих на базі самофінансування;

– сприяння реалізації інвестиційних проектів у виробництві сертифікованої органічної та збалансованої агропродукції і продовольства;

– посилення ролі фінансового лізингу в забезпеченні агробізнесу технічними засобами, обладнанням та племінною худобою.

Основними цілями та індикаторами інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства у стратегічній перспективі мають бути:

- забезпечення розвитку сільського господарства інвестиціями на рівні понад \$150 на 1 га сільськогосподарських угідь.

- зростання інвестиційних можливостей товаровиробників та досягнення оптимального співвідношення між їх власними і залученими джерелами фінансування інвестицій відповідно до 2 : 1;

- формування дієвого механізму підтримки інвестицій малого агробізнесу, який би забезпечував потреби особистих і фермерських господарств у залучених джерелах фінансування інвестицій на 65, а в 2025 р. – на 100 %;

- розширення фінансування дорожнього господарства у сільській місцевості як одного з ключових факторів підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства шляхом фінансування робіт з будівництва, ремонту та облаштування доріг із твердим покриттям в обсягах, що становлять не менше однієї третини дорожніх фондів.

Отже, проблему інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства слід вирішувати на основі активної аграрної політики, стратегічними завданнями якої мають бути активізація інвестиційної діяльності виробників за рахунок власних і залучених коштів, надання їм, насамперед, дрібним, бюджетної підтримки, а також застосування системи інших заходів.

Література:

1. Kisil M.I. Strategic investment directions for the development agriculture of Ukraine / M.I. Kisil // *Ekonomika APK*. – 2015. – P. 40.

2. M. Jonson, S. Benin, L. You, X. Diao, P. Chilonda, A. Kennedy. Exploring Strategic Priorities for Regional Agricultural / IFPRI Discussion Paper 01318. January, 2014.

3. N. Cuffaro, D. Hallam. "Land Grabbing" in Developing Countries: Foreign Investors, Regulation and Codes of Conduct / Paper presented at the 11. International Conference on Global Land Grabbing 6-8 April, 2011.
4. Investment Priorities for Rural Development // [OECD] / Edinburg, Scotland, October 19-20, 2006.
5. M Renkow. Priorities for public investment in agriculture and rural areas (GRP 3) // International Food Policy Research Institute (IFPRI), 2011, № 6.
6. S. Bernd. J Allen. Responsible investments in agriculture, in practice: results and conclusions from a case study review // S. Bernd. Allen J. Paper prepared for presentation at the "2015 World bank conference on land and poverty" : The World Bank - Washington DC, March 23-27, 2015.
7. B. Vorley, L. Cotula, K. Chan. Tipping the Balance: Policies to shape agricultural investments and markets in favour of small-scale farmers // [The International Institute for Environment and Development] / Research report, December. 2012.
8. C.M. Masaba, H. Liversage, S. Jonckee. Agricultural Investment, Gender and Land: Lessons From an IFAD-supported project in Uganda / C.M. Masaba, H. Liversage, S. Jonckee // Paper prepared for presentation and the "Annual World Bank, conference on Land and Poverty", The World Bank – Woshington DS, Marc, 2014.
9. Policy Options and Investment Priorities for Accelerating Agricultural Productivity and Development in India / franzgatzweiler.org/p=641.
10. Deutch Invest in Global Agribusiness / Deutsche Asset & Wealth Manegement, Apriel, 2015.
11. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [Лупенко Ю.О., Дем'яненко М.Я., Кісіль М.І. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка та М.І. Кісіля. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 74 с.

Кирилюк І. М.

к.е.н., доцент кафедри технологій та організації туризму
і готельно-ресторанної справи

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ІНВЕСТИВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

Вигідне географічне розташування, унікальні історико-культурні та природно-кліматичні ресурси створюють всі передумови та розширюють потенційні можливості для належного розвитку економіки України за рахунок туризму. Серед усіх видів діяльності саме ринок туристичних послуг має певні переваги, він сприяє зростанню зайнятості, диверсифікації економіки, підвищує інноваційність національного господарства, однак суттєво програє в конкурентній боротьбі, відстаючи від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та наданням якості туристичних послуг.

Аналіз туристичних потоків свідчить про динамічний розвиток туристичного бізнесу в Україні (рис. 1).

Рис. 1. - Динаміка туристичних потоків в Україні у 2003-2016 рр.*

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

*Джерело: [3]

За аналізований період динаміка туристичних потоків зазнала значних змін, зокрема в динаміці кількість громадян, які виїжджали за кордон, поступово зростала і на кінець періоду збільшилась на 12, 2 млн. порівняно з початком періоду. Що стосується іноземних громадян, які відвідали Україну то спостерігається негативна тенденція: найбільший спад відвідувань спостерігається в 2014-2015 рр., (зменшення на 51,5% іноземних туристів у 2014 р. порівняно з 2013 р., ще на 2,2% у 2015 р. порівняно з 2014 р.), що пов'язано з нестабільною політичною ситуацією. Однак з 2016 р. до країни в'їхали 13,33 млн. іноземних громадян, що на 7,3% більше, ніж у 2015 р. (12,4 млн. осіб). Така позитивна тенденція свідчить про поступове зростання довіри іноземців до України.

Порівняно низька частка туристичного комплексу у ВВП вказує на неповноту розкриття туристичного потенціалу України (рис. 2).

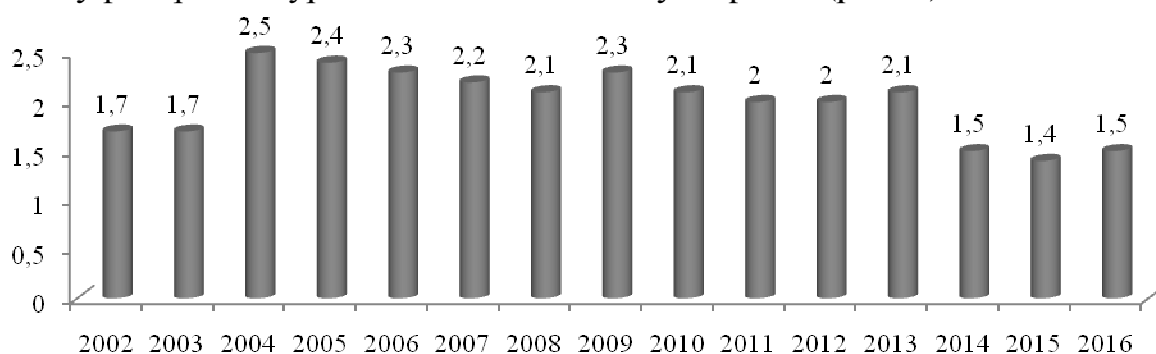

Рис. 2. - Частка прямих надходжень від туристичного комплексу до ВВП України у 2002-2016 рр., %*

*Джерело: [3]

Інтеграція України в європейський туристичний простір вимагає дотримання міжнародних норм і стандартів якості туристичних послуг,

будівництва й обладнання доріг та інших об'єктів туристичної інфраструктури. Успішна реалізація таких завдань значною мірою залежить від інтенсивності інвестиційних рішень на рівні окремих підприємств, галузей, регіонів [1].

На інвестиційну привабливість будь-якого регіону впливає ряд факторів:

- інвестиційна привабливість держави;
- політична та економічна ситуація в державі;
- рівень соціально-економічного розвитку туристичного регіону;
- інвестиційна діяльність регіону;
- рівень розвитку туристичної сфери регіону (забезпеченість туристичними ресурсами, забезпеченість туристичною інфраструктурою, динаміка потоків туристів тощо) [2].

Враховуючи те, що саме інвестиційний клімат в цілому та інвестиційна привабливість окремих видів туристичної діяльності та туристичних районів впливають на темпи структурних зрушень в економіці країни, актуальною є оцінка інвестиційного забезпечення.

Таблиця 1 - Структура та динаміка капітальних інвестицій у туристичну сферу за 2014-2016 рр., млн. грн.*

Показник	Роки		
	2014	2015	2016
Капітальні інвестиції (всього в Україні)	219419,9	273116,4	359216,1
Капітальні інвестиції у сферу туризму	3898,3	4704,6	4619,2
1. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (усього), у т. ч.:	508,7	1044,3	969,9
– діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг	52,1	84,9	200,4
– функціонування бібліотек, архівів, музеїв та ін. закладів культури	41,3	124,7	0
– надання інших видів послуг	21,4	3,3	0
2. Діяльність у сфері спорту, організація відпочинку та розваг, у т. ч.	393,9	831,4	644,6
– діяльність у сфері спорту	301,4	686,7	368,5
– організація відпочинку та розваг	92,5	144,7	276,1
3. Тимчасове розміщення й організація харчування	1482,0	1393,1	1477,9
4. Тимчасове розміщення, у т. ч.:	867,1	890,2	756,1
– діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення	798,5	814,8	697,6
– діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання	58,9	66,6	50,1
– інше	9,7	8,8	8,4
5. Діяльність із забезпечення стравами та напоями (у т. ч. ресторанна справа)	614,9	502,9	721,7
6. Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг із бронювання та пов'язана із цим діяльність	31,7	42,7	49,0

Джерело: [3]

В Україні останнім часом спостерігається поступове збільшення інвестицій в туризм, але їх обсяги залишаються недостатніми для ефективної і повноцінної діяльності галузі. За аналізований період загальна сума капітальних інвестицій в Україні становила 359 216,1 млн. грн. у 2016 р., що на

139 796,2 млн. грн. більше, ніж у 2014 р. При цьому обсяг капітальних інвестицій у туристичну сферу становить 4 619,2 млн. грн., що свідчить про зростання їх обсягу на 720 млн. грн. порівняно з 2014 р. Тобто капітальні інвестиції, здійснені в туристичну галузь, становлять лише 1,29% загальних капітальних інвестицій в економіку країни.

Найбільша частка капітальних інвестицій у 2016 р. спрямована на тимчасове розміщення й організацію харчування, що становить 32%. 21% капітальних інвестицій спрямовано на мистецтво, спорт, розваги та відпочинок та 16% і 15% на тимчасове розміщення туристів і на сферу діяльності закладів харчування від загального обсягу відповідно. Найменше інвестицій припадає на діяльність туристичних операторів та агентств – 1,06% від загального обсягу капітальних інвестицій. Проте за аналізований період частка, яка припадає на фінансування туристичних операторів та агентств, зросла з 31,7 млн. грн. до 49 млн. грн., що свідчить про посилення їх діяльності на цьому ринку. Варто також зазначити, що протягом 2016 р. були відсутні капітальні вкладення у функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури.

Важливе місце в системі фінансово-економічного регулювання посідають іноземні інвестиції. Для підвищення інвестиційного інтересу з боку іноземного інвестора необхідним фактором є стабільність економічної, політичної та соціальної ситуації в країні та регіонах, відсутність яких спостерігається в Україні і перешкоджає залученню іноземних інвестицій. Здебільшого іноземні інвестиції в Україні мають короткостроковий характер і розраховані на швидке обертання у сфері торгівлі та послуг.

Необхідно зауважити, що інвестиційні кошти вкладаються в лише найперспективніші та найбільш рентабельні об'єкти та регіони. Більшість регіонів потребують фінансування але є недостатньо привабливими для інвесторів. Тому необхідною умовою залучення інвесторів є створення розгалуженої системи інформаційного супроводження діяльності галузі, формування інформаційної бази інвестиційних проектів. Потребує вдосконалення механізм бюджетного фінансування сфери туризму і курортів. За умови недостатньої фінансової стабільності туристичних та санаторно-курортних підприємств розподіл інвестиційних витрат, на наш погляд, є стримуючим фактором розвитку туристичного комплексу України.

Потреба туристичної галузі в інвестиціях вимагає продуманої стратегії інвестиційної діяльності, яка повинна спрямовуватись на створення сприятливого інвестиційного клімату за допомогою комплексного використання інструментів інвестиційної політики та об'єднання інтересів держави та приватних інвесторів.

Література:

1. Кирилюк І. М. Проблеми та перспективи залучення інвестицій в туристичну сферу/ І. М.Кирилюк, Л. А. Чвертко // Фінансове регулювання зрушень у економіці України: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, Мукачєво, 21-22 березня 2017 р. – Мукачєво: Мукачівський державний університет, 2017. – С. 366-369.
2. Мархонос С. Туристична сфера як фактор підвищення інвестиційної привабливості

регіону / С. Мархонос, Н. Турло // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – №1(7). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/marhonos.htm.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.org.gov.ua>.

Коган Н.Ю.

викладач кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Попередньою умовою підвищення конкурентоспроможності економіки України є забезпечення розвитку підприємництва. Це зокрема стає можливим завдяки створенню сприятливих умов для ведення бізнесу, розвитку зовнішньоекономічних відносин та функціонуванню розвиненої інфраструктури підприємництва як в країні в цілому, так і в окремих регіонах з урахуванням специфіки їх розвитку. Інфраструктура підприємництва відіграє значну роль, оскільки сприяє формуванню організаційно-економічного процесу для стимулювання підприємницької діяльності, створює умови для швидкої адаптації підприємств малого, середнього та крупного бізнесу до змін зовнішнього середовища.

Взаємне відкриття ринків в умовах створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом призводить до того, що переважна більшість суб'єктів малого та середнього бізнесу прагне до посилення захисту від іноземних конкурентів на внутрішніх ринках, та пошуку “провідників” на зовнішніх. Це ж саме стосується європейських підприємств та підприємців, оскільки для більшості з них Україна хоча і виступає перспективним ринком випуску продукції, однак є значною мірою “не знайомою” та “небезпечною” в частині ведення ЗЕД. Все це обумовлює необхідність приділення особливої уваги інститутам інфраструктури економічної безпеки підприємницької діяльності. Основні положення щодо цього питання глибоко досліджені Т.Г. Васильцівим, яким окреслено сукупність заходів та інструментів удосконалення інституціонального базису економічної безпеки підприємництва за напрямками: інформаційним (запровадження моніторингу рівня економічної безпеки підприємництва; створення і розвиток агентств та інформаційно-аналітичних організацій з безпеки; дослідження якісних характеристик бізнес-середовища); прийняття стратегічних рішень (покращення методичного забезпечення розробки стратегій та програм; удосконалення нормативно-правової бази економічної безпеки підприємництва; підвищення ефективності контрольної та податкової політики); мотиваційним (розширення розбудови інституціональної інфраструктури підприємництва в умовах євроінтеграції соціально – економічні

проблеми сучасного. періоду України можливостей і повноважень органів місцевої влади, асоціативних підприємницьких структур; зміцнення партнерства держави і бізнесу; розвиток галузевих, територіальних мереж страхових, гарантійних, фондів, кредитної кооперації, центрів передачі технологій, інфраструктури інноваційного підприємництва) [2]. Окрім цього, на особливу увагу в контексті інтеграційних процесів потребує спрямування елементів інфраструктури підприємництва на міжнародне та міжрегіональне співробітництво. Хоча в деяких областях України, де спостерігається зацікавленість певного іноземного бізнесу, створені двосторонні палати (українсько-французька, українсько- італійська, американська тощо), функціонують представники економік країн ЄС, Японії, Китаю, Турції, діють міжнародні коопераційні бюро та агенції, підтримка бізнесу з питань співробітництва з торговими партнерами з інших країн, зокрема в умовах створення зони вільної торгівлі, залишається недостатньою. Це пов'язано з відсутністю чіткої методології формування та управління функціонуванням національної і регіональних систем інфраструктурного забезпечення підприємництва, не розробленістю алгоритмів її модернізації в умовах інтеграції, недосконалістю показників оцінювання елементів інфраструктури тощо. Ці аргументи обумовлюють наявність достатньої кількості проблемних питань подальшого розвитку інфраструктури підприємництва та потребують нагального вирішення.

Ще одне проблемне питання пов'язане з відсутністю практики та досвіду у вирішенні міжнародних торгових суперечок за участі інститутів інфраструктури підприємництва. Це, зокрема, стосується захисту інтересів українського бізнесу у Світовій організації торгівлі (СОТ). Зі вступом України до СОТ у підприємств-членів з'явилася можливість отримувати інформацію про торгово-політичні норми ведення бізнесу, навчатися практиці виконання угод СОТ.

У свою чергу, українські представники інфраструктури підприємництва можуть брати участь у роботі інших європейських елементів щодо розроблення міжнародних стандартів, формувати коаліції з усунення тарифних та нетарифних меж у країні експорту, брати участь у вирішенні торгових чвар та у роботі центрів нотифікації [3]. Наприклад, українські бізнес-асоціації мають формувати позицію країни в усіх аспектах функціонування СОТ. Вочевидь, за умови пасивності бізнес-асоціацій представники виконавчої влади країни будуть самі формувати такий попит, виходячи з власних уявлень про інтереси бізнесу та суспільства та їх баланс або й не враховуючи ці інтереси, оскільки вони не є чітко визначеними. Однак активні бізнес-асоціації можуть змінити ситуацію, змусивши державу враховувати реальні інтереси бізнесу при формуванні позиції України на міжнародній арені. Також бізнес-асоціації за рахунок акумуляції інтелектуальних та інших ресурсів своїх членів у рамках СОТ виступають для них як інформаційні центри.

Також важливим інструментом в інфраструктурному забезпеченні підприємництва на ринках ЄС є просування з урахуванням соціально-ментальних особливостей населення кожної країни. На значну увагу заслуговує

необхідність трансформації філософії ведення бізнесу, а саме освоєння культури європейського підприємництва, набуття не звичних для слов'янської ментальності підприємницьких та управлінських навичок, методів просування продукції, які істотно відрізняються від українських стандартів як за методологією, так і за історико-культурними традиціями. Враховуючи різницю в сприйнятті продукції на ринках України та ЄС, цю функцію має виконувати інфраструктурний елемент саме тієї країни, в яку передбачається експорт.

Література :

1. Пятницький В. У Європу кроком руш? / В. Пятницький, М. Хейліер. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://cci.dp.ua/actions-otherreader/items/valerij-pjatnickij-urjadovij-upovnovazhenij-z-pitanjevrointegraciji-mark-hejljer-direktor-kompaniji-sta.html>.
2. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т. Г. Васильків. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.
3. Ляпін Д. Бізнес-асоціації України і СОТ / У зб. праць Членство України у СОТ: нові можливості та виклики для бізнес-асоціацій / Серія “Школа професійної освіти для бізнес-асоціацій. Модуль G : бізнес-асоціації та СОТ” За заг. ред. Д.В. Ляпіна. – К. : Ін-т власності і свободи; LAT&K, 2010. – С.7-15.

Козинець Г. О.

аспірант

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

В умовах динамічного розвитку економіки знань, зростання ролі науково-технічної й інноваційної діяльності, коли рівень економічного розвитку держави залежить від її інноваційної спроможності, технологічного укладу економіки, підприємницької активності, рівня розвитку людського капіталу, головним завданням, що постає перед державою, є створення фундаментальних основ для стійкої позитивної динаміки розвитку інтелектуального капіталу шляхом розробки й ефективної реалізації загальнодержавної політики управління у цій сфері. Ефективне формування та раціональне використання інтелектуального капіталу здатне вивести країну, що ним володіє, на вищий рівень економічного розвитку, тим самим зміцнивши її позиції на світовому ринку та забезпечивши високий рівень добробуту громадянам.

Інтелектуальний капітал держави – це система економічних відносин між населенням, як носієм людського інтелектуального капіталу, та суб'єктами підприємницької діяльності, науково-дослідними інститутами, навчальними закладами, фінансовими установами, органами державного управління тощо, з приводу формування та використання національного інтелектуального

потенціалу, з метою забезпечення стійкого відтворення знань на основі прогресивного розвитку науки в цілях виробництва конкретних товарів, послуг, оновлення технологічної бази, підвищення доходу, життєвого рівня, вирішення проблем нерівномірності економічного розвитку регіонів та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

До складу інтелектуального капіталу держави входять такі структурні елементи як людський, інформаційний, контрагентський та інституційно-інфраструктурний капітали.

Управління інтелектуальним капіталом на загальнонаціональному рівні полягає у формуванні під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, за допомогою методів та інструментів управлінського впливу основних складових інтелектуального капіталу, налагодженні тісного взаємозв'язку між ними та забезпеченні ефективного подальшого їх використання у процесі виробництва інноваційних продуктів та послуг з метою досягнення високого рівня конкурентоспроможності, забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку держави.

Одним із найрозповсюдженіших непрямих економічних методів державного управління розвитком інтелектуального капіталу є податкове регулювання. Податкове регулювання розвитку інтелектуального капіталу – це заходи цілеспрямованого стимулюючого або обмежуючого впливу держави на економічних суб'єктів, що беруть участь у формуванні основних складових інтелектуального капіталу за рахунок засобів та інструментів податкової політики (зміна податків, податкових пільг, відрахувань до бюджету та ін.).

Важливою підфункцією податкового регулювання є податкове стимулювання, яке полягає у здатності системи і податкової політики держави позитивно впливати на економічне зростання, розвиток науки, підприємницьку діяльність тощо.

Окремої уваги при розробці податкової політики у сфері регулювання розвитком інтелектуального капіталу заслуговує вивчення Європейського досвіду застосування стимулюючої функції податку на прибуток щодо створення умов для інвестиційного та інноваційного розвитку в країні. Особливо актуальним такий досвід є в силу відміни з 2015 року майже всіх пільг стимулюючого характеру по цьому податку в Україні.

Серед стимулів інвестиційного та інноваційного характеру у країнах Європи застосовують інвестиційну знижку, інвестиційний кредит, інвестиційні канікули, прискорену амортизацію та інші стимули. Основним призначенням інвестиційної знижки та інвестиційного кредиту в країнах ЄС є стимулювання розвитку людського капіталу та сприяння інноваційному розвитку. Інвестиційна податкова знижка є різновидом податкової пільги з податку на прибуток, яка дозволяє зменшувати базу оподаткування на певну частину витрат, перш за все інноваційного характеру.

Інвестиційна знижка є одним з інструментів стимулювання проведення досліджень та розробок (наприклад, у Великобританії ставка інвестиційної знижки на такі витрати складає 100 %, 150 % та 125 % від суми витрат в залежності від розміру підприємств); збільшення ступеня відтворення

людського капіталу (наприклад, у Нідерландах інвестиційна знижка по витратам на оплату праці працівників у сфері досліджень та розробок складає 40 % від обсягу витрат) [1, с. 252-280].

У Франції ж 50% приросту кваліфікованих витрат на НДДКР (серед них витрати на проведення робіт, придбання наукового обладнання, оплату праці наукових співробітників) за минулі два роки можуть бути вираховані із суми прибуткового податку [2, с. 266].

Інвестиційний податковий кредит, на відміну від інвестиційної знижки, яка зменшує оподатковувану базу, впливає на загальну суму податкових зобов'язань платника податку. В країнах ЄС застосовується простий та прирістний інвестиційний кредит. Останній стимулює до збільшення витрат, перш за все інноваційного характеру в порівнянні з попереднім роком, на відміну від простого, який направлений на стимулювання суб'єктів господарювання до здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності взагалі [3].

На сьогодні відповідно до Податкового кодексу України передбачено дві моделі податкового стимулювання: перша представлена загальними податковими преференціями: звільнення від сплати податку та збору; встановлення зниженої ставки податку та збору; податкове вирахування (знижка), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору; зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору; друга представлена спеціальним режимом оподаткування, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів [4].

Відповідно до сучасних реалій модель податкового стимулювання розвитку інноваційної сфери є неефективною та носить в більшій мірі фіскальний характер й не стимулює належним чином виробництво, інновації та інвестування в науково-технічну сферу. З метою звільнення прибутку від оподаткування у тій частині, яка залишається у розпорядженні підприємства для інноваційного розвитку та модернізації матеріально-технічної бази, планується на законодавчому рівні скасування звичного податку на прибуток з подальшим запровадженням податку на виведений капітал.

Стосовно ефективності податку на виведений капітал слід зазначити, що запровадження цього податку безсумнівно сприятиме збільшенню вільних обігових коштів та створить можливість їх реінвестування на розширення виробництва (поповнення власного капіталу), тобто зростанню рівня капіталізації підприємств. Проте, впровадження цього податку розглядається поки що лише на рівні законопроекту та потребує доопрацювання.

Формування та реалізація податкової політики у сфері управління інтелектуальним капіталом має здійснюватися з урахуванням таких аспектів, серед яких:

- фіскальний, що передбачає формування відповідного обсягу доходів держави для ефективного виконання покладених на управлінський апарат функцій;

– підприємницький – орієнтований на формування у суб’єктів господарювання обсягів нерозподіленого прибутку, достатнього для забезпечення подальшого інноваційного та науково-технічного розвитку та інвестування коштів у розвиток людського капіталу як фундаменту інтелектуального капіталу фірми (у більшості розвинених країн світу значна частина науково-технічної діяльності фінансується за рахунок суб’єктів господарювання, а держава застосовує різні форми фінансового заохочення бізнесу вкладати кошти у вищезазначену сферу);

– соціальний – акцент зміщено на формування обсягів доходів домогосподарств, що має забезпечити стабільне відтворення людського капіталу країни;

– зовнішньоекономічний – повинні забезпечити податкову конкурентоспроможність держави на глобальному та регіональному рівнях з метою створення вигідних умов для іноземних інвесторів, залучення в країну додаткових обсягів капіталу, що в подальшому можуть посприяти пришвидшенню інноваційного та науково-технічного розвитку країни.

Література:

1. Крисоватий А. І. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції: моногр. / Крисоватий А. І., Мельник В. М., Кошук Т. В.; за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 236 с.

2. Кміть В. М. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва / В.М. Кміть, Ю. І. Жук, О. А. Чеботарь // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – Вип. 3 (08). – С. 265-269.

3. Богатирьова Є. М. Стратегічні орієнтири проведення податкової реформи в Україні в умовах Європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Є. М. Богатирьова, В. П. Хомутенко // Електронне фахове видання «Ефективна економіка». – 2015. – №10. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>.

4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.

Колотуха С.М.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Гвоздей Н.І.

к.е.н., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Уманський національний університет садівництва

м.Умань, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ УМОВ

Кредитна політика підприємства є важливою складовою його фінансової політики, основна мета якої – формування ефективної системи управління

фінансами підприємства для забезпечення максимізації прибутку.

Зауважимо, що формування інформаційної бази є досить складною та відповідальною ділянкою роботи. В цьому аспекті аналітику важливо орієнтуватися в масиві документів, які містять зазначену інформацію (табл. 1).

Таблиця 1 - Інформація щодо проведення оцінки ефективності використання банківських кредитів сільськогосподарськими підприємствами, яка міститься у фінансовій звітності підприємства

Назва статті	Код рядка	Інформація, що відображається у даній статті
Форма №1 «Баланс»		
Цільове фінансування	420	Сума цільового фінансування і цільових надходжень
Довгострокові кредити банків	440	Заборгованість за довгостроковими кредитами банків
Короткострокові кредити банків	500	Заборгованість за короткостроковими кредитами банків
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	Сума поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями
Інші поточні зобов'язання	610	Сума інших поточних зобов'язань
Капіталізовані фінансові витрати мають бути відображені у статтях активу балансу, таких самих, в яких показані відповідні кваліфікаційні активи		
Форма №2 «Звіт про фінансові результати»		
Інші операційні витрати	090	Сума визнаних штрафів, пені, неустойки
Фінансові витрати	140	Сума нарахованих відсотків
Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів»		
Сплачені відсотки	145	Д-т рахунка 684 К-т рахунків грошових коштів
Отримані позики	320	Д-т рахунків грошових коштів, К-т рахунків 50, 60
Погашення позик	340	Д-т рахунків 50, 60, 61, К-т рахунків грошових коштів

Важливою умовою реалізації кредитної політики є моніторинг кредитних операцій, який полягає в безперервному нагляді за всіма аспектами діяльності підприємства.

У випадку виявлення проблем приймаються заходи із недопущення можливих втрат за кредитними операціями. Для ефективного обслуговування кредиту на підприємстві пропонуємо розробити платіжний календар, в якому зазначати конкретні дати здійснення платежів, необхідні суми, та на підставі банківських документів проводити відмітку про оплату.

Очевидно, що ефективність формування та реалізації кредитної політики у сільськогосподарському підприємстві прямопропорційна ефективності використання кредиту (табл. 2).

**Таблиця 2 - Оцінка ефективності кредитної політики
сільськогосподарських підприємств Голованівського району за роками**

Показник	Ефект фінансового важеля (левериджу)	співвідношення оборотності кредиту і оборотності оборотних	Зміна рентабельності оборотних коштів, %	Рентабельність кредиту, %	Коефіцієнт прибутковості фінансових витрат	Коефіцієнт своєчасності повернення кредиту	Термін окупності кредиту, дні	Коефіцієнт оптимальності терміну кредиту
Рекомендоване значення	$E_{ФВ} \geq 0$	$K_o > 1$	$(\Delta R_{об}) > 0$	$P_k > 0$	$P_{фв} > 1$	$K_{сп} \leq 1$	$T_o \leq \text{дог}$	$O_o \leq 1$
Роки	ПП «ЛАВ-АГРО»							
2014	-0,003	3,44	2,67	20,90	0,87	1,20	350	1,20
2015	-0,005	3,43	1,51	12,90	0,46	1,40	776	3,20
2016	-0,002	3,68	5,14	39,40	1,51	1,00	245	0,80
Відхилення (+, -)								
2015 до 2014	-0,002	-0,01	-1,16	-8,00	-0,41	0,20	426	2,00
2016 до 2015	0,003	0,25	3,63	26,50	1,05	-0,40	-531	-2,40
Роки	СФГ «ЯНТАРЬ»							
2014	0,020	0,46	-11,03	51,80	2,25	1,10	90	0,40
2015	-0,027	1,32	1,21	16,90	0,65	1,20	383	1,30
2016	-0,004	1,44	2,76	36,40	1,35	1,00	288	1,00
Відхилення (+, -)								
2015 до 2014	-0,047	0,86	12,24	-34,90	-1,60	0,10	293	0,90
2016 до 2015	0,023	0,12	1,55	19,50	0,70	-0,20	-95	-0,30
Роки	ТОВ «АГРО-ОСНОВА»							
2014	-2,600	218,78	-36,69	-37,00	-1,54	1,10	–	–
2015	-2,053	0,66	-3,57	35,00	1,25	1,00	151	0,80
2016	-0,105	1,93	1,04	11,10	0,46	1,00	718	2,00
Відхилення (+, -)								
2015 до 2014	0,547	- 218,12	33,12	72,00	2,79	-0,10	151	4,40
2016 до 2015	0,948	1,27	4,61	-23,90	-0,79	0,00	567	1,20

Як свідчать дані табл. 2, у 2014-2016 роках ефект фінансового важеля у ПП «ЛАВ-Агро» мав від'ємне значення. Як відомо, рекомендоване значення даного показника є рівним або більшим за одиницю, тобто рівень витрат за кредит не повинен перевищувати рентабельність авансованого капіталу. Разом з тим, для сільськогосподарських підприємств, виходячи із специфіки їх діяльності, досить часто виправдано залучати кредити навіть у тих випадках, коли дана умова не дотримана, наприклад, коли збитки від призупинення виробничого процесу внаслідок його недофінансування будуть вищими за збитки від кредитної операції.

Аналогічна ситуація спостерігається і у СФГ «Янтарь» та ТОВ «Агро-Основа», де ефекти фінансового важелю в 2016 році хоча і мали від'ємне значення (-0,004 та -0,105 відповідно), проте у порівнянні з 2015 роком зросли на 0,023 та 0,948 пункти відповідно. Таким чином, в останньому році показник ефективності фінансового важелю у досліджуваних підприємствах покращився.

Важливим для оцінки ефективності кредитної політики є аналіз групи коефіцієнтів, що характеризують оборотність та рентабельність кредиту. Як свідчать дані таблиці 2, впродовж 2014-2016 років оборотність кредиту більш ніж у 3 рази перевищувала оборотність оборотних коштів. Перевищення оборотності оборотних коштів над оборотністю кредиту спостерігалось в 2014 році у СФГ «Янтарь», де досліджуваний коефіцієнт становив 0,46, та в 2015 році у ТОВ «Агро-Основа», де він складав 0,66. Така ситуація свідчить про неефективне використання кредиту в досліджуваних підприємствах у зазначених роках.

Згідно даних табл. 2, у ПП «ЛАВ-Агро» впродовж 2014-2016 років рентабельність оборотних коштів, одержана за участю кредиту у їх формуванні, перевищувала рентабельність оборотних коштів без урахування короткострокового кредиту, у результаті чого показник зміни рентабельності оборотних коштів мав позитивне значення (2,67% – у 2014 році; 1,51% – у 2015 році; 5,14% – у 2016 році). У 2016 році порівняно з 2015 роком відбулося зростання зміни рентабельності оборотних коштів на 3,63%.

Про неефективність використання кредиту у 2014-2015 роках засвідчують від'ємні значення показника зміни рентабельності оборотних коштів у ТОВ «Агро-Основа» (-36,69% у 2014 році та -3,57% у 2015 році). Натомість 2016 рік характеризується зростанням даного показника на 4,61%, у результаті чого він прийняв додатне значення і склав 1,04%, отже підприємство почало ефективно використовувати залучені у банку кредити.

Про ефективне використання банківських кредитів впродовж 2014-2016 років у досліджуваних підприємствах свідчать значення показника рентабельності кредиту (крім ТОВ «Агро-Основа» у 2014 році). Так, у ПП «ЛАВ-Агро» та у СФГ «Янтарь» у 2014 році він становив 20,9% та 51,8% відповідно, у 2015 році – 12,9% та 16,9% відповідно, у 2016 році 39,4% та 36,4% відповідно.

Важливим показником ефективності використання кредиту є коефіцієнт прибутковості фінансових витрат.

Як свідчать дані табл. 2, коефіцієнт прибутковості фінансових витрат у ПП «ЛАВ-Агро» в 2014-2015 роках був нижче рекомендованого значення та становив 0,87 та 0,46 пункти. У 2016 році відбулося зростання даного показника на 1,05 пункти, у результаті чого він склав 1,51 пункти, що свідчить про ефективне використання кредиту у даному році.

Щодо коефіцієнту своєчасності повернення кредиту, то у відповідності до даних таблиці 3.2, в усіх досліджуваних підприємствах у 2016 році даний показник становив 1,0, тобто кредити були повернені своєчасно, тоді як у 2014-2015 роках спостерігалася затримка у виплаті кредиту.

Згідно кредитних договорів, у 2014-2015 роках ПП «ЛАВ-Агро» залучало кредити терміном на 10 місяців (300 днів) та 8 місяців (240 днів) відповідно. При цьому термін окупності кредиту становив 350 днів та 776 днів відповідно, тобто значно перевищував термін за кредитним договором, отже кредит використовувався неефективно. Цей факт підтверджують і значення коефіцієнту оптимальності терміну кредиту, обчислені як відношення строку окупності кредиту за рахунок отриманого прибутку до строку, на який надано кредит згідно кредитного договору.

Таким чином, результати оцінки ефективності використання кредиту засвідчують позитивні зміни за всіма досліджуваними показниками у 2016 році порівняно з 2015 роком у ПП «ЛАВ-Агро» та СФГ «Янтарь». На підставі цього можна зробити висновок про ефективність формування та реалізації кредитної політики у даних підприємствах.

Отже, формування та реалізація кредитної політики впливає на ефективність використання банківського кредиту, забезпечує належний рівень організації та управління залученими кредитами, що сприяє активізації кредитних відносин даних підприємств з комерційними банками.

Корнієнко Т.О.

викладач кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Економічна безпека є таким станом підприємства, в межах якого воно гнучко реагує на існуючі загрози та ризики для господарської діяльності на основі: ведення постійного моніторингу впливу дестабілізуючих чинників, забезпечення ефективного виконання поточних господарських завдань, виконання поточних зобов'язань та вирішення завдань розвитку.

Ключовим для забезпечення довгострокового функціонування підприємств є можливість досягнення визначених цілей розвитку, що неможливо здійснити при збитковості результатів господарської діяльності. У зв'язку з цим основними напрямками забезпечення стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є: підвищення конкурентоспроможності підприємства й продукції, що воно виробляє, та підвищення стійкості обсягів виробництва і доходів. При цьому підвищення конкурентоспроможності підприємств досягається за рахунок раціоналізації співвідношення між доходами та витратами, поглиблення маркетингу, підвищення рівня виробництва продукції з вищим рівнем доданої вартості. В ефективній реалізації зазначених та інших напрямів виключна роль належить інноваціям та

підвищенню інноваційного рівня виробництва [1].

Сучасні умови характеризуються посиленням процесів світової економічної глобалізації, відповідно важливим є підвищення можливостей підприємств у протистоянні в конкурентній боротьбі. При цьому слід зазначити, що мова йде не тільки про внутрішню, але й про зовнішню конкуренцію. Тому важливим є пошук можливостей модернізації виробництва та всіх складових економічної безпеки підприємств: операційної, інвестиційної, фінансової, кадрової, інформаційної та захисної.

Формування стану економічної безпеки сільськогосподарського підприємства доцільно здійснювати за алгоритмом, який є складовою його системи прийняття управлінських рішень. Даний алгоритм обґрунтовує порядок задіяння певного механізму забезпечення економічної безпеки, який реалізується у відповідь на фактичний вплив ризикових факторів через окрему функціональну складову економічної безпеки за певним цільовим напрямом.

Заради об'єктивності слід відзначити, що функціональних складових економічної безпеки в практичній діяльності налічується набагато більше. Але в результаті нашого узагальнення виділено саме цих шість наведених складових. Це означає необхідність інноваційного оновлення процесів виробництва сільськогосподарської продукції, організаційного порядку залучення та використання інвестицій, фінансового забезпечення господарської діяльності, підвищення рівня професіоналізму кадрів на всіх рівнях функціонування підприємства, розширення можливостей використання інформації та забезпечення ефективного захисту підприємства.

В умовах світової економічної глобалізації окремі вітчизняні підприємства вступають у конкурентну боротьбу з інтегрованими великими аграрними фірмами, потужність яких також формується внаслідок використання коштів державної підтримки. За таких умов дієве протистояння таким структурам можливе за рахунок поширення та урізноманітнення процесів інтеграції (горизонтальної, вертикальної, конгломеративної) для підвищення ефекту масштабу та рівня конкурентоспроможності підприємства та його продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках [2].

Загальна ефективність роботи та рівень його конкурентоспроможності залежить протягом тривалого періоду функціонування від досягнення стійких параметрів розвитку. В цьому відношенні важливим на рівні підприємств є опрацювання інструментарію прогнозування впливу зовнішніх чинників на підприємства, зміна загальної результативності виробництва та рівня економічної безпеки підприємств. У контексті зазначеного слід зосередити увагу на попередній підготовці сценаріїв розвитку підприємств, в яких враховуються різні варіанти зміни структурних параметрів підприємства у відповідь на можливу конфігурацію впливу чинників зовнішнього середовища. Стосовно галузі рослинництва маємо на увазі обґрунтування порядку варіювання структури посівних площ та визначення доцільності залучення додаткових одиниць техніки та обладнання для збирання, транспортування, переробки і зберігання вирощеної продукції. Наприклад, у разі очікуваного значного збільшення обсягів виробництва зерна більш доцільним буде

залучення додаткових одиниць техніки на умовах оренди, ніж купівля.

У випадку очікуваного суттєвого зменшення урожайності та обсягів виробництва, особливо кормових культур, для внутрішнього забезпечення оптимального функціонування галузі тваринництва важливим є прийняття рішення: або відносно зменшення чисельності поголів'я тварин, або трансформування структури посівних площ у бік зростання частки кормових культур за рахунок зменшення площ посівів товарних культур. За будь-яких умов прийняття певного рішення повинно виходити із місії та головних цілей підприємства. У певні роки, для збереження реалізації місії підприємства, доцільним є свідоме прийняття збитковості результатів роботи. І навіть при цьому слід вирішити питання з джерелами покриття збитковості [3].

На поточному етапі розвитку для підприємств важливим є підвищення активності у залученні коштів і використання фінансових можливостей державної підтримки. Відповідно до цього нами наголошується на потребі опрацювання на рівні кожного підприємства методичного підходу щодо підвищення його спроможності стати учасником програми державної підтримки на основі формування відповідного ділового статусу підприємства, рівня його матеріально-технічного забезпечення та інноваційного рівня виробництва, підвищення рівня інвестиційної привабливості, стабілізації результатів господарської діяльності та забезпечення стійкого стану економічної безпеки, підвищення професійної кваліфікації спеціалістів і менеджерів з підготовки конкурсних документів.

Література:

1. Ксенофонов М. М. Напрями підвищення рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах сучасних викликів їх розвитку : зб. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / за ред. Л. В. Синяєвої. Мелітополь : Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», – 2017. – № 3 (35). – С. 311-317.
2. Корнієнко Т. О. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства. / Т. О. Корнієнко // Економічний вісник: зб. наук. праць. Умань : ФОН Жовтий О. О., 2016. – Вип. 10. – С. 54–56.
3. Козловський А. В., Мазур Г. Ф. Сучасні заходи стимулювання розвитку агропромислового виробництва в Україні. / А. В. Козловський, Г. Ф. Мазур // Агросвіт. 2017. – № 8. – С. 12–18.

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ЗВ'ЯЗКІВ ПРЕДМЕТНОЇ ОБЛАСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЖКГ

Сучасний стан житлово-комунального господарства (ЖКГ), що є системою інститутів, які функціонують на ринках житлових і комунальних послуг, забезпечують процес соціалізації національної економіки [1, с. 13] та виконують виробничу, екологічну, регуляторну, урбанізаційно-регіональну функції, характеризується кризовими явищами, в тому числі зростанням кількості збиткових підприємств цієї галузі. Однією з причин, що зумовлює виникнення такої негативної тенденції є застарілість та недієвість існуючих підходів до управління ресурсним забезпеченням підприємств ЖКГ, що як зазначено в [2] являє собою сукупність фінансових, матеріальних, технологічних, трудових, інформаційних, інтелектуальних ресурсів і джерел їх формування, які задіяні для забезпечення життєдіяльності підприємства або можуть бути мобілізовані для використання його потенційних можливостей та переходу підприємства до якісно нового стану. Дефіцит фінансових ресурсів, які швидко можуть бути трансформовані у будь-який інший вид та являють собою джерело розвитку підприємств ЖКГ і кардинальних позитивних змін у їх діяльності, є однією з головних проблем ресурсного забезпечення. Окреслена проблема сьогодні є вкрай актуальною, що потребує розробки відповідної онтології предметної області фінансового забезпечення підприємств ЖКГ, яка формує загальне уявлення про об'єкт дослідження та фіксує категоріальний апарат концепції, являє собою сукупність термінів і взаємозалежних визначень, що відносяться до деякої предметної області й виконують нормативну функцію [3, 4].

Ю.Б. Іванов та А.А. Пилипенко зазначають, що модель онтології повинна містити як формальні елементи, так і їхнє змістовне тлумачення, отримати яке можливо лише на основі процедури структурування (створення формалізованого опису предметної області) й формування поля знань [4]. Таким чином, для розробки науково-методичних підходів щодо удосконалення фінансового забезпечення підприємств ЖКГ пропонується структурна модель предметної області дослідження, між елементами якої визначено наступні типи зв'язків: R1 – «ціле – частина», R2 – «фактор – результат», R3 – «частина – ціле», R4 – «ресурс – суб'єкт споживання», R5 – «суб'єкт управління – об'єкт управління», R6 – «система–процес» (рис.1).

Як видно з рис. 1, побудована структурна модель ланцюга зв'язків предметної області дослідження містить інформацію, що дозволяє робити висновки щодо особливостей фінансового забезпечення діяльності підприємств ЖКГ, спираючись на понятійний апарат, до складу якого, на думку автора,

повинні входити наступні поняття: фінансові ресурси, грошові потоки, контрагенти, житлово-комунальні послуги, стратегія, фінансовий механізм.

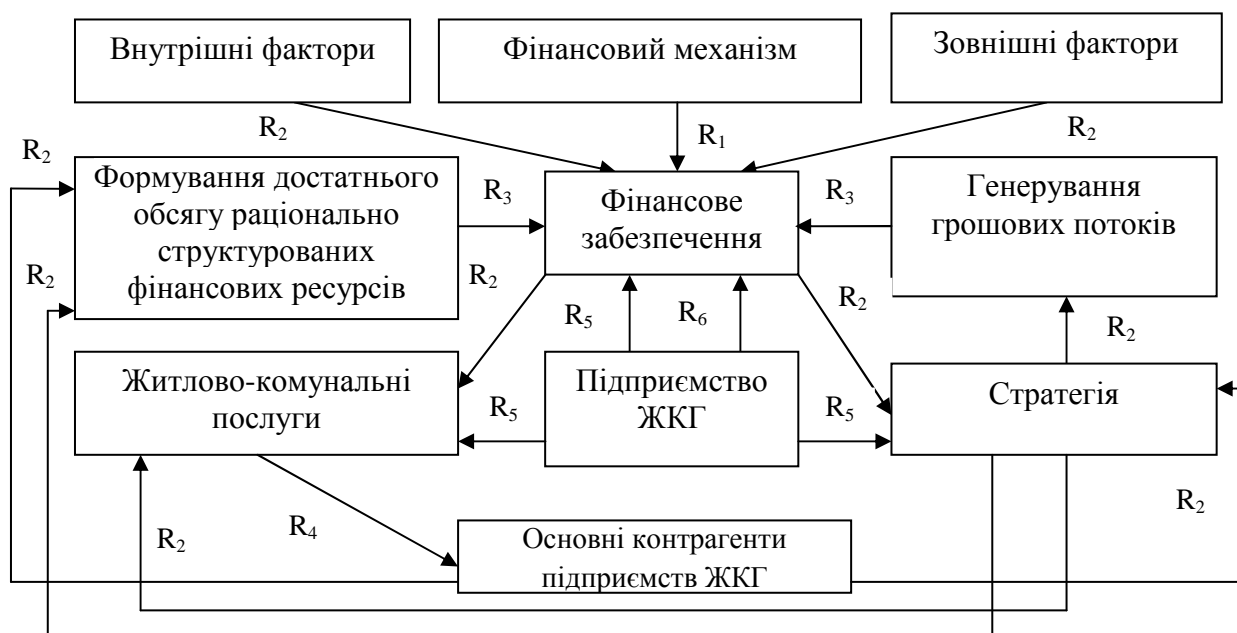

Рис. 1. - Структурна модель зв'язків предметної області фінансового забезпечення діяльності підприємств ЖКГ

Слід зазначити, що фінансове забезпечення характеризує зміст впливу фінансів на різні сторони розвитку суспільства, є основою функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта та однією із структурних підсистем його фінансового механізму, який В.М. Опарін розглядає як «сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства» [5, с. 57]. В свою чергу, фінансове забезпечення діяльності підприємства ЖКГ пропонується розглядати як процес формування достатніх за обсягом та раціональних за структурою фінансових ресурсів та генерування грошових потоків підприємства для підвищення його ефективного функціонування і реалізації соціальної функції, пов'язаної з безперервним наданням населенню, підприємствам різних галузей та організаціям якісних житлово-комунальних послуг. Використання процесного та структурного підходів до визначення даного поняття дозволяють окреслити окремі взаємозв'язки у моделі предметної області дослідження, а саме: відношення «система – процес» та «частина – ціле». У першому випадку мова йде про розуміння фінансового забезпечення як одного з процесів, що відбуваються у підприємстві ЖКГ як економічній системі. Взаємозв'язок системного та процесного підходів до управління підприємством обумовлений тим, що системна теорія спрямована на вивчення й аналіз властивостей системи, а процесна – зміну даних властивостей [6, с. 4]. У другому випадку зроблено акцент на складових фінансового забезпечення, а саме формуванні достатнього обсягу раціонально структурованих фінансових ресурсів та генеруванні грошових потоків. Виокремлення першої складової обумовлено тим, що досягнення оптимального співвідношення між власними та залученими

коштами та нарощення їх достатнього обсягу є підґрунтям для забезпечення безперервності його роботи та розвитку. В свою чергу, стан грошових потоків підприємства, що уособлюють рух грошових коштів у часі, безпосередньо визначає його можливості щодо відтворення капіталу, характеризує рівень ліквідності та дозволяє відстежувати зміни в структурі фінансових ресурсів. З іншої сторони, в межах предметної області дослідження фінансове забезпечення, стратегію, житлово-комунальні послуги (ЖКП) розглянуто як об'єкти управління для менеджменту підприємства.

У межах предметної області дослідження обов'язковим є представлення факторів впливу на фінансове забезпечення діяльності підприємств ЖКГ, що поділяються в залежності від середовища походження на внутрішні (енергомісткість та ресурсозатратність наявних технологій, частка умовно-постійних витрат у собівартості ЖКП та їх якість, рівень управління дебіторською заборгованістю та ін.) та зовнішні (купівельна спроможність населення та рівень платоспроможності підприємств-споживачів ЖКП, досконалість нормативно-правового забезпечення, податкова політика держави).

Слід зауважити, що у сучасних умовах розвитку житлово-комунального господарства використання стратегічно орієнтованого підходу до управління є вкрай необхідним для удосконалення фінансового забезпечення підприємств цієї галузі. Це пов'язано тим, що в процесі досягнення стратегічних цілей (незалежно від типу стратегії) відбувається рух грошових потоків, а в результаті їх досягнення – зміни у структурі фінансових ресурсів. В свою чергу забезпеченість фінансовими ресурсами та ефективність взаємодії з контрагентами підприємств ЖКГ (більшість з яких є споживачами їх послуг) впливають на результативність реалізації загальної стратегії, що в свою обумовлює зміну якості ЖКП. Взаємозв'язки між контрагентами, з якими у підприємств ЖКГ виникають різного характеру відносини, подано на рис. 2.

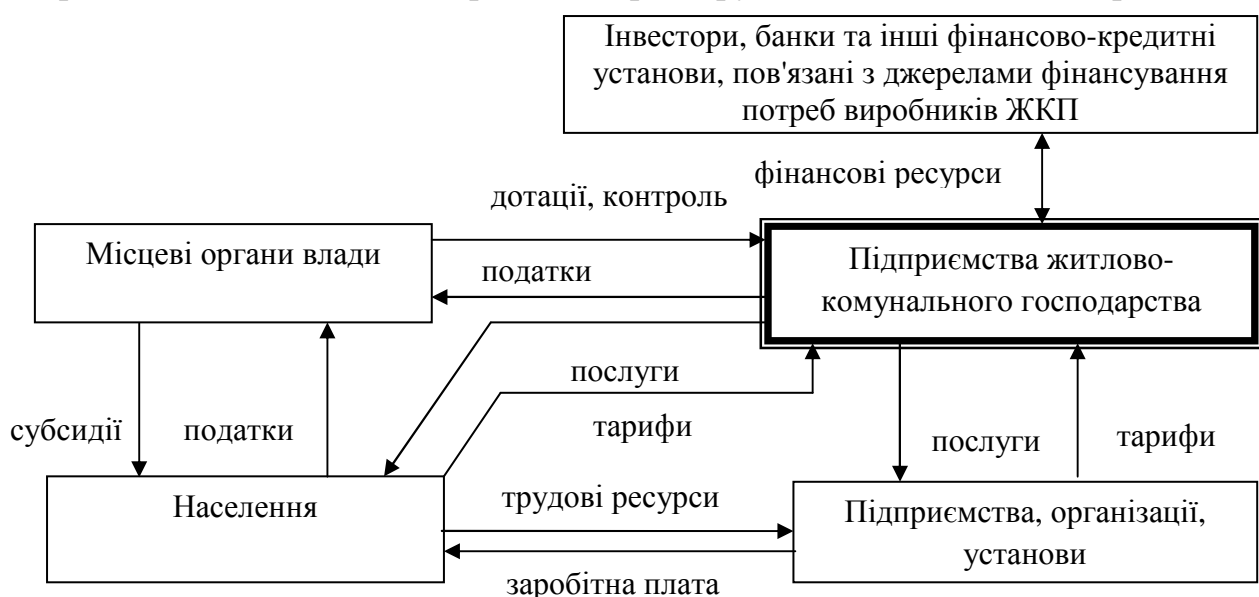

Рис. 2 - Існуючі взаємозв'язки між підприємствами ЖКГ та їх основними контрагентами

Як видно з рис. 2, до основних контрагентів підприємств ЖКГ відносяться: населення, підприємства (в тому числі й постачальники), організації, установи, що є споживачами ЖКП; місцеві органи влади, що здійснюють контроль за діяльністю підприємств житлово-комунального господарства, надають їм дотації й субсидії з місцевого бюджету, відповідають за затвердження тарифів на ЖКП; приватні інвестори, банки та інші фінансово-кредитні установи (лізингові, страхові компанії та ін.), що пов'язані з джерелами фінансування потреб виробників житлово-комунальних послуг.

В цілому, можна зробити висновок, що представлена модель онтології предметної області дослідження через структуризацію зв'язків між елементами дозволяє уточнювати та формулювати концептуальні положення щодо фінансового забезпечення підприємств ЖКГ, в тому числі: обґрунтування принципів формування фінансового забезпечення, що здійснюється через управління структурою капіталу та управління грошовими потоками; використання теорії зацікавлених сторін для регулювання взаємовідносин з його контрагентами; визначення стратегії фінансового забезпечення.

Література:

1. Бражнікова Л. М. Стратегічне управління фінансовою діяльністю підприємств ЖКГ: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.04 / Л. М. Бражнікова. – Маріуполь, 2011. – 36 с.
2. Масліченко О. М. Особливості ресурсного забезпечення розвитку підприємств / О. М. Масліченко // Зб. мат. III Міжнар. наук.-практ. конф. «Економіка підприємства: теорія та практика». – К. : КНЕУ, 2010. – С. 90–92.
3. Клещев А. С., Артемьева И. Л. Математические модели онтологий предметных областей // Информационные процессы и системы. – 2001. – № 2. – С. 20–27.
4. Іванов Ю. Б. Концепція та онтологія предметної області управління інтеграційним розвитком підприємства / Ю. Б. Іванов, А. А. Пилипенко // Економіка промисловості. – 2006. – № 1. – С. 162–171.
5. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : [навч. посіб.] / В. М. Опарін. – [2-ге вид. доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
6. Безгін К. С. Порівняльний аналіз процесного та функціонального підходів до управління підприємством / К. С. Безгін, І. В. Гришина // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2. – С. 3–7.

Kravchenko Viktoriya

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Central Ukrainian National Technical University
Kropivnitsky, Ukraine

STATE OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

The crisis in the banking system of Ukraine began in 2008-2009. Problems of the banking system have gradually led to a systemic banking crisis of 2014-2016. Liquidation of the bank became inevitable because of risky activity and deterioration of its financial indicators, money laundering and fraudulent operations in order to

improve the quality of the loan portfolio.

During 2014-2017, the Ukrainian banking system changed significantly. Liquidation of banks in Ukraine has reached impressive proportions. During the first two years - 2014-2016 - 90 banks were found insolvent. And their assets are about one third of the assets of the entire banking system. In 2015, from 158 banks remained in the market 117. In 2016, the liquidation of banks continued - and they remained 96. At the beginning of summer 2017, there were only 90 banks functioning, of which 38 were foreign capital [1].

The state spent 4.4% of GDP on financing of the fund guaranteeing deposits of individuals for timely payments to insolvent banks. In addition, 2.5% of GDP went to refinancing banks that subsequently became bankrupt.

In addition to the state, enterprises and institutions whose funds were kept in recognized insolvent banks, as well as individuals with deposits exceeding the guaranteed amount of state, suffered significant financial losses. The total amount of such funds is 16% of GDP in the corresponding years. In general, liquidated Ukrainian banks led to economic losses of 38% of GDP.

The main reasons for the bankruptcy of commercial banks are the refusal of both physical and corporate borrowers to pay their debts and illegally hide property that is a pledge in a bank.

In the first quarter of 2018, banks actively provided loans to the population and the corporate sector. According to the NBU, the volume of loans to individuals has grown by 5.6% to UAH 83.8 billion, or more than 37% in Q1 2018. The most active consumer loans in January-March were provided by state banks and banks with private Ukrainian capital.

However, in banks with a state share, the share of problem loans in the total loan portfolio is from 35 to 66.9%, tabl. 1, [2].

Table 1 - Financial indicators of banks with a state share in the first quarter of 2018

№	Bank	Net assets, UAH million	Instant liquidity,%	Problem loans,%
1	UkrExImBank	159468.3	3.7	38.9
2	Savings Bank	226960.0	5.3	35.3
3	Privatbank	256099.5	8.6	66.9
4	UkrGasBank	74442.9	6.4	13.5

Each bank may have problems with non-repayment of loans in its portfolio, but a large percentage of overdue loans leads to a reduction in trust in the bank by depositors and shareholders, solvency and liquidity problems, and a deterioration in the reputation of the bank.

In addition, banks have additional costs associated with the requirements for repayment of credit, part of the assets of the bank is frozen in the form of unproductive. Such losses in their size can far exceed direct losses from an unpaid loan.

The main causes of bankruptcy of banks [3].

The unstable economic situation, which led to a serious deterioration in the quality of the assets of banks: a reduction in GDP, a sharp devaluation of the hryvnia

and high inflation, the loss of part of the country, which affected the increase in outstanding debt both for corporate borrowers and for the population.

Decrease of deposit replenishment and crisis of confidence in the banking system.

Not a transparent ownership structure of banks, which became the basis for the NBU to withdraw from the market even of solvent banks.

Withdrawal of assets from operating banks - taking of banks to bankruptcy by translation from their balances of "healthy" assets on accounts in other financial institutions.

Bank shareholders refuse to capitalize their institution: almost all banks were in need of additional capital, but not all of their owners had the opportunity or desire to invest in the bank.

Self-liquidation of the bank. In 2016, the NBU simplified the procedure for bank liquidation on the initiative of owners, where small banks took advantage.

Illegally hide property that is a pledge in a bank.

In general, we can draw conclusions - the formation of the banking system was chaotic, without a special program for reforming the banking sector. In the end, this has led to a catastrophic loss of confidence in the Ukrainian banking sector, both within the state and externally.

References:

1. Cleaning of the banking system – 2018 [Electronic resource]: Materials: MIND UA/ - Access mode: <https://mind.ua/tags/284-ochishchennya-bankivskoyi-sistemi>. [in Ukrainian].

2. Rating of banks: how did the financial institutions feel in the first quarter of 2018 [Electronic resource]: Materials: MIND UA/ - Access mode: <https://mind.ua/publications/20184781-rejting-bankiv-yak-pochuvalisya-finustanovi-v-i-kvartali-2018-roku>. [in Ukrainian].

3. Why do banks bankrupt when the reason - not in the NBU and not in the owner [Electronic resource]: Bankruptcy & Liquidation in Ukraine/ - Access mode: <http://bankruptcy-ua.com/articles/4585>. [in Ukrainian].

Кравченко С.І.

к.е.н., доц., PhD (economics)

Інститут розвитку міжнародної співпраці

Познань, Польща

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЗМІНИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УКЛАДІВ

Дієвим інструментом розвитку постіндустріальних суспільств та основою прогресивних зрушень в економіці, все більшою мірою, стає ефективне функціонування системи “наука-освіта-бізнес-держава-суспільство”. При цьому саме продукування знань, їх накопичення та успішне практичне використання є

потужною рушійною силою розвитку багатьох країн на міжнародних ринках. Таким чином у сучасному суспільстві, що фактично стикається з постійним перехідним станом від одного технологічного укладу до іншого, визначальним чинником сталого соціально-економічного розвитку стає ефективність використання інтелектуального капіталу.

Дослідженню різних аспектів розвитку інтелектуального капіталу присвячено роботи багатьох вчених, таких як Б. Арк [1], Т. Гілфасон [2], П. Друкер [3], Ф. Фукуяма [4] та інші. Крім того, питання щодо інтелектуального капіталу проробляються міжнародними та національними управлінськими інституціями, а також окремими підприємствами. Проте аналіз поточного стану управління інтелектуальним капіталом свідчить, що в більшості своїй цей процес розвивається на основі емпіричного досвіду. Тому питання інтелектуалізації економіки потребує на узагальнення та критичний перегляд наявних в світі й Україні надбань.

Важливими показниками стану інтелектуального капіталу є обсяги витрат на дослідження та їх структура, відомості про рівень освіти населення, тощо. Слід зауважити, що в світі відбувається майже безперервне збільшення цих індикаторів. Хоча остання світова фінансова криза спричинила певний негативний вплив на ці показники, представляється справедливим стверджувати, що характер і темпи інтелектуального розвитку економіки світу в цілому зберігаються незмінними [5]. Це свідчить, що навіть в умовах скорочення обсягів коштів на науково-дослідницькі проекти, відповідна діяльність має високий ступінь пріоритету з точки зору керівництва держави. В результаті національними й міжнародними інституціями узагальнюється і розвивається досвід численних науковців і практиків і створюються фундаментальні стратегії управління ефективністю інтелектуального капіталу.

Природним результатом описаних процесів є зростання інтересу до розвитку інтелектуального капіталу і з боку підприємств. Тобто відбувається збільшення ролі бізнесу в науково-технологічному розвитку світу [6]. При цьому, перевищення темпів зростання фінансування за рахунок бізнесу над темпами зростання державних асигнувань свідчить, що такі вкладення є не тільки достатньо рентабельними, а й достатньо швидко окупаються, бо в іншому випадку вони були б надто ненадійними, і їх зростання можна було б забезпечити тільки за рахунок державного сектору.

Значні інвестиції в науково-дослідні проекти з боку держави та бізнесу є важливим підґрунтям розвитку практик управління ефективністю інтелектуального капіталу в окремих компаніях. Так, «Apple», «Google», «Hewlett-Packard», «IBM», «Toyota Motor», «General Electric», «LG» та інші активно розробляють теоретичні основи і впроваджують технології управління ефективністю інтелектуального капіталу підприємства. В результаті в публікаціях з'являються і отримують активне обговорення численні успішні спроби реалізації окремих проектів. Однак, нажаль, їх максимальна адаптованість до особливостей фірми-виконавця в більшості випадків не дає змоги широко використовувати її для інших підприємств в подібних ситуаціях.

Тим не менш, управління ефективністю інтелектуального капіталу в світі

є достатньо добре розвинутим, аби забезпечувати стійкі позитивні тенденції в динаміці результатів використання інтелектуального капіталу країн і окремих підприємств. Так, наочним свідомством успішності управління є зростання обсягів інтелектуальної власності, що офіційно реєструється патентними установами світу. За даними Світової організації інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WIPO), на протязі XX-XXI сторіч загальний обсяг реєстрації інтелектуальної власності поступово збільшується [7], при цьому динаміка інтелектуальної власності в цілому підкорюється циклам економічної активності, і певні спади кількості нових патентів співпадають у часі з економічними спадами. Однак в цілому кількість патентів з часом зростає.

Зростання кількості об'єктів інтелектуальної власності стає можливим, серед іншого, завдяки зростанню кількості високоосвічених працівників. Особливо слід підкреслити той факт, що кількість осіб з вищою освітою зростає як у країнах, де фінансування освітньої діяльності бере на себе переважно держава (провідні країни Євросоюзу), так і там, де інвестиції в освіту здебільшого здійснює сам працівник (наприклад, США). Спроможність економіки надати роботу все більшій кількості спеціалістів з вищою освітою є непрямым свідомством зростання ролі інтелектуального капіталу.

Відзначені тенденції розвитку економіки знань в розвинутих країнах є результатом прискіпливої уваги до процесів інтелектуалізації економіки. Це свідчить, з одного боку, про збільшення ролі інтелектуального капіталу, а з іншого – про все більше визнання виключної важливості свідомого управління ефективністю інтелектуального капіталу. В результаті, по-перше, створюються умови для більш повного використання інтелектуального капіталу підприємствами, а по-друге, - відбувається активізація інтелектуальної діяльності в суспільстві і залучення все більшої кількості суб'єктів господарювання до процесів інтелектуалізації економіки.

Через низку об'єктивних причин рівень розвитку теорій, методів і технологій інтелектуалізації економіки України на сьогоднішній день не відповідає загальносвітовому. Відповідні процеси відбуваються більш повільно, а подекуди мають місце й негативні тенденції. Так, наприклад, питома вага витрат на наукові та науково-технічні роботи у ВВП України є вкрай низькою, у рази меншою від мінімальних 3-х відсотків, задекларованих у Європейському Союзі [8]. Хоча сьогодні Україна має значно нижчий інноваційний потенціал, ніж європейські країни, і відсоток витрат на науку у ВВП в нашій країні мав би бути більшим, ніж у Євросоюзі.

Певні відмінності між Україною та розвинутими країнами існують у динаміці структури фінансування досліджень. Так в Україні значну роль відіграють іноземні інвестиції в дослідження і розробки. Це може свідчити про те, що вітчизняна науково-дослідницька активність в меншій мірі, ніж у інших країн, відповідає потребам національного споживача. З одного боку, до цього призводить відірваність науки від бізнесу, що спричиняє формування програм наукового розвитку у відриві від реальних потреб виробництва і сфери послуг. З іншого - формуванню такої ситуації сприяє низька інноваційна активність

вітчизняних підприємств, які, в результаті низки причин, не перед'являють платоспроможного попиту на дослідження і розробки.

В сукупності вищенаведене свідчить про те, що хоча в Україні витрачаються певні ресурси на створення інтелектуального капіталу, його ефективність не зростає з необхідною для сучасного стану світової економіки швидкістю. В той час, коли провідні країни світу розробляють і впроваджують методи й прийоми управління ефективністю інтелектуального капіталу, Україна здебільшого залишається осторонь від цих процесів, в результаті чого інвестовані в інтелектуальну активність кошти не дають належної віддачі. В результаті відбувається затримання України в ролі індустріальної держави з переважно сировинною структурою експорту. Така ситуація не може бути охарактеризована як задовільна, і для покращення міжнародного статусу України необхідно вжити термінових заходів, спрямованих, в тому числі, на розвиток освітньої та науково-технічної складової економіки, підвищення інноваційної активності та удосконалення управління ефективністю інтелектуального капіталу.

References:

1. Ark, B., Makhoni, O. & Timmer, M. (2009). Otstavanie Evropy ot SSHA po rostu proizvoditelnosti tendentsii i prichiny [Europe's lagging behind the US on productivity growth: trends and causes]. *Ekonomicheskii zhurnal Vysshei shkoly ekonomiki - Economic Journal of the Higher School of Economics*, vol.1, pp. 35-57.
2. Giltason, T. (2008). Mirovaia ekonomika prirodnikh resursov i ekonomicheskii rost [World economy of natural resources and economic growth]. *Ekonomicheskii zhurnal Vysshei shkoly ekonomiki - Economic Journal of the Higher School of Economics*, vol. 2, pp. 201-216.
3. Druker, P. (2007). *Zadachi menedzhmenta v XXI veke [The tasks of management in the XXI century]*, Moscow, Williams.
4. Fukuiama, F. (2003). *Velikii razryv [The Great Gap]*, Moscow, AST.
5. Kornieva, O.V., & Kravchenko, S.I. (2009). Henezys kharakteru vplyvu intelektualnoho kapitalu na efektyvnist diialnosti subiektiv hospodariuvannia [Genesis of the nature of the influence of intellectual capital on the efficiency of business entities]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky: zb. nauk. prats*, vol. 20, pp. 68-75.
6. Akulich, M. (2009). *Otsenka stoimosti biznesa [Business valuation]*, SPb, Piter.
7. Patent applications by patent office by resident and non-resident (2011). [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/patents/>.
8. Kravchenko, S. (2017). Scientific and educational complex of the economy as a basis for sustainable development. *Economic Transformation in Ukraine: Comparative Analysis & European Experience*. P. Glowski, O. Kvilinskyi (Ed.), Warsaw: Consilium Sp. Z o.o.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФУНКЦІЇ ОБЛІКУ З ІНШИМИ ФУНКЦІЯМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У дослідженні управлінських аспектів обліку і розв'язанні методологічних проблем його взаємодії з функціями планування, контролю, економічного аналізу істотне значення має розгляд загального циклу управління економікою підприємства – його змісту, сфери застосування, взаємозв'язку між функціями та об'єктами управління [1, с. 6]. Крім того, надзвичайно важливо з'ясувати такі питання: є облік самостійною чи загальною функцією управління, чи можна розглядати його з двох боків – як функцію управління і як інформаційну систему. Відповіді на ці питання мають важливе теоретичне та методологічне значення.

У теорії управління ще не досягнуто єдиної думки про склад функцій. Основним недоліком існуючих визначень функцій управління є виділення серед них специфічних функцій, часто занадто деталізованих, які, в решті решт, підмінюють одна одну.

Деякими авторами виділяється функція координації та регулювання. Ми вважаємо, що функція координації фактично підмінює таку функцію управління як організація. Організація – це така функція управління, в межах якої здійснюється розподіл робіт між окремими працівниками та їх групами й узгодження їх діяльності. Керівник підприємства усуває невизначеність, безладдя, плутанину, забезпечує погодженість, оптимальну гармонічність та ефективність управління, тобто координує таким чином діяльність. Але вже це здійснюється в рамках такої функції управління як організація. А враховуючи той факт, що організація має розглядатись як система, то вона має здатність до самонастроювання, самовдосконалення з урахуванням вимог внутрішнього та зовнішнього середовища. Отже, створення підприємства та координація його роботи – складові функції організації, а тому виділяти окрему функцію управління для усунення недоліків іншої функції управління є недоречним.

Щодо функції регулювання, то вона дійсно має розглядатись як окрема функція управління. Саме за допомогою функції регулювання здійснюється заходи щодо усунення відхилень функціонування системи від заданих параметрів [2, с. 45-46].

Немає єдності і щодо належності обліку до функцій управління. Висловлюють думки про виділення обліку в самостійну функцію, об'єднання його з контролем; необґрунтованість введення обліку до загальних функцій управління, хоча факт його участі в управлінському циклі визнають; визначення його як найважливішої складової частини інформаційної системи; тлумачення його як найголовнішої функції управління; про пріоритет функції обліку в гарантуванні економічної безпеки.

На перший погляд, не мають значення як недооцінка обліку в різних класифікаціях, так і перебільшення його ролі в управлінні виробництвом. Облік міцно займає своє місце в управлінському процесі незалежно від того, на яких позиціях стоять дослідники. Проте визначення його місця в теоретичному аспекті важливе для повного й чіткого опису функції обліку під кутом зору вимог управління, відмежування завдань обліку від завдань, притаманних іншим функціям; у методологічному – для розроблення концепцій, що визначають розвиток обліку з точки зору інтересів і вимог розвитку всієї системи управління виробництвом.

Проблема розмежування в теорії функцій обліку і контролю відома здавна. Прихильники їх поєднання висловили наступні обґрунтування: контрольна функція належить таким елементам бухгалтерського обліку, як документація, калькулювання, рахунки, інвентаризація; контрольну функцію здійснюють бухгалтери в процесі обліку і подальшого використання його даних. Але, на наш погляд, доволі суперечливим є виявлення власне контрольних функцій у способах документування, калькулювання й відображення на рахунках господарських процесів. Облік не поглинає функцію контролю. Функції контролю завжди передують функції обліку. Ці дві функції органічно пов'язані й чітко взаємодіють як одна з одною, так і з іншими функціями управлінського циклу. Але й функція контролю не поглинає функцію обліку. І всі ці міркування, висловлені щодо спроб нівелювати розбіжності в методах обліку і контролю, можуть бути доказом того, що облік як сукупність способів економічного моделювання стану об'єкта, котрим управляють, займає в управлінському циклі самостійне стосовно контролю та інших функцій місце.

Також не можна вважати, що облік поєднує в собі функції економічного аналізу, регулювання, планування. Можна лише стверджувати, що діяльність бухгалтерії є багатофункціональною, проте дана обставина ніяк не змінює змісту кожної функції управління.

Тенденція виконання в бухгалтерії всієї сукупності функцій управління пов'язана з об'єктивною необхідністю їх інтеграції, хоча форма реалізації плідної ідеї організаційного зосередження функцій через систему управлінського обліку має як прихильників, так і супротивників. Проте зосередження сукупності управлінських функцій в бухгалтерії не означає, що кожна окрема функція управління втрачає зміст, призначення, метод і т.ін.. Специфічні характеристики функцій та організаційні рішення щодо визначення центрів їх виконання – цілком різні. Можливості впровадження оперативно-бухгалтерського методу обліку запасів та прогресивних методик розподілу транспортно-заготівельних витрат абсолютно не залежать від того, перебувають бухгалтери у структурних підрозділах підприємств чи зосереджені в головній бухгалтерії [3, с. 221].

Дані бухгалтерської звітності використовують для аналізу, планування, контролю та регулювання на всіх без винятку рівнях управління промисловістю. Тому облік не можна виводити з циклічного процесу управління будь-якою економічною системою навіть на стадії теоретичного

аналізу. Він – одна з основних функцій управління, що створює інформаційні можливості, необхідні для виконання функцій контролю, аналізу, планування, регулювання, для життєдіяльності управлінського циклу. Цим і визначено його місце й значення у системі управління економікою підприємства.

Не викликає сумніву той факт, що облік, планування та контроль у деякій мірі пов'язані з аналізом. Але характер і глибина проникнення в об'єкт цих функцій різна. Так, планування передбачає кількісні характеристики діяльності підприємства як економічної системи; функція аналізу ж розглядає дані характеристики у взаємозв'язку, визначає тенденції розвитку, фактори впливу тощо. Саме з цієї причини аналіз та планування мають розглядатись як окремі функції управління [2, с. 46].

Функція стимулювання теж базована на обліковій інформації, що посилює значущість обліку в загальному циклі управління всіма без винятку об'єктами. Діючи за цією логікою, система управління цілеспрямовано впливає на об'єкт за допомогою функцій, взаємозв'язок яких утворює замкнений цикл управління: економічний аналіз – планування – облік – контроль – регулювання – стимулювання – економічний аналіз – планування і так далі [1, с. 6-8].

Функції управління представлено на рис. 1.

Рис. 1 - Функції у циклічному процесі управління

В управлінні економікою промислового підприємства нема взаємодії функцій взагалі, є взаємодія функцій економічного аналізу, планування, обліку, контролю, регулювання стосовно засобів праці, предметів праці, трудових ресурсів, виробництва, збуту, грошових ресурсів; немає управлінського циклу взагалі, є цикл управління конкретними об'єктами. Чітке розуміння цього може бути відправною точкою у розв'язанні проблеми взаємодії обліку з іншими функціями управління в цілому та процесом матеріального забезпечення, зокрема.

Розгляд функцій управління та встановлення взаємозв'язку між ними дає змогу розглядати управлінський цикл щодо однієї з частин цілісного об'єкта управління – підсистеми матеріального забезпечення. Виявлення місце обліку в управлінні цим об'єктом, виділення проблем і визначення основних напрямків

розвитку обліку з точки зору його взаємодії з іншими функціями управління на цій конкретній ділянці сукупного економічного процесу діяльності підприємства дозволяють удосконалити існуючі методики управління процесом матеріального забезпечення – ці питання становлять зміст наших подальших досліджень.

Література:

1. Валуев Б.И. Проблемы развития учета в промышленности. – М.: Финансы и статистика, 1984. – 215 с.
2. Внутрішній контроль процесів матеріального забезпечення в системі управління підприємством : [монографія] / Т.В. Фоміна, О.Б. Пугаченко; за заг.редакцією Г.М. Давидова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 200 с.
3. Пугаченко О.Б. Організаційні проблеми та можливості поглиблення взаємозв'язку функції обліку з іншими функціями управління процесами сфери матеріального забезпечення / О.Б. Пугаченко // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – № 3 (53). – Ч. 2. – С. 218-222

Лупенко Я.С.

магістрант

Смірнова Н.В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Сучасний стан розвитку економіки України, активізація євроінтеграційних процесів і розвиток міжнародного співробітництва потребують удосконалення системи бухгалтерського обліку та звітності в органах державного сектора економіки, вагома частка в структурі яких належить бюджетним установам. Необхідність створення прозорої та зрозумілої системи управління фінансовими ресурсами держави зумовлює потребу використання нових принципів, форм і методів управління в бюджетній сфері, що, у свою чергу, підвищує вимоги до об'єктивності інформації, головним джерелом якої є бухгалтерський облік.

Процес трансформації бухгалтерського обліку в бюджетних установах в умовах переходу з 1 січня 2015 р. на облік згідно Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, залишив після себе велику кількість проблемних питань, серед яких на сьогодні найпоширенішою, з нашої точки зору, є проблема формування облікової політики бюджетними установами.

Бутинець Ф.Ф. відмічає, що облікова політика – це не просто сукупність

способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, яка дає змогу використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя [2, с. 51].

Аналізуючи публікації П. Житного, М. Пушкаря, Н. Шпанковської [3, 5, 6], можна звернути увагу на те, що облікову політику вони розглядають не просто як вибір форми ведення обліку, а й у спрощеному вигляді, тобто вона стає методом управління обліковим процесом, а в більш широкому розумінні – одним із методів управління діяльністю суб'єкта господарювання.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [1].

Основними складовими облікової політики бюджетної установи є: соціальний аспект, який полягає у забезпеченні єдності даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності для надання інформації користувачам; економічний та юридичний, які складають основу формування облікової політики і характеризують оптимальне забезпечення інформацією для управління та використанні нормативних актів при вирішенні конфліктних питань; інформаційний та психологічний аспекти направлені на забезпечення інформацією всіх рівнів управління та побудову моделей прийняття рішень. Поряд з зазначеними аспектами облікової політики бюджетної установи, є доцільним виділити ще й людський фактор, який би передбачав використання свободи дій в питаннях організації обліку для створення дієвої системи бухгалтерського обліку на місцях, яка забезпечить дотримання інтересів розпорядника коштів.

Для забезпечення достовірності облікової інформації і складання якісної звітності установа обирає облікову політику, тобто складається наказ (розпорядження) про облікову політику.

Основна мета облікової політики – встановити найвигідніші конкретній установі методи обліку для якісного кошторисного планування і складання звітності. Виходячи з наведеної мети, завданнями облікової політики в процесі організації бухгалтерського обліку бюджетної установи є:

- закріплення базових принципів організації та ведення бухгалтерського обліку, планування діяльності бюджетної установи;
- своєчасне попередження негативних явищ у фінансово-господарській діяльності;
- виявлення й ефективне використання внутрішньогосподарських резервів;
- контроль за наявністю та рухом як бюджетних, так і позабюджетних засобів, їх цільовим призначенням та раціональним використанням.

Облікова політика бюджетних установ повинна включати такі виміри, як методичний, на якому здійснюється вибір системи певних способів та прийомів, в основі яких лежать документування, інвентаризація, використання синтетичних та аналітичних рахунків, застосування методу подвійного запису, оцінка, відображення в бухгалтерському балансі та звітності; технічний, що

включає вибір форм бухгалтерського обліку, а саме вибір способу обробки облікових даних, розробка переліку і форм облікових регістрів. Та організаційний, який передбачає визначення структури бухгалтерії та розподіл обов'язків між її працівниками тощо.

На жаль, в сучасних умовах діяльності бюджетної установи керівники не приділяють належної уваги процесу формування облікової політики, що призводить до похибок в показниках фінансової звітності. Тому, одне з головних завдань для керівників бюджетних установ України - створення належної облікової політики, яка б дозволяла формувати об'єктивну та правдиву інформацію про фінансовий стан, використання коштів та результати виконання кошторису. Керівництво також повинно здійснювати постійний контроль за здійсненням облікової політики в установі, проводити моніторинг змін у законодавчій базі та удосконалювати її в умовах інформаційного розвитку.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (в редакції від 11.06.2017) // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку // Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська; за ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця. – [4-е вид., доп. і перероб.]. – Житомир: ПП “Рута”, 2006. – 50-55 с.
3. Житний П. Організаційно методологічні засади формування облікової політики підприємства / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006,- № 3,- С. 3-10.
4. Кадобна І.В. Порядок та принципи формування облікової політики установ державного сектору економіки / І.В. Кадобна // Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – С. 123-126.
5. Пушкар М. Вимоги до формування облікової політики / М. Пушкар // Становлення облікової політики в Україні: тези доп. Всеукр. наук. конф. 18-19 травня 2007 р. - Тернопіль: Економ, думка, 2007 - С. 181- 182.
6. Шпанковська Н. Місце облікової політики підприємства в системі фінансового менеджменту / Н. Шпанковська, С. Мушнікова, Н. Котенко // Становлення облікової політики в Україні: тези доп. Всеукр. наук конф. 18-19 травня 2007 р. - Тернопіль: Економ, думка, 2007. - С. 228-230.

Мажара В. А.

к.т.н., доцент кафедри технологій машинобудування

Москаленко В. М.

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

САНАЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ТА САНАЦІЙНИЙ АУДИТ ПІДПРИЄМСТВА

Головним критерієм прийняття рішення щодо санації чи ліквідації підприємства є його санаційна спроможність. Водночас кінцевою метою фінансової санації суб'єкта господарювання є забезпечення його життєдіяльності у довгостроковому періоді.

Отже, санаційна спроможність визначається здатністю підприємства до виживання.

Санаційна спроможність - це наявність у підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, фінансових, організаційно-технічних і правових можливостей, які визначають його здатність до успішного проведення фінансової санації. До загальних передумов санаційної спроможності відносять стійкі позиції підприємства на ринку, конкурентні переваги, виробничий і кадровий потенціал, наявність реальної та дієвої санаційної концепції. [2, 3]

Санаційно-спроможним підприємство буде тоді, коли продисконтована очікувана вартість майбутніх активів (за умови успішної санації) перевищуватиме вартість його ліквідаційної маси перед проведенням санації. Санаційну спроможність підприємства визначають при проведенні санаційного аудиту. Санаційний аудит займає особливе місце в системі аудиторської діяльності, оскільки він пов'язаний з реалізацією методів антикризового управління підприємством. До санаційного аудиту вдаються тоді, коли суб'єкт господарювання має незадовільний фінансовий стан та йому загрожує банкрутство.

Зовнішнім замовникам аудиту потрібна обґрунтована інформація, яка має підтвердити, що: дані про фінансово-майновий стан боржника є достовірними і повними; підприємство є санаційно-спроможним; план санації є реальним; вибрано найраціональніший із можливих варіантів розвитку підприємства [3].

Отже, санаційний аудит - це форма аудиту, яка проводиться на підприємствах, що перебувають у стані фінансової нестабільності або кризи. Крім проведення аудиту фінансової звітності, санаційний аудит повинен відповісти на питання щодо доцільності проведення санації підприємства або оцінити санаційні можливості цього суб'єкта господарської діяльності.

Основною метою санаційного аудиту є виявлення негативних аспектів у діяльності підприємства та оцінювання здатності щодо їх подолання. Під час санаційного аудиту з метою визначення санаційної спроможності підприємства вирішують такі завдання:

- аналізується фінансовий стан і господарська діяльність підприємства;

- визначається глибина, причини та можливості подолання кризи;
- проводиться дослідження розробленої санаційної концепції боржника: оцінюється ймовірність реалізації санаційної концепції;
- приймається рішення щодо майбутньої долі підприємства - санації або ліквідації.

Санаційний аудит проводять зовнішні аудитори в тісній співпраці з внутрішніми службами підприємства.

У правовому та економічному планах аудитор повинен бути повністю незалежним як від підприємства, яке він перевіряє, так і від замовника аудиторського висновку.

Загалом санаційний аудит складається з таких етапів:

- 1) ідентифікація даних;
- 2) експертиза;
- 3) висновки;
- 4) вироблення рекомендацій.

Особлива увага надається аналізу грошових потоків, оскільки наявність грошових коштів найефективніше вирішує проблеми платоспроможності підприємства.

Для оцінки грошових потоків потрібно враховувати не тільки кошти, отримані підприємством у вигляді прибутку, але і кошти, віднесені на амортизацію необігових активів. Для оцінки прибутковості та проведення трендового аналізу цього показника ефективності роботи підприємства рекомендується розрахувати фінансові коефіцієнти: прибутковість загалом і прибутковість активів, а також рентабельність продажів, рентабельність основної діяльності та ін.

Важливу роль відіграє вплив зовнішнього середовища на реалізацію плану фінансового оздоровлення. Для виявлення впливу постачальників сировини, матеріалів і комплектуючих, а також споживачів продукції на стійку роботу підприємства потрібно дослідити наявність основних контрагентів, їх позиції на ринку, політику відносно певного підприємства та ін. Унаслідок їх політики, а також у результаті дій менеджменту можливі порушення нормальної операційної діяльності підприємства, пов'язані, зокрема, із завищенням закупівельних цін на сировину, матеріали і комплектуючі, і зниження цін реалізованої продукції. Експертиза повинна встановити відхилення від нормальної закупівельної і збутової політики та причини їх виникнення. Доцільно оцінити обсяг і фінансовий еквівалент додаткових втрат, до яких призводять такі порушення.

Необхідно також встановити ефективність маркетингової політики підприємства, визначити наявність розроблень прогнозів обсягів і структури збуту, оцінок менеджменту підприємства, конкурентоспроможності його товарів, робіт і послуг та визначити адекватність подібних прогнозів й оцінок.

Менеджмент повинен представити програми життєвого циклу продукції (товарів, робіт і послуг), інноваційних заходів, мета яких полягає в зміні та покращенні асортименту й якості продукції.

Загальний аналіз причин погіршення платоспроможності або

неспроможності підприємства, який повинен бути представлений у плані санації, аналізується аудитором; він дає оцінку не тільки основним висновкам, викладеним у цьому плані, але і методам виявлення причин кризової ситуації. У цьому ж висновку аудитор аналізує переваги та недоліки виробничого механізму й апарату управління підприємства, розглядає відповідність санаційної концепції виявленим факторам, що викликали кризу ліквідності. В іноземній практиці співвідношення сильних і слабких позицій підприємства, його можливості та супутні ризики часто служать основою висновку про ефективність діяльності підприємства [4].

Згідно з цим підходом, у санаційному плані повинні бути розроблені пропозиції про послаблення впливу слабких і посилення сильних моментів у позиції підприємства, методи нейтралізації ризиків і ефективне використання наявних можливостей.

Тому результатом експертної оцінки плану санації є відповідність обговорюваних санаційних заходів програмам реалізації цих цілей. В експертній оцінці плану санації аудитор повинен спиратися на думку менеджменту підприємства і керівництва служби зовнішнього сенатора, якщо останній ініціював процедуру санації.

Література:

1. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>;
2. Управління фінансовою санацією підприємства: навчальний посібник. / І.М. Зеліско. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2015. – 90-93 С.
3. Терещенко О. О. Фінансова санація і банкрутство підприємств. – Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2000.;
4. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навчальний посібник / О. М. Полінкевич, В. П. Лещук. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 416 с.

Мельник Т.А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах досить актуальним є питання реформування системи пенсійного забезпечення в Україні, яке є основною складовою системи соціального захисту населення й охоплює велику кількість громадян. Тому необхідно приділити більше уваги проведенню реформи у сфері пенсійного забезпечення в Україні.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності проведення пенсійної

реформи, основною метою якої є забезпечення достойного рівня пенсій громадянам, які впродовж свого трудового життя сплачували пенсійні внески та не приховували своїх доходів.

Рівень пенсійного забезпечення залежить від стану національної економіки та державного регулювання соціальних процесів. З розвитком України, як незалежної держави, відбулися неодноразові зміни в законодавстві, що регулює пенсійне страхування. Прийнятий 5 листопада 1991 року Закон України «Про пенсійне забезпечення» [1] хоч і заклав страхову основу, але значною мірою зберіг положення радянського законодавства щодо державного забезпечення пенсіонерів. Упродовж 1991-2018 рр. було ухвалено велика кількість законів, указів, постанов, розпоряджень та інших нормативних документів, які регулюють пенсійну систему.

Сучасна діюча солідарна пенсійна система в Україні не забезпечує соціальну справедливість пенсіонерам, зокрема має місце велика розбіжність у розмірі пенсій – від занадто великих для окремих категорії громадян до загальної зрівнялівки (майже на рівні мінімальної) для всіх інших пенсіонерів. Також пенсія не відповідає трудовому внеску, тобто розмір трудових пенсій практично не залежить від трудового стажу і сплачених пенсійних внесків; відсутні рівноправні умови пенсійного забезпечення для всіх громадян, існує чимало різних пільг на одержання спеціальних пенсій тощо [2, с.1].

Тому, на рівні держави необхідно прийняти певні законодавчі зміни, а саме:

- в солідарній системі виплата пенсій повинна здійснюватися тільки при умові дожиття пенсіонера до пенсійного віку;
- призупинити виплату пенсії в солідарній системі особам, які молодші пенсійного віку;
- передбачити нарахування пенсії в солідарній системі всім громадянам України за одним закон та однією методикою, без винятків;
- проводити перерахунки всіх пенсій одночасно за єдиною методикою без виключення (наприклад, збільшили страховий стаж до 25 років тоді необхідно перерахувати всі існуючі пенсії відповідно цій зміні, адже несправедливо прирівнювати 25 років стажу до 15 років, 10 років а тим більше до 5 років, як це існує сьогодні);
- відмінити максимальну величину бази нарахування єдиного внеску, яка дорівнює п'ятнадцяти розмірам мінімальної заробітної плати [3], адже платити єдиний соціальний внесок повинні всі працюючі в країні за однією відсотковою ставкою з розміру заробітної плати (державна не повинна захищати інтереси багатших верств населення, на сьогодні в Україні існує парадокс, коли люди отримуючи мінімальні заробітні плати перераховують в солідарну систему більший відсоток (22%) [3] свого доходу ніж заможні верстви населення дохід яких перевищує 55845 грн. в місяць сплачують лише 12285,90 грн. (так особа з заробітною платою 100 000 грн. платить лише 12,29%);
- розмір пенсії в солідарній системі повинен забезпечувати гідне існування пенсіонера, при цьому має бути соціальна справедливість, тобто розмір максимальної пенсії не повинен перевищувати мінімальної пенсії в 3-5

рази;

- зменшити відсоток єдиного соціального внеску на розмір обов'язкового пенсійного внеску в накопичувальну систему пенсійного страхування.

Всі вище перераховані пропозиції повинні розповсюджуватися на пенсіонерів, яким пенсію призначено до набрання чинності законопроекту.

На думку науковців, солідарна пенсійна система самостійно вже не може адекватно протистояти соціально-економічним та демографічним викликам, найвищий рівень соціального захисту пенсіонерів забезпечують ті країни, де функціонують кілька рівнів (складових) пенсійного забезпечення [4, с. 399].

Сьогодні в Україні економічні, демографічні та політичні умови сприяють реформуванню пенсійної системи України лише в напрямку вдосконалення чинної солідарної системи та поступового доповнення її елементами недержавного пенсійного страхування.

Розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні, на думку, науковців [5] заважає:

- низький рівень дохідності пенсійних активів;
- низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи, страхових компаній та інших фінансових установ;
- недостатню зацікавленість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для своїх працівників;
- низький рівень платоспроможності громадян для участі у системі недержавного пенсійного забезпечення;
- обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування в них пенсійних коштів, унаслідок відставання розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів;
- низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатність її фінансування.

Виходячи з соціальної, політичної й економічної необхідності запровадження в Україні обов'язкової накопичувальної пенсійної системи доцільно врахувати міжнародний досвід, а також вітчизняні реалії створення недержавного пенсійного забезпечення, поточну та середньострокову соціально-економічну ситуацію в державі.

На рівні держави необхідно прийняти законодавчі зміни щодо зобов'язання підприємств сплачувати частину страхового внеску до накопичувальної пенсійної системи за своїх робітників.

На думку науковців [6] наслідки фінансово-економічної кризи загальмували і без того повільний розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення, кризові явища в економіці створили додаткові ризики як державним, так і недержавним пенсійним фінансам, загострили зазначені суперечності.

На рівні держави необхідно прийняти зміни в законодавстві [7] щоб включити недержавні пенсійні фонди та страховиків, які займаються пенсійним

страхуванням, як суб'єктів до системи гарантування вкладів фізичних осіб.

Таким чином, реформування пенсійної системи в Україні вимагає комплексного втручання держави, роботодавців, працівників, фінансових інститутів (банків, страховиків, тощо).

Література:

1. Закон України «Про пенсійне страхування» від 5.10.1991р. № 1788-XII [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1788-12/ed199111105>.
2. Кравченко М.В Накопичувальна пенсійна система як інструмент соціального захисту громадян / М.В Кравченко [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kmvszg.pdf>
3. Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464-17 в редакції від 11.10.2017р. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page>.
4. Управління соціальним і гуманітарним розвитком : навч. посіб. / [В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, Е. М. Лібанова та ін.] ; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського : у 2 ч. – К. : НАДУ, 2009. – Ч. 1. – 456 с. – С. 398–408.
5. Про схвалення Концепції подальшого проведення пенсійної реформи : розпорядження Кабінету Міністрів України // Уряд. кур'єр. – 2009. – 28 жовт. – № 199.
6. Лондар С. Л. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / С. Л. Лондар, Л. П. Лоцдар // Фінанси України. – 2011. – № 9. – С. 45-58.
7. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 р. № 4452-VI [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

Міліченко О.С.

аспірант кафедри аудиту та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО ПЕРІОДУ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЩО ОБРАЛИ СПРОЩЕНУ СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ

Єдиний податок з суб'єктів малого підприємництва завжди був і залишається вагомим джерелом надходжень місцевих бюджетів та є серйозним важелем державного регулювання діяльності підприємців і малих підприємств, які є суб'єктами спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Практика оподаткування доходів суб'єктів малого підприємництва єдиним податком за усі роки його існування свідчить про те, що він є одним з найбільш ефективних засобів стимулювання розвитку малого підприємництва, гармонізації економічних інтересів держави і платників податків, а також забезпечення зайнятості населення [1, с. 278].

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий

механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених Податковим кодексом України (ПКУ), на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених законодавчо, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

Використовуючи прийоми, методи та інструменти податкового контролю, контролюючі органи можуть здійснювати превентивний вплив на негативні наслідки тіньової економіки. Податковий контроль, який проводиться у формі податкових перевірок, у т.ч. і щодо визначення податкових періодів суб'єктами оподаткування, виступає дієвим інструментом боротьби з тіньовими схемами [3, с. 259].

Згідно вимог статті 33 ПКУ, податковим періодом визнається встановлений ним період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів.

Податковий період може складатися з кількох звітних періодів. Податковим періодом може бути: календарний рік; календарне півріччя; календарні три квартали; календарний квартал; календарний місяць; календарний день.

Базовий податковий (звітний) період – це період, за який платник податків зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації (звіти, розрахунки) та сплачувати до бюджету суми податків та зборів, крім випадків, передбачених ПКУ, коли контролюючий орган зобов'язаний самостійно визначити суму податкового зобов'язання платника податку [2].

Податковий (звітний) період залежить від групи, до якої належить платник єдиного податку (табл. 1).

Таблиця 1 - Податковий (звітний) період

Група	Перша	Друга	Третя
Період	Календарний рік		Календарний квартал

* Джерело: розроблено автором на основі [1]

Податковий (звітний) період починається з першого числа першого місяця податкового (звітного) періоду і закінчується останнім календарним днем останнього місяця податкового (звітного) періоду.

Для суб'єктів господарювання, які перейшли на сплату єдиного податку із сплати інших податків і зборів, встановлених ПКУ, перший податковий (звітний) період починається з першого числа місяця, що настає за наступним податковим (звітним) кварталом, у якому особу зареєстровано платником єдиного податку, і закінчується останнім календарним днем останнього місяця такого періоду.

Для зареєстрованих в установленому порядку фізичних осіб – підприємців, які до закінчення місяця, в якому відбулася державна реєстрація, подали заяву щодо обрання спрощеної системи оподаткування та ставки єдиного податку, встановленої для першої або другої групи, перший податковий (звітний) період починається з першого числа місяця, наступного за місяцем, у якому особу зареєстровано платником єдиного податку.

Для зареєстрованих в установленому законодавчо порядку суб'єктів

господарювання (новостворених), які протягом 10 календарних днів з дня державної реєстрації подали заяву щодо обрання спрощеної системи оподаткування та ставки єдиного податку, встановленої для третьої групи, перший податковий (звітний) період починається з першого числа місяця, в якому відбулася державна реєстрація.

Для суб'єктів господарювання, які утворюються в результаті реорганізації (крім перетворення) будь-якого платника податку, що має непогашені податкові зобов'язання чи податковий борг, які виникли до такої реорганізації, перший податковий (звітний) період починається з першого числа місяця, наступного за податковим (звітним) кварталом, у якому погашено такі податкові зобов'язання чи податковий борг і подано заяву щодо обрання спрощеної системи оподаткування.

У разі державної реєстрації припинення юридичних осіб та державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, які є платниками єдиного податку, останнім податковим (звітним) періодом вважається період, у якому відповідним контролюючим органом отримано від державного реєстратора повідомлення про проведення державної реєстрації такого припинення [2].

У разі зміни податкової адреси платника єдиного податку останнім податковим (звітним) періодом за такою адресою вважається період, у якому подано до контролюючого органу заяву щодо зміни податкової адреси.

Строки сплати єдиного податку згруповано у таблиці 2.

Таблиця 2 - Строки сплати єдиного податку

Група	Перша	Друга	Третя
Шлях сплати	Здійснення авансового внеску	Після подання податкової декларації за податковий (звітний) квартал	
Дата сплати	Не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця	Протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації	
Місце сплати	Сплата єдиного податку здійснюється за місцем податкової адреси		

* Джерело: розроблено автором на основі [1]

Платники єдиного податку першої та другої групи можуть здійснити сплату єдиного податку авансовим внеском за весь податковий (звітний) період (квартал, рік), але не більш як до кінця поточного звітного року. У разі якщо сільська, селищна або міська рада приймає рішення щодо зміни раніше встановлених ставок єдиного податку, єдиний податок сплачується за ставками у порядку та строки, визначені у статті 12 ПКУ.

Нарахування авансових внесків для платників єдиного податку першої і другої груп здійснюється контролюючими органами на підставі заяви такого платника єдиного податку щодо розміру обраної ставки єдиного податку, заяви щодо періоду щорічної відпустки та/або заяви щодо терміну тимчасової втрати працездатності. Платники єдиного податку першої і другої груп, які не використовують працю найманих осіб, звільняються від сплати єдиного податку протягом одного календарного місяця на рік на час відпустки, а також за період хвороби, підтвердженої копією листка (листків) непрацездатності,

якщо вона триває 30 і більше календарних днів.

Суми єдиного податку, сплачені відповідно до пункту 295.5 ПКУ, підлягають зарахуванню в рахунок майбутніх платежів із цього податку за заявою платника єдиного податку. Помилково та/або надміру сплачені суми єдиного податку підлягають поверненню платнику в порядку, встановленому ПКУ [2].

Єдиний податок, нарахований за перевищення обсягу доходу, сплачується протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за податковий (звітний) квартал.

У разі припинення платником єдиного податку провадження господарської діяльності податкові зобов'язання із сплати єдиного податку нараховуються такому платнику до останнього дня (включно) календарного місяця, в якому анульовано реєстрацію за рішенням контролюючого органу на підставі отриманого від державного реєстратора повідомлення про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності.

У разі анулювання реєстрації платника єдиного податку за рішенням контролюючого органу податкові зобов'язання із сплати єдиного податку нараховуються такому платнику до останнього дня (включно) календарного місяця, в якому проведено анулювання реєстрації.

Оскільки, четверта група для сплати єдиного податку має специфічні критерії віднесення та стосується лише сільськогосподарських товаровиробників, то особливості визначення податкового періоду для цих платників буде об'єктом наших подальших досліджень.

Література:

1. Кміть В.М. Основні напрями реформування спрощеної системи оподаткування діяльності малого підприємництва в Україні / В.М. Кміть, М.І. Федішин // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. пр. – Л. : Львівський нац. ун-т ім. І.Франка. – 2011. – Вип. 24, Ч. 1. – С. 275-285.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами і доповненнями станом на 01.01.2018 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>
3. Пугаченко О.Б. Податковий контроль як інструмент запобігання тіньовій економіці / О.Б. Пугаченко, Т.В. Фоміна // Стратегічні пріоритети детінізації економіки України у системі економічної безпеки: макро та мікро вимір: Монографія / За ред. Черевка О.В. – Черкаси: ПП Чабаненко Ю.А. – Черкаси, 2014. – С. 259-280.

PREDICTING FINANCIAL DISTRESS OF THE UKRAINIAN COMPANIES

The economic crisis in Ukraine has set a harsh business environment leading a lot of firms to bankruptcy due to inability to meet their obligations. Turnover has significantly decreased with the reduction of demand, funding through bank loans is notably limited, while alternations in taxation has impacted profitability. In such difficult business conditions, it becomes necessary to assess the financial status of a firm and estimate distress probabilities.

Distress prediction models, also known as bankruptcy prediction models (the two expressions are used interchangeably in this study, since financial distress is considered directly related to the probability of bankruptcy, constitute a valuable tool in the hands of investors, managers. Moreover, distress prediction is essential for auditors, too, when they try to conclude about the viability of a firm.

Academics in the field of finance and accounting have studied distress prediction techniques for many decades. Toward this direction, models have been developed which calculate bankruptcy probability based on financial data. Some of the most popular approaches are based on data that can derive from financial statement analysis. These distress prediction models utilize historical data over multiple years for a large number of firms in order to decide on the factors/coefficients of some type of regression and conclude on a formula that classifies the firm according to its bankruptcy probability. Various studies have been contacted that evaluate the accuracy of the models and compare them on real data.

In this analysis, we utilize four of the most popular financial statements based bankruptcy prediction models, namely the Altman test, the Springate test, the Ohlson test, and the Zmijewski test, to estimate the probability of distress and acquire a clearer view of the financial status of the three telecommunications companies that are examined here. In regards to any concerns about potential statistical problems arising from the use of the models over the 5yrs period, it should be clarified that each model uses only each fiscal year's current data and predicts the distress status approximately for the following two years [1, 2, 3].

The adoption of distinct models for every different year of the specific period neither causes nor suffers from statistical problems. However, we highlight the fact that the models' predictions in the beginning of the considered period are criticized and in general are contradicted by the fiscal results of the following years. Lastly, every interesting party needs to be aware that all distress prediction models have limitations regarding their reliability. Specifically, it is certain that the models do not provide credible results under all conditions. The author presents a critique on this type of models. According to it, the bankruptcy models fail to take into account non-quantitative factors, such as market psychology, legal issues, and knowledge, hence, they lack accuracy especially when applied to businesses.

Consequently, the models considered in this work are certainly widely accepted and extensively used, however, accuracy issues are justified by the fact that the application period is very different than the models' development period and by the current exceptional conditions of the Ukraine market.

Ratios Financial analysis is a very useful tool that significantly assists business decision making. However, the financial data published by a firm do not always reveal its real current financial status. This may be related to tax reasons, the company's creditworthiness, and other business strategic reasons. Moreover, the arithmetic data that are extracted from the financial statements are not usually considered ready to lead to conclusions and being used in their raw form by the interesting parties. It is evident that the financial data become useful when they are compared and they create logical connections which lead to relations that can be further analysed. These logical relations can then be examined for different companies or time periods so that valuable conclusions can be drawn. If the resulted information is efficiently exploited, it may lead to significant investing decisions. The financial statements are typically used by people who are not directly involved with the specific company, such as external analysts, investing firms, academics, and competitors. Apparently, every interesting party reforms the financial data according to its specific needs. In order to draw useful conclusions, the available information needs to be processed with the suitable tools.

Financial ratios constitute one of the most widely used tools for financial statement analysis. The reason is that they can be easily determined and they can present a variety of information in a summative and compressive manner. Moreover, financial ratios can be used as means of predicting business failures as well. The calculation of these ratios is typically a simple mathematical operation, however, the determination of the type of ratio to use and its explanation is not always a straightforward procedure. It should be noted that financial ratios have no meaning as values on their own and are useful only when considered as means of comparison. At this point, it is stressed out that except from the financial ratios analysis there are also other popular methods of financial analysis, such as the common size statement analysis. The specific method, which is also called "vertical analysis", is usually applied on the income statement and involves the transformation of each absolute size in percentage of a reference value. In this manner, it is easier to compare companies of different type or size. However, this kind of analysis is not as detailed as the financial ratio analysis and it does not provide such sophisticated comparisons. It is mostly suitable for quick and simple financial data analysis.

The main reason is the fact that common statement analysis is classified as univariate analysis in contrast to the financial ratios analysis which is multivariate. The former is considered the most basic form of quantitative analysis, since it involves just one variable at a time, whereas the multivariate analysis is based on multiple variables and is considered much more sophisticated, since it considers interdependencies, relationships, and correlations [4].

The multivariate financial ratios analysis provides more detailed explanations than the univariate common statement analysis and is considered a more suitable choice for this study. It is noted that the common size statement analysis actually

involves two variables to compute the percentages, however, the one is always the same since it is the reference value, hence, it can be classified as univariate. The following types of financial ratio analysis may be considered Trend analysis. It involves the examination of financial ratios in different time periods, in order to determine the progress of the company's financial status [5].

The process of constructing a model includes the following steps:

- the formation of a sample of enterprises of a similar type, containing both bankrupt enterprises, and avoided bankruptcy;
- definition of the composition of indicators characterizing the financial condition of the enterprise;
- division of enterprises into two groups - bankrupt enterprises and enterprises that overcame the crisis and survived, and their description with the help of the selected system of financial indicators;
- construction of a discriminant function and its identification;
- determination of statistical estimates of parameters of discriminant function.

It is important to take into account the need to improve the existing methodological apparatus in the area of assessing the risk of bankruptcy of domestic enterprises, as there is currently no single approach that represents a fairly complete classification of known methods for assessing the risk of bankruptcy of enterprises, which would allow their financial services to form an objective notion about the toolkit, which can be operated in order to monitor the risk of bankruptcy.

References:

1. Altman, E. (2000) Predicting financial distress of companies: revisiting the Zscore and ZETA models, Stern School of Business, New York University.
2. Ohlson, J.A. (1980) 'Financial ratios and the probabilistic prediction of bankruptcy', Journal of accounting research, vol. 18, no. 1, pp. 109-131.
3. Zmijewski, M.E. (1984) 'Methodological Issues Related to the Estimation of Financial Distress Prediction Models', Journal of Accounting Research, vol. 22, pp. 59-82.
4. Kvasnytska R. S. (2011) Etapnist provedennia diahnostryky kryzovoho stanu ta ymovirnosti bankrutstva pidpriemstva [The stage of diagnostics of the crisis situation and the probability of bankruptcy of the enterprise] Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho un-tu. - Bulletin of the Khmelnytsky National University - №2. - 130-135;
5. Rzaieva T. H. (2010) Zarubizhni metody vyznachennia ymovirnosti bankrutstva pidpriemstva [Foreign methods for determining the probability of bankruptcy of an enterprise] Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. - Bulletin of the Khmelnytsky National University - №3.-177-181;

МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У засобах масової інформації та наукових публікаціях постійно обговорюється тема вдосконалення механізмів формування й реалізації митної політики в нашій державі. Та модернізація митного регулювання має нарікання з боку громадян і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. У сучасних умовах господарювання значення проблем діалогу суб'єктів зовнішньої торгівлі з митними органами зростає в силу таких чинників як складність законодавчої бази, специфіка роботи митних служб, постійні зміни нормативних актів та несприятливий вплив іноземної конкуренції.

Оскільки термін «митна політика» є широко поширеним, важливо уточнити його значення в рамках даного дослідження. Митна політика – різновид державної політики, а її головне функціональне завдання – це забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Вона базується на певних концептуальних засадах (базових національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки) і здійснюється через реалізацію відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності. У процесі проведення митної політики головною парадигмою мають виступати поняття національних митних інтересів та національної митної безпеки. Митний кодекс України у ст. 5 фіксує конкретні методи реалізації митної політики, кожний з яких потребує поступового вдосконалення зусиллями органів державної влади всіх гілок у межах їхніх повноважень і компетенції [1, с. 27].

Ефективна реалізація національної митної політики є важливим фактором, який дозволяє забезпечувати наповнення державного бюджету, стабільність і розвиток національної економіки та захист внутрішнього ринку від впливу негативних зовнішніх факторів. Значною мірою ця ефективність пов'язана з оптимізацією структури тарифного регулювання, реформування організації здійснення митного контролю та митного оформлення. Сьогодні істотно підвищено значення в реалізації цілей і завдань митної політики України так званих тимчасових інструментів торговельного захисту у вигляді антидемпінгових, компенсаційних та захисних заходів. Ці заходи дають можливість державі швидко та ефективно відповідати на прояви недобросовісної конкуренції або негативні економічні фактори в сфері зовнішньої торгівлі.

Угода про застосування статті VI ГАТТ не забороняє демпінг загалом, а лише засуджує шкоду, спричинену таким товаром на вітчизняному ринку. Згідно з Угодою про застосування статті VI ГАТТ 1994 року, яку ще називають Антидемпінговою угодою, країна-член організації має право застосувати

антидемпінговий захід у відповідь на імпорт, що містить ознаки демпінгу, лише в разі, якщо цей імпорт спричиняє або загрожує спричинити матеріальну шкоду вітчизняній галузі промисловості. Отже, з метою визначення факту демпінгу, відповідно до Угоди, мають бути продемонстровані такі три вимоги:

1) експортна ціна товару має бути меншою, ніж порівняльна ціна, що встановлюється під час звичайної торгівлі на аналогічний товар у країні експорту;

2) наявність матеріальної шкоди чи загрози здійснення матеріальної шкоди вітчизняній галузі промисловості;

3) доведення того, що саме демпінг є причиною шкоди галузі, тобто причинно-наслідковий зв'язок між демпінгом і шкодою [2].

Так, у березні 2018 року Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі розширила дію антидемпінгових заходів на імпорт в Україну аміачної селітри походженням з Росії. Швейцарська хімічна компанія «EuroChem Group AG» оголосила про продаж свого дочірнього підприємства в Україні. Причиною даного рішення стали нещодавні дії влади України щодо обмеження поставок добрив іноземними компаніями, а також очікування подальшого погіршення ділової кон'юнктури на даному ринку. Дочірнє підприємство було продано компанії, пов'язаній з його колишнім менеджментом, і означає відхід EuroChem з України після 15 років роботи на цьому ринку. EuroChem має намір продовжити консультації з українською владою щодо майбутніх можливостей в Україні через своє європейське представництво, в той час, як група зосередить свої зусилля на інших ринках, що зростають.

За даними Світової організації торгівлі, останнім часом значно зріс рівень застосування торговельних заходів. Це особливо помітно по сектору чорної металургії – сектору, найбільш вразливому від недобросовісної конкуренції [3]. Втручання урядів, масові субсидії та політика, які спотворюють ціни, призвели до величезних надлишкових потужностей і в кінцевому результаті витіснення сумлінних національних виробників зі своїх й традиційних ринків. Все більш гострою стає проблема недобросовісної торгової практики з боку третіх країн. Не є винятком і європейський ринок, який страждає від недобросовісної конкуренції в сталевій, алюмінієвій та інших галузях. Останнім часом Єврокомісія була змушена прийняти рекордну кількість антидемпінгових і компенсаційних заходів. В першу чергу – в чорній металургії, хімічній та суміжних галузях, кераміці та машинобудуванні.

На підставі вищенаведеного можемо зробити висновок, що Україні треба навчитися повною мірою використовувати переваги членства в Світовій організації торгівлі, оволодіти всіма інструментами, які надає система багатосторонньої торгівлі, уміти захищатися від недружніх дій торговельних партнерів усіма способами, передбаченими Світовою організацією торгівлі.

Література:

1. Мазур А. В. Державна політика у сфері державної митної справи: засоби реалізації за кодифікованим актом / А. В. Мазур // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. - 2012. - № 2. - С. 22-27.

2. Угода про застосування Статті VI Генеральної угоди з тарифів та торгівлі 1994 року : Міжнародний документ від 15 квітня 1994 року № 981_010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_010.

3. Омельченко О. ЄС посилює торговельний захист. Чим це загрожує Україні / Олена Омельченко // Європейська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2016/10/25/7056374/>.

Пальчевич Г.Т.

к.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ФОРМ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Інтеграція України у світовий високотехнологічний простір та формування інноваційної моделі розвитку неможливі без удосконалення форм та методів фінансування інноваційної діяльності, диверсифікації джерел та пошуку нових можливостей фінансового забезпечення інноваційних процесів. Разом з тим нестабільність сучасного економічного та соціального розвитку негативно впливає на формування інвестиційних ресурсів, через що надзвичайно обмеженим є доступ до джерел фінансування для основної частини малого та середнього бізнесу. З особливою гостротою ця проблема постає під час реалізації інноваційної підприємницької діяльності, зокрема, у формі стартап-проектів. Однією з реальних можливостей її вирішення є використання новітніх форм фінансування інноваційного бізнесу з використанням технологій краудсорсингу.

Краудсорсинг поєднує ресурсомобілізуючі технології, які використовують соціальні мережі та Інтернет, що особливо актуалізується в умовах стрімкого розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури. Серед технологій краудсорсингу, зорієнтованих на масове залучення фінансових ресурсів, найбільш розповсюдженою, дієвою та перспективною для фінансування інноваційного бізнесу є краудфандинг.

Краудфандинг (англійською – «crowdfunding», від «crowd» – натовп і «funding» – фінансування) є способом залучення капіталу невеликими обсягами від значної кількості осіб з метою фінансування нового проекту, що базується на використанні спеціальних краудфандингових платформ, за допомогою яких відбувається взаємодія між потенційними інвесторами та підприємцями.

Використання краудфандингу як альтернативи традиційним формам фінансування дає змогу підприємцям-інноваторам залучити необхідні кошти для реалізації своїх ідей. Краудфандинг вважають однією з найуспішніших бізнес-моделей фінансування через інтернет-платформи для фінансування

власного капіталу на основі винагород та заборгованості [10].

Виділяють такі основні види краудфандингу:

- краудфандинг, заснований на безоплатному даруванні (Donation based crowdfunding);
- краудфандинг, заснований на винагороді (Reward-based crowdfunding);
- краудфандинг, заснований на кредитуванні (Lending-based crowdfunding);
- краудфандинг, заснований на отриманні частки бізнесу (Equity-based crowdfunding);
- краудфандинг, заснований на використанні моделі роялті (Royalty-based crowdfunding), яка передбачає майбутній розподіл доходу або прибутку від реалізації проекту між інвесторами та його засновником;
- гібридні моделі краудфандингу (Hybrid based crowdfunding), які передбачають комбінування різних видів краудфандингу в одній моделі фінансування [4, с. 277].

У практиці функціонування краудфандингу існують чотири типи його бізнес-моделей:

1. Модель «все або нічого», в якій встановлюється цільовий розмір грошових коштів, який повинен бути зібраний протягом обмеженого періоду часу. У разі невиконання цієї умови кошти повертаються інвесторам. Цю модель використовує більшість платформ краудфандингу.

2. Модель «все або більше» є подібною до попередньої, за винятком того, що залучення повного розміру коштів, обумовлених метою проекту, не зупиняє їх подальшого залучення.

3. Модель «холдингу», в якій менеджер платформи створює компанію для кожного проекту, який потребує фінансової підтримки. Для бажаючих продаються її акції.

4. Модель «клубного режиму», де прихильники проекту є учасниками «інвестиційного клубу» [1, с.16].

Перевагами краудфандингу є прогнозованість отримання коштів (термін збору коштів чітко визначений), прозорість інформації щодо проекту, підзвітність і відповідальність перед спільнотою.

До визнаних світовою практикою альтернативних способів залучення капіталу в стартапи, інноваційні проекти, комерційні починання від широкого кола мікроінвесторів є краудінвестинг. За своєю суттю краудінвестинг (отримав назву від двох англійських слів «crowd» – натовп і «investing» – інвестування) є видом краудфандингу, який передбачає фінансову мотивацію інвестування в проекти. Тобто, краудінвестинг є формою колективного інвестування, основною метою якого є отримання прибутку фінансованого підприємства або певної частини акцій у якості заохочення (залучення акціонерного капіталу). Стимул брати участь у краудінвестингу для потенційного інвестора полягає в очікуванні високих доходів у разі успіху інвестованого стартап-проекту та його подальшого зростання.

До краудінвестингу відносять операції: засновані на кредитуванні (Lending-based crowdfunding); отриманні частки в бізнесі (Equity-based

crowdfunding); розподілі майбутнього доходу чи прибутку (Royalty-based crowdfunding).

Для підприємців вагомою перевагою застосування краудінвестингу є зменшення трансакційних витрат на організацію фінансування стартап-проектів через меншу кількість посередників. Порівняно з іншими формами інвестування, краудінвестинг характеризується більшою гнучкістю, швидкістю акумуляції коштів, прозорістю інформації. Популярність використання краудінвестингу підтверджується тим, що у світовому масштабі сумарна частка операцій, які передбачають фінансовий вид мотивації, складає близько 80% з абсолютною перевагою краудінвестингу, заснованому на кредитуванні [9].

Краудфандингові операції здійснюються за допомогою спеціальних краудфандингових платформ, які виступають посередниками між ініціаторами проектів та їх донорами. На сьогодні в світі функціонує велика кількість платформ краудінвестингу – понад 670 майданчиків, 344 з яких працюють в США. Обсяг залучених таким чином грошей в 2016 р. склав близько 3 млрд. дол. Більша частина європейських краудінвестингових платформ функціонує у Великобританії – 34,8%. У Нідерландах зосереджено 13,6% усіх онлайн-платформ, у Франції – 21,2%, у Німеччині – 10,0%, в Іспанії – 10,2% [5].

Світовими лідерами з краудфандингу є Gofundme, Kickstarter, Indiegogo. Ці платформи одними з перших долучились до використання краудфандингових технологій і на сьогодні мають найбільший обсяг профінансованих операцій та кількість учасників. Лідером у сфері краудінвестингу є Crowdfunder, де здійснюються операції, засновані на отриманні частки в бізнесі, кредитуванні, а також гібридні операції [7].

Краудфандингові форми та методи інвестування наразі набувають особливої актуальності і дуже швидко поширюються в глобальному економічному середовищі. Успішне функціонування подібних систем у Європі та США підтверджує їх високу ефективність у вирішенні питань організації фінансування різноманітних проектів. Обсяг закордонного ринку краудфандингу протягом останніх п'яти років щорічно зростає вдвічі, а Азійські компанії демонструють темпи зростання більш, ніж в три рази в рік. Результати дослідження Delphi, проведеного Університетом Санкт-Галлен, показують, що глобальний обсяг ринку краудфандингу вже у 2020 році становитиме 35 млрд. дол. США [8].

Функціонування краудфандингу в багатьох країнах обумовлюється національним законодавством. Так, у США у 2012 році було прийнято закон про фінансування стартапів, відомий як JOBS Act. Згідно із статтею 3 JOBS Act, що була остаточно затверджена Комісією з цінних паперів та бірж наприкінці 2015 року, знімаються перепони для акціонерного краудфандингу. Після набуття нею чинності у 2016 році скасовуються бар'єри участі у приватному інвестуванні на ранніх стадіях. Зокрема, компанії зможуть щорічно залучати за допомогою акціонерного краудфандингу до 1,07 млн. доларів США [2].

На території Євросоюзу тільки Франція, починаючи з жовтня 2014 року, законодавчо регулює краудфандинг. Так, на законодавчому рівні там визначено

максимальний обсяг фінансування в розмірі 1 млн. євро, а інвестиційні платформи та ресурси поділено на три категорії: платформа для займів під проценти або без них (IFP); ресурси з реалізації акцій (CIP); ресурси з надання інвестиційних послуг (PSI) [3].

Українські краудфандингові платформи «Спільнокошт», «Na-Starte», GoFundEd не отримали достатнього розвитку і орієнтуються в основному на соціальні, культурні і благодійні проекти [4, с. 279].

У лютому 2017 року у Києві розпочала роботу перша в Україні Академія Краудфандингу для підприємців, які постраждали від конфлікту на Донбасі. Основна мета цієї ініціативи – мобілізувати всі наявні ресурси для поліпшення умов життя переселенців і місцевих жителів Донецької та Луганської областей. Міжнародні експерти та представники провідної української онлайн-краудфандингової платформи «Спільнокошт» допомагають підприємцям залучити фінансування для свого бізнесу за допомогою онлайн-інструментів та інноваційних методик. Для участі у програмі експерти відібрали 15 проектів, на реалізацію яких передбачено залучити від 10 000 до 75 000 гривень інвестицій [6].

Для реалізації своїх проектів підприємці можуть залучити кошти на вигідних умовах і з допомогою краудлендингу. Краудлендинг (отримав назву від двох англійських слів «crowd» – натовп і «lending» – надання займу) – метод онлайн-кредитування фізичними особами інших фізичних осіб або компаній через спеціально створені платформи. В роботі краудлендингової платформи задіяні банки, які обслуговують рахунки кредиторів і позичальників, бюро кредитних історій, що перевіряє потенційних позичальників, колекторські агентства.

Одним із сучасних видів краудлендингу є P2B-кредитування, засноване на кредитуванні фізичними особами середнього і малого бізнесу. Ідея P2B-кредитування була реалізована в Україні в квітні 2016 року Приватбанком під назвою «Кредити українському бізнесу» (пропоновані кредити з відсотковою ставкою 25% були застраховані в страховій компанії). За перший тиждень було зареєстровано 50 проектів малого бізнесу та проінвестовано більше, ніж 1 млн. грн. [2].

Слід відзначити, що Королівський банк Шотландії, який здійснює 33% фінансування малого бізнесу Великобританії, уклав партнерську угоду з краудлендинговими платформами Funding Circle та Assetz Capital і спрямовує клієнтів, яким відмовлено у кредиті, до краудлендингових платформ та інших інститутів альтернативного фінансування [11].

В Україні технології краудсорсингу розвинуті дуже слабо. Це значною мірою спричинено відсутністю законодавства, що регулює краудфандинг, краудінвестинг та краудлендинг як окремі види діяльності на ринку фінансових послуг. Окрім того, використання новітніх інформаційних технологій може бути ефективним за умови достатності джерел мікроінвестування. Складна економічна ситуація сьогодні є несприятливою для формування заощаджень домогосподарств, тому що низькі доходи переважної більшості населення

України використовуються в основному на поточне споживання. Для населення з високими доходами колективне мікроінвестування не завжди привабливе через порівняно невисоку його дохідність та можливість реалізації власної інвестиційної програми. Відсутність ефективних механізмів захисту інтелектуальної власності породжує проблему крадіжок чужих ідей при розміщенні проектів на сайтах. До того ж сьогодні соціальний капітал в нашому суспільстві ще не набув належної досконалості, що проявляється в надзвичайно низькому рівні довіри, особливо у сфері здійснення фінансових операцій.

Активізація використання новітніх інформаційних технологій фінансування інноваційного бізнесу в Україні потребує здійснення таких першочергових заходів: законодавчого врегулювання новітніх форм інвестування на вітчизняному фінансовому ринку; підвищення рівня фінансової грамотності населення та його обізнаності з можливостями і перевагами краудфандингу, краудінвестингу та краудлендингу; зміцнення безпеки використання краутсорсингових технологій фінансування проектів підприємців-інноваторів шляхом введення відповідальності за подання авторами проекту недостовірної інформації, несвоєчасного виконання або невиконання умов проекту та шахрайства з коштами спонсорів; посилення довіри потенційних інвесторів до проектів, які фінансуються, до колективного інвестування як надійного джерела отримання доходів та регулярного підживлення інноваційного бізнесу.

Література:

1. Волосович С.В. Краудфандінг як інноваційний метод фінансування проектів [Електронний ресурс] / С.В. Волосович, А.В. Василенко // Modern Economics. -2017. - № 5. - С. 13-19. - Електр. текст. дані. - Режим доступу : <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/5-2017/UKR/volosovych.Pdf>.
2. Електронна платформа «Кредити українському бізнесу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : kub.pb.ua.
3. «Краудфандинг в законе»: настоящее и будущее регулирования краудфандинговых кампаний [Электронный ресурс]. Режим доступа : // Сайт ForkLog. – 2016. – URL: <http://forklog.com/kraudfanding-v-zakone-nastoyashhee-i-budushhee-regulirovaniya-kraudfandinyovyh-kampanij>.
4. Отливанська Г.А. Перспективи та можливості застосування краудфандингу в інвестиційній діяльності підприємств України / Отливанська Г.А. // Проблеми економіки. – № 2, 2017. – С.276-281.
5. Ткаченко О. Краудінвестинг: зарубежный опыт и отечественное инвестирование [Электронный ресурс] / О.Ткаченко. – Режим доступа : <https://investlb.com/ru/kraudinvesting-zarubezhnyj-opyt-i-otechestvennoe-investirovanie/>.
6. Українська краудфандингова платформа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jqstar.com>.
7. Burke J. Open capital review (part 1): crowdfunding & p2p lending. URL: <https://www.jamieburke.co.uk/open-capital-part-1-crowdfunding-p2p-lending> Top 10 Crowdfunding Sites. URL: <http://crowdfunding.com>.
8. Gierczak M. M. Crowdfunding: Outlining the New Era of Fundraising / M. M. Gierczak, U. Bretschneider, Ph. Haas, I. Blohm, J. M. Leimeister [Online], available at: https://www.alexandria.unisg.ch/239336/1/JML_516.pdf.
9. Massolution Crowdfunding Industry 2015 Report. URL:

<http://crowdexpert.com/crowdfunding-industry-statistics/>.

10. Ordanini A. Crowd-funding: transforming customers into investors through innovative service platforms / A. Ordanini, L. Miceli, M. Pizzetti, A. Parasuraman. [Online]. – available at: <https://goo.gl/YyPfQs>.

11. Royal Bank of Scotland (2015), «RBS to become biggest player in the peer-to-peer lending referral market», [Online], available at: <https://goo.gl/6wF2TI>.

Пальчук О.В.

к.е.н., доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКА ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Глобалізаційні процеси розвитку світового господарства, інформатизація суспільства спричинили докорінні зміни у вимогах до професії бухгалтера та бухгалтерської освіти. Процес підготовки фахівців у сфері бухгалтерського обліку в умовах глобалізації економіки повинен відповідати наступним вимогам:

- стандартизація бухгалтерської освіти;
- формування у фахівців навичок самонавчання;
- формування широкого глобального світогляду та набуття знань з суміжних дисциплін;
- посилення творчої та наукової складової навчального процесу;
- посилення практичної складової процесу підготовки,

Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації економіки та інформатизації суспільства передбачає його гармонізацію та стандартизацію. Аналогічні зрушення відбуваються і в бухгалтерській освіті. Стандартизація бухгалтерської освіти це об'єктивний процес. В Україні проблеми стандартизації бухгалтерської освіти стають все більш актуальними в процесі подальшого реформування національної системи бухгалтерського обліку.

У світовій практиці стандартизація бухгалтерської освіти базується на Міжнародних стандартах освіти, Міжнародних стандартах фінансової звітності, Міжнародних аудиторських стандартах та Типовій програмі професійної освіти бухгалтерів ООН.

З 1 січня 2005 року вступили у дію Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів. Застосування цих стандартів, на думку їх авторів, дає можливість забезпечити наступні вимоги до функцій, які повинні виконувати професійні бухгалтери. Це бути, по-перше, технічними експертами; по-друге, бізнесовими радниками; по-третє, фінансовими аналітиками; четверте, менеджерами; п'яте, фахівцями, які можуть вести переговори та спілкуватися.

В Україні також створюються передумови для застосування Міжнародних освітніх стандартів у процесі підготовки фахівців з бухгалтерського обліку, а саме: реалізована на практиці концепція національної

системи бухгалтерського обліку відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку; розпочалося масштабне застосування акціонерними товариствами Міжнародних стандартів фінансової звітності.

У п.17 Вступу до Міжнародних стандартів освіти для професійних бухгалтерів відмічається, що сьогодні швидкість змін є основною характеристикою середовища, в якому працюють бухгалтери [1, с.22].. Необхідність здійснення цих змін обумовлена багатьма чинниками, включаючи глобалізацію, інформаційні та телекомунікаційні технології, а також розширення груп зацікавлених осіб, серед яких є регулювальні органи та наглядові ради. В обліку тепер мають враховуватися потреби не лише інвесторів і кредиторів, а й інформаційні потреби багатьох інших користувачів фінансової та не фінансової інформації. Підприємства та інші організації є учасниками все більш складних угод та операцій. Підвищується важливість управління ризиками. Високими темпами розвиваються інформаційні технології, а Інтернет зробив революцію в глобальному зв'язку.

Л. В. Чижевська стверджує, що професія бухгалтера стає дедалі складнішою для опанування [2, с. 25]. Освіта та практичний досвід бухгалтерів має створювати базу з професійних знань, та навичок, які нададуть фахівцям з бухгалтерського обліку можливість продовжувати вчитися та пристосовуватися до змін протягом всього професійного життя, підтримувати компетентність протягом усієї професійної кар'єри.

З огляду на все більші зміни, з якими стикається бухгалтерська професія, для підтримання професійної компетентності важливо, щоб фахівці з бухгалтерського обліку розвивали та зберігали вміння навчатися. В таких умовах зростає толь самотійної роботи студента, в процесі якої його необхідно навчити вчитися. В процесі підготовки бухгалтерів дуже важливо сформувати у студента навички самонавчання. Саме тому Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів визначають, що здібності адаптуватися до постійних змін повинні дозволяти бухгалтерам визначати проблеми, знати, яке саме знання їм необхідне для розв'язання проблем, знати де отримати ці знання та як їх застосувати [1, с.22].

Бухгалтерська професія відіграє важливу роль в усіх суспільствах. Оскільки світ рухається в напрямку створення глобальних ринкових економічних систем, а інвестиції та діяльність все більш стають міжнародними, долаючи кордони між країнами, професійним бухгалтерам потрібно оволодіти широким глобальним світоглядом, щоб зрозуміти середовище, в якому діють підприємства та інші організації. Автори одного із найбільш розповсюдженого у США підручників з бухгалтерського обліку Б. Нідлз, Х. Андерсон та Д. Кардуелл відзначають, що сучасний бухгалтер займається не тільки веденням рахунків, а здійснює планування та прийняття рішень, контроль і привернення уваги керівництва, оцінювання, огляд діяльності створює інформаційну систему, що задовольняє користувача [3, с. 24]. Кваліфікований бухгалтер, крім безпосереднього ведення бухгалтерського обліку, повинен володіти певним

рівнем знань в галузі планування, фінансування, кредитування, економічного аналізу, права та вміння ефективно використовувати сучасні засоби обчислювальної техніки для опрацювання обліково-економічної інформації.

В умовах гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку, які супроводжують глобалізацію світових процесів розвитку, змінюється характер праці бухгалтера від виконавчого до творчого, що потребує глибокого з'ясування проблем при підготовці інформації для прийняття управлінських рішень. Сьогодні посилюється креативність бухгалтерської професії. Перехід від облікової практики за жорстко уніфікованими процедурами, що передбачала виключно виконавчий характер праці облікових працівників до свідомої розробки облікової політики і обґрунтування облікових прийомів потребує посилення творчої та наукової складових навчального процесу підготовки облікових працівників, які дозволяють розвинути у фахівця творчі навички. Цьому в значній мірі може сприяти варіативний підхід до формування структури та вибору теми наукових, курсових та дипломних робіт, що дає можливість студенту обґрунтовано визначати напрями дослідження відповідно до особливостей господарювання базового підприємства та власних професійних і наукових інтересів.

Сучасні вимоги до підготовки фахівців з бухгалтерського обліку визначені, в першу чергу, змінами підходу до нормативної регламентації бухгалтерського обліку, а саме: переходом від централізованого регламентування методики, технології та процедури до регламентування принципів ведення обліку та децентралізації вибору суб'єктом господарювання сукупності конкретних методів і форм ведення бухгалтерського обліку, що здійснюється виходячи з загальноприйнятих правил та особливостей діяльності суб'єктів господарювання.

В господарській обліковій практиці сьогодні спостерігаються суттєві проблеми при формуванні облікової політики підприємств, що, в значній мірі, зумовлено відсутністю навичок творчої роботи у керівників облікових служб та орієнтацією до недавнього минулого підготовки фахівців з обліку на виконавчий характер роботи.

Посиленню наукової складової навчального процесу та розвитку творчої компоненти у майбутніх фахівців з бухгалтерського обліку сприятиме оволодіння навичками дослідження облікової політики підприємства на предмет її відповідності діючому законодавству, галузевій специфіці, організаційно – економічним особливостям господарювання та потребам системи управління підприємства. З цією метою доцільним є використання методу анкетування.

Бухгалтерський облік це складна інформаційна система, що відбиває господарську діяльність підприємства яка безумовно на кожному підприємстві має свою специфіку. Тому його побудова залежить в значній мірі від організаційних, технологічних особливостей, стратегії та пріоритетів розвитку конкретного суб'єкта підприємницької діяльності. З огляду на вищезазначене важливим напрямком підвищення якості підготовки фахівців з бухгалтерського обліку в сучасних умовах повинно бути посилення її практичної складової. Так,

дипломні, курсові та наукові роботи фахівців з бухгалтерського обліку в обов'язковому порядку повинні мати не лише наукову актуальність, а й практичну спрямованість, яка визначається у відповідності з результатами дослідження потреб підприємств регіону пов'язаних з розробкою проблемних питань облікової та аудиторської практики. З цією метою доцільним буде проведення анкетування потенційних баз практики для з'ясування слабких місць у підготовці фахівців та пропозицій керівників підприємств та їх обліково-аналітичних служб стосовно тематики студентських робіт та індивідуальних завдань з практики.

Виконання зазначених вимог дозволить адаптувати підготовку бухгалтерів до вимог глобалізаційних та інтеграційних процесів, що мають сьогодні вирішальний вплив на розвиток бухгалтерського обліку.

Література:

1. Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів / Перекл. з англ. за ред. Н. Непийводи. / - К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2004. – 78 с.
2. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку : монографія / Л. В. Чижевська. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 528 с.
3. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Кардуэлл ; пер. с англ. ; под ред. Я. В. Соколова. – 2-е изд. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 496 с.

Панкова М.В.

аспірант кафедри економіки підприємства

Хобта В.М.

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства

Донецький національний технічний університет

м. Покровськ, Україна

ВИДОВА КЛАСИФІКАЦІЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток світової економіки та постійне збільшення населення планети призводять до значного зростання обсягів виробництва товарів та послуг, в результаті чого збільшуються обсяги споживання ресурсів в підприємницькій діяльності. Враховуючи обмеженість більшості видів ресурсів особливої актуальності для суб'єктів господарювання набувають питання ефективного управління ними, що в сучасних умовах повинно стати основою розвитку підприємств та підвищення результативності їх функціонування.

Процеси організації забезпечення, технології використання окремих видів ресурсів суттєво відрізняються один від одного, що обумовлює особливості в підходах до управління різними видами ресурсів. Тому виникає необхідність чіткої всеохоплюючої класифікації ресурсів, яка дозволить розмежувати їх на окремі групи та, враховуючи характерні особливості кожного виду, здійснювати спрямований управлінський вплив.

Основи ресурсної теорії були закладені в роботах видатних представників економічної науки, таких як К. Маркс, Дж.С. Міль, Д. Рікардо, А. Сміт та ін. Актуальні аспекти використання ресурсів у підприємницькій діяльності сьогодення висвітлено у працях О.І. Амоші, Б.М. Андрушківа, І.П. Вовк, В.М. Гейця, О.С. Квілінського, В.М. Колосок, І.М. Сотник та ін. Багато уваги вітчизняних та закордонних економістів приділяється дослідженню економічної сутності категорії «ресурси», але внаслідок різнобічності та складності зазначеної категорії на практиці при ідентифікації видів ресурсів виникають труднощі.

Метою роботи є систематизація видів ресурсів, що використовуються у діяльності суб'єктів господарювання, для забезпечення врахування особливостей окремих груп ресурсів в процесі управління.

Сучасними дослідниками [1; 2; 9] зазначається, що уявлення про сутність ресурсів, які у загальному вигляді характеризують як допоміжний засіб, запас, джерело будь-чого, змінюється з розвитком цивілізації. Так, наприклад, доіндустріальна епоха була пов'язана з сільським господарством, а тому основним ресурсом виступала земля. Для індустріального суспільства характерним є використання знарядь праці та техніки, до основних ресурсів у ці часи відносяться праця, земля та капітал. У сучасній постіндустріальній системі вагомими ресурсами стають знання та інформація. Отже, внаслідок еволюційних процесів виникають нові види ресурсів та відбуваються зміни у їх значущості для виробничого процесу, а тому управлінські дії мають зазнавати відповідних коригувань.

Для сучасної економічної літератури з питань управління ресурсами підприємства характерна наявність великої кількості класифікацій їх видів (табл.1).

Проведене дослідження існуючих видових класифікацій ресурсів, що використовуються у підприємницькій діяльності, засвідчило, що в деяких випадках класифікації даних не виконують свої функції розподілення досліджуваної сукупності на групи за спільною ознакою, оскільки при їх побудові не дотримуються певні вимоги, а саме:

1) охоплюваність всієї сукупності класифікаційною ознакою. Якщо ця вимога не виконується, то частина даних розподіляється на групи, а частина ні. Для усунення такої проблеми в переліку груп зазначається група «інші», куди відносять всі елементи, що не увійшли до будь-якої групи;

2) значення класифікаційної ознаки у кожної одиниці сукупності має бути єдиним і однозначним (інакше виникне ситуація, коли одна й та сама одиниця буде віднесена до різних груп);

3) будь-яка класифікація повинна мати логічний сенс [10].

Підсумовуючи вищезазначене, слід вказати, що майже всі автори, насамперед, виділяють три комплексні, принципово різні групи ресурсів (матеріальні, нематеріальні та трудові), виокремлення яких базується на розподілі ресурсів за фізичним змістом. В цьому випадку під матеріальними ресурсами розуміються всі наявні у підприємства оборотні та позаоборотні

Таблиця 1 – Аналіз видових класифікацій ресурсів підприємства

	Бессонова С., Козлова В. [3]	Аппанова Ю. [5]	Чепелева Н. [1]	Покропивний С. [7]	Верхоглядова Н., Письменна О. [4]	Феєр О., Дрозд М. [8]	Вовк І. [6]
Виробничо-технічні		+					
Енергетичні							+
Інвестиційні	+					+	+
Інтелектуальні							
Інформаційні		+			+	+	+
Кадрові (трудові)	+	+	+	+	+	+	+
Капітал							+
Матеріальні	+	+	+	+	+	+	+
Нематеріальні	+	+	+			+	
Організаційно-управлінські		+					+
Правові						+	
Природні	+			+		+	
Просторові	+					+	
Структурно-організаційні	+						
Технічні	+				+		+
Технологічні	+					+	+
Фінансові	+	+		+	+	+	+
Часові	+					+	

активи, які мають матеріальну основу та/або підтверджуються документально, в тому числі нематеріальні активи (патенти, ліценції). Під трудовими ресурсами розуміються властивості та характеристики персоналу всіх категорій, його стаж та кваліфікація. Нематеріальні ресурси в даній ситуації визначаються як знання, відносини, досвід, навички, здібності та вміння, здібність створювати, залучати та використовувати інші види ресурсів. Слід відзначити, що нематеріальні ресурси виникають при взаємодії попередніх двох видів ресурсів та проявляються в більш високій порівняно з конкурентами ефективності виробництва, прибутку та інших результатів діяльності.

Безумовно кожна з визначених груп є комплексною, та містить у собі певні підвиди ресурсів, які також відрізняються один від одного, але на нижчому рівні. Урахування видових особливостей ресурсів в процесів управління дозволяє підвищити його ефективність та забезпечити своєчасну ідентифікацію можливих загроз.

Література:

1. Чепелева Н.Н. Ресурсная концепция предприятия// Омский научный вестник. – 2013. – № 4 (121) – С.71-74.
2. Гросул В.А. Ресурси підприємства: теоретичне осмислення сутності// Бізнесінформ. – 2013. – № 7. – С.236-242.
3. Бессонова С.И., Козлова В.Я. Исследование формирования производственных

ресурсов предприятия и их классификация// Вісник Приазовського державного технічного університету. – 2009. – № 19. – С. 320-325.

4. Верхоглядова Н.І., Письменна О.Б. Класифікація ресурсів та її значення для управління ресурсозбереженням// Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 16. – С.27-31

5. Аппанова Ю.Э. Ресурсное обеспечение предприятий сферы услуг: экономическая сущность ресурсов и их классификация// Школа университетской науки. – 2010. – № 1-2. – С.361-364.

6. Вовк І. Класифікація ресурсів підприємства. Сучасні підходи [Електронний ресурс]// Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – №. 1 (4). – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vippsp.pdf>.

7. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: [структурно-логічний навч.посіб.]/ За ред. д.е.н., проф. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001 – 457 с.

8. Феср О.В., Дрозд М.В. Теоретичні основи ресурсного забезпечення діяльності підприємства//Вісник Мукачівського державного університету. – 2016. – № 6. – С.220-224.

9. Сотник І.М. Економічні основи ресурсозбереження: Навчальний посібник/ І.М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2013 – 230 с.

10. Филатова А.В. Взаимодействие информационно-знаниевых ресурсов предприятия и их классификация// Вестник СамГУ. – 2012. – № 7 (98). – С.105-111.

11. Pajak K., Kvilinskyi O., Fasiеcka O. Regional energy security (based on polish experience)// Економічний вісник Донбасу. – 2016. – №4 (46). – с.47-55.

Пачева Н.О.

к.е.н., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

МІСЦЕ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ У СИСТЕМІ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В умовах ринкової економіки в Україні важливого значення набуває дослідження трансакційних витрат в системі банківського менеджменту. Для ефективного управління діяльністю комерційного банку потрібні окрім чітких принципів і методів управління враховувати й трансакційні витрати. У сфері банківського менеджменту даний вид специфічних витрат є недостатньо вивченим і потребує ґрунтовного дослідження.

Теоретичне обґрунтування сутності трансакційних витрат, їх вимірювання та визначення впливу на економічні процеси закладено у працях таких вчених: О. Вільямсона, Т. Еггертсона, К. Ерроу, Р. Коуза, Д. Норда, С. Архієреєва, В. Бонарева, В. Дементьєва, О. Кириченка, Г. Кірейцева, Н. Ксенафонтова, І. Садовської, В. Радаєва, С. Тимофіїва, А. Шаститка, К.Кваші, Н. Гавкалової і Т. Власенка та ін.

Р. Коуз «трансакційні витрати» визначав як витрати, які виникають під час збирання та обробки інформації, проведення переговорів та прийняття рішень, контролю та захисту виконання контрактів [1]. Автор вважає, що при укладанні угоди необхідно кожного разу «проводити переговори, здійснювати

нагляд, налагоджувати взаємозв'язки, ліквідовувати розбіжності», а все це несе додаткове витрачання коштів, називаючи ці витрати - «витратами ринкових трансакцій» [2]. С.Архієреєв вважає витрати, що включають неявні втрати, які визначаються за альтернативним принципом, ...втрати однієї сторони супроводжуються трансакційним виграшем іншої сторони [3]. Автор визначає види економічної діяльності, яким властиві функції трансакційного характеру, а саме: фінансова діяльність, торгівля, операції з нерухомим майном, інжиніринг, дослідження і розробки [4]. Г. Кірейцев, підняв питання обліку трансакційних витрат та акцентував увагу на визначенні сутності та класифікаційних ознаках як основи методології їх обліку, контролю й аналізу в управлінні [5]. В. Радаєв доводить, що трансакційні витрати, пов'язані з входом та виходом на ринок, доступом до ресурсів, передачею, специфікацією та захистом прав власності, укладанням та обговоренням ділових угод [6]. А. Шастітко розглядає витрати на трансакції як відносну цінність ресурсів, які використовуються для планування, адаптації та контролю за виконанням завдань у різних структурах, які впорядковують відносини між економічними агентами, що обмінюються правами власності [7]. Проте, питання трансакційних витрат в системі банківського менеджменту на сьогоднішній день є недостатньо вивченим, у зв'язку із проблемами в ідентифікації, аналізу та обліку цих витрат.

Трансакційні витрати мають тенденцію збільшуватися у разі збільшення кількості трансакцій (ведення переговорів, укладання угод, адаптацію нових працівників та ін.). Ефективність банківського менеджменту полягає в можливості передбачення всіх імовірних витрат та їх контроль. Суттєвим є також якість підготовки й рівень професійної кваліфікації персоналу банку. Не аби який вплив у системі цінностей банку має рівень соціального капіталу (соціальних мереж, норм та цінностей, довіри).

Соціальний капітал допомагає учасникам мережі краще знати можливі дії один одного, знижує ризики і трансакційні витрати. Він дає можливість людині, групі, суспільству простіше та швидше залагодити виниклі проблеми чи питання, а довіра, взаємозв'язок, норми взаємної відповідальності допомагають у формуванні та збереженні необхідної поведінки в певному колективі. Соціальний капітал втілений у відносинах учасників мережі, він нерозривно пов'язаний з ними і тому не може продаватися або передаватися в користування або володіння. Більшість зазначених вище показників не можна кількісно виміряти і належать до якісних характеристик банківського менеджменту.

Комерційний банк має декілька рівнів управління та операційної діяльності. Багатостороння діяльність комерційних банків повсякчас обтяжують управлінські системи, що призводить до виділення основних напрямків банківського менеджменту (стратегічний, операційний).

Ефективний розвиток банку залежить від професіоналізму працівників, а рівень трансакційних витрат залежить від компетентності менеджерів (результативний збір та обробка інформації, продуктивне ведення переговорів та укладання контрактів, прийняття оперативних рішень, передбачуваність негативних наслідків і запобігання їх виникнення). Тому пошук нових методів

розвитку персоналу, як засобу підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників, а саме: стажування, набуття професійних якостей, удосконалення кваліфікаційних характеристик призводить до зниження трансакційних витрат.

Для розробки оптимально ефективних рішень функціонування та розвитку банку як керівники, так і менеджери повинні володіти максимальним обсягом інформації та оптимальним рівнем довіри серед працівників та клієнтів. Робота персоналу банку має бути побудована на взаємодії між учасниками даної мережі. Отож, персонал виходить на перший план в розвитку суб'єкта господарювання, а дослідження сутності та значення трансакційних витрат в банківському менеджменті є актуальним.

Література:

1. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Рональд Коуз. – М. : Новое издательство, 2007. – 224с.
2. Coase R. H. The nature of the firm/R.H.Coase // Economics. – 1937. – V.4 (5).
3. Архиреев С. И. Издержки эксплуатации экономической системы и институциональный трансакционный сектор экономики / С. И. Архиреев // Постсоветский институционализм. – Донецк, 2005. – С. 263–285.
4. Архиреев С.І. Макроекономічна оцінка ролі фінансового сектору у трансакційному секторі економіки України / С.І. Архиреев // вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 1. (13). – С. 25–30.
5. Кирейцев Г. Г. Глобализация экономики и унификация методологии бухгалтерского учета: Научный доклад. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Житомир: ЖГТУ, 2008. – 76 с.
6. Радаев В. В. Российский бизнес: структура трансакционных издержек / В.В. Радаев // Общество и фирмы.–1999. – № 6 / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/209/333/1217/002rADAEW.pdf>
7. Шаститко А.Е. Новая институциональная экономическая теория / А.Е.Шаститко. – М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2002. – 591 с.

Петренко Л.М.

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Основу фінансового забезпечення інвестиційного розвитку регіону складають джерела фінансових ресурсів та механізми їх залучення. Джерела фінансового забезпечення інвестиційного розвитку регіону можна класифікувати за окремими групами та типом формування (табл. 1).

Власні кошти підприємств та організацій, які формуються з прибутку й амортизаційних відрахувань, є важливим джерелом фінансування інвестиційного розвитку. Протягом 2006–2016 років їхній обсяг в Україні

збільшився у 2,54 раза, проте частка у загальній структурі фінансування майже не змінилася і на початок 2017 року становила 69,4 % [1].

Таблиця 1 - Класифікація джерел фінансового забезпечення інвестиційного розвитку регіону

Група Тип формування	Державні ресурси	Ресурси організацій	Ресурси приватних інвесторів
Власні	Кошти місцевого бюджету	Нерозподілений прибуток Амортизаційні відрахування підприємств Емісія акцій підприємств Резервний капітал	Власні кошти фізичних та юридичних осіб Вклади у фінансово-кредитних установах Заощадження домогосподарств
Залучені	Кошти державного бюджету Фонди розвитку	Кошти страхових компаній Фандрайзинг	Кошти вітчизняних інвесторів Кошти інвестиційних фондів
Запозичені	Державне кредитування Випуск казначейських зобов'язань Кредити МБРР, МФК, БАГІ, ЄБРР	Банківські кредити Венчурне фінансування Комерційний кредит Інвестиційні кредити Лізинг Селінг Форфейтинг Факторинг	Іпотека

Нерозподілений прибуток підприємств вважається одним із найбільш дешевих джерел фінансування інвестиційної діяльності, оскільки його використання дозволяє уникнути додаткових витрат, пов'язаних з виплатою відсотків по кредитах чи витрат, пов'язаних з випуском цінних паперів. Однак фінансувати інвестиційний розвиток підприємства винятково за допомогою прибутку досить складно, оскільки для цього необхідно мати вагому частку нерозподіленої його частини. А це є наслідком високорентабельної діяльності суб'єкта господарювання, формування ним значних обсягів чистих грошових потоків, а також ефективної дивідендної політики, яка б забезпечила оптимальний розподіл прибутку, задоволення інтересів акціонерів і зростання ринкової вартості підприємства.

Місцеві бюджети на сьогодні відіграють в інвестуванні неістотну роль. Це пояснюється тим, що принцип створення умов, які забезпечують зацікавленість місцевих органів влади у збільшенні доходів бюджетів, що має стати вагомим чинником ефективності розбудови бюджетної системи, є лише задекларованим. З огляду на це сьогодні, як ніколи, потрібна відмова від патерналістської моделі відносин між регіонами та центром і стимулювання ефективного використання власного фінансового потенціалу територіальних громад через: розширення переліку місцевих податків і зборів і надання органам місцевого самоврядування реальних повноважень у частині

регулювання їх ставок; відміну пільг на справляння податку на нерухоме майно та віднесення плати за землю до категорії «місцеві податки та збори»; збільшення частки обсягу національних податків, що б закріплювались за місцевими бюджетами та не враховувалась при розрахунку міжбюджетних трансфертів [3, с.232].

Незначні обсяги довгострокового кредитування економіки засвідчують, що українські банки надають перевагу тим проектам, які здатні приносити прибутки в максимально короткі терміни. Проте короткострокові банківські кредити не мають інвестиційно-інноваційної спрямованості. Тому з метою активізації інвестиційного банківського кредитування необхідно: розробити і запровадити механізм ефективного захисту прав банківських установ при довгостроковому інвестиційному кредитуванні; стимулювати консорціумне кредитування ефективних інвестиційних проектів; стимулювати залучення коштів населення шляхом підвищення довіри до банківської системи, а також забезпечення стабільної виплати відсотків; сприяти створенню спеціалізованих банків для здійснення довго- та середньострокового фінансування і кредитування пріоритетних для економічного розвитку інвестиційних проектів шляхом надання державної підтримки таким установам [2, с.324].

Потужним джерелом фінансового забезпечення інвестиційного розвитку можуть бути заощадження домогосподарств. Однак в Україні останнім часом можливості використання цього джерела фінансування вкрай обмежені через зменшення реальних доходів населення, деформацію структури заощаджень та надання переваги заощадженням в іноземній валюті, недовіру до держави, кредитних та фондових інститутів. Для активізації інвестиційної діяльності вітчизняних домогосподарств потрібно розвивати регіональну фінансову інфраструктуру, здатну залучати заощадження домогосподарств з метою вирішення місцевих економічних і соціальних проблем. Та найважливішим завданням у цьому відношенні є проведення ефективної державної політики у сфері підвищення добробуту населення та налагодження ним зв'язків із інститутами фінансового ринку.

Перспективним напрямом фінансування інвестиційних проектів є використання коштів Державного фонду розвитку регіону. Механізм його здійснення базується на конкурсній основі. Оцінка та відбір проектів проводиться регіональними комісіями, засідання яких обов'язково транслюється та розміщується на веб-сайтах обласних державних адміністрацій. Загальна інформація про інвестиційні проекти регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів фонду, висвітлюється на веб-сайті Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Поряд з традиційними існують альтернативні джерела фінансування інвестиційного розвитку, які схвально оцінені світовою практикою. Мова йде насамперед про мезонінне фінансування, під яким розуміють форму фінансового забезпечення, що передбачає поєднання боргового фінансування та фінансування на умовах участі у власному капіталі підприємства з метою реалізації інноваційних проектів суб'єкта господарювання.

Реальним інструментом вирішення проблем у сфері фінансування інвестиційних проектів в регіоні є розвиток державно-приватного партнерства. В процесі реалізації спільного проекту вкладом з боку бізнесу є: фінансові ресурси, професійний досвід, ефективне управління, гнучкість і оперативність в ухваленні рішень, здібність до новаторства та інше. Держава ж, маючи статус основного регулятора економічних процесів, може надавати податкові та інші пільги, гарантії, погашати відсотків за лізинговими та інвестиційними кредитами, надавати безвідсоткові інвестиційні кредити через державні банки, здійснювати бюджетне фінансування [4, с.114-115].

Розширення джерел фінансового забезпечення інвестиційного розвитку регіону та оптимізація їх структури мають стати пріоритетним завданням формування та реалізації регіональної фінансової політики.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua. (станом на травень 2018 р.)
2. Сороківська М.В. Фінансове забезпечення інвестиційного розвитку в Україні в сучасних умовах / М. В. Сороківська // Науковий вісник НЛТУ України: [зб. наук.-техн пр.]. – Львів : РВВ НЛТУ України. - 2013. - Вип. 23.8. – С. 321-325.
3. Сторонянська І. З. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи / І. З. Сторонянська, А. О. Пелехатий // Регіональна економіка. – 2014. – №3(73). – С. 228-238.
4. Ткачук І.Г., Щур Р.І. Фінансове забезпечення інвестиційних проектів розвитку регіонів / І. Г. Ткачук, Р.І. Щур // Світ фінансів. – 2014. – Вип. 2. – С. 103-109.

Поварова А.В.

магістрант

Смірнова І.В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ЯК СКЛАДОВОЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

Виявлення особливостей та шляхів удосконалення організації обліку нематеріальних активів, яка б відповідала завданням управління господарськими процесами і була адаптована до специфічних особливостей нематеріальних активів як важливої складової майна установи, підвищення контролю за використанням нематеріальних активів в бюджетних організаціях на сучасному етапі є вкрай актуальними.

На сьогоднішній день нормативні документи в Україні та літературні джерела містять близько десяти різних визначень самого поняття

“нематеріальні активи”, які відрізняються одне від одного не тільки своїми обсягами і ступенем деталізації, але і в певній мірі не співпадають за змістом як з економічної, так із правової точки зору.

Зокрема, Бирюкова И.К. наводить таке визначення: нематеріальні активи довгострокові вкладання підприємства в вартісній оцінці, але які не є речовою цінністю [1, С. 63]. Бабич В.В. вважає, що до коштів підприємства можуть входити нематеріальні активи, які представляють собою довгострокові вкладання, які мають вартісну оцінку, але не є матеріальними цінностями. [2, С. 85]. На думку Бутинця Ф.Ф. нематеріальні активи - це об'єкти інтелектуальної, в тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визначені в порядку, встановленому відповідним законодавством об'єктом права власності платника податку [3, С. 160]. П.С. Безруких стверджує, що до нематеріальних активів відносяться витрати організації на нематеріальні об'єкти, які належать їй на правах власності, використовуються протягом тривалого часу (понад 1 рік) в господарській діяльності і приносять дохід [23, С. 95].

Неважко помітити, що перелічені визначення мають відмінності та неточності, але, в цілому можуть дати “усереднене” тлумачення сутності нематеріальних активів. Узагальнюючи вищесказане, наведемо найбільш повне визначення нематеріальних активів. Нематеріальні активи – об'єкти, права інтелектуальної та промислової власності, інші аналогічні права власності, які не мають фізичної форми, але визнані законодавством, що належать підприємству, використовуються протягом тривалого періоду часу, приносять дохід і мають грошову оцінку.

В сучасній теорії і практиці бухгалтерського обліку в Україні існує ряд підходів щодо подання в професійних виданнях інформації про нематеріальні активи з позиції вимог стандартів бухгалтерського обліку. Але всі інформаційні джерела однаково послідовно тлумачать норми стандарту, зокрема:

- класифікацію за різними ознаками, тобто за способами отримання, як створені власними силами і отримані іншим шляхом, а також за групами;
- взаємозв'язок залишків на рахунках бухгалтерського обліку та статей балансу;
- критерії визнання нематеріальних активів в обліку і фінансовій звітності;
- окремі вимоги до розробок при визнанні;
- оцінку нематеріальних активів в обліку в залежності від способу отримання та в звітності;
- амортизацію та вибуття нематеріальних активів.

Нематеріальні активи є однією із найменш досліджених категорій бухгалтерського обліку, що пов'язано із специфічними властивостями економічної природи та особливостями вартісної оцінки. Проте вони є основними чинниками інноваційного розвитку та конкурентоздатності на ринку. Саме наявність нематеріальних активів, таких як торгівельні марки, комерційні найменування, ноу-хау, бази даних (постачальників, клієнтів, партнерів тощо) спричиняє виникнення розриву між балансовою та ринковою вартістю підприємства при його ринковій капіталізації або при придбанні.

Як результат, можна однозначно стверджувати, що інвестування коштів в нематеріальні активи, шляхом придбання об'єктів у інших організацій чи генерування власних та достовірне відображення таких операцій в бухгалтерському обліку, стає запорукою фінансової стабільності, підвищення конкурентоспроможності та загалом успіху підприємницької діяльності.

Дослідження теоретичних положень та діючої практики організації обліку нематеріальних активів в умовах трансформації системи обліку дозволили визначити коло проблем, що гальмують процес управління та знижують ефективність використання нематеріальних активів у бюджетних установах. До кола таких проблем можна віднести проблеми підвищення інформативності первинних документів з обліку нематеріальних активів, аналізу та контролю ефективності використання нематеріальних активів. Крім того, багато елементів, пов'язаних з обліком нематеріальних активів недостатньо законодавчо врегульовані, у зв'язку з чим у практичній діяльності виникає багато питань.

Література:

1. Бирюкова И.К., Кондрянский А.В. "Бухгалтерский учет в Украине", -К: Товариство "Знання", КОО. – 2008. - 408 с.
2. Бабич В.В., Свидерский Е.И. "Бухгалтерский учет на предприятиях малого бизнеса в Украине". - 4-е изд. – 2006. -160 с.
3. Бутинець Ф.Ф., Виговська Н.Г. "Фінансовий облік". - частина II. - Житомир: ЖІТІ. – 2010. - 704 с.
4. Бухгалтерский учет :Учебник П.С. Безруких, В.Б.Кондраков и др.; Под редак. П.С. Безруких, - 2-е изд. переработанное и дополненное. – М.: "Бухгалтерский учет", 2010.- 576 с.

Поддєрьогін А.М.

к.е.н., професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ

Упродовж останніх років в Україні принципово змінилися умови функціонування підприємств. Необхідність вирішення проблеми кардинального підвищення рівня конкурентоспроможності товаровиробників обумовлює необхідність формування фінансово-економічних засад їх господарської діяльності на базі активізації внутрішнього економічного потенціалу. Проте можливості такого підходу є обмеженими і забезпечити сталий економічний розвиток вітчизняних підприємств на перспективу можна винятково за умов реформування фінансового менеджменту в напрямі використання

перспективних форм і методів управління рухом фінансових потоків та покращення фінансових результатів.

Фінансовий менеджмент розглядається нами як система принципів, засобів та форм організації грошових відносин підприємства, що спрямована на управління його фінансово-господарською діяльністю, в яку входять:

- розроблення і реалізація фінансової політики підприємства;
- інформаційне забезпечення (складання і аналіз фінансової звітності підприємства);
- оцінка інвестиційних проектів і формування «портфеля» інвестицій;
- поточне фінансове планування та контроль.

Мета фінансового менеджменту – максимізація прибутку. Крім максимізації прибутку, фінансовий менеджмент повинен забезпечувати формування достатнього обсягу фінансових ресурсів згідно із напрямками розвитку підприємства та найбільш ефективно їх використання, сприяти мінімізації фінансового ризику, зберігаючи при цьому передбачений рівень прибутку, забезпечувати постійну фінансову рівновагу підприємства у процесі його розвитку.

Специфіка фінансового менеджменту та його дієвість багато в чому визначаються галузевими особливостями. Належність господарюючих суб'єктів до тієї чи іншої сфери діяльності, галузі економіки знаходить відображення у суті грошових відносин, характері формування та руху фінансових потоків, системі розподілу прибутку, взаєминах з різними ланками державних фінансів.

Розвиток підприємств виробничої сфери сьогодні здійснюється в умовах загострення багатьох проблем, серед яких - економічна криза, недосконалість законодавства, зокрема, податкового, тінізація та криміналізація економіки та інше. На кінець 2016 року близько 69,4 % основних засобів промисловості було зношено. Третина підприємств промисловості сьогодні є збитковими. Незважаючи на проголошення інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки, сучасний стан інвестиційних процесів критичний. На сьогодні в Україні спостерігається величезний розрив між виробничим потенціалом та можливостями його фінансування, що зумовлено дестимулюючим впливом низки чинників, які формують інвестиційний клімат у державі. Відтак, при річному зростанні ВВП на 18,5 % та промислового виробництва на 11,2 % відбувається стагнація інвестиційних процесів [1].

Ефективність фінансового менеджменту виробничої сфери неможливо забезпечити без удосконалення фінансового механізму розвитку підприємств. Фінансовий механізм розвитку підприємства можна трактувати як сукупність фінансових методів, інструментів і важелів, які взаємопов'язані та взаємодіють між собою на державному, внутрішньому й ринковому рівнях, спрямовані на реалізацію економіко-інвестиційних та соціальних функцій підприємства за відповідної нормативно-правової, інформаційної, інституційної й інфраструктурної систем його забезпечення.

Фінансовий механізм розвитку підприємств передбачає управління фінансовим забезпеченням через вирішення п'яти основних завдань: визначення потреби підприємства у фінансових ресурсах; формування

оптимальної структури фінансових ресурсів; ефективне використання фінансових ресурсів; створення умов для досягнення постійної платоспроможності та прибутковості виробничої діяльності; управління фінансовими потоками, забезпечення фінансової рівноваги та стійкості.

Управління фінансовими ресурсами належить до головних завдань фінансового менеджменту, адже їх вартість та структура значною мірою впливають на основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства. Ефективне управління фінансовими ресурсами є основою забезпечення його розвитку достатніми обсягами капіталу за мінімальною вартістю у чітко визначені терміни та з прийнятним рівнем ризику.

Підприємство може обирати будь-яку структуру джерел фінансування, проте головною метою фінансового менеджменту є її оптимізація, яка передбачає за низької вартості капіталу підтримання стабільних доходів та зростання ринкової вартості підприємства. Тобто, оптимальна структура капіталу має зводити до мінімуму середню вартість фінансових ресурсів і водночас забезпечувати належний рівень кредитоспроможності підприємства.

Управління фінансовими ресурсами на вітчизняних підприємствах потребує вирішення наступних проблем: стимулювання збільшення власного капіталу шляхом нарощення прибутку в умовах нестабільної економіки; забезпечення зростання обсягів власних фінансових ресурсів; досягнення достатнього рівня фінансування діяльності за допомогою позикових коштів в умовах обмеженого ринку банківських кредитів.

Фінансовий менеджмент в сучасних надзвичайно динамічних умовах розвитку та інтеграції України у світовий фінансовий простір потребує адекватного інформаційного забезпечення, зокрема, за допомогою інформаційних систем з використанням штучного інтелекту. Поширеною в сучасних умовах є система ERP, яка передбачає взаємопогоджене вирішення завдань обліку, контролю, планування й управління виробничими та фінансовими ресурсами підприємства. Ця система має забезпечувати автоматизацію процесів планування, прогнозування й управління фінансами, виробництвом, матеріально-технічним постачанням і збутом, бухгалтерським обліком тощо. Її ефективне використання сприяє максимальному залученню до управлінських процесів інтелектуального потенціалу підприємства.

Гренінг Х. та Братановік С. вважають, що в умовах фінансової кризи потрібно здійснювати раціональне управління капіталом, яке дасть можливість використовувати нові інструменти управління, що враховують можливості використання інновацій [3].

У цьому відношенні необхідною є розробка ефективної інноваційної теорії фінансового менеджменту, формування системи підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних генерувати нові ідеї, створювати та ефективно використовувати нові фінансові інструменти і технології. З цього приводу Дж. Ф. Маршалл вважає, що в сучасних умовах не просто зростає значення висококваліфікованих фінансистів-менеджерів, а й виникла насущна потреба в новій категорії спеціалістів – в фінансових інженерах [2]. Фахівці такого високого гатунку повинні бути спроможними приймати правильні

рішення в умовах кризових, конфліктних ситуацій, раціонально використовувати обмежені матеріальні і фінансові ресурси, знаходити оптимальне співвідношення між ризиками і доходами.

Зусилля науковців та фахівців-практиків сьогодні мають бути спрямовані на формування ефективної моделі фінансового менеджменту, яка б максимально враховувала національну специфіку ведення бізнесу, поєднувала прогресивний зарубіжний досвід та особливості розвитку вітчизняної виробничої сфери, стала дієвим чинником активізації фінансово-кредитного регулювання інноваційних процесів.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: www.ukrstat.gov.ua.
2. Маршалл Дж. Ф., Бансал В. К. Финансовая инженерия : Полное руководство по финансовым нововведениям / Пер. с англ. - М.: ИНФРА-М, 1998.-784 с.
3. Greuning V.H., Bratanovic S.B. Analyzing Banking Risk. Third Ed. The World Bank, 2009, P. 2.

Подзігун С.М.

к.е.н., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Процес еволюції світової економіки зумовив виникнення та розвиток багатьох форм економічного співробітництва. Характерними елементами сучасного світового співтовариства називають розширений формат і достатній ступінь відкритості для інших країн, рух до глобального економічного взаємозв'язку, що виявляється через економічну інтеграцію, яка є передумовою більш тісного взаємного співробітництва між країнами, основою для формування глобального світового господарства [1, с.48].

Саме тому, логічно, виникнення глобального бізнесу достатньо часто пов'язують із процесом глобалізації – взаємопроникнення та залежності національних економік. Актуальність даної проблематики зумовлена тим, що розвиток глобального бізнесу, значною мірою, визначатиме динаміку світової економіки в цілому.

Результати проведеного макроекономічного аналізу дозволили визначити основні тенденції розвитку глобального бізнесу: уніфікація бізнес-моделей; уповільнення процесів злиття та поглинань; зростання ролі країн, що розвиваються у світовій економіці; інноватизація та інформатизація; еволюція новітніх фінансових активів.

Уніфікація бізнес-моделей відбувається під впливом двох основних

факторів: можливістю скорочення витрат та необхідності врахування й задоволення потреб клієнтів.

Отже, відповідність стандартам є важливим елементом уніфікації, на який звертають увагу не лише контрагенти, які мотивовані дотримуватися єдиних міжнародних стандартів, а не десятків національних, а й споживачі. У даному контексті доцільно погодитися із [2], що глобалізація сприяє прискореному переміщенню товарів, знань, зразків поведінки від одного суспільства до іншого, служить джерелом стандартизації пропозиції, уніфікації потреб споживачів.

Іншою тенденцією розвитку глобального бізнесу є уповільнення процесів злиття та поглинань (M&A). У 2017 році обсяг глобальних угод M&A становив 3,7 трлн доларів, що на 2,6% менше, ніж у 2016 році. Незважаючи на зменшення загального обсягу, кількість угод (вартістю більше 250 млн. дол.) залишалася приблизно такою ж як і в 2016 році, відповідно, мали місце 2183 та 2197 угод.

На відміну від світового, вітчизняний ринок M&A характеризується суттєвим зростанням обсягів операцій як за кількісним, так і вартісним показниками. Згідно із базою даних M&A Ukraine, за перше півріччя 2017 року здійснено 32 угоди злиття та поглинання з 11 країнами-інвесторами [3].

У 2016-2017 роках, використовуючи інструментарій M&A компанії, як і в попередні роки, отримували доступ до нових ринків збуту, підвищували рівень капіталізації. Разом з тим, починаючи з 2014 року важливою тенденцією стало зростання кількості угод за результатом яких забезпечувався доступ до технологій (рис.1). Так, кожна з п'яти угод M&A у 2017 році була пов'язана із доступом до технологій (особливо цифрових бізнес-моделей), сума таких угод становить близько 27%.

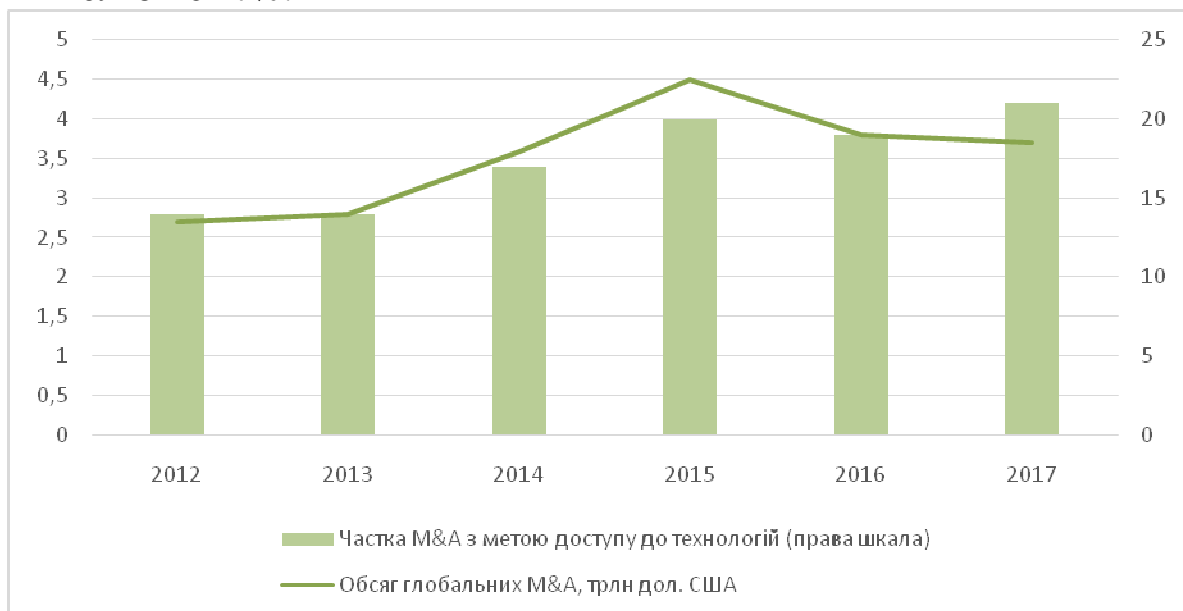

Рис. 1 - Динаміка окремих показників, які характеризують ринок злиття та поглинань

Джерело: [3]

Вищезазначене у цілому повторює тенденцію зростання частки приватного сектору у фінансуванні наукових розробок та досліджень. Так, наприклад, даний показник зріс на 7,3 в.п. у США (до 64,2%), на 3 в.п. у Китаї (до 74,7%), на 2,1 в.п. в Японії (до 78%), у Великобританії на 5 в.п. (до 49%).

У 2017 році найбільша кількість угод М&А була укладена серед компаній диверсифікованих галузей промисловості, нерухомості та охорони здоров'я.

Упродовж 2016-2017 років географічна структура угод М&А зазнала змін: відбулося зниження на 4% питомої ваги Північної Америки (у 2017 році 44% світового обсягу) із одночасним зростанням на 2% частки країн, що розвиваються (28%). З цієї групи країн, найвищі темпи демонструє Китай, обсяг угод з М&А якого у 2016 році становив майже 200 млрд дол., й поступово зростав у 2017 році.

Значний вплив на загострення конкурентної боротьби будуть мати наслідки ухваленого наприкінці 2017 року Tax Cuts and Jobs Act (законопроект про податкову реформу). Даний закон був розроблений, значною мірою, щоб підвищити рівень конкурентоспроможності американських корпорацій, і, відповідно, містить ряд важливих змін, включаючи зниження податкової ставки на прибуток з 35% до 21%, адміністрування податку на репатріацію 15,5% та 8% для готівкових та безготівкових платежів відповідно. Дія даного закону сприятиме переміщенню фінансових ресурсів американських компаній з офшорів та їх оподаткування податком на репатріацію, ставки якого є значно меншими за існуючу ставку податку на прибуток.

Висновки. У сучасних умовах домінуючий вплив на темпи розвитку світової економіки здійснюють глобальні бізнес-структури, оскільки саме вони виступають продуцентом/промоутером технічних, технологічних, організаційних та інших інновацій. Дослідження сучасного стану розвитку глобального бізнесу дозволило виділити наступні тенденції: уніфікація та стандартизація бізнес-моделей; уповільнення процесів злиття та поглинань, підвищення значущості мотиву доступу до технологій; зростання ролі країн, що розвиваються у світовій економіці; прискорення темпів інноватизації та інформатизації; еволюція нових фінансових активів. На нашу думку, вище окреслені тенденції будуть визначати розвиток глобального бізнесу, а й отже, й світової економіки у середньостроковому періоді.

Література:

1. Набок І.І. Стан та тенденції розвитку сучасної світової економіки [Електронний ресурс]/І.І. Набок, І.С. Дзигаленко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. - №16. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/11.pdf>. – Назва з екрану.
2. Добровольська А. *Тенденції постіндустріального розвитку та глобалізація інформаційного простору* / А. Добровольська // Антологія творчих досягнень. — К.: ІСЕМВ НАН України, 2004. — Вип. 1. — С. 166-168.
3. Український ринок М&А: підсумки першого півріччя 2017 року/[Хоменко О. та ін.]. - Режим доступу: https://uifuture.org/uk/post/ukrainskij-rinok-ma-pidsumki-persogo-pivricca-2017-roku_383. – Назва з екрану.

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Комерційні банки виступають ключовими елементами в системі ринкових відносин, а їх поступовий розвиток - важлива умова реального функціонування ринкової економіки. В умовах господарювання, які склалися в економіці країни, очевидним є те, що кредитні операції в структурі активних банківських операцій займають провідне місце. Все це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування сутності управління кредитним портфелем комерційного банку, адже від якісної організації кредитних послуг прямо залежить ефективний розвиток банківської системи країни в контексті забезпечення стабільності та прибутковості діяльності комерційних банків.

Ключовим видом діяльності комерційного банку виступає його кредитна діяльність. Проведення кредитних операцій приносить банку реальний дохід, а отже, дослідження сутності кредитного портфелю комерційного банку та умов його управління має надзвичайне значення, адже більшість банків у сучасних кризових умовах господарювання стикається з глобальною проблемою неповернення кредитів. Отже, необхідність подальшого дослідження сутності даного питання є надзвичайно актуальною.

Кредитна політика комерційного банку визначається як сукупність певних дій і заходів, котрі виконує комерційний банк, головною метою яких виступає розв'язання стратегічних та тактичних завдань, в основу яких покладено мікроекономічні, макроекономічні, регіональні і галузеві чинники в галузі оптимізації дохідності кредитних операцій та можливого кредитного ризику.

Необхідність формування обґрунтованої та ефективної кредитної політики кожним комерційним банком за сучасних економічних умов пов'язана, перш за все, з важливістю активізації позитивного впливу кредитних відносин на обсяг та структуру грошової маси в країні і, як наслідок, на стабільність грошової одиниці, а по-друге, із забезпеченням потреби в додаткових джерелах фінансування розширеного відтворення [1, с. 108].

Вважаємо, що сутність кредитного портфелю комерційного банку необхідно розглядати як сукупність кредитів, наданих банком на певну дату для одержання доходу у вигляді відсотків. До заборгованості за кредитними операціями, що становлять кредитний портфель банку, належать:

- строкові депозити, які розміщені в інших банках, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, які надані іншим банкам, та сумнівна заборгованість за ними;
- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за овердрафтом, за факторинговими операціями та прострочена заборгованість за факторинговими операціями;

- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за операціями репо та ін.

Формування кредитного портфеля виступає одним із ключових моментів у діяльності банку, що дає змогу більш чітко відпрацювати тактику та стратегію розвитку комерційного банку, його можливості кредитування клієнтів і розвитку ділової активності на ринку.

Кредитний портфель служить головним джерелом доходів банку й одночасно - головним джерелом ризику під час розміщення активів. Від структури й якості кредитного портфеля значною мірою залежать стійкість банку, його репутація, фінансові результати. Оптимальний, якісний кредитний портфель впливає на ліквідність банку та його надійність.

Кредитний портфель комерційного банку не може існувати без ефективного управління ним. У загальному розумінні зауважимо, що сутність поняття «управління» передусім передбачає безпосередній вплив на досліджуваний об'єкт для досягнення визначеної мети за рахунок явищ, процесів, у результаті їх взаємодії в режимі детермінованої чи довільної програми. Отже, передусім важливо акцентувати увагу на тому, що управління кредитним портфелем комерційного банку має тісний взаємозв'язок із ризиком здійснення кредитних операцій.

Головним завданням у напрямі налагодження ефективної діяльності функції контролю й управління ризиками є забезпечення виконання поточних цілей і бізнес-планів банку для досягнення стратегічних цілей, запровадження відповідної політики, застосування методів, засобів керування й контролю над ризиками, які генеруються зовнішнім середовищем, структурою активів і пасивів та біз- нес-процесами банку [2, с. 1049].

Проблемні кредити не обов'язково асоціюються зі збитками, а правильний підхід до управління ними дає змогу мінімізувати втрати як для банківської установи, так і безпосередньо для позичальника. Правильним підходом у цьому напрямі є професійна робота персоналу банку, створення додаткових стимулів позичальникам для погашення боргів, клопітка робота з кожним клієнтом на партнерських засадах, застосування сучасних і швидких ефективних методів управління проблемними кредитами. Повністю ж уникнути втрат за проблемними кредитами на практиці неможливо, їх значення слід розглядати як своєрідну вартість ризику ведення банківського бізнесу [3, с. 185].

Управління кредитним портфелем банку має за мету балансування та стримування ризику всього портфеля, контролювати структуру кредитного ризику, що притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позичковим інструментам, кредитам та умовам діяльності [4, с. 71].

Для активізації ролі кредитного портфеля як інструмента реалізації завдань державної кредитної політики доцільно розглядати його з трьох позицій. По-перше, це стратегічний кредитний портфель, який має бути сформованим відповідно до вимог державної кредитної політики, місця та завдань банку в її виконанні. По-друге, це тактичний кредитний портфель, що його формує банк на основі обсягів і структури стратегічного кредитного

портфеля. По-третє, це портфель фактично наданих кредитів, що зараз є визнаним [5, с. 230].

Організація кредитного обслуговування клієнтів банку з погляду портфельного підходу дає змогу об'єднати різні види позик, ураховуючи їх рівні ризику, об'єднати та систематизувати інструментарій механізму кредитування клієнтів.

Якісне управління кредитним портфелем комерційного банку в перспективі забезпечить поліпшення його ліквідності та сприятиме збільшенню отриманого прибутку. Отже, пріоритетним завданням вітчизняних комерційних банків виступає пошук шляхів удосконалення напрямів кредитування та мінімізації кредитних ризиків. В сучасних умовах діяльності комерційних банків України їх кредитна діяльність потребує вдосконалення, адже значною залишається питома вага проблемних кредитів у загальному кредитному портфелі комерційного банку. Прострочена кредитна заборгованість знецінює активи комерційних банків. Перешкодами на шляху формування кредитного портфеля комерційних банків виступають неякісний моніторинг кредитів, недосконалість методів визначення кредитоспроможності позичальника та ін. Саме тому надзвичайної актуальності в ситуації, що склалася, набуває вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників із застосуванням методики комплексного аналізу.

Література:

1. Золотарьова О.В. Концепція кредитної політики комерційного банку та можливості підвищення її ефективності / О.В. Золотарьова, Ю.В. Півняк, П.Ю. Мартиненко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. - 2014. - № 9. - С. 108-112.
2. Демчук Н.І. Загальний підхід до концепції та процесу управління банківськими ризиками / Н.І. Демчук // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2014. - № 2. - С. 1049-1052.
3. Юрків М.Т. Управління проблемними кредитами банків в Україні: сучасні законодавчі аспекти / М.Т. Юрків // Інноваційна економіка. - 2015. - № 11. - С. 184-188 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2015_11_29.
4. Серик Ю.В. Управління кредитним портфелем банку / Ю.В. Серик // Економіка і управління. - 2012. - № 4. - С. 70-75.
5. Пірог В.В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ / В.В. Пірог // Науковий вісник НЛТУ України. - 2011. - № 2. - С. 228-235.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Теперішні реалії розвитку України, зміни підходів до адміністративно-територіального устрою країни, формування оновленої системи фінансування розвитку територій, особливості ментальної, галузевої та територіальної організації українського суспільства підносять питання ефективного фінансового забезпечення розвитку соціальної інфраструктури сільських територій на якісно новий рівень.

Адже, з одного боку, додаткові суттєві можливості концентрації ресурсів та розширення прав щодо розпорядження ними підвищують здатність місцевих громад щодо життєзабезпечення сільських територій, а з іншого - актуалізується питання оптимізації зазначених надходжень та ефективного їх використання, запобігання формування так званої «місцевої олігархії», що зведе нанівець найкращі задуми стосовно розвитку сільських територій.

Загалом, питанням розвитку сільських територій, соціальної інфраструктури сільської місцевості і, в цілому, питанням формування сприятливого життєвого середовища на селі, зокрема, у відтворювальному аспекті присвячені праці багатьох вчених. Ці питання досліджувались О.Г.Булавою, П.І.Гайдучким, І.Ф.Гнибіденком, В.С.Дієсперовим, М.Ф.Кропивком, М.Й.Маліком, М.К.Орлатим, В.П.Рябоконею, П.Т.Саблуком, К.І.Якубою та іншими.

Але питання такого характеру потребують постійного дослідження і, головне, врахування їх в розробці та реалізації політики уряду в зазначеній сфері.

З огляду на вже традиційну залишковість з ресурсної, а не «піарної» позиції підходів до розвитку сільських територій, питання їх розвитку до останнього часу практично не вирішувалось, що, в свою чергу, привело, в більшості випадків, до їх практичної деградації.

На сьогоднішній день становлення соціальної інфраструктури сільських територій може набути реального змісту. Це обумовлено процесами формування об'єднаних територіальних громад та передачею важелів управління ними, в значній мірі, самим громадам.

В даному контексті важливим є врахування не тільки територіальних, а й виробничих особливостей, що обумовлені, в значній мірі, специфікою організації сільськогосподарського виробництва, його галузевою спеціалізацією [3, 5], фактичною концентрацією земель в управлінні одного підприємства чи наявної розосередженості між кількома господарствами, власники (чи керівники) яких є мешканцями тих територій, де здійснюють діяльність

зазначені суб'єкти господарювання. Зазначені особливості формують суттєві відмінності у концептуальних підходах до підтримки сільських територій та обумовлюють відмінності в реальному переліку джерел формування їх фінансових ресурсів. Поєднання ж виробничого аспекту з реально діючим комплексом складових життєвого середовища села обґрунтовує, в даному контексті, суттєві відмінності в розв'язанні проблем зайнятості та створення нових робочих місць, створення нових та підтримці існуючих об'єктів соціальної інфраструктури, диверсифікації сільської економіки, відтворенні людського капіталу, соціально-орієнтованій підтримці різних верств сільського населення, збереженні та раціональному використанні природних ресурсів, підтримці місцевих ініціатив сільського населення [4].

Звичайно, результатом показником інвестування і фінансування соціальної сфери є певний соціальний ефект, але, зрозуміло, що вкладення такого типу в кінцевому результаті прямо формують забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва і формування, безпосередньо, доходів сільгоспвиробників, а, з огляду на те, що одним зі стовпів економіки України є сільське господарство, – формування економічної безпеки держави, в цілому.

Як зазначалось нами вище, динамічні процеси формування об'єднаних територіальних громад дають підстави на певний оптимізм в процесі фінансування соціальної інфраструктури сільських територій. Так, згідно узагальнень Сухарської Л.В. [6] стосовно механізму фінансового забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад, ресурсна база таких формувань визначається бюджетною, інвестиційною, грантовою та кредитною складовими.

Структура доходів об'єднаних територіальних громад визначена Бюджетним кодексом України [1].

Формування бюджетів таких об'єднань є досить неоднорідним, що пов'язано часто зі структурою, розміщенням і, все ж таки, на нашу думку, розміром суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність на території ОТГ, їх виробничою спеціалізацією. Суттєво позитивним є діяльність окремих господарюючих суб'єктів з диверсифікованою виробничою структурою, на противагу відокремленому підрозділу або виробничій ланці великого підприємства чи холдингу, для якого формування як виробничої, так і соціальної інфраструктури на окремо взятій території не є цікавим і економічно доцільним. Основним, в даному випадку, джерелом власних доходів є орендна плата за землю сільськогосподарського призначення, яка знаходиться у власності ОТГ [2]. І це при існуванні значних ризиків так званої її «оптимізації». Зазначені ризики є вірогідними і при розгляді питання оподаткування прибутку підприємств. І тут розмір господарства має значення, зокрема, в контексті місця його реєстрації та сплати податкових платежів такого характеру.

Щодо податку на доходи фізичних осіб, то про його суттєвий вплив на формування доходної частини більшості сільських об'єднаних територіальних громад, на сьогоднішній день, говорити по суті немає підстав, особливо з огляду на вищезазначене.

Основним наповнювачем сільських місцевих бюджетів є плата за землю. Насправді, це потужний фінансовий ресурс розвитку громади. Але це ресурс пасивного характеру, який в умовах концентрації землі у власності (оренді) обмеженої кількості виробників не стимулює розвиток інших сфер діяльності в сільській місцевості, мінімізує конкуренцію, розширення сфер прикладання праці з усіма витікаючими наслідками. Підсумок у більшості випадків – деградація сільських територій, землі яких знаходяться в обробітку великих сільгоспвиробників.

Навіть враховуючи можливі грантові та благодійні ресурси більшість бюджетів сільських ОТГ носять дотаційний характер, що в підсумку все ж обмежує їх в якісному та повноцінному фінансуванні соціальної інфраструктури села та обтяжує бюджети вищого рівня.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що вирішення питання фінансування розвитку соціальної інфраструктури сільських територій неможливо розглядати в окремому контексті. Вирішення питання оптимізації фінансового забезпечення зазначеної сфери можна здійснити ефективно тільки за умов вирішення питань земельних відносин щодо земель сільськогосподарського призначення (і в даному контексті право продажу землі, на нашу думку, не вирішує це питання в сучасних реаліях), встановлення запобіжників формування аграрної олігархії, обмеження максимального розміру наділів у володінні чи обробітку одним господарюючим суб'єктом, реальне стимулювання і підтримка розвитку фермерства, підтримка підприємництва в сільській місцевості.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page7>
2. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад. 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/04/De-centr_297x210_April-2017.pdf
3. Орлатий М.К. Соціальна інфраструктура села / М.К. Орлатий, І.В.Прокопа та ін. – К., 2003. – 82 с.
4. Рябоконь В.П., Рарок Л.А. Розвиток соціальної інфраструктури сільських територій [Текст] / В.П.Рябоконь, Л.А.Рарок // Економіка АПК. – 2016. - №4. – С.56-65.
5. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємництво і менеджмент): монографія. / М.Й.Малік, М.Ф.Кропивко, О.Г.Булавка; за ред. М.Й.Маліка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 642 с.
6. Сухарська Л.В. Аналіз стану фінансового забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад у сучасній Україні [Електронний ресурс] / Л.В. Сухарська // Державне управління: теорія та практика. – 2017. – № 1. – С. 92–101. – Режим доступу: <http://www.e-patp.academy.gov.ua/pages/dop/19/files/fb4bab59-69c4-415d-b4b0-cac93834d1ba.pdf>

CURRENT STATE AND DIRECTIONS IN HEALTH CARE SYSTEM FINANCIAL PROVISION REFORMING IN UKRAINE

Modern socio-economic transformations in the Ukrainian society and the implementation of large-scale reforms in the administrative, political, social, financial and other spheres require the scientific background and the improvement of financial security mechanisms in the health care sector, since the current system of its financing is extremely ineffective and does not allow the state to provide a appropriate level of medical services provision.

Today, Ukraine's command-administrative health care model, inherited from the USSR, is still in operation. Health care institutions are budget-funded institutions and belong to the state or local communities. The income and expenditure estimates of these health care institutions are approved by their belonging authorities. As a result the authorities are encouraged to act in the interests of the relevant institutions, and not in the interests of the particular patient. The financing of these establishments is carried out according to the strict item estimates on the basis of outdated infrastructure standards. This deprives managers of health care institutions of managerial flexibility and does not encourage them to improve the outcome [5].

The health care financing sources in Ukraine are: the state and local budgets; charitable contributions from legal entities and individuals; personal (private) contributions of individuals and legal entities for services provided by medical institutions; medical staff direct pay (fees) for services; voluntary health insurance funds (for example, sickness funds). The largest share of these sources is budget allocations. The order of planning and use of the budget funds is based on the normative approach (standards of staffing, salaries, medical expenses, food for patients, etc.). Consequently, the most standards are connected with power characteristics (the number of beds in hospitals and visits to outpatient clinics).

Though nowadays Ukrainian legislation establishes the provision of the health care system from the budget expenditures of not less than 10% of the national income amount, this norm has never been implemented. The state budget provides Ukrainian medicine only partially (3-5%), the other part is actually paid by citizens, buying medicines and medical services. Today, Ukraine ranks the last place in the terms of the budget expenditures amount by the state for each patient per year - \$ 149, in comparison with Germany where there are four times fewer hospitals than in Ukraine, and the spending for each patient are 20 times higher [2].

According to the recommendation of the World Health Organization, the indicator of expenditures from the state budget to finance the medical sector is as following:

- 6.41% of GDP is considered as the minimum level of budget financing (the level of survival of the industry);

- 3.2% of GDP is considered critical, which reduces the level and amount of medical care by 1/3;

- 1.6% of GDP and below – is considered as unacceptable, which is regarded as the level of complete destruction of the structure of the medical sector [4].

Permanent increase in health care financing without implementing the effective methods in using resources and motivating health workers to improve the quality of services, provided by them to the population, does not allow to improve the health care quality and solve the problems of the significant budget deficit of the industry observed during the last decade.

As a whole, current expenditures, occupy a considerable share in the structure of expenditures for health care facilities maintenance, in particular wages, and only a minor share belongs to capital expenditures. Therefore there is a further deterioration of the state in medical institutions logistics and deepening of the crisis situation in the industry.

The essence of the financial and economic problems of the health care system in Ukraine lies not only in the shortage of financial resources, but at the same time in the ineffective use of these resources. This should be considered in the process of strategic planning and practical health care reform implementation.

As a concept a model of state joint medical insurance is suggested for health care financing reform to be introduced in Ukraine. The main principle of change in the funding system is the guaranteed package of medical services paid by the state to each citizen. At the same time financing will be provided at the expense of existing taxes, without additional fees foreseen.

Budget funds for medicine financing will be distributed through a new, improved mechanism for the strategic procurement of medical services. There will be a transition from financing the itemized estimates of health care institutions to paying out the result (that is, actually treated cases or prescribed population) to institutions. The last will become the autonomous providers of these services, as well as pharmacies as suppliers of prescribed medicines to doctors. Thus, the "money follows a patient" principle will be introduced, but not the infrastructure of health facilities and other providers of services. Expansion of economic independence of medical institutions can strengthen the incentive to improve efficiency.

In order to ensure the multi-channel principle and increase the efficiency of the health care finance system, it is necessary to stimulate the development of voluntary health insurance, in particular, to promote the further development of sickness funds, the involvement of enterprises, institutions, organizations, irrespective of their forms of ownership, to use the resources of private medical institutions more widely [1].

It is impossible to determine the amount of health care expenditures carried out by health funds, since these institutions are created on a voluntary basis, and in this case, they do not subordinate to any of the ministries. According to the data observed the volume of health care financing through voluntary health insurance was: in 2012 - UAH 901.0 million, in 2013 - UAH 1010.4 million, in 2014 - UAH 1108.6 million, in 2015 - UAH 1148.4 million [3]. Despite the positive dynamics of funds from this source of funding, the share of these expenditures during the analyzed period is only 1.5% of the total budget financing in 2012, 1.6% in 2013 and 1.9% in 2014-2015 pp.

In order to reduce the prices for voluntary health insurance services, it is put forth to introduce the mechanisms of preventive measures financing by insurance companies aimed at reducing the risk of morbidity, raising the level of health of the population and thus reducing the number of insured cases [1].

In order to reduce the burden on the budget, a significant part of the EU countries use compulsory medical insurance to finance health care, which contributions are not linked to other compulsory taxes and fees. The introduction of such insurance in Ukraine will have the following positive effects: health care equal access ensuring for all citizens; to have social risks insurance related to the health of people; to increase the efficiency of health care state regulation; to guarantee the high quality medical care provision.

Consequently, the restructuring of the health care financing system in Ukraine should provide the mandatory transition from the budget financing system to the mixed budget insurance, carried out with the active participation of enterprises, institutions, organizations of various forms of ownership with elements of population health insurance. The high efficiency of different health insurance models and systems is confirmed by many years of world experience.

The implementation of the proposed measures of improving the existing and searching the new sources of funding will increase the level of health care financial security system in Ukraine, as well as monitor its implementation in order to make up effective management decisions.

References:

1. Kul'hins'kyj, Ye.A. (2016). Priorytetni napriamy derzhavnoi polityky zberezhenia hromads'koho zdorov'ia Ukrainy [Priority directions of the state policy of preserving public health of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Public administration and local government [Electronic resource]*, 3(30), 84-91 Retrieved from [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_03\(30\)/14.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_03(30)/14.pdf) [in Ukrainian].
2. Mys'kevych, T. (2014). Reformuvannia systemy okhorony zdorov'ia v Ukraini [Reforming of the health care system in Ukraine] [Electronic resource] Retrieved from http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=753:reformuvannya-sistemi-okhoroni-zdorov-ya-2&catid=71&Itemid=382 [in Ukrainian].
3. Natsional'na komisiia, scho zdijsniuie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh / Informatsiia pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy [National Commission for State Regulation in the Field of Financial Services Markets / Information on the state and development of the Ukrainian insurance market] [Electronic resource] Retrieved from <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html> [in Ukrainian].
4. Ofitsijnyj veb-sajt Vsesvitn'oi orhanizatsii okhorony zdorov'ia, Yevropejs'ke rehional'ne biuro [Official website of the World Health Organization, European Regional Office] [Electronic resource] Retrieved from <http://www.euro.who.int/ru/about-us> [in Russian].
5. Pro skhvalennia Kontseptsii reformy finansuvannia systemy okhorony zdorov'ia. Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 30.11.2016 r. №1013-r. [Approval of the Concept of Financing of the Health Care System Reform. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 30, 2016 No. 1013-p.] [Electronic resource] Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80/page> [in Ukrainian].

Притуляк Н.М.
к.е.н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

КОРПОРАТИВНА ЗВІТНІСТЬ В ПІДВИЩЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Важливою умовою стійкого економічного розвитку будь-якого суб'єкту підприємницької діяльності є його відповідне інвестиційне забезпечення, можливість здійснення якого, в основному, визначається рівнем інвестиційної привабливості бізнесу. Мова йде про комплексну характеристику діяльності підприємства, що визначає його спроможність залучати внутрішні та зовнішні інвестиційні ресурси з метою поповнення і прирощення наявного капіталу, модернізації виробництва, здійснення інноваційної діяльності і утворення на цій основі стійких конкурентних переваг, умов для підвищення ефективності господарювання. Для постачальників капіталу результати дослідження інвестиційної привабливості економічного суб'єкту надають можливість зробити висновок про доцільність вкладення коштів з позиції їх перспективності, вигідності, ефективності та ризикованості. З цих причин під інвестиційною привабливістю, зазвичай, розуміють внутрішню притаманну економічному суб'єкту об'єктивну властивість, яка, з одного боку, визначає реальний потенціал бізнесу щодо забезпечення його довготермінового функціонування і досягнення ним стратегічних цілей і задач, а з іншого, - ступінь відповідності підприємницької структури - об'єкту інвестування, інтересам інвесторів, що діють раціонально за умов всебічної проінформованості.

Так, в умовах обмеженості ресурсів проблема вибору об'єктів капіталовкладень, що мають найкращі перспективи розвитку та віддачі на інвестований капітал, актуалізує потребу потенційних інвесторів в отриманні об'єктивної та комплексної інформації про інвестиційну привабливість підприємницьких структур.

Однак задача інформаційного забезпечення інвестиційних рішень не обмежується лише представленням даних, що містяться в формах фінансової звітності і характеризують фінансовий стан та результати фінансово-господарської діяльності підприємства - об'єкта інвестування. З огляду на те, що фінансова звітність хоч і визнана необхідним носієм важливих даних, вона є недостатньою для інформаційного забезпечення оцінки інвестиційної привабливості бізнес-одиниці через те, що: а) відображає лише минулі події і не надає перспективних відомостей про характер і темпи розвитку економічного суб'єкту (обрані ним бізнес-цілі, стратегію їх досягнення, ризики та потенційні можливості їх мінімізації тощо), необхідність врахування яких обумовлена довготривалим характером інвестиційних вкладень та притаманною їм високою невизначеністю кінцевого фінансового результату; б) стосується лише

фінансового та фізичного капіталів, тоді як в умовах інтелектуалізації виробництва пріоритетну роль в досягненні комерційного успіху (в т.ч. пов'язаного з отриманням доходу на вкладені інвестиції) відіграють такі унікальні види капіталу, як людський, природний, соціальний, клієнтський та інші невідчутні його види; в) зводить комплексне дослідження, передбачене даною тематикою, до аналізу фінансового стану об'єкта інвестування, оскільки не охоплює даних про інші фактори впливу на ринкову вартість підприємства, яка стає одним з основних показників інвестиційної привабливості і слугує для інвесторів вирішальним орієнтиром в прийнятті ними відповідних рішень; г) не дозволяє визначити наслідки впливу підприємницької діяльності на оточуюче середовище, а саме: рівень екологічної безпеки, дотримання прав людини та етики ведення бізнесу, участь у розвитку територій присутності та ін. чинники, що справляють суттєвий вплив на рівень результативності та ризикованості інвестицій.

Ці та багато інших причин (як то: необхідність дотримання принципів соціальної відповідальності, впровадження концепції триєдиного підходу до звітності, більш жорсткі вимоги до бізнес-партнерів і т.ін.) зумовлюють інтеграцію фінансових та нефінансових показників та їх відображення у нових формах корпоративної звітності, таких як: «Екологічний звіт» (Eco-friendly reporting), «Соціальний звіт» (Social reporting), «Звіт із корпоративної соціальної відповідальності» (Corporate Social Responsibility Reporting), «Звіт із прогресу» (Progress Report), «Звіт зі сталого розвитку» (Sustainable Development Reporting) і, нарешті, «Інтегрована звітність» (Integrated reporting) [1, с.103-104].

Не вдаючись до деталей розгляду питань, пов'язаних із видами, змістом, вимогами стандартів до складання різних форм нефінансової звітності, зауважу, що їх методологічною основою є принципи стратегічної спрямованості, задоволення потреб зацікавлених сторін, прозорості та якості інформації. Всі вони акумулюють інформацію про діяльність господарюючого суб'єкту в контексті соціальної відповідальності, висвітлюють рівень взаємодії із зацікавленими сторонами, визначають отримані результати, включаючи їх економічні, екологічні та соціальні аспекти, що дозволяє проводити комплексний аналіз інвестиційної привабливості об'єкту вивчення на основі утвореного між ними взаємозв'язку. Такі дані надають можливість оцінити ефективність управління капіталом за всіма складовими: фінансовим, виробничим, кадровим, інтелектуальним, природним і соціальним, визначити їх взаємозалежність і вплив на зміни ринкової вартості компанії.

Тож інформація про міру соціально відповідального ведення бізнесу та його спроможність в утворенні і підвищенні ринкової вартості (поряд із фінансовими показниками) стає найважливішою основою в дослідженні інвестиційної привабливості економічного суб'єкту. Справедливість такого висновку підтверджують результати опитування, проведеного компанією Ernst & Young у 2016 році, які показали, що більшість великих інвесторів світу (з 320 опитаних) визнають вирішальну роль нефінансових результатів компаній в прийнятті ними інвестиційних рішень (Причому, кількість інвесторів-

користувачів нефінансової звітності неухильно зростає (рис.1) - *прим. авт.*). Вони вказують на довгострокові вигоди та низький рівень ризику інвестицій в компанії, які приділяють значну увагу питанням корпоративного управління, екологічним та соціальним факторам [2, с.4]. Саме тому постачальники інвестиційного капіталу розглядають нефінансову корпоративну звітність як ознаку зрілості корпоративного менеджменту, як важливий елемент діалогу між партнерами, як обов'язковий елемент процесу прийняття рішень, підвищення інформаційної прозорості та інвестиційної привабливості.

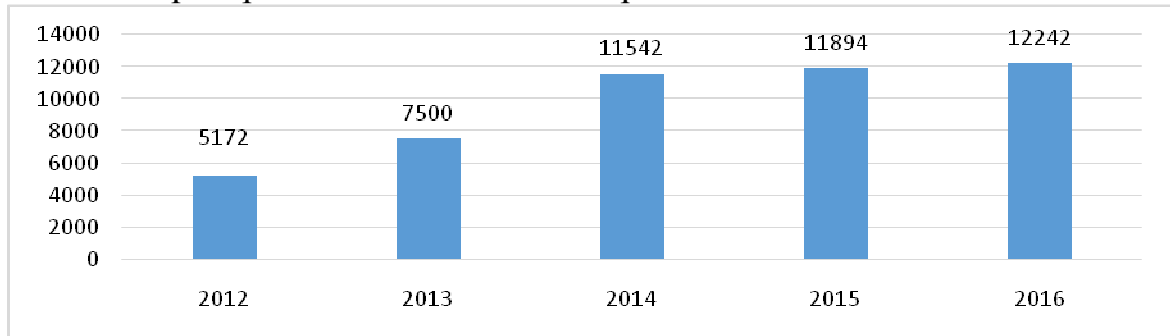

Рис. 1 – Число інвесторів-користувачів нефінансової звітності
Джерело: складено за [2]

Не викликає сумнівів, що в умовах конкурентної боротьби за зовнішні джерела фінансування перемогу отримують ті економічні суб'єкти, які створюють найкращі умови для діяльності інвесторів та ведуть активну компанію щодо інформування своїх потенційних ділових партнерів. Що ж до вітчизняних підприємств, то (як свідчать наведені нижче дані) їх неналежне ставлення до складання і оприлюднення нефінансової звітності цілком пояснює причину невисокого рівня комерційного інтересу до них з боку інвесторів, в т.ч. і іноземних.

Так, в Україні кількість опублікованих нефінансових звітів за період 2010-2016рр. лише зменшувалася. Якщо в 2010 році було оприлюднено 56 соціальних звітів [3, с.307], то в 2016 році лише 25 [4]. В 2014р. було досягнуто їх критичний мінімум – 14 звітів. Отже, зі 100 найбільших за обсягами чистого доходу вітчизняних підприємств, лише 10% оприлюднюють нефінансові звіти, тоді як в розвинених країнах аналогічний показник сягає 80%.

При цьому, нефінансова звітність в Україні носить описовий характер, не містить різного роду індикаторів за напрямками сталого розвитку, не відображає обсяги інвестицій у розвиток людського, природнього, клієнтського, соціального та інших видів капіталу, що вказує на переважно декларативний підхід у висвітленні інформації, слідування політиці Greenwashing (за аналогією з поняттям "відбілювання репутації"). Українські компанії здійснюють публікацію соціальних звітів, не дотримуючись міжнародних стандартів щодо їх складання, обмежуючись лише розповсюдженням вигідної для них інформації; застосовують їх як піар, заповнюючи інформаційний простір лише повідомленнями про власні здобутки і перемоги.

Суттєве відставання українських підприємств від своїх іноземних

партнерів за кількістю та якістю представлених нефінансових звітів свідчить про неусвідомлення їх керівництвом значущості процесу еволюцізації корпоративної інформації в забезпеченні власного ефективного управління, в підвищенні прозорості і довіри з боку різних груп впливу, покращенні іміджу і репутації, зміцненні ділових відносин і, як результат, покращенні інвестиційної привабливості, розширенні спектру доступних інвестиційних джерел. Що ж до інформаційного ризику, з яким так часто вітчизняні підприємці пов'язують свою відмову від оприлюднення більш широкого масиву даних про результати діяльності, то він не може виступати непереборною перепорою для звітування так само, як і всі інші ризики, що притаманні процесу підприємницької діяльності.

Література:

1. Король С.Я. Нефінансова звітність підприємства // Вісник КНТЕУ. – 2011. - №6. – С.103-104.
2. Нефинансовая отчетность компаний: в погоне за успехом // Информационный бюллетень – май 2017 – выпуск 2 : [Електронний ресурс] – Режим доступа: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ccass-newsletter-may-2017/\\$File/EY-ccass-newsletter-may-2017.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ccass-newsletter-may-2017/$File/EY-ccass-newsletter-may-2017.pdf) [19].
3. Костирко Р.О. Інтегрована звітність у забезпеченні корпоративної соціальної відповідальності компанії // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2015. – Випуск 1 (45). Т.2. – С.305-310.
4. Центр Розвиток корпоративної соціальної відповідальності. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://csr-ukraine.org/>

Пугаченко О.Б.

к.е.н., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СТАВКИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ

У статті 7 ПКУ «Загальні засади встановлення податків і зборів» задекларовано, що під час встановлення податку обов'язково визначаються вісім елементів, серед яких є і ставка податку.

Ставкою податку визнається розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування [2]. Види ставок згідно ПКУ згруповано в таблиці 1.

Спрощена система оподаткування уведена з метою підтримки малого підприємництва на етапі започаткування власного бізнесу, встановлюючи досить прості та прозорі правила оподаткування, визначення бази оподаткування й мінімізації процедур обліку та звітності з метою покращання бізнес-клімату [1, с. 246].

Таблиця 1 - Види ставок згідно ПКУ

Види	Зміст
Базова (основна) ставка податку *	Ставка, що визначена такою для окремого податку відповідним розділом ПКУ
Гранична ставка податку	Максимальний або мінімальний розмір ставки за певним податком, встановлений ПКУ
Абсолютна (специфічна) ставка податку	Згідно з нею розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної одиниці виміру бази оподаткування
Відносна (адвалорна) ставка податку	Згідно з нею розмір податкових нарахувань встановлюється у відсотковому або кратному відношенні до одиниці вартісного виміру бази оподаткування
* У випадках, передбачених ПКУ, під час обчислення одного і того самого податку можуть використовуватися декілька базових (основних) ставок	

Джерело: розроблено автором на основі [2]

У ПКУ передбачено розділ XIV «Спеціальні податкові режими», у якому глава 1 присвячена спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності, де задекларовано правові засади застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, а також справляння єдиного податку.

Показниками ефективності застосування єдиного податку є його економічна обґрунтованість та адміністративна простота, що проявляються, по-перше, у скороченні кількості обов'язкових платежів внаслідок заміни їх одним податком, по-друге, у спрощенні ведення податкового обліку та подання звітності, по-третє, у зменшенні витрат на адміністрування податків. Не дивлячись на це, його функціонування в Україні є предметом тривалої дискусії як серед науковців, так і серед політиків та представників бізнесу [3, с. 42].

Юридична особа чи фізична особа – підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам, встановленим ПКУ, та реєструється платником єдиного податку у визначеному порядку.

Ставки єдиного податку бувають фіксовані і відсоткові та встановлюються в залежності від групи платника податку (табл. 2).

Таблиця 2 - Ставки єдиного податку

Група	Ставка	Розмір
Перша	У відсотках (фіксовані ставки) до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня податкового (звітного) року	У межах до 10 відсотків розміру прожиткового мінімуму
Друга	У відсотках (фіксовані ставки) до розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року	У межах до 20 відсотків розміру мінімальної заробітної плати
Третя	У відсотках до доходу (відсоткові ставки).	<ul style="list-style-type: none"> 3 відсотки доходу – у разі сплати ПДВ згідно з ПКУ; 5 відсотків доходу – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку

Джерело: розроблено автором на основі [2]

Фіксовані ставки єдиного податку встановлюються сільськими, селищними, міськими радами або радами об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, для фізичних осіб – підприємців, які здійснюють господарську діяльність, залежно від виду господарської діяльності, з розрахунку на календарний місяць.

Для фізичних осіб – підприємців, які здійснюють діяльність з виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння, ставка єдиного податку встановлюється у розмірі, визначеному ПКУ.

Спеціальні ставки єдиного податку згруповано у таблиці 3.

Таблиця 3 - Спеціальні ставки єдиного податку

Перша	Друга	Третя	
		Фізичні особи – підприємці	Юридичні особи – підприємці
У розмірі 15 відсотків		У подвійному розмірі ставок	
До суми перевищення обсягу доходу, визначеного у підпунктах 1, 2 і 3 пункту 291.4 статті 291 ПКУ (таблиця 2)		До суми перевищення обсягу доходу, визначеного у підпункті 3 пункту 291.4 статті 291 ПКУ	
До доходу, отриманого від провадження діяльності, не зазначеної у реєстрі платників єдиного податку			До доходу, отриманого при застосуванні іншого способу розрахунків, ніж зазначений у главі I розділу XIV ПКУ
До доходу, отриманого при застосуванні іншого способу розрахунків, ніж зазначений у главі I розділу XIV ПКУ			
До доходу, отриманого від здійснення видів діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування		До доходу, отриманого від здійснення видів діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування	
До доходу від провадження діяльності, яка не передбачена у підпунктах 1 або 2 пункту 291.4 статті 291 ПКУ відповідно			

Джерело: розроблено автором на основі [2]

У разі здійснення платниками єдиного податку першої і другої груп кількох видів господарської діяльності застосовується максимальний розмір ставки єдиного податку, встановлений для таких видів господарської діяльності.

У разі здійснення платниками єдиного податку першої і другої груп господарської діяльності на територіях більш як однієї сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, застосовується максимальний розмір ставки єдиного податку, встановлений статтею 293 ПКУ для відповідної групи таких платників єдиного податку.

Ставки, встановлені пунктами 293.3-293.5 ПКУ (таблиця 3), застосовуються з урахуванням таких особливостей:

- платники єдиного податку першої групи, які у календарному кварталі перевищили обсяг доходу, визначений для таких платників у пункті 291.4 статті 291 ПКУ, з наступного календарного кварталу за заявою переходять на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку другої або третьої групи, або відмовляються від застосування спрощеної системи оподаткування. Такі платники до суми перевищення зобов'язані застосувати ставку єдиного податку у розмірі 15%;

- платники єдиного податку другої групи, які перевищили у податковому (звітному) періоді обсяг доходу, визначений для таких платників у пункті 291.4 статті 291 ПКУ, в наступному податковому (звітному) кварталі за заявою переходять на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку третьої групи, або відмовляються від застосування спрощеної системи оподаткування. Такі платники до суми перевищення зобов'язані застосувати ставку єдиного податку у розмірі 15%;

- платники єдиного податку третьої групи (фізичні особи – підприємці), які перевищили у податковому (звітному) періоді обсяг доходу, визначений для таких платників у пункті 291.4 статті 291 ПКУ, до суми перевищення застосовують ставку єдиного податку у розмірі 15%, а також зобов'язані у порядку, встановленому цією главою, перейти на сплату інших податків і зборів, встановлених ПКУ.

- платники єдиного податку третьої групи (юридичні особи), які перевищили у податковому (звітному) періоді обсяг доходу, визначений для таких платників у пункті 291.4 статті 291 ПКУ, до суми перевищення застосовують ставку єдиного податку у подвійному розмірі ставок, визначених пунктом 293.3 ПКУ, а також зобов'язані у порядку, встановленому главою I розділу XIV ПКУ, перейти на сплату інших податків і зборів, встановлених ПКУ;

- у разі анулювання реєстрації платника ПДВ у порядку, встановленому розділом V ПКУ, платники єдиного податку зобов'язані перейти на сплату єдиного податку за ставкою у розмірі 5% (для платників єдиного податку третьої групи) або відмовитися від застосування спрощеної системи оподаткування шляхом подання заяви щодо зміни ставки єдиного податку чи відмови від застосування спрощеної системи оподаткування не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного календарного кварталу, в якому здійснено анулювання реєстрації платником ПДВ. Заява подається не пізніше 20 числа місяця, наступного за календарним кварталом, у якому допущено перевищення обсягу доходу [2].

Четверта група для сплати єдиного податку має специфічні особливості її використання лише сільськогосподарськими товаровиробниками, тому ставки та умови їх застосування для даної категорії платників, будуть об'єктом наших подальших досліджень.

Література:

1. Коваль Л.П. Зміни у спрощеній системі оподаткування та їх вплив на фінансову безпеку малого підприємництва / Л.П. Коваль // Науковий вісник НЛТУ. – 2012. – № 22.1. –

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами і доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

3. Юшко С.В. Спрощена система оподаткування для фізичних осіб-підприємців: історія й перспективи застосування / С.В. Юшко // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 38-46

Решитько Т.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У ЗОНІ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС, ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ПОДОЛАННЯ

Сьогодні у системі зовнішньополітичних пріоритетів розвитку України особливе місце посідає членство із країнами ЄС. Україна ще з 2008 року прагне долучитись до зони вільної торгівлі з країнами Євросоюзу. Угода про зону вільної торгівлі України з ЄС набула чинності з 1 січня 2016 року, що припускає поетапне зменшення або повне скасування ввізних мит протягом найближчих 10 років [1].

Обраний нашою державою Європейський вибір відкриває для неї нові перспективи співробітництва з розвиненими країнами світу, надає можливість підвищити свій економічний розвиток і зміцнити позиції України у світовій системі міжнародних економічних відносин.

На жаль, сьогодні ЄС розглядає Україну як постачальника переважно сировинної продукції. Але в результаті створення зони вільної торгівлі, у короткостроковій перспективі планується збільшення експорту саме готової продукції з України до ЄС.

Запровадження зони вільної торгівлі надає додаткові переваги вітчизняним експортерам на ринку з достатньо високим захистом. Крім того, вони матимуть додаткову перевагу у реалізації товарів стосовно яких ЄС встановив тарифні квоти. Зокрема, йдеться про м'ясо свинини, курятини, цукор тощо. Водночас, Україна отримає можливість завозити певні обсяги даних товарів без оплати ввізних мит. При цьому, мова не йде про обмеження обсягів імпорту, а лише про те, що імпорт зазначених товарів понад визначений обсяг підпадатиме під загальний режим імпорту, тобто оподатковуватиметься за тими ж умовами які діють для України сьогодні [2].

Разом з тим, створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом може призвести до соціальних ризиків для сільського населення нашої держави. А саме:

- збільшення потоку більш дешевої сільськогосподарської продукції з країн ЄС, може спричинити припинення діяльності недостатньо ефективних та неконкурентоспроможних вітчизняних підприємств, відповідно, зниження

обсягів виробництва продукції сільськогосподарських товаровиробників (особливо це стосується ОСГ, де виробляється 43 % сільськогосподарської продукції країни [3, С. 292] та зайнято майже 1,5 млн. осіб) [4, С. 108], скорочення кількості робочих місць, вивільнення працівників, а отже до зростання безробіття і зменшення рівня доходів мешканців села;

- зростання масштабів зовнішньої трудової міграції найбільш продуктивної частини сільського населення, особливо молоді, до країн ЄС, через відсутність робочих місць та низький рівень заробітної плати на вітчизняних підприємствах;

- зниження рівня конкурентоспроможності працівників сільського господарства, зростання дефіциту кваліфікованої робочої сили.

Для мінімізації ризиків, пов'язаних із створенням зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції та конкурентноздатності робочої сили, стабілізації ситуації на сільському ринку праці, запобіганню зростання зовнішньої трудової міграції, вважаємо, слід вжити наступних заходів:

- підвищити зацікавленість безробітного сільського населення у започаткуванні підприємницької діяльності, особливо молоді шляхом надання фінансової допомоги в розмірі диференційованому в залежності від кількості новостворених робочих місць;

- запровадити пряму державну підтримку вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника. Для цього Кабінету Міністрів України слід розробити нормативи підтримки доходів виробників сільськогосподарської продукції в розрахунку на 1 га ріллі та 1 умовну голову тварин. Покращити умови залучення зовнішніх інвестицій в агропромислове виробництво з дотриманням національних інтересів;

- формувати державну політику з урахуванням можливості впровадження у сільське господарство новітніх технологій та виробництва екологічно чистої продукції. Саме цим шляхом ідуть нині країни Європейського Союзу (ЄС) згідно запровадженої Спільної Аграрної політики (САП). Її основною є стрімкий перехід сільськогосподарської галузі на екологічно чисті види виробництва (без застосування хімікатів), що дістало назву «органічне землеробство». Адже за даними наукових досліджень та експертних оцінок, інтенсифікація сільського господарства, використання мінеральних добрив, отрутохімікатів, антибіотиків та гормонів сягнули нині такого рівня, який несе реальну загрозу здоров'ю людей.

Ось чому відповідно до програми САП країни ЄС отримують додаткові стимули для ведення органічного землеробства. Це сприяє впровадженню більш трудомістких технологій, а отже і розширенню мережі додаткових робочих місць. Країни – члени ЄС отримали право самостійно вирішувати питання щодо розширення масштабів органічного землеробства та надання прямих субсидій фермерам для залучення додаткових працівників (створення нових робочих місць) і розвитку сільських територій [5]. Такий захід є досить актуальним для України, зокрема для стимулювання діяльності особистих селянських господарств (ОСГ);

- створити в сільській місцевості сучасну інфраструктуру для переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, що дасть змогу знизити ціни на продовольство та створити нові робочі місця для селян. Адже експортуючи аграрну продукцію як сировину, ми фактично експортуємо робочі місця сільського населення.

Ми вважаємо, для підвищення конкурентоспроможності сільського населення на ринку праці, необхідно ухвалити комплексну загальнодержавну програму підготовки кадрів для села з чітким розмежуванням завдань і обов'язків між причетними до цієї справи відомствами. Потрібно розробити механізм організації професійної підготовки кадрів на виробництві, який би враховував, ринковий попит на професії та був заснований на застосуванні сучасних інноваційних, гнучких, модульних технологій професійного навчання.

Література:

1. Електронний ресурс – режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/.../> Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС
2. Електронний ресурс – режим доступу: <http://www.if.gov.ua/page/19368>. – 2013. – 29.07
3. Статистичний щорічник України за 2016 рік. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 611 с.
4. Економічна активність населення України 2016. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 205 с.
5. Пошкус Б. И. Что нового в системе поддержки сельского хозяйства в странах Европейского Союза // Електронний ресурс – режим доступу: <http://www.viapi.ru/publication/e-biblio/detail.php>

Савченко В.М.

к.е.н, професор кафедри бухгалтерського обліку

Савченко О.С.

викладач кафедри бухгалтерського обліку

Кухаренко О.А.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОБЛІКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На нормативному рівні має місце розмежування понять «інвестиція» та «інвестиційна діяльність». Інвестиційна діяльність охоплює безпосередньо інвестиції як складову процесу та результат процесу, пов'язаний з впровадженням інноваційних продуктів, їх реалізацією, а також реалізацією необоротних активів та груп вибуття призначених для продажу. В системі бухгалтерського обліку об'єктами є інвестиції та їх результати.

При побудові обліку інвестицій на рівні суб'єкта господарювання є необхідним враховувати специфіку інвестиційної діяльності та вимоги чинного

законодавства стосовно відображення в обліку та звітності інвестиційного процесу та його результаті як за фінансовим так і за податковим аспектами.

Побудова обліку інвестицій на рівні суб'єкта господарювання має певні ускладнення, обумовлені наявністю невирішених проблемних моментів облікової теорії та теорії інвестицій.

Проблемним є те, що бухгалтерський баланс та інші основні форми фінансової звітності є недостатньо інформативними, відображають фінансові результати минулих подій і містять не повну інформацію, корисну для ухвалення інвестиційних рішень, та не дозволяють визначити майбутні грошові потоки суб'єкта, ефективність використання ресурсів, залучення позикових коштів, доцільності збільшення власного капіталу, його рентабельність.

Проблемою облікової практики є те, що мають місце суттєві порушення вимог П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» щодо первісної оцінки фінансових інвестицій. За оцінкою експертів на вітчизняних підприємствах оцінка інвестицій здійснюється без урахування витрат на сплату державного мита за укладення відповідних угод та комісійних винагород фінансовим посередникам [2].

Важливим чинником підвищення інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання є забезпечення довіри до фінансової звітності цього суб'єкта що пов'язано з оптимізацією ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Облікова політика суб'єкта господарювання має враховувати інформаційні запити потенційних інвесторів та при її розробці необхідно приймати рішення, що спрямовані на пом'якшення інвестиційних ризиків потенційних користувачів інформації.

Організаційні види та форми інвестиційного контролю розвиваються та вдосконалюються під впливом зовнішніх та внутрішніх умов функціонування суб'єктів господарської діяльності та економічної системи в цілому, а стрімкий розвиток ринкових відносин та трансформаційні процеси в економіці України спричиняють генерацію нових видів та форм контролю, на які впливає низка зовнішніх та внутрішніх факторів.

В межах формування стратегії розвитку суб'єктів господарювання є доцільним формувати інвестиційну стратегію.

Інформаційне забезпечення формування інвестиційної стратегії має реалізувати система бухгалтерського обліку, а саме, ефективна його організація, важливим елементом якої і є облікова політика.

Облікова політика, як інструмент реалізації інвестиційної політики підприємства, має містити перелік завдань, визначати основні напрями реалізації, позначати механізми реалізації, з урахуванням наявних ресурсів.

Під час формування Положення про облікову політику та її елементу – положень інвестиційної політики, необхідно визначити перелік осіб, які будуть відповідати за ведення обліку операцій, пов'язаних зі здійсненням інвестицій, контроль за своєчасним погашенням зобов'язань за ним.

Література:

1. Здреник В. С. Особливості розвитку теорії та практики інвестицій і

інвестування [Текст] / В. С. Здреник // Інноваційна економіка. – 2013. – № 7. – С. 238-241.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>

Савченко О.С.

викладач кафедри бухгалтерського обліку

Базан О.В.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У сільському господарстві відображення виробничих процесів у бухгалтерському обліку, пов'язаних з використанням матеріальних необоротних активів, відображаються в ручному або напівручному режимі, що негативно впливає на ефективність діяльності підприємства. На даний час існує тенденція постійного зростання цін на запасні частини, технічне обслуговування, паливо мастильні матеріали, посівний матеріал, засоби захисту рослин, добрива і т. д., яка буде зберігатися і в майбутньому. Все це є основними статтями витрат в сільському господарстві, тому потрібно мати оперативну інформацію, про ресурси, використані ефективно та за призначенням. Також, однією з проблем є використання необоротних активів сільськогосподарських підприємств з перевантаженням, нецільове їх використання, неякісна обробка посівних площ сільськогосподарських підприємств, крадіжки палива, що призводить до додаткових витрат виробничих матеріалів та збільшення зносу необоротних активів, зниженню урожайності та ін.. Все це призводить до зниження прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Для автоматизації обліку відображення виробничих процесів у бухгалтерському обліку, пов'язаних з використанням матеріальних необоротних активів, в сільському господарстві використовують IoT платформи, які допомагають оперативно отримувати дані про використання необоротних активів для прийняття управлінських рішень.

Дані платформи дозволяють знаходити додаткові можливості для оптимізації витрат та їх економії. Платформи дозволяють автоматизувати виробничі процеси в сільському господарстві, максимально виключати людський фактор, допомагати виявляти факти неефективного використання необоротних активів, крадіжок матеріалів, готової продукції, і т. д. Платформи дозволяють контролювати виконання технологічних операцій і фіксувати можливі відхилення під час польових робіт та дають можливість вчасно

приймати ефективні рішення. IoT платформи в режимі онлайн обробляють дані від сенсорів, що використовуються у сільськогосподарських підприємствах, полях, сільгосптехніки з допомогою GSM зв'язку. Користувач в єдиному вході бачить всі виробничі процеси підприємства і можуть вчасно та ефективно приймати управлінські рішення.

На сьогоднішній день системи супутникового GPS моніторингу транспорту дуже поширені в сільському господарстві. Сільськогосподарська техніка багатьох підприємств вже обладнана GPS/ГЛОНАСС трекерами і датчиками контролю палива, використовуються системи супутникового моніторингу. Дане обладнання дає змогу, автоматизувати облік використання необоротних активів. Для кращого вибору платформи в таблиці 1 проведений порівняльний аналіз платформ.

Таблиця 1 - Порівняльна таблиця IoT платформ

Показник	Агроконтроль	WIALON	MicroGIS Cloud
Автоматичний розрахунок обробленої площі, та розрахунок якісних показників обробки посівних площ.	+	+	+
Облік використання необоротних активів, облік відпрацьованих мотогодин, мотоднів	+	+	+
Облік робочого часу механізаторів	+	+	+
Облік, аналіз виконаних польових робіт, витрати палива та матеріалів в розрізі полів та по типах польових робіт	+	+	+
Контроль та облік видачі палива з АЗС, облік залишку в резервуарах, надходження палива, контроль заправленого та використаного палива.	+	+	+
Розрахунок витрат на 1 гектар посівної площі.	+		
Облік врожайності, збору продукції	+		
Формування первинних документів	+		
Облік внесення ЗЗР та добрив	+		
Облік земельних ділянок	+		

На підставі вивчення характеристик та можливостей платформ з'ясовано:

- платформи дозволяють автоматизувати виробничі процеси, виявляти факти неефективного використання необоротних активів, крадіжок матеріалів, готової продукції;
- платформи дозволяють контролювати виконання технологічних операцій і фіксувати можливі відхилення під час польових робіт та дають можливість вчасно приймати ефективні рішення;
- автоматично відображати списання матеріалів на польові роботи, використання необоротних активів, розрахунок обробленої площі, обліку робочого часу механізатора, облік надходження готової продукції;
- дозволяють автоматично формувати первинні документи.

Все вищенаведене дозволяє знизити витрати на:

- паливо;

- обслуговування техніки;
- виконання польових робіт;
- заробітну плату.

На основі вище зазначеного пропонуємо використовувати для автоматизації обліку використання матеріальних необоротних активів IoT платформу «Агроконтроль», яка розроблена спеціально для сільськогосподарських товаровиробників.

Література:

1. Агроконтроль - IoT платформа для WEB-моніторингу сільгосптехніки і полів, планування, аналізу та обліку польових робіт, контролю врожаю, контролю палива, контролю за цільовим використанням техніки - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agrocontrol.net>
2. GPS / ГЛОНАСС моніторинг транспорту Wialon - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://gurtam.com/ru/wialon>
3. Геоінформаційний програмний комплекс MicroGIS - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://micro-gis.com/>

Сафонова Л.Д.

к.е.н., доцент кафедри фінансів

Степанюк Н.І.

аспірант

Київський національний економічний університет ім.В.Гетьмана

м. Київ, Україна

МЕХАНІЗМ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Бюджетне фінансування є одним із елементів фінансового забезпечення юридичних та фізичних осіб поряд із самофінансуванням, кредитуванням, інвестуванням, тощо. Від нього залежить виконання суспільних функцій державою. Тому, теоретичні і практичні засади бюджетного фінансування є актуальними та потребують постійного моніторингу.

На думку авторів при визначенні бюджетного фінансування необхідно поєднувати «внутрішній зміст» та «організаційно - процедурний аспект» (зовнішню ознаку), а саме:

- по - перше - сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням коштів централізованого фонду держави, бюджету;
- по - друге - це порядок безповоротного та безоплатного перерахування коштів з рахунку бюджету на рахунки розпорядників і одержувачів бюджетних коштів на раніше затверджені цілі, відображені в законі про центральний бюджет та відповідних рішеннях про місцевий бюджет.

Для визначення актуальної проблематики бюджетного фінансування спробуємо сформулювати механізм бюджетного фінансування, під яким розуміємо сукупність елементів за допомогою яких забезпечується розподіл, перерахування і використання бюджетних коштів. Елементи механізму бюджетного фінансування представлені на рисунку 1.

Організаційний аспект бюджетного фінансування хоч і є, на нашу думку, зовнішньою ознакою, але від нього залежить раціональний розподіл коштів за напрямками і в обсягах необхідних для виконання державою функцій безпосередньо на стадії бюджетного планування, а також при виконанні бюджету за видатками. Від якості планування видатків бюджету залежить повнота надання послуг із бюджету. Тому, основним принципом планування видатків бюджету є - принцип наукової обґрунтованості, який за умови обмеженості фінансових ресурсів на практиці не завжди застосовується.

Практика функціонування та застосування визначених статтею 46 Бюджетного кодексу України стадій виконання бюджету за видатками та кредитуванням [1] вказує, що із цього переліку випадають певні види бюджетної роботи, які доповнюють і конкретизують сам порядок казначейського обслуговування бюджету за видатками. Введення поняття «процедури бюджетного фінансування» із їх переліком [6, с.85] дозволить об'єднати і упорядкувати бюджетне фінансування на стадії виконання бюджету.

При прийнятті управлінських рішень щодо бюджетного фінансування вагоме місце займає звітність про виконання бюджету за видатками, яка формується на основі обліку. Стверджуємо, що в Україні сформована своя система обліку виконання бюджету за видатками (виокремлено 4 етапи становлення обліку і звітності бюджетних потоків відповідно до нормативно-правового забезпечення і практичних засад) та система бюджетної і фінансової звітності. Але і на сьогоднішній день залишаються питання що потребують вирішення, а саме:

- запровадження бухгалтерського обліку виконання бюджетів за новим Планом рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі;
- забезпечення в органах казначейства подання звітності в електронному вигляді;
- дотримання термінів подання звітності, а саме: місячної, квартальної і річної розпорядниками і одержувачами бюджетних коштів до органів казначейства.

Важливим при організації бюджетного фінансування в державі є проведення контрольних заходів за цільовим спрямування і використанням бюджетних коштів. Поєднання контрольних повноважень щодо цього відповідними органами (Міністерством фінансів України, Державною казначейською службою України, Державною аудиторською службою України) дозволяє унеможливити випадки нецільового використання бюджетних коштів.

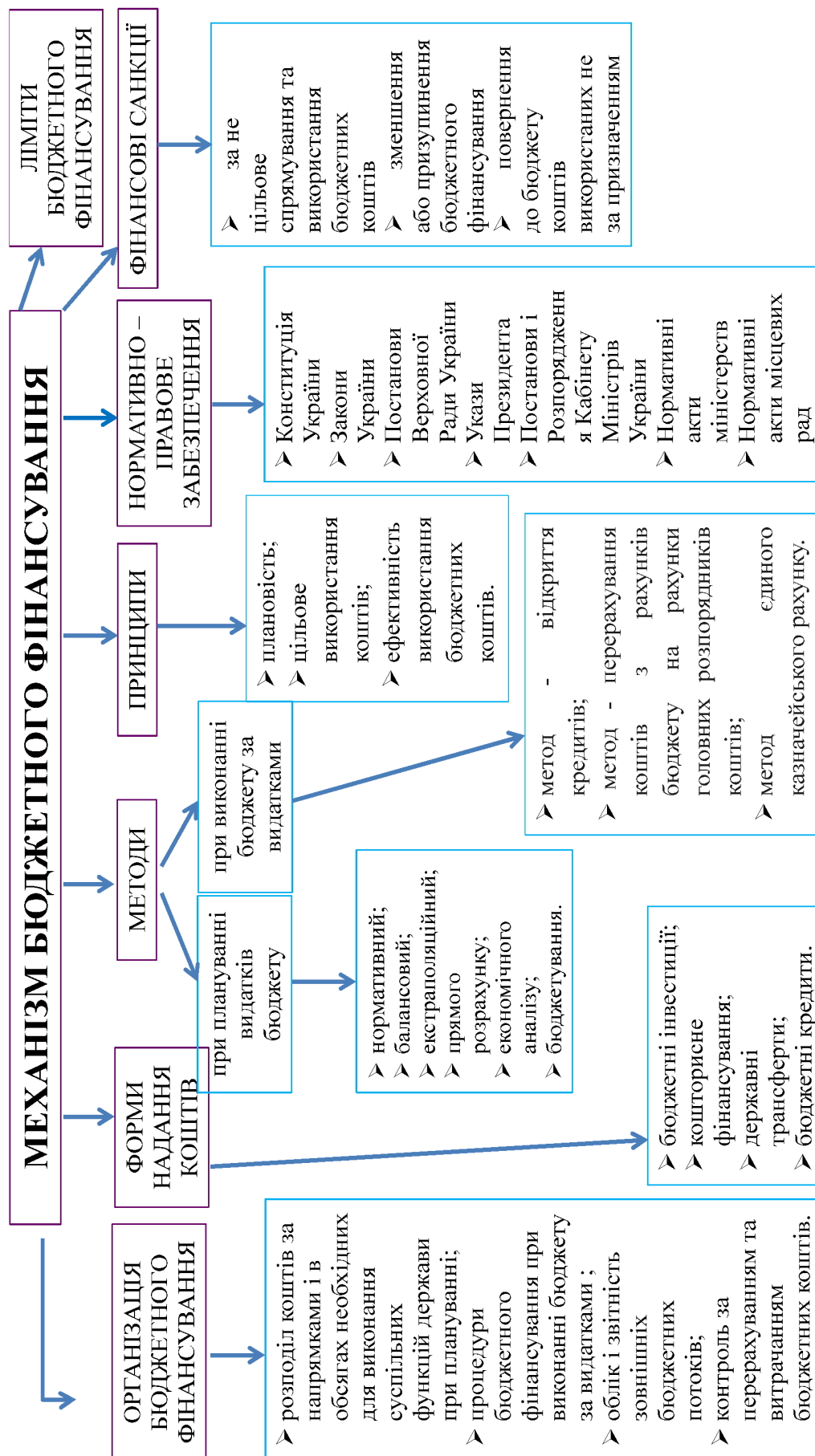

Рис.1. Механізм бюджетного фінансування та його елементи
Складено за: [1], [2], [3], [4], [5].

Але і на сьогодні випадки нецільового використання бюджетних коштів встановлюються Державною аудиторською службою України після контролю за цільовим спрямуванням, що здійснюють органи казначейства. Співпраця цих органів щодо контролю певним чином налагоджена, але ми пропонуємо створення єдиного інформаційного простору, за допомогою якого було б можливо всім суб'єктам бюджетного фінансування в режимі реального часу мати цю інформацію.

Відповідно до статті 116 - 118 Бюджетного кодексу України [1], розроблена система заходів, що передбачає застосування фінансових санкцій, які передбачають зменшення або призупинення бюджетного фінансування, а також повернення бюджетних коштів, використаних не за призначенням.

Форми, методи та принципи бюджетного фінансування займають належне місце серед елементів його механізму. Виокремлення форм бюджетного фінансування у фаховій літературі пов'язане із функціонуванням як внутрішніх, так і зовнішніх бюджетних потоків. Стверджуємо, що бюджетне фінансування пов'язане із зовнішніми бюджетними потоками, а відтак, до форм бюджетного фінансування відносимо: бюджетні інвестиції; - кошторисне фінансування; - державні трансферти; - бюджетні кредити. Щодо внутрішніх бюджетних потоків то вони обмежені рамками бюджетної системи.

Передумовою ефективного використання бюджетних коштів є встановлення принципів бюджетного фінансування. В сучасних умовах господарювання та ведення воєнних дій це питання постає досить гостро. Вважаємо, що до принципів бюджетного фінансування необхідно відносити: плановість; цільове використання бюджетних коштів; ефективність використання бюджетних коштів.

Від консервативності методу бюджетного фінансування залежить ефективність планування видатків бюджету, а надалі їх перерахування. Вважаємо, що при плануванні видатків бюджету вагоме місце належить методам: нормативному, балансовому, екстраполяційному, прямого розрахунку, економічного аналізу та бюджетування. Перерахування коштів із бюджету в Україні забезпечували два методи бюджетного фінансування: відкриття кредитів, що базувався на авансуванні видатків бюджету на кредитні основі; перерахування коштів з рахунку бюджету на рахунки головних розпорядників коштів, що здійснювався лише за наявності грошових коштів на рахунках бюджету. При досить стрімкому розвитку економіки ці методи не відповідали потребам часових проміжків у забезпеченні бюджетними коштами юридичних та фізичних осіб. Тому, було впроваджено більш прогресивний метод - єдиного казначейського рахунку із одночасним лімітуванням операцій бюджетного фінансування. При цьому, ліквідність єдиного казначейського рахунку залишається щоденною актуальністю.

Стверджуємо, що від налагодженої взаємодії всіх елементів залежить повноцінне функціонування всього механізму бюджетного фінансування.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456 – VI [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Романенко О.Р. / Фінанси: Підручник. – К: Центр навчальної літератури, 2004. – 312 с.
3. Федосов В. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
4. Федосов В.М., Теорія фінансів: Підручник / За ред.. проф. В.М.Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
5. Юрій С.І. Фінанси: Підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. — К.: Знання, 2008. – 611 с.
6. Сафонова Л.Д. «Ризики бюджетного фінансування в Україні: чинники та шляхи мінімізації» / Сафонова Л.Д., Степанюк Н.І., // Світ фінансів - 1(50). – 2017. - с.82-90.

Слатвінський М. А.

к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ЕКОНОМІКА БЕЗПЕКИ: ЗАХИСТ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

Банківська система з все більшим застосуванням банками нових технологій в просуванні своїх продуктів та послуг зіштовхується також із все більш розширюваним спектром потенційних небезпек, від комп'ютерних вірусів до шахрайства та організованої злочинності. Як наслідок, все більше уваги приковано до питань безпеки, що обумовлює невпинне зростання попиту на товари та послуги, пов'язані з безпекою.

Фактично, це породжує один із сегментів економіки безпеки, що не зважаючи на широкий спектр підходів до розуміння її сутності, розглядається далі як індустрія безпеки, що пов'язана з діяльністю із забезпечення безпеки банківських установ. Індустрія безпеки – це сукупність ряду підприємств та організацій, які надають продукти та послуги з безпеки, що включають як пожежні та охоронні сигналізації, замки, сейфи, так і системи електронного доступу та біометрії. Обсяги цього ринку складно піддати кількісному виміру, так як не всі заходи з безпеки пов'язані з витратами, однак окремі дані свідчать про щорічний темп приросту товарообігу у розмірі 7-8%, що перевищує середньорічні темпи економічного зростання.

Безпека банківських операцій користується значним інтересом в науковій літературі, оскільки змістовно пов'язана із сутністю банківського бізнесу та є складовою безпеки банку та його персоналу. Особливу увагу звертають на порушення діючих внутрішньобанківських порядків та правил, допущення чи вчинення дій у банку в особистих інтересах банківського персоналу чи його власників, а також в інтересах конкуруючих банківських та інших фінансово-кредитних установ, організованої злочинності і державних посадових осіб [1; 2; 3; 7]. Тоді як питання сучасних банківських технологій залишається малодослідженим в науковій літературі.

Серед банківських операцій значного поширення набув інтернет-банкінг,

що однак супроводжується зростанням банківського шахрайства поруч із розвитком електронних технологій, розширенням функціоналу платіжних карт і каналів дистанційного банківського обслуговування (ДБО). Виділимо такі основні ризики для користувачів інтернет-банкінгу, що однаково актуально для фізичних та юридичних осіб – користувачів банківських послуг: перехоплення паролів та логінів з клавіатури чи екрану комп'ютера, фішинг, шкідливе програмне забезпечення, отримання віддаленого доступу до комп'ютера користувача банківських послуг, перехоплення смс, дублювання сім-карт, крадіжка ключа електронного цифрового підпису (ЕЦП), підміна транзакцій.

Проблеми насамперед стосуються недосконалих систем автентифікації користувачів – фізичних осіб (на основі смс-повідомлень), використання ЕЦП (отримання фізичного доступу до нього). В цьому напрямі розроблено нові додаткові технології захисту (алгоритми та технічні засоби), що свою чергу призводить до збільшення банківських витрат.

Окреме місце займають ситуації пов'язані з людським чинником – витокami інсайдерської інформації, що в тому числі може призводити до розкрадання коштів з рахунків клієнтів; погана ознайомленість більшості користувачів банківських послуг про сучасні та ефективні способи захисту – лише 5 % повністю ознайомлені з ними.

Згідно з даними дослідження проведеного компанією маркетингових і соціологічних досліджень «GfK Ukraine» на замовлення Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем ЄМА [6], 11% користувачів платіжними картками не змогли назвати жодного способу захисту, а інші респонденти зазначили, що їм відомі всього 1-2 способи захисту від шахрайства. При цьому основні названі способи захисту були традиційними: 52% опитаних знають про необхідність не повідомляти нікому ПІН-код картки; 22% – не передавати карту іншим людям; 14% – не зберігати ПІН-код разом з картою, у тому числі, не писати його на карті (рис. 1).

Шляхом до вирішення існуючих проблем із захистом банківських операцій є розвиток та використання новітніх технологій на основі біометрії, що вже почали займати свою частку на ринку.

Під біометрією розуміємо технологію ідентифікації особи, яка використовує фізіологічні параметри суб'єкта (код ДНК, відбитки пальців, райдужну оболонку ока, зображення обличчя, тембр голосу) для ідентифікації [4, с. 54-55].

Зокрема, фахівці з компанії Socure (Нью-Йорк, США) розробили програму Perceive, що використовує біометричні параметри для авторизації (фото зроблене клієнтом на смартфон з додатковою перевіркою його за профілями в соціальних мережах. Цю технологію в рамках боротьби з шахрайством по розрахунках з використанням пластикових карток вже використовують декілька американських банків. Якщо банк USAA використовує для ідентифікації через окремий мобільний додаток зображення обличчя, то Wells Fargo – зображення очей клієнта.

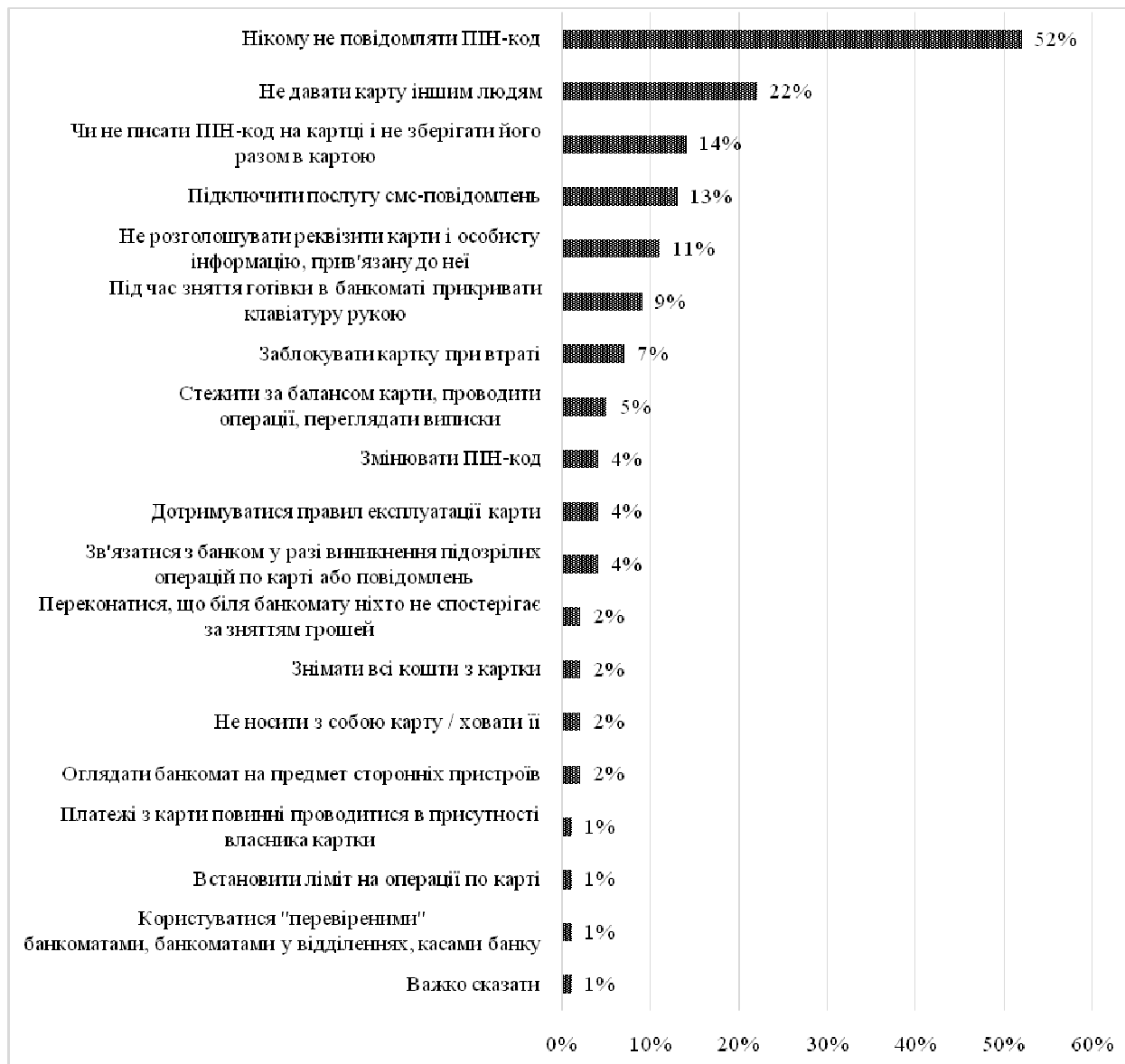

Рис. 1 - Інформованість про засоби захисту від шахрайства у сфері платіжних карт

*За даними GfK Ukraine [6]

Британський банк Halifax випробував нову систему ідентифікації своїх клієнтів за допомогою моніторингу серцебиття з використанням спеціального браслета, що дозволяє клієнтам отримувати доступ до свого рахунку без введення додаткових кодів і паролів.

MasterCard протестував систему використання відбитків пальців для підтвердження онлайн-платежів (в окремих країнах Європи і в США). В Україні, наприклад «Приватбанк», також успішно використовується ідентифікація клієнта на основі відбитку його пальця в додатку Privat24.

Разом з тим, безпека ідентифікації за відбитком пальця була скомпрометована однією із перших дослідницькою компанією SRLabs, яка легко обійшла сканер відбитків пальців смартфона, використовуючи копію відбитка пальця і тонер.

Отже, існуючі біометричні технології захисту, будучи перспективними,

поки ще не позбавлені своїх недоліків, що не сприяє остаточному вирішенню проблеми.

Системи біометричної ідентифікації користувачів банківських послуг виводять на новий рівень інформаційну безпеку. Для банківської системи запровадження біометричних даних, як засобу ідентифікації, стане форпостом формування цілісної банківської системи захисту. Вони значно поширені в багатьох сферах, де необхідна регламентація доступу до конфіденційної інформації, матеріальних цінностей, приміщень чи територій тощо. Біометричні технології широко використовуються в області безпеки банківських операцій, інвестування та інших фінансових транзакцій, а також роздрібній торгівлі, охороні правопорядку, сфері охорони здоров'я, останнім часом активно використовуються у сфері соціальних послуг [5, с. 145]. В найближчій перспективі біометричні технології, за відсутності поки що кращих аналогів, будуть відігравати провідну роль в багатьох сферах персональної ідентифікації, з окремим використанням чи поруч з іншими інструментами.

Найпоширенішими біометричними параметрами, які апробовані в системах персональної ідентифікації, на даний час є: відбитки пальців, райдужна оболонка ока, зображення обличчя.

Отже, швидке зростання частки використання інформаційних технологій при здійсненні банківських операцій обумовлює виникнення додаткової уваги до додаткових технологій захисту інформації. Переважна більшість систем захисту інформації орієнтовані на використання біометричних ознак. Застосування біометричних ознак для захисту банківських операцій в Україні дасть потужний розвиток системі безпеки банківського сектору. А це, в свою чергу, призведе до мінімізації різного роду ризиків для банківських клієнтів та банків загалом, зокрема, після роботи з удосконалення використовуваних алгоритмів, що убезпечить від використання обхідних шляхів при автентифікації клієнта банку.

Література:

1. Букин С. Безопасность банка [Электронный ресурс] / С. Букин // Банковские технологии. – 2003. – № 9. – Режим доступа: www.bizcom.ru/security/2003-09/01.html
2. Гриценко Р. Економічна безпека банківської системи України // Вісник Національного банку України. – 2003. – № 4. – С. 27-28.
3. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності : навч. посібник / М.І. Зубок. – К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.
4. Лисенко А. М. Застосування біометричних систем для ідентифікації особи / А. М. Лисенко // Вісник Київського нац. ун.-ту ім. Т.Шевченка. Юридичні науки. – 2004. – № 60/62. – С. 87-91.
5. Чередниченко В.Б. Біометричні методи у системах захисту інформації / В.Б. Чередниченко, К.Е. Чередниченко// Системи обробки інформації. – 2012. – Вип. 4(1). – С. 145-148.
6. «Шахрайство та грамотність у сфері використання платіжних інструментів: погляд українського споживача». GfK Ukraine за замовленням Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем «ЄМА» від 18.03.2014 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gfk.com/ua/news-and-events/press-room/pressreleases/Pages/ema_research_release.aspx.

7. Шурпаков В.А. Проблемы методологии анализа банковской безопасности [Електронний ресурс] / В. А. Шурпаков. – Режим доступу: [//www.fact.ru/www/shurpakov11.htm](http://www.fact.ru/www/shurpakov11.htm)

Смірнова І.В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку

Смірнова Н.В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ ДЛЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Набуття Україною незалежності зумовило потребу у перебудові найважливіших складових вітчизняної економіки, у тому числі бюджетної системи. При цьому процес реформування системи управління державними фінансами, що і досі триває в Україні, свідчить про існування тісного зв'язку між заходами, що спрямовані на досягнення ефективного використання бюджетних коштів, та удосконаленням методологічного та методичного забезпечення та бухгалтерського обліку та контролю.

З цією метою для України є корисним запозичення системного підходу при розробці нормативно-правового забезпечення бюджетного процесу, бухгалтерського обліку та контролю, що, зокрема, стосується розробки та запровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БОДС) для державного сектору економіки на підставі відповідних міжнародних стандартів (МСБОДС).

Імплементация міжнародних стандартів бухгалтерського обліку державного сектору не може проходити без відповідних змін у законодавстві, що регулює бюджетні правовідносини, яке визначає усі функції управління державними фінансами. Запровадження стандартів має містити узгодження їх змісту з бюджетною класифікацією, розроблення та затвердження плану рахунків бухгалтерського обліку, порядку складання бухгалтерської звітності.

Сьогодні подальшої уваги потребують питання адаптації принципів міжнародної практики обліку та звітності суб'єктів державного сектору в національну систему бухгалтерського обліку.

Необхідно відмітити, що бюджетний облік не є предметом міжнародних стандартів, тоді як майновий облік поступово переходить до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору IPSAS (International Public Sector Accounting Standards), що застосовуються у багатьох країнах. Стандартами IPSAS визначено правила представлення бюджетного результату і переходу від бюджетного до фінансового результату [1].

Процес реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі України триває. Одним з ключових етапів цього

процесу було затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки [2], в результаті реалізації якої здійснено низку заходів з удосконалення системи бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема, затверджено:

- НП(С)БОДС та методичні рекомендації щодо їх застосування;
- план рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, розроблений з урахуванням бюджетної класифікації, який містить субрахунки для відображення в бухгалтерському обліку інформації про операції з виконання бюджетів, розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів, та порядок його застосування;
- форми фінансової звітності та порядок їх заповнення;
- типові положення про бухгалтерську службу бюджетної установи;
- рекомендації щодо співставлення класифікації доходів і видатків у національних стандартах з бюджетною класифікацією доходів і видатків тощо.

Одночасно за результатами попередньої оцінки, здійснюваної Світовим банком, застосування НП(С)БОДС ускладнене різним правозастосуванням окремих норм. Це вимагає актуалізації НП(С)БОДС та відповідно здійснення перекладу на українську мову МСБОДС та змін до них, розробку нових НП(С)БОДС, а також методичних рекомендацій щодо їх застосування.

З цією метою було розроблено Проект Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2018–2025 роки [3] в ході реалізації якої передбачається здійснення заходів, які дадуть змогу виправити недоліки системи бухгалтерського обліку та підвищити рівень якості та порівнянності фінансової інформації, у тому числі шляхом встановлення єдиних підходів та вимог до організації бухгалтерського обліку в державному секторі із урахуванням міжнародних стандартів та найкращих світових практик.

Очікувані результати від реалізації Стратегії включають:

- забезпечення відкритості облікових процесів та отримання інформації про фінансові операції, які здійснюються в державному секторі, на основі яких приймаються управлінські рішення у сфері державних фінансів;
- підвищення рівня прозорості фінансової звітності суб'єктів державного сектору та звітності з виконання бюджетів;
- запровадження якісно нової підготовки та перепідготовки кадрів з питань бухгалтерського обліку в державному секторі;
- підвищення статусу керівників бухгалтерських служб суб'єктів державного сектору та ефективності їх діяльності.

Однак, реалізацію стратегії можуть гальмувати існуючі ризики:

- відсутність належних ІТ-технологій та обмеженість інвестицій, пов'язаних з розробкою та запровадженням майданчиків для дистанційного навчання працівників бухгалтерських служб;
- обмеженість можливостей програмного та технічного забезпечення деяких суб'єктів державного сектору;
- неможливість здійснення та/або залучення достатнього обсягу інвестицій в розвиток інформаційних технологій для реалізації стратегічного плану;

- недостатність фінансових ресурсів для модернізації програмного забезпечення органів казначейства;

- відсутність (обмеженість) кадрового потенціалу, недостатній рівень професійної кваліфікації працівників бухгалтерських служб.

Розробка НП(С)БОДС в Україні здійснюється спільно Міністерством фінансів України та Державною казначейською службою України. Сьогодні в Україні затверджено 20 НП(С)БОДС, які гармонізовані з МСБОДС.

Аналіз відповідності існуючих НП(С)БОДС міжнародним стандартам показав, що МСБОДС імплементовані в національне нормативно-правове поле з урахуванням економіко-правових особливостей державного сектору України. Фактично НП(С)БОДС, зберігаючи методологічні засади МСБОДС, не копіюють їх у буквальному розумінні.

Так, частина національних стандартів об'єднує в собі вимоги та положення декількох міжнародних стандартів: НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності», НП(С)БОДС 102 «Консолідована фінансова звітність», НП(С)БОДС 124 «Доходи», НП(С)БОДС 127 «Зменшення корисності активів».

У міжнародних стандартах, на відміну від національних, наведено значно більше прикладів для пояснення термінів чи положень. Водночас міжнародні стандарти не розглядають облік нематеріальних активів, який регулює НП(С)БОДС 122 «Нематеріальні активи».

Склад фінансової звітності за міжнародними та національними стандартами не відрізняється, однак перелік статей, за якими необхідно розкривати інформацію про активи, власний капітал та зобов'язання за національними стандартами, є ширший. За міжнародними стандартами для державного сектору не передбачено подання проміжної звітності. Облік витрат розкритий ширше у НП(С)БОДС 135 в розрізі обмінних та необмінних операцій, водночас в ньому не розглядаються витрати на позики, які регулюють міжнародні стандарти. Існує невідповідність у визначенні терміна «витрати» [4].

Подальше удосконалення нормативно-правової бази з бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі передбачає:

- постійну розробку НП(С)БОДС на основі МСБОДС, зокрема, затвердження НП(С)БОДС щодо бухгалтерського обліку фінансових інструментів, інвестицій в асоційовані та спільні підприємства, об'єднання в державному секторі та щодо особливостей обліку виконання бюджетів;

- розробку змін до НП(С)БОДС у зв'язку зі змінами МСБОДС та з урахуванням змін у національному законодавстві, зокрема, затвердження змін до НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності», 102 «Консолідована фінансова звітність», 124 «Доходи», 135 «Витрати» та інших;

- забезпечення перекладу на українську мову МСБОДС з метою імплементції їх положень в НП(С)БОДС (МСБОДС 33 «Перше застосування методу нарахувань на основі МСБОДС», 34 «Окрема фінансова звітність», 35 «Консолідована фінансова звітність», 36 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства», 37 «Спільна діяльність», 38 «Розкриття інформації про частки

участі в інших суб'єктах господарювання», 39 «Виплати працівникам», 40 «Об'єднання державного сектору» та інші);

- розробка методичних рекомендацій до НП(С)БОДС, зокрема, затвердження методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів, доходів і витрат, інвестиційної нерухомості та інших, ураховуючи затвердження нових НП(С)БОДС та змін до НП(С)БОДС.

Реформи в бухгалтерському обліку бюджетній сфері сприятимуть вдосконаленню: управління фінансами держави, системи бюджетного планування стратегічного характеру, бюджетуванню на підставі програмно-цільового методу в бюджетному процесі, контролю за процесом виконання бюджету, а також аналітично-інформаційної системи управління фінансами держави.

Література:

1. Момот Л. В. Модернізація бухгалтерського обліку в державному секторі – чи бути їй в 2014 році? / Л.В. Момот, Л.В. Юзковець // Проблеми сталого розвитку національних економік. – 2013. – С. 426-431. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7920/1/7.pdf>
2. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2007 р. № 34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Проект Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2018–2025 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://buhgalter.com.ua/upload/news/2018/3/Proekt_strategii_18-25.doc
4. Воськало Н.М. Порівняльна характеристика національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору / Н.М. Воськало // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.4. – С. 258-263

Станіславчук Н.О.

викладач кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПАНТИЦИПАТОРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

Соціальна держава представляє основу консолідації сучасного українського суспільства. Для українського суспільства характерна надмірна нерівність населення, яка є перешкодою для внутрішньої солідарності української нації, економічного зростання та розвитку. У ринкових умовах не можна покладати всі надії на вирішення соціальних питань на державну владу, разом з тим, проблеми підвищення якості життя населення, і особливо боротьба з бідністю, не можуть вирішуватися тільки за рахунок громадян.

Нова можливість для громадян впливати соціально-економічні процеси

держави і брати участь в управлінні є реалізація пантиципаторного підходу фінансування. Участь суспільства в фінансуванні соціальної, культурної, освітньої, житлово-комунальної та інших сфер передбачає скорочення витрат держави і їх перенесення на населення.

Зарубіжні та вітчизняні науковці, такі як Д. Аллегретти, К. Херцберг [1], М. В. Цуркан, І. С. Анциферова, Г. В. Возняк, О. Кириленко, І. Чайковська, В. П. Писаренко, К. Плоский, Н. В. Васильєва розглядали питання пантиципаторного фінансування та його використання в соціальній сфері.

Метою дослідження є розкриття сутності соціально-економічних ефектів пантиципаторного бюджетування.

Громадянська партиципація – спосіб активної участі в різноманітних подіях, які нас стосуються; можливість вести активну діяльність, висловлювати думку стосовно процесів, що відбуваються у публічній сфері спілкування з владою – а саме, підтримка органів влади і громадян в процесі спільного прийняття рішень. Громадянська партиципація – процес, під час якого громадяни отримують можливість впливати на рішення органів державної влади, а посередньо – можливість здійснювати контроль за їхнім виконанням, якщо дані рішення безпосередньо або посередньо торкаються інтересів громадян [3].

Механізми прямої участі громадян в бюджетуванні:

- фінансові інструменти, що відображають вибір споживачів (освітні ваучери, подушне фінансування) – споживачі впливають на обсяги фінансування конкретних установ, тобто беруть участь у бюджетному процесі;
- бюджетні призначення – платники податків прямо визначають напрями витрачання частини сплаченого ними прибуткового податку (в межах 2%);
- партиципаторне бюджетування (Participatory / Neighbourhood Budgeting) – соціальна інновація, пряме волевиявлення громадян [4].

Під соціальними ефектами пантиципаторного бюджетування пропонується розуміти соціально-економічні наслідки реалізації практики бюджету участі, які виникають внаслідок реалізації проектів за участю громадян щодо поліпшення соціально-економічного стану території.

На відміну від результатів, які можна виміряти, наприклад, в кількості залучених громадян і розмірі бюджету, розподіленого за участю громадян, фактичний вимір соціально-економічних ефектів є більш комплексним завданням, що включає як об'єктивні економічні параметри розвитку території, так і суб'єктивні параметри оцінки населенням якості життя, залученість населення до процесів прийняття рішень, соціальні настрої населення. Тому умовно, ефекти пантиципаторного бюджетування можна розділити також на економічні, соціальні, інституційні, управлінські.

Економічні ефекти проявляються у зростанні ефективності витрачання коштів, об'ємах залучених позабюджетних коштів та інших фінансових ресурсів, інших фінансових показниках, що відображають ріст виробництва за рахунок залучення коштів співфінансування, більш дбайливої експлуатації об'єктів. Економічний ефект пантиципаторного бюджетування відображається у показниках економічному розвитку території.

Соціальні ефекти пов'язані з суб'єктивним сприйняттям жителями поліпшення якості життя, підвищення рівня довіри до влади, що є результатом продуктивної спільної діяльності в ході реалізації проектів, участі в колективних обговореннях і досвіду самоорганізації для вирішення про проблемних питань громади. Соціальні ефекти можуть бути зафіксовані в результатах соціологічних досліджень, а також - в електоральній поведінці жителів.

Інституційні ефекти - це показники поліпшення соціально-економічного середовища, наприклад, введення нового житла, зростання індивідуального підприємництва, малого і середнього бізнесу, зниження відтоку населення та інше. Інституційні ефекти, також, як економічні, можуть фіксуватися в регіональних статистичних показниках.

Управлінські ефекти – ефекти, які пов'язані з професійним розвитком співробітників органів влади, наприклад, навички проектної діяльності, досвід роботи з людьми, освоєння сучасного програмного забезпечення. Управлінські ефекти можуть фіксуватися в результатах атестації, а також мають прояв як результат місцевих виборів.

За допомогою бюджету участі, як форми прямої демократії, має бути створений ефективний механізм взаємодії структурних підрозділів міської ради та громадян у бюджетному процесі. Залучення населення до процесу прийняття рішень щодо пріоритетного використання бюджетних коштів формує довіру громадян до влади, підвищуючи відкритість діяльності та прозорість процесу прийняття рішень органами місцевого самоврядування. Отримуючи можливість впливати на бюджетну політику міста жителі відчують себе причетними до вирішення проблем, які їх найбільше хвилюють [2].

Розуміння соціально-економічних ефектів впровадженням нових практик фінансування має важливе практичне значення, оскільки сприяє поширенню нових форматів залучення громадян до фінансових процесів, що несуть позитивні економічні та значущі соціальні зміни.

Література:

1. Participatory Budgeting Worldwide [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ces.uc.pt/myces/UserFiles/livros/1097_DG-25_bf.pdf
2. Васильєва, Н. В. Залучення громадськості в українських містах (на прикладі бюджету участі) / Н. В. Васильєва // Публічне урядування : збірник. — № 4 (5) — грудень 2016. — Київ : ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2016. — 220 с.].
3. Плоский, К. Аналітичний звіт «Партиципаторний бюджет» [Електронний ресурс] / К. Плоский // Режим доступу : http://www.pauci.org/upload/files/Participatory_Budget_Dec2016.pdf
4. Станіславчук Н.О., Демянишина О.А, Мовчанюк А.В. Партиципаторне бюджетування як інноваційний механізм управління [Електронні ресурс] / Н.О. Станіславчук, О.А. Демянишина, А.В. Мовчанюк // Економіка та суспільство. – 2018. - № 15. – Режим доступу до журналу: <http://economyandsociety.in.ua/>
5. Цуркан М. В. Подходы к определению понятия «партиципаторное бюджетирование» / М. В. Цуркан // Вестник ТвГУ. Серия "Экономика и управление". – 2016. - №1. – С. 67 – 71.

Сторожук О.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Заярнюк О.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДЖЕРЕЛА ЗАГРОЗ

Досягнення стратегічної мети зі створення в Україні інноваційної економіки ставить перед вищою освітою велику кількість нових завдань, головним з яких є забезпечення відповідного рівня якості освіти. Водночас, важливою передумовою вирішення цього завдання є збереження складових системи вищої освіти – освітніх організацій – та забезпечення їх фінансово-економічної безпеки.

Фінансово-економічна безпека закладу вищої освіти (ЗВО) може бути розглянута як складова загальної фінансово-економічної безпеки освітньої системи та країни загалом. Зауважимо, що система вищої освіти, поряд з іншими сферами економіки України, перебуває в умовах модернізації і обтяжена постійним зростанням нових викликів і загроз. Тому сьогодні існує необхідність розгляду цієї системи як важливої складової фінансово-економічної безпеки країни та розгляду джерел загроз, які створюють ризики для розвитку вищої освіти на сучасному етапі.

Питання фінансової та економічної безпеки суб'єктів господарювання досліджуються в роботах багатьох українських вчених, серед яких Б.М. Андрушків, Г.В. Козаченко, В.П. Мартинюк, І.Г. Манцуров, О.В. Нусінова, Л.І. Шваб, С.М. Шкарлет [1-6].

Попри глибоке теоретичне дослідження окремих аспектів фінансової та економічної діяльності закладів освіти, питання вивчення особливостей джерел загроз фінансовій та економічній безпеці закладу вищої освіти залишаються актуальними. Реальністю є те, що спроможність ЗВО ефективно управляти власною фінансово-економічною безпекою передбачає постійний моніторинг та ранжування всіх загроз, які виникають під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх джерел.

До зовнішніх можна віднести наступні: макроекономічна ситуація в країні та обмежені можливості фінансування вищої освіти; ефективність державного регулювання діяльності ЗВО; демографічна ситуація; зміна ринкової кон'юнктури (зростання популярності і доступності навчання за кордоном зокрема, у Польщі, Чехії, Німеччині); посилення ризику недобросовісної конкуренції; зниження загального життєвого рівня населення та падіння його купівельної спроможності.

Водночас, з нашої точки зору, ключовими у забезпеченні фінансової та економічної безпеки ЗВО є внутрішні джерела, які пов'язані з можливими змінами в ресурсному потенціалі самого ЗВО, складовими якого є:

1) фінансовий потенціал, який обумовлюється характеристикою наявних фінансових ресурсів, структура і склад яких залежить від стратегічних цілей та стадії життєвого циклу ЗВО. Практика свідчить, що брак фінансування вищої освіти в Україні призводить до скорочення бюджетних місць і до збільшення кількості платних. В результаті зростає загальне число студентів-контрактників, що відбивається на якості освіти. З іншого боку «спеціальний фонд», який формується за рахунок коштів, отриманих від надання платних освітніх послуг, є чи не єдиною можливістю для ЗВО підтримувати в належному стані свою матеріально-технічну базу, фінансувати необхідні ремонти навчальних корпусів, погашати близько 70 відсотків комунальних платежів і виплачувати заробітну плату частині викладачів. Тому в сучасних умовах фінансовий потенціал є основою економічної безпеки ЗВО.

2) Творчий потенціал за певних умов може бути джерелом створення псевдонаукової продукції, причиною існування проявів ненормативних відносин і корупції у вищій школі, що може призвести до формування негативної суспільної думки про наукову та освітню діяльність ЗВО, несприятливо вплинути на імідж, порушити стійкі зв'язки з бізнесом і підприємствами-споживачами. Крім того, постійно існує загроза втрати частини творчого потенціалу ЗВО, пов'язаного із переходом найталановитіших працівників, (зокрема найбільш актуально для молодих спеціалістів), працювати в інші організації чи компанії з більш конкурентоспроможною заробітною платою. Тому керівництву ЗВО потрібно дбати про додаткове матеріальне стимулювання таких викладачів, а також більш активно використовувати моральні, психологічні та соціальні стимули відносно них.

3) Матеріально-технічний потенціал, моральне та фізичне старіння якого може створювати пряму загрозу життю і здоров'ю персоналу і студентів, а також знижувати рівень якості освіти. Адже якість реалізації освітніх програм вищої освіти прямо залежить від стану матеріально-технічної бази ЗВО. Здійснення освітньої діяльності відповідно до викликів глобалізаційного майбутнього передбачає значні матеріальні витрати (інформаційне освітнє середовище, електронна бібліотечна система, сучасне лабораторне обладнання, апаратно-програмне забезпечення тощо).

4) Організаційний потенціал, у випадку зловживань освітніх закладів самостійністю у формуванні своєї структури, може бути джерелом загрози економічній безпеці при створенні кафедр і відділів «під певних осіб», а також введенні до навчальних планів дисциплін в інтересах окремих викладачів всупереч цілям створення ефективної структури системи вищої освіти.

5) Інформаційний потенціал, в якості джерела загрози, може генерувати ризики відтоку конфіденційної інформації за межі ЗВО, а також зумисного створення перешкод у своєчасності й достовірності передачі інформації, яка циркулює всередині освітнього закладу.

6) Інноваційний потенціал може бути джерелом виникнення загроз економічній безпеці ВНЗ у випадку неповноти аналізу наукової інформації при виробництві нової освітньої послуги; несвоечасності виготовлення експериментальних зразків продукції; невідповідності якості нової послуги

запитам споживачів; необґрунтованого визначення пріоритетів ринкових та інноваційних стратегій; дефіциту кваліфікованого персоналу, опору з боку колективу ЗВО.

Серед основних напрямів нівелювання загроз фінансово-економічній безпеці вітчизняних ЗВО є співпраця з потенційними роботодавцями та іноземними ЗВО, що дозволить підвищувати якість освіти і залучати додаткові фінансові ресурси.

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки важливим напрямом також є залучення позабюджетних фінансових ресурсів завдяки ефективній реалізації наукових проектів ЗВО та розвитку консалтингової діяльності (надання аудиторських, бухгалтерських, маркетингових послуг), а також організації та проведенню спортивних та культурно-масових заходів.

Окремим джерелом додаткових фінансових ресурсів ЗВО є залучення фінансових благодійних внесків від випускників, індивідуальних і корпоративних донорів з метою створення ендаумент-фондів цільового призначення.

Особливе місце серед позабюджетних джерел фінансування займають міжнародні гранти. Зарубіжна практика свідчить, що програми грантової підтримки ЗВО є надзвичайно поширеними і вони відкривають для закладів вищої освіти можливості, наприклад, реалізації проектів розвитку матеріально-технічної бази наукових досліджень, видання наукових праць в межах наукових проектів; реалізації наукових проектів, які виконуються молодими вченими.

Література:

1. Андрушків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / Б.М. Андрушків. – Тернопіль: Вид. Терно-граф, 2008. – 424 с.
2. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев, О.М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
3. Манцуров І.Г., Нусінова О.В. Економічна безпека підприємства: сутність та види // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 4. – С. 75-78.
4. Фінансові аспекти розбудови митної системи в інтересах економічної безпеки України: [монографія] / Мартинюк В. П. – Київ : Кондор, 2011. – 326 с.
5. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 4-те вид. / Шваб Л.І. – К.: Каравела. 2007. – 584 с.
6. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: Монографія / Шкарлет С.М. – К.: Книжкове видавництва НАУ, 2007. – 432 с.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі розвитку економіки промислові підприємства потребують формування дійового механізму фінансового забезпечення інвестиційної діяльності, що дозволить підвищити їх результативність роботи і, як наслідок, стабілізувати економічне становище. Побудову такого механізму необхідно здійснювати з урахуванням динамічності нинішніх умов господарювання: нестабільності зовнішнього середовища, підвищення ступеню ризиків, ускладнення господарських зв'язків, підвищення конкуренції на зовнішньому і внутрішньому ринках. В таких умовах у підприємств з'являється багато потенційно можливих напрямків інвестування капіталу, тобто формується потреба у великій кількості фінансових коштів. Проте обмеження капіталу ставить підприємства перед складною проблемою вибору пріоритетних напрямків відповідно до поставлених цілей.

В виконаних розробках питання фінансового забезпечення інвестиційної діяльності промислових підприємств ведуться в більшій мірі ізольовано: окремо вирішується питання пошуку коштів для фінансування проектів і незалежно визначаються напрямки капіталовкладень і їх ефективність [1-3]. Проте обидва цих напрямки повинні бути нерозривними складовими частинами єдиного цілого. Без їхнього постійного узгодження, взаємозв'язку, неможливо забезпечити функціонування підприємства, підвищити ефективність його роботи і стабілізувати економічне становище. Тобто процес фінансового забезпечення повинен розглядатися тільки разом з оптимізацією напрямків інвестиційної діяльності підприємства. Тому для удосконалення механізму управління необхідно створювати інструменти, які об'єднують дві основні складові частини: фінансове забезпечення і фінансове регулювання.

Фінансове забезпечення включає пошук і формування джерел фінансування капіталовкладень на всіх етапах життєвого циклу інвестиційних проектів. Здійснення будь-якої інвестиції можливо тільки за умови наявності фінансових коштів. При цьому необхідно забезпечити рівновагу між інвестиційними витратами і фінансовими можливостями протягом усього інвестиційного процесу – тобто усунути фінансовий дефіцит. Слід зазначити, що промислові підприємства в залежності від форми їх організації, форми власності і результатів виробничо-господарської діяльності мають різні можливості використання окремих джерел фінансування. Так, наприклад, можливості одержання кредитів у підприємств з обмеженою відповідальністю менші, ніж у підприємств із повною відповідальністю.

Характер походження фінансових коштів впливає на ефективність інвестиційних процесів. Це потребує вивчення особливостей використання

окремих груп джерел фінансування та їхнього впливу на результат здійснення проектів. Насамперед, варто розглянути особливості використання внутрішніх джерел підприємства – коштів, отриманих у результаті господарської діяльності (прибуток, амортизаційні відрахування). Їхнє використання називається самофінансуванням. Воно має ряд переваг: підвищуються сталість, надійність і кредитоспроможність підприємства; виключаються витрати на фінансування. Проте в умовах нестабільної економічної ситуації можливості внутрішнього фінансування промислових підприємств обмежені низькими результатами виробничо-господарської діяльності. Тому в даний час для фінансування інвестицій частіше використовуються зовнішні джерела, які включають власні кошти і позиковий капітал.

Власні зовнішні джерела включають кошти власників підприємств, акціонерів, пайовиків. Зовнішнє фінансування на основі власних коштів найбільш переважно, тому що воно не знижує фінансової сталості підприємства і полегшує умови одержання коштів. Другим різновидом зовнішнього фінансування є використання коштів, наданих кредиторами. Основою його залучення є кредитні відносини, що призводять до додаткових витрат за рахунок оплати процентів і, як наслідок, до зниження прибутку. Результати аналізу умов використання потенційно можливих джерел фінансування необхідно враховувати під час вибору найбільш ефективних напрямків інвестиційної діяльності підприємства.

Стосовно оптимізації напрямків капіталовкладень на підприємствах слід зазначити, що традиційно ця проблема вирішується відносно окремого інвестиційного проекту. Існує велика кількість рекомендацій з економічної оцінки ефективності, зіставлення альтернативних варіантів капіталовкладень і вибору найкращих [4-5]. Проте оцінка окремого проекту є тільки частиною проблеми управління капіталовкладеннями, тому що вона здійснюється відокремлено, не охоплюючи інвестиційну програму підприємства в сукупності.

Процес управління повинен координувати функціонування всіх виробничих підрозділів, забезпечуючи відтворювальний процес, стійкість і конкурентоздатність підприємства. З цією метою розробляється загальна стратегія економічного і соціального розвитку. Їй підпорядкована інвестиційна стратегія підприємства, на основі якої формується інвестиційна програма. В залежності від поставлених цілей підприємство вибирає один із видів інвестиційної стратегії. Від нього залежать показники і критерії, застосовувані при оцінюванні інвестиційних проектів. Слід зазначити, що в умовах командної економіки проблема формування і розподілу інвестиційних ресурсів на рівні підприємства не існувала, тому для цієї мети бюджет не застосовувався. Традиційно бюджетуванню підлягали основні матеріали, загальні витрати. В умовах ринкової економіки в зв'язку з появою великої кількості потенційно можливих джерел фінансування та альтернативних напрямків їхнього використання інвестиційний бюджет може стати ефективним інструментом оптимізації використання капіталу, формування інвестиційної програми розвитку підприємства. Бюджетування забезпечить зв'язок між потребами в

капіталі (напрямками інвестування) та джерелами задоволення цих потреб. Причому вирішити завдання взаємоузгодження цих двох елементів можна при різних умовах.

По-перше, підприємство може мати чітко обмежені можливості залучення капіталу, тобто кошти бюджету задаються певною сумою. Така ситуація називається абсолютним обмеженням капіталу [2]. Проблема в цьому випадку полягає в розподілі обмеженого капіталу між інвестиційними об'єктами відповідно до поставлених цілей.

По-друге, підприємство може одержати достатньо капіталу, проте умови використання посилюються по мірі збільшення обсягу. Тобто, лімітуються окремі позикові кошти з певними умовами. У цій ситуації, яка має назву відносного обмеження, необхідно зіставляти вигідність інвестиційних об'єктів із витратами фінансування. Ця проблема складніша ніж розподіл абсолютно обмеженого капіталу, але для нинішніх умов господарювання вона є більш реальною.

Інвестиційний бюджет забезпечує одночасне врахування як вартості фінансових ресурсів, так і дохідності інвестиційних проектів. Для цього необхідно сформувати функцію попиту на капітал та функцію пропозиції через ранжування джерел фінансування за їхньою вартістю та інвестиційних проектів за їхньою результативністю. Ранжування повинно здійснюватись на основі конкретних показників, вибір яких обумовлений кінцевими результатами здійснення інвестиційних проектів, інвестиційною стратегією і загальною стратегією розвитку підприємства в цілому. Серед показників, застосовуваних при ранжуванні, можна виділити такі: розмір прибутку, що буде отриманий в результаті здійснення інвестиції (використання бюджетних коштів); рівень внутрішньої процентної ставки, що відображає відносний прибуток на використовувані кошти та інші.

Отже, інвестиційний бюджет, як об'єкт управління можна розглядати з трьох позицій. По-перше, за формою бюджет – це фінансовий план, що являє собою розпис доходів і витрат по інвестиційному проекту. По-друге, за своїм матеріальним змістом інвестиційний бюджет – це фонд фінансових ресурсів, використання яких дозволяє здійснити інвестиційну програму підприємства. І по-третє, бюджет капіталовкладень – це один з інструментів оптимізації напрямків використання обмежених джерел фінансування інвестиційних проектів.

Бюджетування дає можливість удосконалити процес розподілу фінансових ресурсів; координувати роботу підприємства в цілому; забезпечує гнучкість процесу планування інвестиційної діяльності. Але для ефективної роботи промислових підприємств необхідно мати і використовувати методику формування бюджетів для середньо- та довгострокових інвестицій, забезпечуючи взаємозв'язок часових періодів.

Література:

1. Гривківська О.В. Дослідження грошових потоків від інвестиційно-фінансової діяльності підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 5. – С. 69-73.

2. Кириченко О. А. Антикризова інвестиційна політика України // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 1. – С. 64-74.
3. Комаров В.В. Мировой инвестиционный процесс: региональные тенденции // Финансы. – 2015. – № 2. – С. 7-12.
4. Шаманська О.І. Алгоритм інвестування розвитку ресурсного потенціалу підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 6. – С. 157-161.
5. Крючкова І. В. Вплив фінансово-економічної кризи на інвестиційну діяльність в Україні // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 15-24.

Фоміна Т.В.

к.е.н., доцент кафедри аудиту та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ТИПИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА МОДЕЛІ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Одним із важелів впливу держави на соціально-економічні процеси є податкова політика, адже саме вона значною мірою визначає економічний розвиток як окремого суб'єкта господарювання, так і держави у цілому.

Податкова політика являє собою один із елементів (складових) державної економічної політики і тісно пов'язана з іншими складовими, такими як: політика державних видатків; політика державного боргу; політика стерилізації доходів [5, с.42]; це діяльність держави у сферах запровадження правової регламентації та організації справляння податків і податкових платежів до централізованих фондів держави [6]; це політика держави у сфері оподаткування, яка передбачає прийняття рішень щодо формування та застосування податкових інструментів для досягнення певних цілей і пріоритетів макроекономічного розвитку країни (поповнення доходів бюджету, збільшення обсягів виробництва, зайнятості, зниження рівня інфляції тощо) [4, с. 234].

Податкова політика держави ґрунтується на таких принципах:

- сума сплаченого податку повинна бути еквівалентною вартості отримуваних від держави благ і послуг;
- об'єктом оподаткування може бути тільки дохід, а не його джерело і розмір витрат;
- податок має бути пропорційним доходу;
- усі податки повинні мати цільове призначення;
- умови оподаткування мають бути простими і зрозумілими платникам;
- платники податків мають бути проінформовані урядом про використання сплачених ними податків;
- нові податки вводяться тільки на покриття відповідних витрат, а не для ліквідації бюджетного дефіциту [2, с.22].

Залежно від характеру податкової політики держави виділяють три її типи (табл. 1).

Таблиця 1 - Типи податкової політики

Тип податкової політики	Характеристика
Політика максимальних податків	Характеризується принципом «узяти все, що можна». Держава встановлює високі податкові ставки, скорочує податкові пільги, розширює перелік податків. Такий тип податкової політики проводиться за часів економічних криз або в період військових дій. Результатом такої політики може стати так звана «податкова пастка», коли підвищення податків не супроводжується зростанням державних доходів.
Політика «розумних податків» (політика економічного розвитку)	Держава послабляє податковий тиск для підприємництва і одночасно скорочує витрати на соціальні програми. Такий тип податкової політики сприяє розвитку підприємництва, забезпечуючи йому сприятливий податковий клімат.
Податкова політика з високим рівнем оподаткування при значному соціальному захисті	Такий тип податкової політики характерний у періоди економічного зростання, дозволяє встановити високий рівень оподаткування, який супроводжується виконанням усіх соціальних програм.

* Джерело: розроблено автором на основі [1, с. 8-9]

Політика максимальних податків передбачає застосування високих податкових ставок, скорочення податкових пільг і запровадження нових податків з метою максимального збільшення суми податкових надходжень. За умови, коли відсутні економічні, соціальні і політичні передумови для проведення політики максимальних податків (економічна криза, надзвичайний політичний стан, війна), але держава проводить таку політику, одразу ж проявляються її негативні наслідки:

- скорочення фінансових ресурсів у платників податків робить неможливим забезпечення економічного росту і суттєво скорочує обсяги розширеного відтворення в суспільстві;

- небажання платити високі податки спотворює податкову етику платника податку і породжує таке суспільно-соціальне зло, як ухилення від сплати податків;

- масово розвивається тіньова економіка, основою якої є просте викачування фінансових ресурсів із національного багатства суспільства і переведення їх на закордонні рахунки іноземних банків [3].

Політика «розумних податків» враховує не тільки фіскальні інтереси, а більше уваги приділяє економічним інтересам платників податків. Послаблюючи податкове навантаження на бізнес, держава стимулює нарощення фінансових ресурсів у платників податків і створює умови для розширення суспільного відтворення. Основна мета при проведенні такої політики – збільшення економічного росту шляхом покращення інвестиційної активності за рахунок найбільш вигідного податкового клімату. Але при проведенні такої політики впливають і наступні недоліки:

- скорочення податкових надходжень неминуче призводить до недофінансування певних соціальних програм, освіти, охорони здоров'я, науки;

- суттєво скорочується сфера суспільних благ, тобто тих благ, які оплачуються за рахунок бюджетних видатків;
- обмежується вплив держави на процеси споживання, на зайнятість і скорочується соціальний захист малозабезпечених верств населення.

Тому, така політика за своєю економічною значущістю й суспільно-соціальними негараздами виправдовує себе лише за умови, коли вона використовується як засіб державного регулювання у період стагнації економіки [3].

Існує декілька моделей податкових систем. При формуванні податкових систем в їх основу можуть закладатися різні параметри. Наприклад, рівень оподаткування (податковий тягар), кількість і склад податків, пріоритетний метод обкладення (прогресивність, пропорціональність або регресивність податкових ставок) тощо. Співвідношення прямого і непрямого оподаткування як найважливіший показник багато у чому визначає податкову систему тієї або іншої країни. За цим показником залежно від того, яка структура прямих і непрямих податків у загальному обсязі податкових доходів, виділяють чотири основні моделі податкових систем:

- англосаксонська;
- євроконтинентальна;
- латиноамериканська;
- змішана.

Англосаксонська модель оподаткування існує у таких державах, як Австралія, Великобританія, Канада і Сполучені штати Америки. В її основі лежить прибуткове оподаткування (стягування прямих податків з фізичних осіб). Доля непрямих податків у доходах цих країн незначна.

Євроконтинентальна модель оподаткування характеризується значним непрямим оподаткуванням і високою часткою відрахувань на соціальне страхування. Подібні моделі податкових систем існують в Австрії, Бельгії, Німеччині, Нідерландах, Франції та Італії.

Латиноамериканська модель оподаткування значною мірою ґрунтується на непрямому оподаткуванні, яке є найбільш ефективним в умовах високої інфляції. Крім того, до уваги приймається та обставина, що непрямі податки краще збираються і контролюються. Це є важливим для тих країн, які не мають потужного податкозбирального апарату (Болівія, Чилі, Перу).

Змішана модель оподаткування поєднує у собі риси усіх згаданих моделей. До числа держав зі змішаною моделлю відносяться ті, податкові системи яких не можуть бути однозначно віднесені до тієї або іншої моделі оподаткування. Змішаною можна визнати модель оподаткування, що склалась в Японії. У цій країні структура податкових надходжень у цілому приблизно така ж, як і у державах, що мають англосакську модель оподаткування. Проте, на відміну від них, в Японії пріоритет відданий не прибутковому оподаткуванню, а стягуванню страхових внесків.

Можливі і інші варіанти моделювання систем оподаткування. Окремі держави з числа тих, які з різних причин мають порівняно низький податковий потенціал, пішли шляхом відмови від стягування звичайних податків і узяли за

основу пільгову (офшорну) модель оподаткування (Андорра, Гібралтар, Монако, Панама, Бермудські і Сейшельські острови, Ямайка, Коста-Ріка, Малайзія, Філіппіни, Уругвай тощо) [1].

Уряди зарубіжних країн намагаються виробляти чіткі і ефективні інструменти податкової політики та податкового регулювання, які б могли мінімізувати податкове навантаження на всіх суб'єктів господарювання.

У сучасних умовах податкова політика кожної держави повинна швидко адаптуватись до змін економічного розвитку, потреб і умов забезпечення ефективної діяльності та направлена на активізацію інвестиційної та інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Література:

1. Антонова О.В. Налоговые системы зарубежных стран: учебно-методическое пособие / О.В. Антонова. – Хабаровск : РИЦ ХГАЭП, 2010. – 130 с.
2. Ільяшенко В.А. Податкова політика в системі регулювання соціально-економічного розвитку держави / В.А. Ільяшенко // Економіка та держава. – 2013. – №8. – С. 22-24. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_8_7
3. Куценко Т.Ф. Бюджетно-податкова політика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Т.Ф.Куценко. – К.: КНЕУ, 2002. – 256 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/99/41/>
4. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 508с. — [Електронний ресурс].— Режим доступу: r.kneu.edu.ua/bitstream/2010/16584/1/Kutsenko.pdf
5. Лыкова Л.Н. Налоговые системы зарубежных стран: учебник для бакалавриата и магистратуры / Л.Н. Лыкова, И.С. Букина. — М. : Издательство Юрайт, 2017. — 429 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://biblio-online.ru/book/5A456021-5978-436F-97F0-B7669735A16A/nalogovye-sistemy-zarubezhnyh-stran>
6. Уманців Ю.М. Механізм економічної політики: Навчальний посібник / Ю.М. Уманців, О.І. Міняйло. - Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. - 436 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/136-mehanzm-ekonomchno-poltiki-umantsv-yum-.html>

Чвертко Л. А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

РОЗВИТОК ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ ПОСЛУГ У ПЕРЕСТРАХУВАННІ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Розвиток перестраховального ринку значною мірою визначається поступовою розбудовою системи суб'єктів його інфраструктури, зокрема й таких, що надаючи професійні посередницькі послуги, створюють можливості для реалізації перестраховальних послуг, прискорюють та полегшують укладання й здійснення перестраховальних угод.

В Україні, згідно з чинним законодавством, посередницьку діяльність у сфері перестрахування дозволяється здійснювати як страховим, так і перестраховим брокерам за умови виконання ними вимог щодо здійснення діяльності страхового та перестрахового брокера [6].

До основних функцій перестрахових брокерів відносять оцінку страхових ризиків, визначення необхідного обсягу перестрахувального захисту, пошук надійного перестраховика і розміщення ризиків на взаємовигідних для учасників перестрахових відносин умовах, врегулювання збитків у разі настання страхового випадку згідно з умовами договору перестрахування [3, с. 158].

Посередництво у перестрахуванні відбувається на підставі брокерських угод зі страховиками, які мають потребу у перестрахуванні як перестрахувальники. При цьому, на ринку фінансових послуг України, як свідчать дані, представлені на офіційному сайті Нацкомфінпослуг [1], цей вид посередницьких послуг брокерів переважає. Зокрема, у 2011-2017 рр. у структурі премій, що надійшли за договорами страхування та перестрахування, укладеними за посередництвом брокерів, обсяги надходжень перестрахових платежів склали у середньому понад 89 % (рис. 1).

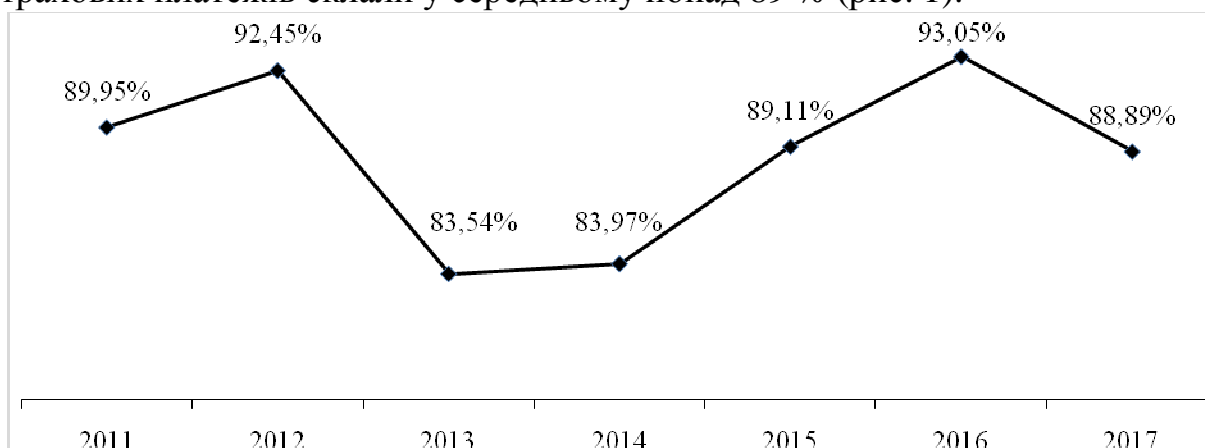

Рис. - 1. Частка перестрахових платежів, отриманих перестраховиками за договорами перестрахування, укладеними брокерами на користь перестрахувальників, у загальному обсязі надходжень отриманих страховиками та перестраховиками за договорами страхування та перестрахування, укладеними за посередництвом брокерів

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Водночас, якщо в економічно розвинених країнах брокери стали невід'ємною частиною страхових відносин і одним з найважливіших професійних суб'єктів страхового ринку, то в Україні цей вид посередництва перебуває у стадії формування. Наприклад, у США понад 60% премій сплачених перестрахувальниками припадає на договори, укладені за посередництвом брокерів [7, с. 288-289]. Натомість у загальному обсязі премій сплачених українськими страховиками на перестрахування частка перестрахових платежів, що отримані перестраховиками за договорами перестрахування, укладеними через брокерів, є незначною і характеризується

нестабільною динамікою: у 2011 р. її величина становила 4,5%, у 2012 р. – 14,6%, у 2013 р. – 4,9%, у 2014 р. – 3,7%, у 2015 р. – 8,4%, у 2016 р. – 9,8%, у 2017 р. – 5,9%.

Слід зазначити, що ризики перестраховувальників, на користь яких брокери укладають договори перестрахування, розміщуються переважно у перестраховиків-нерезидентів. Впродовж 2011-2017 рр. частка перестрахових платежів, отриманих перестраховиками-нерезидентами за договорами, що укладені через брокерів, у загальному обсязі надходжень отриманих перестраховиками за такими договорами, становить у середньому майже 98,6% (табл. 1). Зважаючи на незначну перестраховальну місткість вітчизняного страхового ринку та необхідність забезпечення фінансової надійності страхових операцій, а також інтеграцію ринку фінансових послуг України у глобалізоване світове середовище, такий процес є закономірним.

Таблиця 1 - Перестрахові платежі, отримані перестраховиками за договорами перестрахування, укладеними за посередництвом брокерів

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Перестрахові платежі, отримані перестраховиками за договорами, укладеними за посередництвом брокерів, млн грн, у тому числі:	267,9	368,9	428,1	354,3	832,0	1241,4	1077,0
перестрахові платежі, отримані перестраховиками-резидентами	12,4	4,9	5,6	9,0	5,6	10,6	17,2
перестрахові платежі, отримані перестраховиками-нерезидентами	255,6	364,1	422,5	345,3	826,4	1230,8	1059,8
Частка перестрахових платежів, отриманих перестраховиками-нерезидентами, у загальному обсязі надходжень, отриманих перестраховиками за договорами перестрахування, укладеними через брокерів, %	95,4	98,7	98,7	97,5	99,3	99,1	98,4

Джерело: розроблено автором за даними [1]

У структурі перестрахування ризиків у нерезидентів питома вага перестрахових премій, що надійшли за договорами, укладеними через брокерів, характеризується тенденцією до зростання й уже три роки поспіль становить понад 30% сплачених платежів: у 2011 р. цей показник становив 21,6%, у 2015 р., 2016 р., 2017 р. відповідно 32,7%, 31,1%, 31,4%.

Зазначимо, що умови виконання перестрахових операцій за межами України з перестраховиками-нерезидентами регламентуються Постановою Кабінету Міністрів України № 124 від 4 лютого 2004 р. [5], прийняття якої сприяло удосконаленню цих відносин та зменшенню псевдоперестрахових операцій, що мали місце у 1996-2003 рр. Згідно з чинним законодавством, перестраховики-нерезиденти, з якими укладаються договори перестрахування, повинні відповідати визначеному рівню рейтингу фінансової надійності

(стійкості) [4], що гарантує готовність до виконання усіх зобов'язань перед споживачами перестрахових послуг.

Упродовж 2011-2017 рр. рівень страхових виплат, компенсованих перестраховиками за договорами перестрахування, укладеними за участю брокерів, був незначним (табл. 2) і склав у середньому за період 11,29%.

Таблиця 2 - Страхові виплати компенсовані перестраховиками за договорами перестрахування, укладеними за посередництвом брокерів

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Страхові виплати, компенсовані перестраховиками за договорами, укладеними за посередництвом брокерів, млн грн, у тому числі:	59,69	27,29	36,35	47,46	213,39	23,36	131,86
виплати компенсовані перестраховиками-резидентами	0	0	15,96	0,28	0	0	0
виплати компенсовані перестраховиками-нерезидентами	59,69	27,29	20,39	47,18	213,39	23,36	131,86
Рівень виплат компенсованих перестраховиками за договорами, укладеними за посередництвом брокерів, %	22,28	7,40	8,49	13,40	25,65	1,88	12,24

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Під час дослідження встановлено, що найбільшим попитом користується перестрахування майнових ризиків, обов'язкове страхування та добровільне страхування відповідальності перед третіми особами страхування, частка яких у загальному обсязі перестрахових платежів, отриманих перестраховиками за договорами, укладеними через брокерів, у 2017 р. дорівнювала відповідно 54,3%, 24,3% та 11,8% (у 2016 р. 48,8%, 25,9% та 25,1%). Така тенденція обумовлена високим рівнем ризиковості зазначених видів страхування та необхідністю його зниження, що забезпечується шляхом вторинного розподілу ризиків під час перестрахування.

Отже, важливим елементом необхідного обслуговування на перестраховальному ринку є перестрахові брокери – окрема група посередників, які діють між перестраховальником і перестраховиком.

Посередництво у перестрахуванні на ринку фінансових послуг України знаходиться на етапі формування, інститут перестрахових посередників займає невелику нішу, а перестрахові відносини реалізуються переважно без участі перестрахових брокерів. Проте, незважаючи на незначну частку перестрахових платежів за договорами перестрахування, укладеними за участю брокерів, у загальному обсязі премій сплачених українськими страховиками на перестрахування, впродовж 2011-2017 рр. спостерігається зростання сум премій, переданих у перестрахування за посередництвом брокерів. У структурі перестрахування за договорами, укладеними через брокерів, значну частку займають премії передані перестраховикам-нерезидентам, що зумовлено низькою місткістю перестраховального ринку України та необхідністю забезпечення гарантій захисту майнових інтересів страховиків. На показники діяльності перестрахових брокерів також впливають стан державного

регулювання фінансового ринку України та процеси інтеграції та глобалізації, які характерні для сучасного етапу розвитку світової економіки.

Література:

1. Інформація про посередницькі послуги у страхуванні та/або перестраховуванні [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [сайт]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-poserednytski-posluhy-u-strakhuvanni-taabo-perestrakhuvanni.html>
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [сайт]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-ryнку-Ukrainy.html>
3. Кнейслер О. В. Страхове посередництво на ринку перестраховування / О. В. Кнейслер // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №1. – С. 154-159.
4. Про затвердження Вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів та порядок їх підтвердження : Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 11.07.2013 № 2262 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1285-13>
5. Про затвердження Порядку та вимог щодо здійснення перестраховування у страховика (перестраховика) нерезидента : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.2004 № 124 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/124-2004-п>
6. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
7. Яременко Н. В. Еволюція інституту брокерів на світовому ринку страхових послуг / Н. В. Яременко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – №2. – С. 286-291.

Шакіна Н.А.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки і маркетингу

Ташлицька К.Д.

магістрант

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

м. Покровськ, Україна

ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Для заняття гідного місця державою на міжнародній арені вона повинна пристосовувати свою внутрішню інноваційну систему до міжнародних вимог. Величезне значення в цьому аспекті займає вивчення міжнародного досвіду проведення інноваційної політики. Однак, необхідно розуміти, що сліпе

запозичення успішних результатів країн з високорозвиненою економікою, не може привести до позитивного результату, адже для того, щоб зайняти гідне місце на міжнародній арені, дані держави проводили цілеспрямовану політику підняття своєї економіки протягом десятиліть.

Дослідивши міжнародний досвід провідних країн світу [1; 2], слід зазначити, що практично всі засоби стимулювання інноваційної діяльності засновані на пільговому оподаткуванні та кредитуванні інноваційно-активних підприємств, використанні субсидій та дотацій, а також державному фінансуванні підвищення кваліфікації науково-дослідного персоналу.

У США особлива увага приділяється амортизації, яка безпосередньо пов'язана з податком на прибуток організацій. Так, для устаткування, використовуваного в НДДКР, встановлюється п'ятирічний термін амортизації. Результатом прискореної амортизації стає успішне стимулювання оновлення виробничих фондів.

У міжнародній практиці можна зустріти положення, що дозволяють в окремих країнах повне списання вартості обладнання в перший рік.

У Франції, наприклад, застосовуються амортизаційні канікули, тобто відстрочка амортизації, якою користується підприємство, що потрапило в скрутне становище. Воно може вираховувати з оподаткованого доходу суми амортизації із зобов'язанням включити їх у подальшому в амортизацію, а до цього використати ці кошти на цілі поточного фінансування для виходу з кризової ситуації.

Однак в Україні не виконується жоден з напрямків світового досвіду стимулювання інноваційної діяльності.

На відміну від промислово-розвинутих держав українська система оподаткування не відповідає вимогам ринкової економіки. Серед чинників, що суттєво заважають інноваційному розвитку країни слід виділити такі: низьке стимулювання залучення інвестицій для розвитку промисловості, відтік капіталу, матеріальних і трудових ресурсів за кордон, що обумовлено використанням економічно необґрунтованих ставок податку, та підсиленням проблем подвійного оподаткування; а також охоплення системою пільг дуже вузького кола питань, що не дозволяє проводити ефективне використання капітальних вкладень на прискорене відновлення активної частки основного капіталу, розвивати та впроваджувати заходи ресурсозберігаючої і безвідхідної технології і т.п.

Також слід відзначити такі негативні тенденції в податковій системі, як:

- 1) нестабільність: приймання частих змін в законодавчі акти щодо окремих податків негативно впливає на розвиток підприємницької діяльності;
- 2) фіскальне спрямування податкової системи, недостатнє виявлення регуляторної функції податків;
- 3) невиправдано ускладнені розрахунки окремих податків: занадто громіздка система розрахунків;
- 4) відсутність єдиних та порівняно стабільних нормативів відрахувань на всіх рівнях податків держави;
- 5) високий рівень бюрократизації системи, що уповільнює, а в деякий

час і унеможлиблює впровадження інновацій у життя;

б) відсутність єдиних правил погодження доходів місцевих бюджетів і регіональних податкових надходжень, а також не зрозумілі формули міжрегіонального перерозподілу доходів [3].

В останні роки держава активно використовує систему податкових пільг, відзначається тенденція до їх збільшення. Ефективне використання податкових пільг дійсно впливає на регулювання економіки, сприяє перерозподілу податкового тягара. Однак в даний час податкове регулювання інноваційної діяльності за допомогою податкових пільг утруднене. Це пов'язано, перш за все, з сировинною спеціалізацією економіки, відсутністю стабільного фінансування інноваційних процесів і як слідство значним технологічним відставанням України від світового рівня.

Слід зазначити, що зміна тільки нормативно-правової бази не призведе до значних поліпшень в економіці. Необхідне стимулювання підвищеного інтересу з боку приватного бізнесу, яке може бути досягнуто шляхом введення дійсно ефективних податкових пільг та спільного реформування науково-технічної сфери.

В даний час система податкових пільг не може бути названа досконалою. Зміни в Податковому кодексі часто незрозумілі для платників податків, що не призводить до їх правильного використання. Крім того, відсутність ефективного моніторингу використання податкових пільг, в особливості за регіональними та місцевими податками, не відображає реальних змін, що відбуваються в економіці.

З метою виявлення значимих та ефективних податкових пільг, а також повноти та правильності їх використання слід ввести ряд вимог:

- встановлювати максимально тривалий термін дії пільг (так як процес введення інновації відрізняється не тільки високими витратами, але й тривалістю);
- забезпечити контроль над цільовим використанням заощаджених фінансових ресурсів (кошти повинні використовуватися для інноваційної діяльності, пільги за які були отримані);
- виробити єдині об'єктивні критерії оцінки ефективності податкових пільг.

Таким чином, інноваційна діяльність, яка є найважливішою складовою успішного розвитку держави, не може бути реалізована без державного регулювання. Податкове регулювання є одним із способів державного регулювання. Безпосередньо впливають на сферу впровадження інновацій такі інструменти як податкові пільги. В даний час податкове законодавство зазнає ряд змін, у тому числі у сфері НДДКР. Намічається тенденція до зростання податкових пільг. Однак не всі вони є ефективними. Необхідно розробити ряд принципів, вимог для виявлення дієвих податкових пільг; розробити контроль над правильністю використання фінансових ресурсів підприємствами, що застосовують дані податкові пільги; вивчити найбільш успішні методи податкового регулювання інноваційної сфери зарубіжних країн. Здійснення цих завдань може стати передумовою створення ефективного механізму розвитку

інновацій в Україні.

Література:

1. Полякова Л. М. Система оподаткування в Україні / Л. М. Полякова, С. С. Попович // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Л., 2007. – № 606: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 397-401.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Матеріали Парламентських слухань у Верховній Раді України: за заг. ред. проф. В. І. Полохала. – К. : Парламентське видавництво, 2009. – 630 с.
3. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13.07.1999 № 916-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T990916.html.
4. Шакіна Н. А. Удосконалення організації стратегічного управління національним науково-технічним розвитком / Н. А. Шакіна // Сталий розвиток економіки: міжнародний науково-виробничий журнал. – Хмельницький, 2013. – №3 (20) – С. 231-235.

Шалімов В.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

Інновації та інноваційно-орієнтована модель розвитку регіону має стати ключовим елементом підвищення його конкурентоспроможності та фінансової самодостатності. Але інновації потребують великої кількості інвестиційних ресурсів різних джерел фінансування. Враховуючи обмеженість і недостатність бюджетних ресурсів для фінансування переходу економіки країни на інноваційну модель розвитку провідну роль має відігравати податковий механізм стимулювання інноваційної діяльності разом з заохочувальними організаційними заходами [5].

Податкові преференції можуть стати додатковими впливаннями, що можуть допомогти підприємствам в їх інноваційній діяльності. Зокрема, акцентується увага на необхідності запровадження системи інвестиційно-інноваційних податкових кредитів як ефективного інструменту стимулювання ділової активності [4]. Існує думка, що в першу чергу мають бути прийняті податкові преференції щодо податку на прибуток, для підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, та податку на доходи фізичних осіб, що є зайнятими в інноваційному процесі, а також можливим є використання податкових преференцій стосовно ПДВ як непрямого податку [3]. Підкреслюється, що для стимулювання інноваційної діяльності в різних країнах

застосовують різні податкові преференції або їх поєднання, а саме: надання дослідницького та інвестиційного податкового кредиту, тобто відтермінування податкових платежів у частині витрат з прибутку на інноваційні цілі; зменшення податку на приріст інноваційних витрат; “податкові канікули” протягом кількох років на прибуток, отриманий від реалізації інноваційних проектів; пільгове оподаткування дивідендів юридичних і фізичних осіб, одержаних на акції інноваційних організацій; зниження ставок податку на прибуток для замовних та спільних НДДКР; зв'язок надання пільг з урахуванням пріоритетності виконуваних проектів; пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, “ноу-хау” та інших нематеріальних активів, що входять до складу інтелектуальної власності; зменшення оподатковуваного прибутку на суму вартості приладів і обладнання, які передаються ВНЗ, НДІ та іншим інноваційним організаціям; відрахування з оподатковуваного прибутку внесків до благодійних фондів, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій; зарахування частини прибутку інноваційної організації на спеціальні рахунки з подальшим пільговим оподаткуванням у разі використання на інноваційні цілі [1].

Але така позиція має два недоліки. По-перше, в такому випадку поза сферою впливу фактично залишаються платники податку, які застосовують спрощену систему оподаткування у вигляді сплати єдиного податку. По-друге, позбавляються важелів впливу органи місцевого самоврядування через застосування місцевих податків і зборів, до яких відноситься і єдиний податок, зокрема. Отже, система місцевого оподаткування повинна не лише забезпечувати потреби місцевих бюджетів у надходженні коштів, а й враховувати необхідність стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання регіону. Відповідно і проблеми забезпечення ефективності місцевого оподаткування та, в першу чергу, використання їх як важеля впливу на активізацію інноваційної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання регіону за умов проголошення стратегічного курсу державної політики в напрямку гармонізації з європейськими цінностями територіального самоврядування та бюджетної децентралізації підсилюються.

Згідно із Податковим кодексом України [7] до місцевих податків відносять два податки та два збори: податок на майно (складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку, плати за землю); єдиний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Ефективність місцевого оподаткування має визначатися виходячи з принципів оподаткування. Так, ПКУ визначено такі засади оподаткування в Україні: загальність оподаткування; рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податку; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів [7]. Серед цих принципів

відсутній принцип стимулювання, але беззаперечним є факт, що податки в цілому та місцеві податки та збори зокрема як фінансові інструменти мають сприяти стимулюванню та активізації економічної діяльності.

Дана теза підкріплюється і таким обґрунтуванням важливості застосування податків і зборів для стимулювання інноваційної діяльності [5], яке уточнено з урахуванням сутності місцевих податків і зборів: надають можливість охопити всіх суб'єктів інноваційної діяльності і тим самим забезпечити необхідний масштаб інноваційної активності в регіоні; не спотворюють конкуренції, оскільки не є безпосередньою підтримкою конкретних суб'єктів господарювання; знижують рівень залежності від перебігу бюджетного процесу та прихованого лобіювання вибору конкретного проекту; зменшують витрати суб'єктів інноваційної діяльності, стимулюють їх брати на себе ризик ведення інноваційної діяльності; надають можливість диференційовано стимулювати суб'єктів інноваційної діяльності (застосовуючи різний набір пільг та їх ставки) залежно від встановлених органами місцевого самоврядування пріоритетів, етапу життєвого циклу інновації тощо.

При реформуванні системи місцевого оподаткування в контексті стимулювання інноваційної активності підприємств регіону доцільно розглянути можливість застосування таких інструментів податкового стимулювання, як: податкові знижки, податкові канікули, застосування диференційованих ставок або їх зменшення, введення податкового інвестиційного кредиту. Саме доцільність введення останнього інструменту та межі його застосування активно обговорюються в економічній літературі.

Серед основних проблем місцевого оподаткування у контексті необхідності стимулювання інноваційної діяльності варто відзначити відсутність права органів місцевого самоврядування на встановлення власних податкових преференцій на своїй території. На даний час, місцеві органи самоврядування позбавлені права впливу на елементи місцевих податків, що звужує потенціал місцевого оподаткування, особливо в сфері стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання регіону з метою посилення інноваційного та інвестиційного потенціалу регіону. Органи місцевого самоврядування об'єктивно змушені посилювати дієвість місцевих податків і зборів як інструментів регулювання за допомогою розширення кількості їх платників та збільшення об'єкту оподаткування, що досягається в основному за рахунок підвищення ефективності адміністрування вказаних податків і зборів.

Пропозиції щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування представлені в роботах вітчизняних науковців, але вони стосуються лише єдиного податку IV групи [2; 6]. Тому вважаємо за доцільне розглянути питання розширення повноважень органів місцевого самоврядування і стосовно інших місцевих податків і зборів, які сплачують як ті платники податків, які застосовують спрощену систему оподаткування, так і ті, які знаходяться на загальній системі оподаткування.

Відсутність у органів місцевого самоврядування можливості впливати на визначення пільг та ставок місцевих податків і зборів з метою активізації інноваційної діяльності не сприяє підвищенню конкурентоспроможності та

інвестиційної привабливості регіонів. Україна повинна здійснювати податкове стимулювання на державному та регіональному рівнях. Для цього необхідно вирішити питання, по-перше, розширення повноважень місцевих органів самоврядування, місцевих органів влади та територіальних громад щодо встановлення елементів місцевих податків і зборів, по-друге, розробки механізму інвестиційно-інноваційних податкових кредитів та інших видів податкових пільг, які б сприяли активізації інноваційної діяльності регіону.

Література:

1. Алексеев І.В. Європейський досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / І.В. Алексеев, Р.Й. Желізняк. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/14096/1/3_7-16_Vis_725_Ekonomika.pdf
2. Босенко А.В. Організаційно-економічний механізм управління оподаткуванням сільськогосподарських товаровиробників в умовах поглиблення інтеграційних процесів: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 [Текст] / Анатолій Віталійович Босенко. – Кіровоград, 2016. – 271 с.
3. Желізняк Р.Й. Податки, що впливають на інноваційну діяльність підприємств [Електронний ресурс] / Р.Й. Желізняк – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>
4. Мельник М. Напрями підвищення податкового потенціалу стимулювання ділової активності в Україні / М. Мельник // Економіст. – 2011. - №5. – С. 28-32.
5. Молдован О.О. Щодо вдосконалення бюджетно-податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / О.О. Молдован, О.О. Єгорова. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1104/>
6. Оподаткування та державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників: регіональні пріоритети та євроінтеграційні процеси : монографія / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова, А.М. Лисенко, О.А. Магопєць ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.М. Давидова та д-ра екон. наук, проф. Н.С. Шалімової. – Кропивницький : ФО-П Александрова М. В., 2017. – 208 с.
7. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VII (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Шалімова Н.С.

д.е.н., професор, завідувач кафедри аудиту та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПРІОРИТЕТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПРИ РОЗПОДІЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ТОВАРОВИРОБНИКАМ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Сільське господарство в силу своїх специфічних особливостей не може існувати без підтримки держави (це підтверджує досвід і країн ЄС, і інших країн світу), яка проявляється і в податкових інструментах, і в інших формах

виплат, субсидій, дотацій тощо. З іншого боку, бюджетна підтримка має не лише підтримувати фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, але і стимулювати їх інвестиційну та інноваційну активність, тобто мати не лише екстенсивне, але й інтенсивне спрямування.

Основні засади державної фінансової підтримки розвитку сільського господарства в Україні визначені в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» [0] та Єдиній комплексній стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. [0] та здійснюється за такими формами: непряма державна підтримка (надання податкових пільг); пряма державна підтримка (бюджетні асигнування, бюджетні позики). Видатки на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників представлені різними видами, але безпосередньо пов'язані з прямим впливом на фінансовий стан та розвиток сільськогосподарських товаровиробників: фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів (2015–2017 рр.); часткова компенсація вартості електроенергії, використаної для поливу на зрошуваних землях (2012 р.; державна підтримка галузі тваринництва (2012-2017 рр.); державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними (2012–2014 рр., 2017 р.); фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників (2017 р.).

Аудит ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на надання державної підтримки агропромисловому комплексу, проведений Рахунковою палатою України, засвідчив, що такий дієвий інструмент фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі, як здешевлення кредитів, потребує подальшого розвитку. Так, проведеним аудитом встановлено, що одна гривня бюджетних коштів, виділена за цією бюджетною програмою, дає змогу залучити майже 36 грн. кредитного ресурсу в аграрний сектор економіки [0].

Головними проблемами в застосуванні фіскальних стимулів, які погіршують умови для провадження інноваційної діяльності в Україні, є: відсутність гарантій отримання державної допомоги; відсутність стабільності та послідовності в політиці фіскальної підтримки інноваційної діяльності; обмеженість бюджетної підтримки інноваційної діяльності; складність отримання бюджетної допомоги; нерегулярне фінансування [5]. Оцінка ефективності та результативності бюджетних програм у сфері агропромислового виробництва представлена у звіті Державної аудиторської служби [0].

До недоліків, відмічених у звіті (зокрема, низький рівень поінформованості товаровиробників, низький рівень підтримки саме малого та середнього бізнесу і при наданні допомоги, і при їх кредитуванні) варто додати наступний. Маючи високий потенціал для розвитку сільськогосподарського виробництва, за обсягами державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, яка фактично є додатковим інвестиційним ресурсом, часто сільськогосподарські регіони займають невисокі місця, що потребує активізації, як і власних ресурсів, так і змін до діючих механізмів розподілу коштів. Так,

Кіровоградська область, маючи високий потенціал для розвитку сільськогосподарського виробництва, за обсягами державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, яка фактично є додатковим інвестиційним ресурсом, займає невисокі місця. Така ситуація виникає внаслідок того, що в діючих порядках розподілу бюджетних коштів неповною мірою враховуються фактори регіонального розвитку та його перспективи. Аналіз основних нормативних документів, які регламентують порядок виділення різних видів державної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам [6], дозволяє констатувати наявність таких недоліків:

1. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів [0]: відсутні критерії визначення позичальників на конкурсній основі; в критеріях, які визначають можливість надання переваги позичальникам ураховується лише обсяг виручки та вид діяльності (виращування та розведення великої рогатої худоби), що не дозволяє урахувати потреби регіонального розвитку; в критеріях не ураховуються такі фактори, як інші види діяльності, рівень рентабельності, конкретні умови фінансово-господарської діяльності та майнового стану сільськогосподарського товаровиробника; відсутні процедури моніторингу доцільності та ефективності витрачання коштів; при розподілі обсягів коштів між областями використовується такий показник, як середньорічний обсяг виробництва валової продукції за три останні роки, але цей принцип розподілу не враховує якість земельних ділянок, зональні особливості, інтенсивність використання землі, рентабельність вирощуваної продукції (для рослинництва), види діяльності, рентабельність продукції, її стратегічне значення для розвитку регіону та країни в цілому (для тваринництва).

2. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва [0]: в критеріях визначення не ураховуються пріоритети та рівні рентабельності різних видів діяльності галузі тваринництва; не регламентовано принцип розподілу коштів між областями та конкретними виробниками за умовами конкурсу.

3. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам [0]: відсутня чітка процедура вибору суб'єкта отримання поворотної допомоги; такі критерії, як площа земельної ділянки, види діяльності не деталізовані; при розподілі сум фінансової допомоги за регіонами враховується загальний показник обсягу виробництва фермерськими господарствами сільськогосподарської продукції за попередні три роки і цей принцип розподілу не враховує якість земельних ділянок, зональні особливості, інтенсивність використання землі, рентабельність вирощуваної продукції (для рослинництва), види діяльності, рентабельність продукції, її стратегічне значення для розвитку регіону та країни в цілому (для тваринництва).

Необхідно здійснити коригування порядку розподілу бюджетних коштів напрямі урахування специфіки земельних площ, видів економічної діяльності, пріоритетів та перспектив регіонального розвитку при розподілі обсягів коштів

між областями та суб'єктами, що претендують на її отримання. Це дозволить забезпечити кумулятивний ефект зростання фінансових ресурсів та обсягів сільськогосподарського виробництва з урахуванням вимог якості, органічності та екологічності задля активізації інноваційної діяльності та інноваційного розвитку регіону.

Література:

1. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм Міністерством аграрної політики та продовольства України за період з 01.01.2015 по 30.06.2017 (№07-21/6 від 01.11.2017) / Державна Аудиторська служба України
2. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/system/files/Єдина%20комплексна%20стратегія%20розвитку%20сільського%20господарства%20та%20сільських%20територій%20на%202015-2020.pdf>
3. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>
4. Молдован О.О. Щодо вдосконалення бюджетно-податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / О.О. Молдован, О.О. Єгорова. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1104/>
5. Оподаткування та державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників: регіональні пріоритети та євроінтеграційні процеси : монографія / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова, А.М. Лисенко, О.А. Магопєць ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.М. Давидова та д-ра екон. наук, проф. Н.С. Шалімової. – Кропивницький : ФО-П Александрова М. В., 2017. – 208 с.
6. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 300 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/267-2016-п>
7. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 107 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/107-2018-п>
8. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1102 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-п>
9. Рішення Рахункової палати України від 21 березня 2017 року №7-2 «Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на надання державної підтримки агропромисловому комплексу» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16751346>

Шаховалова Є.О.

к.е.н., старший викладач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В кожній країні та у будь-якому суспільстві сільське господарство є життєво необхідною галуззю економіки. Враховуючи, що сільське господарство є специфічною галуззю господарського комплексу, запровадження його раціональної підтримки є одним із основних завдань держави.

Сталий розвиток сільського господарства дуже важливий, адже такий розвиток гарантує продовольчу безпеку держави, сприяє перетворенню аграрного сектору на високоефективний та конкурентоспроможний сектор економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також забезпечує комплексний розвиток сільських територій та розв'язання соціальних проблем на селі.

Сільськогосподарські підприємства не можуть за рахунок самофінансування та без належного контролю з боку держави забезпечити високий рівень продуктивності впроваджуючи інновації, зберігаючи землю і підвищуючи соціальний розвиток села.

В складі основних засобів, що використовуються аграрними підприємствами важливе місце займає земля. Спільні риси землі, як основного засобу, з іншими основними засобами:

- не змінює форму в процесі використання;
- має тривалий термін використання.

Відмінності землі, як основного засобу, від інших видів основних засобів:

- земля не має терміну корисного використання, а отже на неї не нараховується амортизація;
- вартість землі не переноситься на вироблену продукцію, а отже не зменшується;
- пов'язані з методикою оцінки землі (вартість землі не визначається, а в договорах оренди вказується розрахункова нормативна її оцінка);
- пов'язані зі способами відтворення землі і його фінансовим забезпеченням;
- пов'язані з визначенням власності на землю.

Залишаються невирішеними ряд принципових питань земельної реформи, що ускладнює управління земельними ресурсами, збереження їх якості та екологічної придатності. Більшість земель, які зайняті під рілля використовуються на правах оренди. Тобто відсутній реальний власник землі, який був би зацікавлений у збереженні і відновленні її природного потенціалу. Станом на 01.01.2018 р. укладено більше 5 млн договорів оренди земельних

часток (паїв) загальною площею понад 17 млн. га або 64,4% від загальної площі розпайованих сільськогосподарських земель. Тому, аграрні підприємства ведуть свою господарську діяльність здебільшого на орендованих землях, частка яких у їх загальному землекористуванні становить понад 93 % [1].

Відсутність реального власника землі при виробництві сільськогосподарської продукції призводить до того, що аграрні підприємства в Україні, спрямовуючи свою діяльність на збільшення обсягів виробництва продукції і прибутку, досить часто порушують оптимальну структуру посівних площ сільськогосподарських культур, перенасичують землю мінеральними добривами, гербіцидами, іншими хімікатами та недостатньо вносять органічні добрива. Це зумовлює виснаження ґрунту, погіршення його якісних властивостей, екологічної придатності. При цьому обсяг капітальних інвестицій на відтворення землі скорочується, а їх частка в загальному обсязі капітальних інвестицій в економіку України у 2010-2016 рр. становить менше 1 % [2, с. 358].

Для максимізації прибутку аграрні підприємства в основному виробляють експортоорієнтовану продукцію, не застосовуючи науково-обґрунтовані сівозміни. Як наслідок Україна стала агросировинною державою, яка виснажує свої землі для забезпечення світу сировиною, а її власна готова продукція є неконкурентноспроможною. Сільськогосподарська продукція, що є сировиною займає 49,4% експорту сільгосппродукції та продовольства України при 14,4% у ЄС. Що ж до готової (кінцевої) продукції: Україна – 22,2% експорту, 78,1% імпорту; ЄС – 63,9% експорту, 6,4% імпорту (табл. 1). Тобто Україна експортує сировину, з якої інші країни виготовляють кінцеву продукцію, а потім імпортує має 80% продовольства з цих країн.

Таблиця 1 - Відмінність у товарній структурі експорту й імпорту сільськогосподарської продукції та продовольства України і ЄС [3, с. 9]

Види продукції	Україна-світ		ЄС-Україна	
	Експорт, %	Імпорт, %	Експорт, %	Імпорт, %
Товари, що є сировиною	49,4	8,5	14,4	49,5
Проміжні товари	28,4	13,4	21,7	44,1
Кінцева продукція	22,2	78,1	63,9	6,4
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0

Наведені вище дані свідчать про те, що в Україні необхідно розвивати переробну промисловість та налагоджувати експорт саме готової сільськогосподарської продукції, яка в рази дорожча ніж сировина. Такі зміни призведуть до росту ВВП України, збільшення потужностей аграрного сектора економіки України та створення нових робочих місць. Для збереження природного потенціалу сільськогосподарських земель до зняття мораторію на купівлю-продаж сільськогосподарських земель необхідно прописувати в договорах оренди землі умови її використання, а саме сівозміни, застосування чистих парів, вказувати показники якості землі до початку оренди, які не мають

бути нижчими після закінчення строку оренди.

Також необхідно застосувати технологію блокчейн для створення єдиного реєстру сільськогосподарських земель, в який користувачі цих земель заноситимуть дані щодо маніпуляцій з землею. Це дасть можливість здійснювати контроль за використанням сільськогосподарських земель та в подальшому здійснювати адекватну оцінку вартості цих земель враховуючи їх стан.

Література:

1. Попов А.С. Сучасний стан і основні тенденції використання земель сільськогосподарського призначення / А.С. Попов // Ефективна економіка. - №2. - 2016 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4775>.
2. Статистичний щорічник України за 2016 рік. – К.: Державна служба статистики України, 2017. - 610 с.
3. Лузан Ю.Я. Сучасні проблеми та основні фактори розвитку аграрного сектора України / Лузан Ю.Я. // Економіка АПК. – 2014. - №6 – С. 5-9.

Шульц С.Л.

д.е.н., професор, завідувач відділу

Луцків О.М.

к.е.н., старший науковий співробітник

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

м. Львів, Україна

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

На сьогоднішній день в Україні існує низка інструментів фінансової підтримки соціально-економічного розвитку територій, які доступні для органів місцевого самоврядування, серед них:

- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій;
- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад (ОТГ);
- Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР).

Загалом по Україні з державного бюджету у 2017 на підтримку соціально-економічного розвитку регіонів додатково спрямовано 10 млн.грн., що на 23% більше порівняно з 2016 роком (7,3 млн.грн.). Значна частина з цієї суми була передана у вигляді субвенції на соціально-економічний розвиток обсяг якої впродовж 2016-2017 рр. збільшився з 3,3 млн.грн. до 5 млн.грн. Починаючи з 2016 року ОТГ надається державна субвенція на розвиток інфраструктури. У 2016 році вона становила 1 млн.грн. а у 2017 році зросла до 1,5 млн.грн. Впродовж 2016-2017 рр. обсяг коштів ДФРР зріс з 3,0 млн.грн. до 3,5 млн.грн.

Львівській області у 2017 році надано з державного бюджету субвенції на соціально-економічний розвиток на загальну суму 211,2 млн.грн., що на 54% більше порівняно з 2016 роком. За ці кошти в області реалізовувалось 495 проектів. Слід зазначити, що Львівська область у 2017 році займала лідируючі позиції за обсягами виділеної субвенції серед регіонів України.

На підтримку соціально-економічного розвитку ОТГ області у 2017 році спрямовано 6,1% (1,4% у 2016 році) від загальної суми трансфертів виділених обласному бюджету. З огляду на незначний обсяг державної підтримки ОТГ впродовж 2016-2017 роках ними реалізовано лише 1,3% та 4,2% від загального обсягу соціально-економічних проектів області які виконувалися за рахунок коштів цієї субвенції [1,2].

Так, у 2017 лише 9 (Ходорівська, Гніздичівська, Мостиська, Новокалінівська, Воля-Бананецька, Судовишневецька, Щегинівська та Тростянецька) із 25 ОТГ отримали додаткові трансферти з державного бюджету на загальну суму 12,9 млн.грн. Диференціація між max. і min. сумою субвенцій розподіленої між ОТГ становила 20,6 рази. Однак, не зважаючи на збільшення її обсягів 2-ві громади які у 2016 році мали субвенції цього року її не отримали. За ці кошти ОТГ реалізується 21 проект з яких 7 в соціальній сфері (6 освітній та 1 медичній загальним обсягом 7,3 млн.грн., що становить 56,7% від загального її обсягу по ОТГ). Це є свідченням надання пріоритету ОТГ підтримці саме соціальної сфери.

Разом з тим, слід відзначити, що ця субвенція виділяється за поданням народних депутатів, далі погоджується бюджетним комітетом, а потім виділяється розпорядженням Кабінету Міністрів України. Субвенцію отримують ті області та райони та ОТГ, які мають безпосередній доступ до державних коштів. Тобто це є необ'єктивний, неконтрольований процес, що зумовлює значний дисонанс у її розподілі. Так, наприклад, у 2017 році згідно розпорядження Кабінету Міністрів України Пустомитівському району Львівської області було надано субвенції в розмірі 12,7 млн.грн., тоді як м. Львову з майже мільйонним населенням лише 2 млн.грн., тобто більш ніж в 6 разів менше [2,3].

У 2017 році для 25 ОТГ Львівської області виділено субвенції на формування інфраструктури у сумі 63,5 млн.грн., що на 17,5 млн.грн., або 27,5% більше порівняно з попереднім роком. Однак, це збільшення не є пропорційним до збільшення кількості утворених ОТГ (на 10 одиниць). Разом з тим значно посилилась диференціація за цим показником і становила 21,6 раз. Найбільше отримала Ходорівська ОТГ, а саме 9,2 млн.грн., а найменше Нижанковицька – 0,4 млн.грн.

Якщо порівнювати суму субвенцій яка була виділена на розвиток інфраструктури ОТГ які створені у 2015-2016 рр. то вона зменшилась з 45,8 млн.грн. до 31,6 млн.грн., тобто на 31%. Всі без винятку ОТГ, що створенні у 2015-2016 роках отримали суттєво менше субвенції, а саме від -2,1млн.грн. в Тростянецькій ОТГ до – 0,3 млн.грн. в Новоміській ОТГ. Тобто, спостерігається така ситуація, що загальна сума виділеної субвенції збільшується лише за рахунок збільшення кількості створених у 2017 році ОТГ [4, 5]. Щоб не було

такого перекосу у розподілі субвенції об'єднаним ОТГ слід надавати кваліфіковану організаційно-методичну допомогу в підготовці проектних пропозицій для отримання коштів на реалізацію інфраструктурних проектів за рахунок державних субвенцій. Серед основних причин відхилення проектних заявок на отримання інфраструктурної субвенції є:

- невідповідність їх напрямкам використання коштів (згідно постанови КМУ про розподіл інфраструктурної субвенції);
- невідповідність формі проектної заявки (накази Мінрегіонбуду);
- відсутність розрахунків у бюджетній частині проектної заявки;
- відсутність розрахунків економічної ефективності від реалізації проекту;
- закупівля спеціалізованої техніки без утворення комунальних підприємств і пожежних депо;
- відсутність переліку заходів та їх обсягів, передбачених проектом та кошторисною документацією;
- невідповідність даних проектної заявки та кошторисної документації.

Впродовж 2016-2017 рр. Львівська область посідає друге місце за обсягами фінансування Державного фонду регіонального розвитку. У 2017 р. співпраця ОТГ з ДФРР дещо активізувалась. Свідченням того є те, що від ОТГ поступило 49 заявок (проти 29 заявок у 2016 році) на участь у конкурсі на загальну суму 333,2 млн.грн. Найбільшу кількість проектів подано у сфері освіти – 28, найменше у сфері медицини – 3. Із 49 поданих проектів ОТГ підтримано лише 13 заявок на загальну суму 66,6 млн.грн., з них кошти ДФРР – 87,1%. При цьому підтримані заявки лише 7 ОТГ, з яких Новокалінівської – 4, Судовишнянської – 3. Як і в минулому році основна кількість проектів реалізується в освітній сфері. Актуальною для ОТГ є розбудова та реконструкція дитячих садків та шкіл. На це спрямовано 8 інвестиційних проектів із загальним обсягом фінансування 39,9 млн.грн., з яких кошти ДФРР становлять 88% [6].

Наразі не є пріоритетом серед ОТГ покращення ситуації в медичній сфері. Свідченням того є те, що в ній реалізовано лише 1 інвестиційний проект Новокалінівською ОТГ на суму 1,4 млн.грн. з яких кошти ДФРР становили 83,7%. Поза увагою знову ж таки залишається підтримка розвитку сфери культури, хоча більшість інфраструктурних об'єктів які в ній функціонують потребують оновлення та реконструкції. Залучають кошти ДФРР і на розвиток житлово-комунального господарства та благоустрій територій. У цій сфері реалізовано 2 проекти на загальну суму 24,2 млн.грн., у т.ч. кошти ДФРР становили 89,6%.

Оцінюючи в цілому діяльність ДФРР слід відзначити що на сьогоднішній день він наразі не відповідає положенню про його створення та тим завданням, які ставляться перед ним. Наприклад, основною вимогою ДФРР є розвиткові проекти, які мають передбачати насамперед створення можливостей для розвитку територій, тобто мають бути орієнтованими на створення нових робочих місць і відповідно збільшення податкових надходжень. На жаль, велика частина коштів ДФРР сьогодні спрямовується на капітальні ремонти:

покрівель, вікон, дверей тощо. Така тенденція характерна як для адміністративно-територіальних одиниць Львівської області, так і для України загалом.

Загалом, для отримання позитивних змін, слід переглянути існуючі підходи до фінансування соціально-економічного розвитку ОТГ через субвенції з державного бюджету та ДФРР. Насамперед слід посилити контроль за якістю затверджених до реалізації проектів, пріоритет має надаватися саме проектам які мають першочергове значення та безпосередній вклад у розвиток території. На сьогоднішній день порядок їх відбору є фактично «ручним» та непрозорим з огляду на лобістський інтерес зацікавлених осіб у прийнятті рішення. Рішення про реалізацію капітальних проектів за рахунок бюджетних коштів у більшості випадків приймаються без попередньої оцінки їх впливу на економіку, соціальну сферу, підвищення конкурентоспроможності території та доцільності їх виконання загалом. Останнє у свою чергу і зумовлює низький рівень освоєння бюджетних коштів та є свідченням перш за все недоліків у розробці, оцінці, відборі та реалізації проектів. Дотримання таких критеріїв дозволить уникнути нецільового використання бюджетних коштів та забезпечить їх вчасне освоєння. Це у свою чергу дасть змогу покращити соціально-економічне становище територій.

Література:

1. Дорожня карта реформ об'єднаних громад на Львівщині: Громадська організація «Європейський діалог», 2016. –108 с.
2. Розподіл у 2017 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій (спеціальний фонд) між місцевими бюджетами за об'єктами (заходами). Додаток 1 до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 463-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/310-2017-%D1%80>;
3. Розподіл у 2017 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій (спеціальний фонд) між місцевими бюджетами за об'єктами (заходами). Додаток 2 до розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 р. № 310-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/310-2017-%D1%80/paran14#n14>
4. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад: Постанова КМУ від 16 березня 2016 року № 200 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/200-2016-п>
5. Офіційні дані Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/decentralization/presentation/finansova-detsentralizatsiya-v-diyi>
6. Офіційні дані Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/decentralization/presentation/finansova-detsentralizatsiya-v-diyi>

Юрченко О.В.

викладач кафедри бухгалтерського обліку

Суржик П.М.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СОЦІАЛЬНІ ВИТРАТИ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ, ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

У ХХ столітті більшість економічних наукових досліджень було спрямовано на забезпечення ефективності економіки та торкалися економічних інтересів членів суспільства. Філософія суспільного розвитку ХХІ століття це філософія сталого розвитку, яка передбачає гармонічний розвиток економіки, соціальної сфери та екології. Відповідно значна увага у суспільстві приділяється соціальній сфері, що безпосередньо пов'язано із соціальною політикою на різних рівнях управління та інформаційним забезпеченням контролю її реалізації. У цьому зв'язку виникають нові облікові об'єкти, що насамперед стосуються соціальних витрат. Проблема посилюється тим, що крім необхідності розробки методології та методики, за сутністю, облікових об'єктів триває процес трансформування облікової системи у бюджетній сфері взагалі. Так, потребує адаптації облікова практика бюджетних установ в частині застосування норм принципового нового для бюджетної сфери стандарту 135 «Витрати».

На підставі вивчення праць науковців з проблем управління соціальними витратами з'ясовано [2; с. 219]:

- у другій половині ХХ століття соціальні витрати в науковій літературі трактувались як витрати на робочу силу. Сучасне трактування категорії «соціальні витрати» суттєво вирізняється та включає інші різні витрати;

- має місце варіативність трактування категорії «соціальні витрати» та неоднозначність підходів до виокремлення елементів соціальних витрат, їх класифікації та джерел фінансування;

- соціальні витрати розглядають як макроекономічну та мікроекономічну категорії. За макроекономічним трактуванням соціальні витрати визначаються як витрати всього суспільства. Трактування соціальних витрат на мікроекономічному рівні більшості авторів також тяжіє до їх ототожнення з витратами, пов'язаними з робочою силою, людським фактором. Соціальні витрати розглядають через інвестиції у розвиток людського капіталу, який є вартісною оцінкою робочої сили, інтелектуальних зусиль працівників;

- неоднозначність трактування категорії соціальні витрати та виокремлення їх складових негативно впливають на інформаційне забезпечення управління ними;

- проблемою формування ефективної системи обліку та контролю соціальних витрат є відсутність їх визначення, класифікації та трактування джерел покриття з врахуванням особливостей функціонування економічних

суб'єктів.

Дослідження сутності облікових теорій та їх значення дозволяє стверджувати, що в основі методології обліку лежать певні облікові теорії, що стосується безпосередньо і соціальних витрат. Проблемним є відсутність методологічної основи обліку соціальних витрат, що впливає негативно на їх облік.

Узагальнення літератури з проблематики класифікації облікових теорій та їх аналіз з точки зору об'єкту соціальні витрати привели до висновків:

- однією з облікових теорій (в межах персоналістичного напрямку) – є етична. Розвитком етичної облікової теорії в сучасних умовах є можливим визнати реалізацію концепції інтегрованої звітності яка крім фінансових показників включає ще й соціальні та екологічні;

- різновидом матеріалістичної теорії вважають соціально-корпоративну теорію, що поєднує мікрорівень з деякими соціальними завданнями, які ставить суспільство перед адміністрацією підприємств у вигляді необхідності вирішувати екологічні проблеми і здійснювати соціальний захист різних груп населення;

- соціальні витрати, як об'єкт обліку є однією з центральних категорій відповідно до соціальної та етичної облікових теорій.

Орієнтація економічної системи України на реалізацію концепції сталого розвитку (що передбачає узгодження соціальної, екологічної та економічної складових) з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь зумовлює необхідність трансформації системи управління, і, як наслідок, зміну однієї з основних його складових - системи бухгалтерського обліку.

Література:

1. Облікова політика: навч. посіб. [Текст] / [Г.М. Давидов, В.М. Савченко, О.В. Пальчук, та ін.]; за заг. ред. Г.М. Давидова. [2-ге вид., перероб. і доп.] – Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. с. 119-125
2. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства : монографія [Текст] / [О.В.Пальчук, В.М.Савченко, І.В.Рузмайкіна та ін.]; за ред. Г.М. Давидова. – Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. – с. 197-222

Юрченко О.В.

асистент кафедри бухгалтерського обліку

Шевченко О.В.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

СОЦІАЛЬНІ ВИТРАТИ ЯК ОБ'ЄКТ БЮДЖЕТНОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ У СВІТЛІ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВИХ ПАРАДИГМ

Історично сформувалися три основні парадигми обліку: уніграфічна,

камеральна і диграфічна. Камеральний облік з точки зору істориків, існував паралельно з уніграфічним і диграфічним. Прихильники камеральної парадигми зауважували на таких її позитивних ознаках як можливість відображення фактів, що тільки відбудуться в господарському житті суб'єкта. У камеральному обліку основна роль відводилася касовим і розрахунковим операціям. Крім цього вівся облік витрат для формування кошторису та аналізу його зміни. Науковцями виділяється стара (період існування з XII ст. до середини XVIII ст. для обліку надходження та витрачання грошових коштів в касі) й нова (вперше описана в праці М. Пуєхберга (1762), основна ідея полягала у формуванні бюджету доходів і видатків, у трансформованій формі застосовується до сьогодні) камеральна бухгалтерія. Ще одним етапом розвитку камеральної бухгалтерії є константна бухгалтерія (розвивалася, починаючи з середини XIX ст. Ф. Вілла і А. Тонцигом, які намагалися створити єдину систему патрімонального та камерального обліку). Відповідно до тенденцій розвитку обліку у державному секторі є можливим стверджувати саме про реалізацію цього підходу. До впровадження облікових стандартів у державному секторі нормативна регламентація обліку бюджетних установ була спрямована виключно на реалізацію контрольної функції і в цих умовах акумулювання витрат не за джерелом фінансування а за цільовим спрямуванням було неможливим і недоцільним, що стосується і соціальних витрат.

У сучасній фаховій літературі з проблем обліку спостерігається наявність різних підходів до розуміння соціальних витрат як об'єкту обліку. Виокремлено три базові напрями трактування соціальних витрат:

1 напрям - ототожнення соціальних витрат виключно з витратами на утримання персоналу та соціальними гарантіями, пов'язаними з цими витратами;

2 напрям - альтернативний підхід – ототожнення соціальних витрат з витратами на соціальний розвиток колективу і витрати на охорону праці та інші витрати, пов'язані з поліпшенням умов праці;

3 напрям - до соціальних витрат відносяться перші, другі та також екологічні витрати [1; с. 213].

У фаховій літературі не розглядаються соціальні витрати як об'єкт обліку бюджетної установи. Вважаємо, що всі витрати держави, пов'язані з утриманням бюджетних установ, зокрема, в сфері підготовки кадрів, на макроекономічному рівні є можливим трактувати як соціальні, але на мікрорівні як об'єкт обліку бюджетної установи доцільно розглядати соціальні витрати за третім напрямом.

Для бюджетних установ основним нормативним документом, що регулює облік витрат є Національне положення бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати» [2]. Статті витрат, зокрема соціальні витрати, цим стандартом не виокремлено, відповідно накопичення таких витрат може здійснюватись в системі управлінського обліку бюджетної установи.

Левову частку у фінансових порушеннях бюджетних установ становлять незаконні витрати. У цьому зв'язку при здійсненні контролю соціальних

витрат є необхідним встановлювати їх відповідність нормам законодавства та запобігати нецільовому характеру використання, проте з іншого боку необхідно здійснювати контроль дотримання норм чинного законодавства реалізації соціальних гарантій працівників бюджетної сфери та здійснювати оцінку ефективності заходів екологічної діяльності та охорони праці.

Специфіка контролю соціальних витрат у сучасних умовах визначається трансформацією системи Державного фінансового контролю, необхідністю розвитку фінансового аудита, у тому числі і внутрішнього, а також специфікою об'єкта «соціальні витрати» та відповідно спрямованістю контролю об'єкта не на мінімізацію цих витрат, а на їх оптимізацію та ефективність.

Література:

1. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства : монографія [Текст] / [О.В.Пальчук, В.М.Савченко, І.В.Рузмайкіна та ін.]; за ред. Г.М. Давидова. – Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. – с. 197-222.
2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/document/81046/B4.pdf>.

**ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

*Приватне підприємство «Ексклюзив-Систем»
Свідоцтво держ. реєстру ДК№4470 від 17.01.2013р.
25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 25
тел./факс 24-35-53*

Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman Умов. друк. арк. 12,75
Наклад 50 прим. Замовлення №0238.